

דבריה הכנסת

37

ישיבות רכ"ט — רל"א/ט"ו"י"ז באב התשמ"ג 25/27 ביולי 1983

לז/מושב שלישי

הישיבה המאתיים-עשרים-ותשע של הכנסת העשירית

יום שני, ט"ו באב התשמ"ג (25 ביולי 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. ברכת יושב-ראש הכנסת למשלחת של בתי-מחוקקים בארצות-הברית

משלחת מבתי-מחוקקים בארצות-הברית. גם קיבלתי מכתב מיושב-ראש בית-הנבחרים במדינת וושינגטון ומאחרים. אני מקדם אותם בברכה: Welcome to Israel and a happy stay.

היו"ר מ' סבידור:

אני פותח את ישיבת הכנסת.

בטרם נפתח בנושא הראשון, אני רוצה לקדם בברכה נציגי

ב. הודעת הממשלה על משפטו של יוסף ביגון בברית-המועצות

שנים, ולהעניק לתרבות עם ישראל מעמד שווה לזה של חור התרבויות והלשונות הנהנות מחירות בברית-המועצות.

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, לנושא הראשון ברצוני להשמיע כמה דברי פתיחה.

שר החינוך והתרבות ז' המר: אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התכנסנו כאן כדי לדעוק על עול נורא וכדי להשתדל למנוע אותו. מחקיימת בנו קראתו של רבי יהודה הלוי: "ציון הלוא תשאל לשלום אסיריך, דורשי שלומך והם יתר עדריך". שהרי אנו עומדים כאן בעיון ומבקשים דורשים את שלומם של איש יהודי, שכבר פעמיים נשפט ונאסר, ונשלח לגלות — גלות בחור גלות — ואשר מחר מתכוונים, אולי, לשפוט אותו פעם נוספת.

ועל מה? — על היותו מ"יתר עדרינו", מאותם חזקים ואמיצים, ולא כל כך רבים, המעזים לדרוש את שלומנו; והוא תובע את זכותו לחיות כיהודי ולדבר כיהודי ולהכיר את תרבותו ואת שפתו היהודית. המעט שיכולים אנו לעשות הוא לנסות לעזור לכבות בישראל ובעולם למחאה, לתת הבלטה לשרירות הלב, לעיוות כל קנה מידה של שיקול אנושי. אולי יש תקווה, אולי ירחיע ההר הנוחב והחריש-משמע.

יוסף ביגון — יהודי בן 51, יליד מוסקבה הקומוניסטית, בעל תואר דוקטור במתמטיקה, לשעבר חוקר במכון סובייטי — עשה צעד שאין לו מחילה בפילוסופיה השלטונית של ברית-המועצות: הוא הגיש בקשה לעלות לישראל, רשיון עליה לא ניתן ליוסף ביגון, אבל בעזון בקשתו הוא סולק ממקום עבודתו ונמנעה ממנו האפשרות לעסוק במקצועו. כדי להתפרנס, הוא נדד מעיסוק לעיסוק ופוטרו מעבודתו שוב ושוב, אפילו מתעסוקות פשוטות. שלטונות ברית-המועצות יכולים להכניס כל שרירות לב תחת הכותרת "שיקולים ממלכתיים".

יוסף ביגון, איש חזק, החלטי, מאמין בדרכו, ישר עם עצמו ועם זולתו, קשור לעמו ולתרבותו, יודע שבישראל, הארץ

מתמיה ומצער, שדווקא ברית-המועצות, אשר מאז ראשית התהוותה היתה מודעת לצורך בטיפוח תרבותיהם של עמים במדינה הרבי-גונית שלה ועשתה רבות להחייאת ביבים ולשונות, דווקא היא מתקוממת נגד השפה העברית עתיקת היום, אשר בה הושמעה בשורת האל האחד, ורודפת עד צוואר את מטפחיה של הלשון הזו. מיום שגלה מארצו, לא השתקע עמנו בארצות הגויים כי אם בחוזה; והיא, השפה העברית, הדליקה כמחשכים אור לגאולה לעמנו. כליה על לשונו של עם יעל תרבותו מביאה כליה על העם עצמו.

הקהילה היהודית בברית-המועצות דוריה, אנוסה ועקורה מכלל ישראל, מלשונו ומתרבותו, כאשר השלטון, ביד אדונים קשה, פוּרר את העם ליהודים יחידים, ורוסיס הסובייטית איננה הארץ היחידה בעולם שבה אין מכירים בעם היהודי, אלא רק ביהודים, ביהודים טובים וביהודים רעים, אך לא בעם היהודי.

יוסף ביגון הוא ניצוח מאיר בין היחידים הללו, אשר קיבל על עצמו ייסורים וסבל, כדי להפריך את הלשון העברית, ונדרף על צווארו זה שנים בשל "חטא" זה. אינני מאמין שהשלטון בברית-המועצות אכן מבקש להמיט כליה על העם היהודי. מעל במה זו הגנו פונים ליושב-ראש הסובייט העליון ולחבריו לשחרר את יוסף ביגון, להפסיק את ההליכים המשפטיים נגדו על חטא שאינו קיים בחוקת ברית-המועצות, ולאפשר לו לעלות ארצה. כן אנו תובעים להעניק ללשון העברית מעמד שווה לזה שיש לשאר הלשונות בפסיסם השפות של עמי ברית-המועצות.

לא באתי להקניט את השלטון הסובייטי ולהתגרות בו, כי אם להשמיע זעקה לעשיית צדק עם אדם המתענה בייסורים וד

ידעה תקופות ארוכות של פריחה ושל תרומה לכלל היהודי. המשפט אמור היה להתקיים היום והעונש המרבי בו יכול להגיע לשבע שנות מאסר ועוד חמש שנות גלות בסיביר. זה עונש נורא. זה גורל נורא לאדם. שכל חטאו הוא דבקתו בעברית וביהדות. זה גורל נורא גם כאשר אדם מקבל אותו על עצמו בדעה צלולה. זה מזכיר את הגילויים החשובים ביותר בתולדות נדידותינו בין האומות, וזה נורא עוד יותר מפני שזו — בעקיפין — גזירת שמד.

יוסף ביגון עומד לדין לא כפרט בלבד, אלא כנציג של עם, כביטוי של משאלה, כגילוי של נאמנות תרבותית. גורלו אמור לרמוז במלים גסות וכוטות: "שכחו מזה, אתם היהודים, שכחו את תרבותכם, שכחו את שפתכם, חדלו לטפח תקוות של שיקום והתאוששות, עזבו את כל העניין הזה, כי זה לא ניתן". זוהי מהותה של גזירת שמד, ונגדה אנו יוצאים בקול זעקה גדולה. זעקה לאומית וזעקה אנושית, זעקה האומרת: "הניחו ליוסף ביגון. הניחו לו לקיים את עצמו ואת נאמנותו הלאומית. מתוך כבוד לאנושיותו. הניחו לו כאדם. נהגו בו כפי שנהוגת מדינה נאורה. מדינת צדק ומשפט. הניחו ליוסף ביגון היהודי, בן עמנו, ותנו לו ולאחיו את הניתן לכל חבר במשפחת העמים". זוהי קריאה לשחרורו של יוסף ביגון, ומתוך תקווה שהמשאלה הזאת תתקיים — אסיים בציטוט מתוך אותו שיר של יהודה הלוי, שבו פתחתי: "אשרי מחכה ויגיע ויראה עלות / אורך יובקיעו עליו שחריר / לראות כטובת בחירך ולעלו בשמחתך / בשוכך אלי קרמט נעוריר".

היור"ר מ' סבירור:

תודה לשר החינוך והתרבות. אתכבד להזמין את יושב־ראש ועדת העלייה והקליטה, חבר הכנסת עוזי ברעם.

עוזי ברעם (יור"ר ועדת העלייה והקליטה):

כבוד יושב־ראש הכנסת, רבותי חברי הכנסת, יש שעות שהן שעות של התעלות של הכית הזה, בית שבו מובלים כלפי חוץ יסורי הוויתורים הפנימיים האוכלים אותנו, גם בין המחנות וגם בתוכם. שעה כזו, שבה הכנסת כולה — או, הייתי אומר, רובה — מתאחדת דווקא בסיב גורלו של יהודי, שאיננו אזרח ישראל בפועל — אולי הוא אזרח בכוח — היא שעת התעלות לכנסת, שעה שבה הממרה "ישראל ערכים זה בזה" מקבלת גם משמעות פנימית עמוקה, הפוקדת את כל הכית הזה, על כל צדדיו.

על מה אנו מוחים? הרי יהודים ושאנים יהודים נאסרים בכל אתר, וזכויותיהם וגאווותם נרמסים, בצדק או שלא בצדק. אבל כאן המלחמה איננה רק למען האיש הנמק ברגע זה בבלא ולדימיר — ואיש איננו יודע האם הוא איננו מופיע ברגע זה לפני שופטים עלומי שם — אלא המאבק הוא גם על התרבות היהודית, גם על הלשון העברית, שיוסף ביגון הפך לה סמל, הפך לה דובר, הפך לה מקור לגאווה גם בתוך ברית-המועצות וגם מחוץ לה.

יוסף ביגון הוא יהודי מוסקבאי. מתמטיקאי, בן 52, וזה מאסרו השלישי; הוא עומד עתה להישפט לפי סעיף 70 הדרקוני של החוקה הסובייטית, המדבר על תעמולה ופעילות אנטי־סובייטיות. הוא יושב מבודד כבר תשעה חודשים ומצפה למשפט, שעלול לגזור עליו שמונה שנות מאסר או חמש שנות גלות.

בשנת 1971 ביקש יוסף ביגון להיות אתנו כאן ומאז הוא נדרף עד צוואר על־ידי השלטונות. את משרתו כמתמטיקאי איבד, וכ־12 שנה הוא עוסק רק בהפצת הלשון העברית. הוא אדם אמין ועקשן, הנאבק על הזכות ללמד עברית בגלוי.

שאליה ביקש לעלות, מדברים עברית, והוא מעריך נכונה, שידעת העברית היא מן היסודות היותר ראשונים של קיומנו הלאומי, במיוחד במציאות המבולבלת של גלות לוחצת. יוסף ביגון העמיק והרחיב את עיסוקו בעברית בד בבד עם הגשת הבקשה לעלייה. הוא למד עברית בכוחות עצמו ונתן שיעורים פרטיים בעברית לכל מבקש, ואף הוציא משיעורים אלה חלק מפרנסתו.

תודה לאל, עדיין יש בברית-המועצות ציבור יהודי — צעירים ומבוגרים — הרוצים ללמוד עברית. יוסף ביגון אף האמין בצדק הסובייטי. הוא לא הסתיר את העובדה שהוא מורה לעברית, להיפך: הוא דיווח לרשויות על מעשיו והצהיר על הכנסותיו, כדי שינכו ממנו מס הכנסה. לפי תפיסתו, לא היתה שום סיבה לכך שדינה של הוראת עברית בשיעורים פרטיים לא יהיה כדיון כל הוראה פרטית אחרת. המוגדרת בחוק הסובייטי כ"עבודה מועילה מבחינה חברתית", לפי תפיסתו הלאומית והתרבותית, זכותה של העברית, כשפתו של מיעוט לאומי בברית-המועצות, אינה נופלת מזכותן של שפות אחרות. כאן, בכנסת הזאת, אינני צריך לומר לאיזו מן השפות עבר ממושך יותר וספרות עשירה יותר.

יוסף ביגון נאבק על זכותה של השפה העברית, כחור החנית של התרבות היהודית בכללה, לקבל את הכרתם של השלטונות הסובייטיים בקיומה. אפשר היה לצחוק, אלמלא היה מרובך כאן בגורלו ובחיויו של אדם: מי צריך לקבל הכרה ממי?

כשר החינוך במדינת ישראל וכמי שקרוב, במידה מסוימת, גם לחינוך היהודי בתפוצות, אני אומר שיוסף ביגון ומאבקו למען העברית הם סמל ודוגמה לכולנו: הנה, כך צריך להתייחס לעברית: הנה, עד כדי כך צריך לרדוף בה ובכל המשמע ממנו: הנה, כך שעותיו ועתידו של העם היהודי בגליונותיו, עד שיתקבץ ארצה.

שש שנים הצליח יוסף ביגון להתקיים, בדרך זו או זו, ובשביעית נאסר, נשפט בעוון טפילות, היינו, התפרנסות בדרך שאינה תורמת לחברה, ונידון לשתי שנות גלות בסיביר. לא אחזר כאן מהי — מבחינה פיסית — גלות בסיביר, בתום שנתיים חזר יוסף אל משפחתו במוסקבה, אבל לזמן קצר בלבד. כעבור חודשים אחדים הוא הוגלה שוב לסיביר לשלוש שנים, והפעם — באמתלה של הפרת "תקנות הדרקונים הפנימיים", השלטונות התכוונו לכך שבשוכו מסיביר לא ישוב אל משפחתו, ואילו הוא שב אליה — למוסקבה. העובדה, שאין דבר טבעי מרצונו של אדם לחיות עם משפחתו, אינה נחשבת בברית-המועצות לכלום. אחרי עוד שלוש שנות גלות חזר יוסף ביגון מסיביר, מצא מגורים בביירה המרוחקת מאה קילומטרים ממוסקבה — כדי שלא לעבור שוב על תקנות הדרקונים — והחל לעבוד ככבאי. זה היה בסוף 1980, כמעט עשר שנים אחרי שהגיש בקשה לעלות לישראל ונדחה. מאז בקשתו לא הועסק, כזכור, בשום עבודה ממלכתית, כך שהיה מנותק מכל מידע פנימי חיוני. אפילו אם נגית, שזאת היתה הסיבה לסירוב הראשון, הרי כבר עברו עשר שנים, אבל עדיין לא נתנו לו לעלות.

אולם גם לא הצליחו לשבור את רוחו. הוא המשיך לעסוק בהוראת העברית, לפני כשמונה חודשים אסרו אותו בפעם השלישית, ועומדים לשפוט אותו על תעמולה והסתה אנטי־סובייטיות. אבל לא דובים ולא יער, רוצים לשפוט אותו על דבקתו בעברית ועל מאבקו למען קיומה החי והחוקי של תרבות יהודית, במדינה המאכלסת כשלושה מיליוני יהודים, במדינה שבה התקיימה תרבות ירודית זה כאלף שנים, ואשר

יכולה להיות מובנת, אם ננתח את יחסו של המשטר הסובייטי אל הציונות. המשטר הסובייטי רוצה לקטוע את הקשר של האדם לשורשיו הלאומיים, לתרבותו, לשפתו ולארצו. העמדת מכונת המשטר הסובייטי מול אדם אחד כביגון מעידה על פחד הקיים בברית-המועצות מפני הציונות. ואני מבין אותם. רבותי חברי הכנסת, כי אליבא דכולנו — הציונות חזקה מהם ותנצח אותם. בסופו של המאבק.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת עוזי ברעם, יושב-ראש ועדת העלייה והקליטה. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת מיכאל קליינר, להביא בפנינו הצעת סיכום.

מיכאל קליינר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, להלן הצעת סיכום של מליאת הכנסת בנושא: יוסף ביגון.

הכנסת קוראת לשלטונות רוסיה הסובייטית לכבד את אמנת הליסינקי ולאפשר את הנוראת השפה העברית ואת קיום התרבות היהודית כברית-המועצות.

הכנסת מבקשה את הזדהותה עם מאבקו של יוסף ביגון למען השפה העברית ומחזקת את ידיו לעמוד בסבלות הכלל הסובייטי.

הכנסת קוראת לשלטונות ברית-המועצות לשחרר לאלתר את יוסף ביגון ולאפשר לו לעלות לישראל.

הכנסת קוראת לפרלמנטים בעולם להרים קולם למען שחרורו של יוסף ביגון והתרת עלייתו ארצה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה. מי בעד הצעת הסיכום? מי נגד? מי נמנע?

ה צ כ ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' קליינר נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

אני קובע, שפה אחד נתקבלה הצעת הסיכום, כפי שהוכאה מפי חבר הכנסת מיכאל קליינר.

כאשר נעצר, בנובמבר 1982, הוחרמו מביתו כתריסר ספרים, רובם בעברית, ורחמנא ליצלן — ספר ה"ריגול" הגרוע ביותר שנתפס אצלו היה ספר שחובר עליידי ראש ממשלתנו, מנחם בגין: "לילות לבנים". זה חלק מחומר הראיות. מנחם בגין כתב בספר זה על שנות שבתו בכלא הסובייטי. וכמוכן, זה נראה כתעמולה אנטי-סובייטית.

הוא גם חיבר חומר עזר על המורשת היהודית, ובכלל זה גמרא ומשניות. התביעה הסובייטית העמידה לרשותו של ביגון סניגור אשר מוכן היה להגן עליו — ואני רוצה לומר לכם, שמכל הסניגורים במוסקבה הסכים אחד להתנדב ולהגן על ביגון — אבל היה לו תנאי קטן: הוא רצה שביגון יודיע פומבית שהוא מתחרט על מעשיו. ניסיונות של ארגונים בעולם לשלוח עורכי-דין משכבדיה ומארגנות-הברית עלו בתוהו, ויוסף ביגון עומד עתה למשפט בלי ההגנה הדרושה לכל בן-חורין העומד למשפט.

רבותי חברי הכנסת, המצב ב-1983 הוא שחלק של האנשים בעולמנו חי בתופש מוחלט: קבוצות אנשים ייחודיות מתארגנות, לוחמות ומקבלות חירויות אישיות ופוליטיות, אמנות ליברליות נחתמות חדשות לבקרים, ובהן הבטחות לכבד גוני תרבויות אתניות שונות — ואילו בחלקו האחר של העולם נמקים אנשים בכלא בשל השפה העברית.

אני בטוח שיקשה מאוד לילדינו, הגדלים כאן, באווירה שלנו, להבין שהיום מוחים אנו כאן על דריסת הזכות האלמנטרית לדבר ולחשוב בעברית. גם אינני בטוח שאחיו בארצות הגולה התופשיות, כביכול, אשר הברירה ניתנה בידיהם, מסוגלים לחוש את הייאוש הזה, את הפחד ואת ההשפלה שבהם חיים יהודים בברית-המועצות.

הזהדהות עם מאבקו של ביגון היא הצדעה לאומץ לב. הבה נשאל את עצמנו: כמה מאתנו — מאלה שנולדו כאן וגדלו בארץ חופשית — יכולים היו להיאבק לבד בשלטון כה ציני ומאיים, ועם זאת לשמור על צלם אדם ועל גאוה לאומית במשך תריסר שנים, ולא להישבר?

מה רוצה ברית-המועצות? למה מתכוונת מעצמה אדירה כזו, בבואה לכלוא אדם כביגון, לוחם ואידיאליסט? התשובה

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' סבידור:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כרשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה מטעם הממשלה, הצעות האלה: חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג-1983; חוק רשות הדואר, התשמ"ג-1983; חוק להארכת תוקף של חקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ג-1983; חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3), התשמ"ג-1983 — מטעם ועדת הכנסת.

ד. שאילתות ותשובות

היו"ר מ' סבידור:

אני מתכבד להזמין את סגן שר החוץ להשיב על ארבע שאילתות.

2633. כניסת אזרחים ערבים למשרד החוץ

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר החוץ ביום כ"ב באייר התשמ"ג (5 במאי 1983):

כפי שבדוראי ידוע לשאלת הנכבדה, אין ישראל נוהגת, בדרך כלל, למסור פרטים הקשורים ליצוא הביטחוני שלנו. כך נהגו כל ממשלות ישראל עד כה, וכלל זה נקוט בדינו גם היום. כדאי לציין, שכן נוהגות גם מדינות רבות אחרות בעולם. אין בכך כדי לפגוע בהודעות שנמסרו כעבר על ידי ממשלת ישראל בקשר למדינה נשואת השאלתא.

2941. הסכם הנסיגה עם לבנון

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החוץ ביום כ"ב בתמוז התשמ"ג (3 ביולי 1983):
בעיתון "דבר" מיום 5 ביוני 1983 פורסם, ששר החוץ — שנפגש בסוף השבוע ברומא עם שר החוץ האיטלקי, מר אמיליו קולומבו — רמז במסיבת עיתונאים, כי ישראל הוטעתה על ידי ארצות-הברית כאשר חתמה על הסכם הנסיגה עם לבנון.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם הפרסום בעיתון "דבר", בשם סוכנות הידיעות "רויטר", תואם את המציאות?
 2. אם כן — כמה הוטעתה ישראל על ידי ארצות-הברית, כאשר חתמה על ההסכם עם לבנון?
 3. האם הגיכה ממשלת ישראל בפני שלטונות ארצות-הברית על ההטעה?
 4. אם כן — מה היתה תגובת ארצות-הברית?
 5. מה המסקנות שהסיקה מדינת ישראל מן ההטעה?
- סגן שר החוץ י' בן-מאיר:
1. לא.
 2. — 5. ממילא נופלות כל שאר השאלות מאליהן.

היו"ר מ' סכידור:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.
שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אם התשובה היא: "לא", אדוני סגן השר, מה היו הידיעות האמיתיות?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

הידיעה פשוט אינה נכונה. השאלתא מתייחסת לידיעה בעיתון "דבר", שלפיה שר החוץ שמיר רמז, כביכול, לשר החוץ האיטלקי קולומבו, כי ישראל הוטעתה על ידי ארצות-הברית, כאשר חתמה על הסכם הנסיגה עם לבנון. קודם כול, זה אינו הסכם נסיגה. זה הסכם לסיום מצב המלחמה בינינו לבין לבנון. ישראל לא הוטעתה כלל. ישראל — הממשלה, הכנסת — החליטה, כידוע, לחתום על הסכם זה. לידיעה הזאת אין כל בסיס, ולצער, אין זאת הידיעה הראשונה שאינה נכונה.

2982. מיצוי הדין עם הפושע הנאצי אלברט טאלנס

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החוץ ביום כ"ט בתמוז התשמ"ג (10 ביולי 1983):
בימים אלה התארגן ועד ציבורי לשם מיצוי הדין עם הפושע הנאצי אלברט טאלנס, אשר יצא וכאי מחמת הספק במשפט שהסתיים לא מכבר בהולנד.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מה עמדת משרד החוץ בסוגיה המצוינת לעיל?

כ"ו ביולי 1982 הגשתי שאלתא בעניין כניסת אזרחים ערבים למשרד החוץ, ובה נאמר: "ב-9 ביוני 1982 ניגש מזכיר סיעת חד"ש, נאום באדר, למשרד החוץ, כדי לקבל את דרכונו של חבר הכנסת וילנר. בשער נאמר לו, כי עליו להמתין לליווי. בעת שהותו ליד השער הגיעו אזרחים נוספים, אשר נכנסו לאחר שרשמו את שמותיהם". בחשובה על שאלתא, שניתנה בכנסת, נאמר כי "הנושא הועבר לטיפול הנוגעים בדבר במשרדנו, למניעת הישנות מקרים דומים בעתיד". כ"ט באפריל 1983 שוב ניגש מזכיר הסיעה למשרד החוץ ושוב נתקבל באותו יום וחורב להמתין לליווי. כאשר דיבר עם מר יואל בראון, מפקד משמר משרד החוץ, וניסה להסביר את חשובה השר על השאלתא הקודמת, נאמר לו כי יש למר בראון הוראות ברורות והן: "בני מיעוטים חייבים בליווי בכניסתם למשרד החוץ".

הנני שואל את כבודו:

1. האם נכונים הדברים שאמר מר יואל בראון בקשר לכניסת אזרחים ערבים למשרד החוץ? 2. אם כן — האם אין בחשובה על השאלתא הקודמת משום הטעיית הכנסת ובחיונה? 3. אם לא — מה הצעדים שיינקטו נגד מפקד משמר משרד החוץ? 4. מה הם הצעדים שיינקטו משרד החוץ, כדי שתופעה גזענית זו לא תחזור? 5. מדוע לא יפורסמו ההנחיות בקשר לכניסת אזרחים למשרד החוץ לפחות בשער הכניסה?

תשובת סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
משרד החוץ נוקט צעדים ביטחוניים, בהתחשב ברגישות החומר והנושאים, שבהם עוסק המשרד.
משרד החוץ עושה את מרב המאמצים, כדי שסידורי ביטחון הכרחיים אלה לא יגרמו אי-נוחות לאזרחים, הבאים במגע עם המשרד.

2852. מכירת נשק לדרום-אפריקה

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר החוץ ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):
ביום 2 ביוני 1983 הודיע העיתון "ראנד ריילי מייל", היוצא לאור ביוהנסבורג, כי הופל מזל"ט — מטוס זעיר ללא טייס — מתוצרת ישראל. ידיעה זו הסתמכה על מקורות מודיעין דרום-אפריקניים.

בשנת 1977 החליטה מועצת הביטחון של האו"ם על אמברגו מנדטורי על מכירת נשק לדרום-אפריקה. בשנת 1978 נשאל משה דיין, שכיהן אז כשר החוץ, האם ישראל עומדת בהחלטה זו, והשר ענה כי ישראל עומדת בהחלטה.

לאור דברים אלה שאלותי הן:

1. האם פרטים אלה ידועים לשר, והאם הם נכונים?
2. האם החליטה ישראל להתעלם מהחלטת האו"ם ומהודעת שר החוץ דאז?
3. היכן ומתי נתקבלה ההחלטה?
4. האם נשקל הנזק שעלול לגרום מעשה כזה ליחסים הבין-לאומיים של ישראל?
5. האם אין הדבר מסכן את ישראל, בכך שתיתבע בפני בית-משפט בין-לאומי, וכן האם אין זה מסכן את מעמדה המוסרי בעולם?

תשובת סגן שר החוץ י' בן-מאיר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

צה"ל דחה את ההצעה, ואף העמידו על העובדה שאין בידו אישור לכל פעילות מבצעית שהיא.

3. הוריתי לא אחת, כי כל תושב האזור, כלי הבדל דת ולאום, שייטול את החוק לידיו באזור יהודה ושומרון — ינקטו לגבי האמצעים הקבועים בחוק.

2750. חריגת חברת השק"ם ממטרותיה

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלני שאלה את שר הביטחון ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):
בהתחשב בהחלטת חברת השק"ם לתת כרטיס טיסה חינם לאחת ממדינות אירופה לכל מי שרוכש בה מכשיר וידאו "סניור", רצוני לשאול את כבודו:

1. האם החלטה זו של חברת השק"ם, שהיא חברה ממשלתית, תואמת את היעדים ואת המטרות שחברת שק"ם מיועדת למלא?

2. האם החלטה זו הובאה לידיעתו של השר או לגורמים מוסמכים במשרד הביטחון?

3. מה היו הנימוקים שהניעו את חברת שק"ם לנקוט צעד זה?

4. האם כבודו סבור, שיש מקום להתערבות מצדו בגידול?

שר הביטחון מ' ארנס:

1 — 4. אף שהמבצע של מכירת מכשירי וידאו נעשה על רקע מסחרי של חברת "סניור" ולא של חברת שק"ם, הנני רואה בחומלה את החלטת הנהלת שק"ם והכעתי את מורת רוחי בפניה.

בינתיים נוכחה הנהלת שק"ם לדעת, שהמבצע נוגד את המדיניות הכלכלית של הממשלה והיא הפסיקה, מיוזמתה, את מבצע המכירות.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):

כל הכבוד.

2754. הבטחת טיפול נאות לנכי צה"ל באילת

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלני שאלה את שר הביטחון ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):
בעיתון "מעריב" מיום 26 במאי 1983 פורסם, שנכי צה"ל באילת ממורמרים בשל העובדה, שאגף השיקום איננו מסוגל לטפל בנכים הזקוקים לעזרתו.

רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה נכים באילת נמצאים בטיפולו של אגף השיקום?

2. מה מספר עובדי אגף השיקום באילת?

3. האם נכונה הידיעה, שרק פעם אחת בשבוע מגיעות לאילת שתי פקידות מבאר שבע, המטפלות בנכי צה"ל שעות אחדות באותו יום?

4. האם, לדעת השר, זוכים נכי צה"ל לטיפול הנאות?

5. אם לא — אילו אמצעים מתכוון כבודו לנקוט, כדי להבטיח לנכים באילת טיפול ראוי לשמו?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. 170.

2. אין לאגף השיקום שלוחה באילת.

3 ו-5. התשובה חיובית. בינתיים נקבע הסדר, בחיאום עם

2. אם משרד החרץ מחייב עריכת משפט נוסף, אילו אמצעים נקט, כדי לקדם את הנושא?

סגן שר החרץ י' בן-מאיר:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' בן-אלישר)

1. אין צורך לומר, כי זיכוי של הפרשע הנאצי אלברט טאלנס מתחת הספק גרם לכולנו צער וכאב.

עם היוודע דבר הזיכוי, שוחחה שגרירותנו בהאג, בתיאום עם היועץ המשפטי למשרדנו, עם התביעה המקומית ועם משפטנים אחרים. גם בארץ קימו עליי משרדנו התייעצויות עם משפטנים הבקאים ברין ההולנדי. מגמת הביורור היתה לבחון, האם ניתן לערער על פסק-הדין. הבדיקה העלתה, כי בתהליך השיפוט ההולנדי — לפי החוק המיוחד לעשיית דין בנאצים — ניתן לערער רק בשאלות משפטיות גרידא, ולדעת התובע ההולנדי לא היתה במקרה זה עילה לערער.

כידוע, הולנד היא מדינה בעלת מערכת שיפוטית בלתי תלויה, ובאופן כללי ראויים ההולנדים להערכה על מאמציהם להעמיד נאצים לדין.

2. נוכח האמור, אין אנו רואים, לצערנו, אפשרות לנקוט צעדים נוספים מצדנו בעניין זה. גם כדאי להוסיף, כי בינתיים, ככל הנראה, עזב הנאצי טאלנס את גבולות הולנד.

דב שלונסקי (הליכוד):

— — —

הזיכוי מ' סביר:

אין לך פה שום זכות ושום "סטנדינג". שואל השאלתא איננו באולם, וחבר הכנסת בן-אלישר ביקש לקרוא את השאלתא מעל הדוכן.

תודה לסגן שר החרץ. אני מתכבד להזמין את שר הביטחון להשיב על שאלות.

2745. יחידת סיור פרטית בחברון

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הביטחון ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

נמסר לי, שיחידת סיור פרטית נוסעת בעיר חברון ברכב מסוג G.M.C. בצבע צהוב. המסיירים הם תלמידי ישיבה מ"בית-רומנו", והם מצוידים בנשק שקיבלו לצורך הגנה עצמית. לדבריהם, הם מסיירים בצירים הראשיים בין חברון, חלחול ובית-עומר, על-מנת ללכוד מידי אבנים.

כפי שנמסר לי, בראש היחידה עומד אדם — שמו התוכר במצורף — הגר ב"בית-רומנו". יחידה זו פועלת כלי כקרה ובלא לדווח לאיש, והדבר ידוע לכותות הביטחון. נסיגות שהיו בעבר לעצור בעדם והפסקו בשל לחצים פוליטיים.

לאור זאת שאלותי הן:

1. האם הפרטים ידועים לשר?

2. האם כולם או מקצתם נכונים?

3. מה אתה מתכוון להורות בעתיד בעניין זה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1' — 2. האיש שהוזכר בשאלתא אחראי על הביטחון כאגודת "מחדשי היישוב היהודי בחברון". הוא הציע לסייע בפעילות הביטחון השוטף בעיר, על-ידי קיום סיורים של תלמידי ישיבה ברכב של האגודה.

בארץ-ישראל, ולאחר מכן כללה אותם בין הזכאים לעיטור לוחמי המדינה — העל"ה. חוק יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל אינו כולל את חללי הבריגדה, כי המחוקק קבע מפורשות, שיום זה מוקדש ללוחמי צה"ל ומערכות ישראל, שנפלו למען תקומת ישראל.

2840. גיוס נשים לצה"ל

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הביטחון ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):

שאלת גיוס הנשים לצה"ל מעסיקה את דעת הקהל בישראל.

שאלתי לכבודו הן:

1. איזה אחוז של הנשים הכשירות לגיוס אכן מתגייסות לצה"ל?

2. מה היא ההשפעה המשוערת של השינויים בחקיקה הנוגעת לגיוס נשים על היקף הגיוס?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. הנשים המקבלות פטור לפי החוק — בנות דתיות, נשים נשואות ואחרות — אינן עוברות את מבחן הכשירות הרפואי לגיוס. מכאן שאין לגורמי הגיוס בצה"ל פרטים, איזה אחוז של הנשים הכשירות לגיוס אכן מתגייסות לצה"ל.

2. החוק תוקן בהתשל"ח, כאשר גיוס רובו של שנתון 1960. מהשנתון ההוא התגייסו לשירות סדיר 54.5% של הנשים. בשנת 1982 — השנתון העיקרי לגיוס היה 1964 — התגייסו לשירות סדיר כ-62.2% של הנשים. כפי שאתה רואה, היתה עלייה ניכרת באחוז המתגייסות. יתר פרטים על הבנות המגויסות והפטורות מגיוס כלולים בטבלה המצורפת בזה. חבר הכנסת וייס, תראה בטבלה זו, כי קיימת עלייה מתמדת. רצופה. מהשנתון של 1960 עד השנתון האחרון שגרים, שנתון 1964. אני מניח שזה משמח לא רק אותי אלא גם אותך.

שנתון	אחוז גיוס	אי-גיוס	דתיות חסרות נתונים	נשואות בכ"ח	יורדות מהגרות פוקד מנתקות	החלטת נפטות
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
1960	54.5	45.5	28.0	4.6	8.5	1.7
1961	55.6	44.4	28.3	4.0	7.1	1.7
1962	58.1	41.9	27.9	2.5	6.7	1.7
1963	29.6	40.4	27.3	2.0	6.5	1.6
1964	62.2	37.8	24.2	2.0	5.5	1.6

שר הביטחון מ' ארנס:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת מ' ותר)

בדיקתנו העלתה, שאיש בשם זה אינו מופיע ברשימי צה"ל.

2930. חומר שנלקח מהמכון למחקרים פלשתינאיים

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר הביטחון ביום כ"ב בתמוז התשמ"ג (3 ביולי 1983):

בתשובה על שאלתא מ"מ במרס 1983, בקשר לחומר שנלקח עליידי צה"ל מהמכון למחקרים פלשתינאיים כביירות. אמר שר הביטחון: "אין לצה"ל עניין להחזיק בספרים או בפרסומים, אשר ניתן להגדירם כחומר מחקרי-אקדמי טהור — אפשרות מסירתו תידון עליידי ממשלת ישראל".

עריית אילת, שעל-פיו יינתנו שירותים לציבור הנכים והמשפחות השכולות שלוש פעמים בשבוע. עליידי עובדת סוציאלית מקומית. העובדת תקבל הדרכה שוטפת מאגף השיקום.

4. התשובה חיובית.

2756. הנצחת לוחמי הבריגדה הארץ-ישראלית באירופה

חבר הכנסת י' רום שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

זה שנים ארוכות מנהלות משפחות חללי הבריגדה הארץ-ישראלית, שלחמה באירופה, מאבק על-מנת שמדינת ישראל תנציח את זכר חללי הבריגדה על-ידי חקיקת שמותיהם על הגל-עד לזכרם.

המשפחות קובלות נגד משרד הביטחון וארגון החיילים המשותתפים. על שאינם עושים להנצחת חללי הבריגדה. המשפחות — ובראשן רב הבריגדה, הרב משה דב קספר — מבקשות להכיר בחללים "כחללים של לוחמי הבריגדה הארץ-ישראלית הראשונה".

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מדוע לא יונצח זכר חללי הבריגדה, עליידי חקיקת שמותיהם על הגל-עד לזכרם?

2. מה בדעת השר לעשות, כדי שחללים אלה יוכרו "כחללים של לוחמי הבריגדה הארץ-ישראלית הראשונה"?

שר הביטחון מ' ארנס:

1. ועדת השרים לענייני סמלים וטקסים החליטה על חריטת שמות החללים על קיר ההנצחה. איגוד החיילים המשוחזרים מכין את רשימת השמות, ועם קבלתה — תמומש ההחלטה.

2. מדינת ישראל הכירה בלוחמי הבריגדה, וכמובן, גם בחלליה. בכך שהעניקה להם את אות מתנדבי היישוב העברי

2929. גורלו של עצור תושב לבנון

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר הביטחון ביום כ"ב בתמוז התשמ"ג (3 ביולי 1983):

בתאריך 21 ביולי 1982 נעצר עליידי צה"ל בלבנון תושב בורג אל-שימאלי (שמו צורף למקור). הנ"ל הוא יליד 1942 מהכפר לוביה שלידי טבירה, והוא אב ל-10 ילדים.

הנני שואל את כבודו:

1. האם מוכן השר לפעול, כדי לברר מה עלה בגורלו של תושב לבנון זה?

2. האם הוא נתון במעצר, ואם כן — היכן?

3. אם שוחרר — מתי שוחרר?

לבדיקת יציבות היסודות, הצבת תמיכות למניעת קריסת חלקים רעועים ועוד.

הי"ר מ' סבירור:

תודה לשר לענייני דתות. אני מומין עכשיו את שר הפנים להשיב על שאלות.

2548. המלצות ועדת ברסלע

חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את שר הפנים ביום כ"ח בניסן התשמ"ג (11 באפריל 1983):

בתחילת פברואר 1981 הגישה ועדה לבדיקת חוק התכנון והבנייה, בראשותו של המשנה לפרקליט המדינה מר יורם ברסלע, המלצות ביניים לשיפור הליכי הרישוי בוועדות התכנון והבנייה. מאז ועד היום, זה למעלה משנתיים, אין הוועדה פועלת.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם תוגש הצעת חוק המבוססת על המלצות הביניים של הוועדה הנ"ל, ומתי תוגש?

2. מדוע חלפו שנתיים מאז הוגשו המלצות אלה וטרם הוגשה הצעת חוק מתאימה?

3. מדוע הפסיקה ועדת ברסלע את עבודתה ואינה ממשיכה לדון בצורך להכניס שינויים נוספים בחוק התכנון והבנייה?

4. מתי תתחדש פעולתה של ועדת ברסלע?

שר הפנים י' בורג:

1. הוחל בהליכים לחקיקה, והם נמצאים כינתיים בתחום הטיפול הבין-משרדי.

2. העיכובים ביישום הדוח נעוצים בקושי בחלוקת תחומי האחריות וסמכויות הטיפול בין אדריכלים, לבין מהנדסים והנדסאים. לאחרונה נמצא פתרון העשוי לקדם את הנושא.

3 — 4. ועדת ברסלע תמשיך לדון בשינויים נוספים בחוק התכנון והבנייה. מסגרת הנושאים לדיון נמצאת בהכנה.

הי"ר מ' סבירור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

השאלה הנוספת שלי מתבטאת במלה אחת: נו?

שר הפנים י' בורג:

התשובה — בשתי מלים: נו, נו.

שבח ויס (המערך):

אבקש תרגום.

הי"ר מ' סבירור:

זה "נו, נו" רטורי.

2644. הבחירות במועצה המקומית שעב

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר הפנים ביום כ"ב באייר התשמ"ג (5 במאי 1983):

הבחירות למועצה המקומית שעב נתקיימו ב-14 באוקטובר 1980.

אבקש מהשר להשיב לי:

האם יתקיימו הבחירות למועצה המקומית שעב יחד עם הבחירות לשאר הרשויות המקומיות?

הנני שואל את כבודו:

האם הממשלה דנה בנושא זה ומה היו החלטותיה?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

הממשלה דנה בנושא. החזרת הספרים והפרסומים המוגדרים כחומר מחקר אקדמי טהור תוכנסה במסגרת ההסדר הכולל של החזרת שביינו והבהרת גורל נעדריו.

הי"ר מ' סבירור:

תודה לשר הביטחון.

אני מתכבד להזמין את השר לענייני דתות להשיב על שאלתא. השר לענייני דתות ישיב על שאלתא מס' 2894 של חבר הכנסת חיים בר-לב.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מבקש להשיב על השאלתא.

הי"ר מ' סבירור:

בבקשה.

השר לענייני דתות י' בורג:

סליחה, האם כל חבר הכנסת יכול לבקש זאת. או רק חבר הכנסת מאותה סיעה?

הי"ר מ' סבירור:

כל חבר הכנסת.

2894. עיכוב בשיפוץ מסגד חסן-בק ביפו

חבר הכנסת ח' בר-לב שאל את השר לענייני דתות ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):

כזכור, מסגד חסן-בק ביפו התמוטט לפני כחודשיים. עיריית תל-אביב והמשרד לענייני דתות היו חלוקים בשאלה, על מי רובצת האחריות להתמוטטותו של המסגד ועל מי לשאת בנטל שיפוצו.

נמסר, כי המשרד לענייני דתות אישר סך של 40 מיליון שקלים לשיקומו של המסגד מתקציבי המשרד לענייני דתות. מינהל מקרקעי ישראל ולשכת היתוך לענייני ערבים.

בעיתון "הארץ" מיום 29 במאי 1983 דווח, כי חברי מועדות הוועד המוסלמי הכללי יצאו בהכרזה על פתיחת מגבית ארצית לשיפוץ המסגד. לטענתם, משרדי הממשלה נוקטים סחבת ומתנהגים בניגוד להבטחותיהם.

לאור זאת, הנני שואל את כבודו:

1. מי יישא בפועל בהוצאות התכנון והשיפוץ של המסגד?

2. מי יוציא לפועל את התוכניות לשיפוץ המסגד?

3. מתי תתחלנה עבודות השיפוץ?

השר לענייני דתות י' בורג:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' רובינשטיין)

1. גורמים ממשלתיים שונים — המשרד לענייני דתות, מינהל מקרקעי ישראל ולשכת היתוך לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה — יישאו בהוצאות שיקומו של המסגד.

2. האחריות על ביצוע התוכנית הועברה לידי מע"ץ.

3. כבר לפני כחודש הוחל בעבודות שונות הקשורות בשיקום המסגד, ובכלל זה חפירות לעומק באחד המסגד

הקריטריון למתן סיוע — ובמיוחד אמור הדבר לגבי הטלת הגבלות תנועה — הוא שההפרעה שתיגרם לציבור בגין הצילומים תהיה מזערית. המשטרה מקפידה, שהצילומים ייערכו במקומות וכשעות שבהם נפח התנועה אינו רב, ודואגת לכך שמספר אורחים קטן ככל האפשר יופרע בגין הצילומים.

כאשר הנוסיעות מחייבות — נעשה הדבר בתיאום גם עם הרשות המקומית ועם המפקח על התעבורה, ונדרש פרסום מוקדם באמצעי התקשורת, במודעות, כעלונים לתושבים וכדומה.

2798. תנאי המעצר במשטרת מרחב הנגב
חבר הכנסת ש' הלל שאל את שר הפנים ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):
לאחרונה התפרסם, כי רבו מקרי ההתפרעויות של עצורים בתאי המעצר במשטרת מרחב הנגב. העצורים קובלים על התנאים המחפירים השוררים בתאי המעצר ועל צפיפות רבה, שכתוצאה ממנה נאלצים לא אחת שני עצורים לישון על מיטה אחת ולחלוק מנת מזון אחת.

גם מתוך דיווחשבון פנימי, שהוציאה לאחרונה משטרת מרחב הנגב, עולה כי התנאים הם כלתי נסבלים. הכיוב בתאים עולה על גדותיו, יש מחסור במים חמים במקלחות והצפיפות קשה מנשוא. משטרת מרחב הנגב פנתה למטה הארצי בבקשה לבנות תאי מעצר חדשים, אך בקשתה זו נדחתה מטעמי חוסר תקציב.

לפיכך, הריני מתכבד לשאול את כבודו:
נוכח הממצאים הללו — האם מוכן כבודו להורות, כי יופנה תקציב כדי להפסיק את הפגע ולמצוא פתרון מתאים לכביה?

שר הפנים י' בורג:
(התשובה נקראה לבקשת חברת הכנסת ע' סולורד)

בתקציב השנה הוצעו 16 מיליון שקלים לחכנון ולחפירת יסודות לביית מעצר חדש בבאר-שבע. הכוונה היא להקים בית-מעצר ששטחו 1,200 מ"ר ובו אנפי מעצר נפרדים למבוגרים, לנשים, לקטינים ולקטניות. אותה השטח להקמת בית-המעצר, אולם עיריית באר-שבע מסתייגת מהמקום ומציעה שטח חלופי. במקביל נבדקת האפשרות שמטה המרחב יפונה, ובמקומו יוקם בית-מעצר מרווח ומתאים יותר.

2800. התקנת מעקות בטיחות
חבר הכנסת י' רום שאל את שר הפנים ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

בישיבה קצ"ג שהתקיימה ב-23 במרס 1983, בהשיבו על שאלתא 2368 ששאלתי בדיון זה, אמר סגן שר הבינו והשיכון משה קצב: "גובה המעקה נקבע בהתאם לחקנות התכנון והבנייה. תקנות אלה הן בתחום אחריותו של משרד הפנים".

מתחקיר תוכנית הטלוויזיה "כלבוטק", מיום 18 בינואר 1983, עולה, כי ילדים רבים בישראל נושאים על גופם צלקות של נפילה ממרפסות במבנים שנבנו עם מעקות נמוכים. בשל אותה סיבה עצמה גם נהרגו עשרות רבות של ילדים.

מן התחקיר עולה, כי רוב התאונות היו יכולות להימנע, לו נבנו מעקות גבוהים ככל דירה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

האם יאות כבודו לפעול לשינוי תקנות התכנון והבנייה, כדי שבכל דירה ייבנה מעקה שיענה על דרישות הבטיחות?

תשובת שר הפנים י' בורג:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לאור החלטתי, כי כהונתה של מועצה מקומית תהיה, בדרך כלל, לא פחות מארבע שנים, יתקיימו הבחירות בשעב באוקטובר 1984, ארבע שנים אחרי הבחירות האחרונות.

2645. הקמת מועצה מקומית בכפר אביר-היג'א
חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הפנים ביום כ"ב באייר התשמ"ג (5 במאי 1983):

זה כמה שנים פונים אנשי הכפר אביר-היג'א אל המוסדות השונים במשרדך בבקשה להקים מועצה מקומית בכפרם. פניותיהם אליך הועברו עד היום לממונה על מחוז הצפון, אשר, לדברי הפונים, לא הגיב כלל. בשנת 1981, בחשבה על שאלתא שהוגשה בכנסת בנושא זה, ענית כי בכפר רק 1,500 נפש, וכי הקמת מועצה מקומית עלולה לגרום סכסוכים בכפר.

לפי טענת הפונים, מספר תושבי הכפר הוא כ-2,000 — עובדה שהיא חשובה במיוחד לנוכח הידיעה, כי במועצה המקומית משגב יש 1,500 תושבים.

לאור העובדות הנ"ל, שאלתי הן:

1. מדוע מסרב כבודו לאשר הקמת מועצה זו?
2. מדוע עד היום לא נענו התושבים על-ידי הממונה על מחוז הצפון?

3. כיצד מסביר כבודו את העובדה שמשגב היא מועצה מקומית, ואילו בכפר אין מאשרים הקמת מועצה מקומית?

תשובת שר הפנים י' בורג:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

משרד הפנים קיבל החלטה עקרונית להקים מועצה מקומית במקום. תחומי של הכפר נמצאים עתה בשלבי השלמה. כמו כן, בימים אלה יפתחו קציני המחוז במשא-ומתן עם תושבי הכפר בדבר הקמת המועצה המקומית הראשונה במקום.

2790. חסימת רחובות על-ידי המשטרה לצורך הסרטה
חבר הכנסת ד' בן-מאיר שאל את שר הפנים ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

במוצאי שבת, 21 במאי 1983, חסמה המשטרה את הכניסה לרחוב אוליפנט, סמוך לצומת הרחובות בלפור ויהודה הלוי בתל-אביב, ומנעה מעבר כלי רכב וחנייתם ברחוב, תוך גרימת סבל רב לתושבים. מעשה זה בוצע עקב היענותה של המשטרה לבקשתו של מפקד סרטים לצלם באזור במשך ארבעה ימים.

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. מה הם הקריטריונים, שלפיהם מחליטה המשטרה לסגור רחוב ולמנוע תנועה בו לצורך הסרטה?

2. מה הם התנאים שחייבת חברת ההסרטה למלא על-מנת שבקשה מעין זו תיענה בחיוב?

3. האם במקרה הנזכר מילאה החברה אחר תנאים אלה?

4. האם אין פגם בכך שחברת ההסרטה מקדמת את עסקיה כסיוע המשטרה, ועוד עושה מעשה, הגורם סבל ונזק לציבור רחב?

תשובת שר הפנים י' בורג:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

שר הפנים י' בורג:

כבר בשנת 1982 פורסמו תקנות בנושא זה, שכללו הוראות מפורטות על גובה המעקות בכניינים, לרבות בנייני מגורים, יציבותם, צורתם ואופן התקנתם. הרי זו מצווה מדאורייתא: "ועשית מעקה לגנך".

משרד הפנים חייב התקנת מעקים תקינים לא רק בחדרי מדרגות, במרפסות ועל גגות, אלא גם בכל מקום שבו יש הפרש גבהים של 60 ס"מ לפחות בין שני מפלסים סמוכים. הגובה שנקבע למעקות הוא 105 סנטימטרים, והמבנה שנדרש הוא מבנה כזה, שלא ייקל הטיפוס עליו או המעבר בין רכיביו.

2890. תקני רעש

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר הפנים ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):
באחרונה פורסם, כי משרד הפנים מינה ועדה שתפקידה לבחון מחדש את תקני הרעש הנמצאים כיום בחוקי מכות החוק למניעת מפגעים, בעיקר בנוגע לרעש ממטוסים ומכלי-רכב.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם מידע זה נכון?
2. מה היא הסיבה למינוי הוועדה כאמור?
3. האם סיימה הוועדה את עבודתה? אם כן — מה הן מסקנותיה?
4. האם בדעת השר לאמץ המסקנות?
5. כיצד יפעל משרדך לאכיפת התקנות החדשות?

שר הפנים י' בורג:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ר' סויסה)

1. כן.
2. בנושא הרעש חסרים תקנים רבים, ואלה שנקבעו לפני שנים מספר — ייתכן שהם זקוקים לעדכון.
- 3 — 5. הוועדה טרם סיימה את עבודתה.

2893. התעללות בערכים בתל-אביב

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר הפנים ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מ-27 במאי 1983 פורסם, כי בתאריך 24 במאי 1983, בשעה 11:00 כלילה, התעללו אנשי משטרה בשלושה נערים ערבים ברחוב גאולה, פינת רחוב הכוכבים בתל-אביב. הם היכו אותם באגרופיהם, כעטו בהם בבטניהם, זרקו את תעודותיהם על הרצפה והכריזו אותם להתכופף ולהרימן פעמים רבות. בעיתון פורסם, כי מקרים כאלה חוזרים ונשנים פעמים רבות במרכז תל-אביב.

הנני שואל את כבודו:

1. האם ירדע לשר על המקרה הנ"ל?
2. האם נערכה חקירה על המקרה? אם כן — מה תוצאותיה?
3. אם לא נערכה חקירה, האם מוכן כבודו להורות על קיום חקירה על המקרה הנ"ל, כדי לגלות את המכים ולהביאם לדרך?
4. מה בדעת השר לעשות, כדי למנוע הישנות מעשים כאלה כלפי ערבים ברחובות תל-אביב?

שר הפנים י' בורג:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ע' סולודר)

בעקבות הכתבה בעיתון נערכה חקירה. ברם, עקב העובדה שלא נתקבלה כל תלונה בנושא זה ומחוסר פרטים מספיקים, לא אותרו האנשים הנזכרים בכתבה והתיק נסגר.

2954. גרומנים בלתי-מטופלים בבתי-הסוהר

חבר הכנסת ע' סולודר שאל את שר הפנים ביום כ"ב בתמוז התשמ"ג (3 ביולי 1983):

נציב בתי-הסוהר מסר, בסיור שערך עם המנהל הכללי של הביטוח הלאומי, שבבתי-הסוהר מצויים כיום כ-700 אסירים גרומנים, המכורים לסמים קשים. רק 23 מהם זוכים לטיפול ביחידה המיוחדת שהוקמה לשם כך בכלא רמלה לפני שנה וחצי. עד כה, הישגי היחידה הם גדולים: 11 מתוך 14 הגרומנים שהיו בטיפול והשתחררו נגמלו מהשימוש בסמים.

שאלותי לכבודו הן:

1. בהתחשב במספר הגדול של גרומנים כלואים — האם עונה היחידה הקיימת על הצרכים?
2. האם הוכנה תוכנית גמילה ושיקום במסגרת הכלא או בשיתוף עם גורמים חיצוניים?
3. אם נערכה תוכנית לטיפול וגמילה — מה היא? אם לא — מה בדעתכם לעשות בנושא זה?

שר הפנים י' בורג:

1 — 3. אין בידי שירות בתי-הסוהר נתונים מדויקים על מספר האסירים הנרקומנים המכורים לסמים קשים, אך האומדן הוא, שכיום יש 400 — 500 אסירים כאלה בבתי-הסוהר השונים.

כדי להיערך לטיפול בבעיה זו, הפעיל שירות בתי-הסוהר בדצמבר 1981 יחידה אשפויות של 23 מיטות, שייעודה הבלעדי הוא גמילה אסירים מסמים. יצוין, כי זו היחידה האשפויות היחידה הקיימת כיום בכל מדינת ישראל כולה לטיפול בגמילה מסמים. נכון, שאין היחידה האשפויות עונה על כל הצרכים של שירות בתי-הסוהר, אך במסגרת האפשרויות הקיימות וסיוע העדיפות, הקמת היחידה היא התקדמות משמעותית בטיפול בבעיית האסירים המכורים לסמים.

בגלל אופי בתי-הסוהר ואוכלוסיית האסירים, לא ניתן לערוך תוכנית גמילה במסגרת הכלא בשיתוף עם גורמים חיצוניים. כל נעולה בתחום זה חייבת להיעשות על-ידי שירות בתי-הסוהר ובמסגרתו.

היו"ר מ' סביד:

תודה לשר הפנים והשר לענייני דתות. אני מתכבד להזמין את שר התיירות להשיב על שאלותי.

2685. מספר התיירים שהגיעו לארץ

חבר הכנסת א' רון שאל את שר התיירות ביום ה' בסיוון התשמ"ג (17 במאי 1983):

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הגיעו ארצה השנה 997,000 תיירים — מספר המהווה ירידה של 12% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. לטענת גורמים בכירים בענף התיירות, וכיניהם ראש קונצרן "קופל", הגיעו למעשה רק 400,000 תיירים. כלומר היתה ירידה של 40%. לטענתם, המספר הרשמי של התיירים כולל כל אדם הנכנס לארץ, ובכלל זה "מבקרי קיץ" בגדה, פועלים תאילנדיים העובדים בשדות התעופה, פועלי בניין ואנשי כוחות האו"ם.

שאלותי הן:

שר התיירות א' שריר:
1. המבצע של השק"ם לא נערך בידיעתנו או בעידוד משרד התיירות.

2. לדעתי, חברה ממשלתית אינה צריכה לעודד תיירות לחוץ-לארץ בשום דרך שהיא.

3. מנכ"ל משרד התיירות נפגש עם יושב-ראש השק"ם והעמידו על המשמעות החמורה של המבצע. עם זאת, אנו מעודדים חברות אחרות, המעניקות פרסי נופש בישראל, כחלק ממבצעי קידום מכירותיהן.

זה שנים שלא הופנתה כל תשומת לב לעידוד תיירות פנים. בשנתיים האחרונות נוקט משרד התיירות צעדים רבים ומגוונים עם גורמים רבים נוספים לעידוד תיירות הפנים — ובהצלחה. אשתדך גדל מספר הלינות של ישראלים בתיימולן בארץ כ-12%, והציל את הענף מהתמוטטות בימי המשבר של הקיץ והסתיו של שנת 1982.

אני מאמין באטרקטיביות של מדינת ישראל לאזרחיה בכל הקשור בתיירות פנים. נמשיך לעשות כל מאמץ להביא להורדת המחירים, כפי שעשינו עד היום.

היורד מ' סכידור:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת ארכליאלמוזלינו.

שושנה ארכליאלמוזלינו (המעורר):
אדוני השר, האם נעשתה פעולה להפסקת המבצע?

שר התיירות א' שריר:
הובטח לנו משלטונות השק"ם, שיפסיקו את המבצע. אנחנו איננו יכולים אלא לבקש ולהתיר. אין בכוחנו להכריח את השק"ם לנהוג כך או כך, אבל ניתן לי להבין מהמעורבות שלנו — ואני מודה לך על השאלתה, שכאמצעותה ניתן לנו להתייחס לנושא בפומבי — שמבצע זה יופסק, ומעתה יינתנו פרסים של נופש בארץ ולא בחוץ-לארץ.

2813. העדפת בניית מלונות פאר על בניית מלונות עממיים
חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר התיירות ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

מנתוני החברה לפיתוח מפעלי תיירות עולה, כי למרות הצהרות משרד התיירות שתיתן עדיפות להשקעות במלונות ובאמצעי אכסון עממיים, כדי להיערך לצורכי התיירות האירופית, המבקשת נופש עממי בעיקר — נמשכת, בסיוע הממשלה, בניית מלונות פאר, והם מועדפים באופן כולט על מלונות עממיים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם נתונים אלה נכונים?

2. מדוע מועדפת בנייתם של מלונות פאר על בניית מלונות עממיים, בניגוד להצהרות משרד התיירות ולתוכנית-האב לתיירות?

3. האם אין בהעדפת מלונות פאר משום בזבז משאבים רב, בעיקר לנוכח מיעוט הביקוש למלונות מסוג זה על-ידי תיירי חוץ?

4. מה הוא הגידול הצפוי במספר מלונות הפאר ובמספר המלונות העממיים בשנתיים הקרובות?

5. האם, כתוצאה מחסורם של חדרי מלונות עממיים בארץ, לא תיפגע תיירות הפנים של ישראלים בארץ, ועל-ידי כך תגבר הנהירה של ישראלים לחוץ-לארץ?

1. האם נתונים אלה נכונים?

2. האם יש מקום להיערכות משרד התיירות בהתאם למספרם הנכון של תיירים, בכל הכרוך בתכנון חדרי בתיימולן, מקומות נופש וכו'?

3. האם אין בפרסום הנתונים על כמיליון תיירים משום יצירת אשליה המבסה על מצבה העגום של התיירות?

4. מה בדעת השר לעשות לתיקון המצב?

שר התיירות א' שריר:

1. לטענתם של הגורמים הבכירים בענף, שצוטטה כאן, אין כל יסוד. הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נכונים. בשנת 1982 הגיעו לארץ 997,500 תיירים, ובכלל זה מבקרים באוניות סירה, אומנם, זאת ירידה של 12% לעומת השנה הקודמת, 1981. אך ההכנסה במטבע-חוץ ירדה ב-8% בלבד. הטענה שמספר התיירים הרשמי הנ"ל כולל "מבקר קיץ" כגדה, פועלים העובדים בשדות התעופה, פועלים לבנונים ואנשי כוח האדם, אינה נכונה. הנתון הרשמי מוגדר לפי המלצות האו"ם וארגון התיירות העולמי ולפי הנהג בארצות הרבות העורכות סטטיסטיקה לגבי התיירות, לפי ביקורת גבולות. מספר הלינות בשנת 1982 היה 5,700,000 — ירידה של 19% לעומת שנת 1981.

הידיעות מעוררות הפניקה שהפיעה חברת "קופל" ביום יציאתה לבורסה עומדות בסתירה למגמתה לגייס הון מהציבור. במדינה בת-תרבות מסודרת יש לסמוך על הנתונים של הגורמים הממלכתיים המקצועיים, שבהם אנו נותנים אמון גם בתחומים אחרים, ואין להתייחס להודעות היסטוריות של גורמים אינטרסנטיים שונים.

2. כאמור, מספר התיירים הנכון הוא זה שפורסם על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואנו נערכים בהתאם לנתון זה. יש לזכור, כי בחודשים האחרונים ניכרת מגמה ברורה של התאוששות ועלייה במספר התיירים. מגמה זו חייבת להנחות אותנו. בחודש מאי 1983 הגיעו לארץ 20% יותר תיירים מבמאי 1982, וביוני 1983 — כ-35% מביוני 1982. מגמה זו מחייבת אותנו לשקול מחדש את פעולותינו לעידוד התיירות מחוץ-לארץ, ובמקביל — גם את מדיניות ההשקעות ופיתוח התיירות.

2812. עידוד נסיעות לחו"ל על-ידי חברת השק"ם

חברת הכנסת ש' ארכליאלמוזלינו שאלה את שר התיירות ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

חברת השק"ם פתחה במבצע רחב לעידוד היציאה לחוץ-לארץ, על-ידי מתן כרטיס טיסה הלוך וחזור למדינות אירופה לכל הרוכש מכשיר וידאו "סניור".

נוכח המשבר הפוקד את תעשיית התיירות, המוצא את ביטוי בצמצום מספר התיירים הבאים לישראל — מצד אחד, ובכרובי הישראלים היוצאים לחוץ-לארץ — מצד שני, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם מבצע עידוד התיירות של חברת השק"ם נעשה בידיעתו, בהסכמתו ובעידודו של שר התיירות?

2. האם, לדעת השר, צריכה חברה ממשלתית לעודד יציאת ישראלים לחו"ל, על-ידי מתן כרטיסי חינוך לרוכשי מוצרים ממנה?

3. אם לא — האם מוכן כבודו לפעול להפסקת מבצעים מסוג זה?

ישראל — במיוחד במדינת ישראל ובמיוחד לגבי אזורים מסוימים כמו אזור אילת — אנו חייבים לעודד טיסות שכר. אני מקווה, שבעקבות הסקר שהזמנו, תימצא הפורמולה המתאימה לנקיטת המדיניות הנכונה. מכל מקום, כאשר הנושא יובא לוועדת הכלכלה — אני מניח שאתה חבר בה — —

שבח וייס (המערך):
איני חבר בה.

שר התעבורה א' שריר:

אם כן, ודאי שתוכל להיות מוזמן לדיונה ותוכל להביע שם את דעתך. על-סמך ממצאי הסקר שהוזמן על-ידי שלושת הגורמים שהזכרתי.

2907. שיטת הדירוג החדשה של בתי-האוכל

חבר הכנסת ג' פדר שאל את שר התעבורה ביום ח' בתמוז התשמ"ג (19 ביוני 1983):

בכתבת תחקיר שהתפרסמה בשבועון "ידיעות אחרונות" מ-27 במאי 1983, תחת הכותרת "מס כוכבים", נחשפו ליקויים בפעולות צוות מדרגי המסעדות מטעם משרד התעבורה. אנשי הצוות פעלו שלא על-סמך קריטריונים ברורים. ובמקרים רבים — גם מתוך היכרות אישית עם בעלי המסעדות ותוך שהם נענים להזמנותיהם של בעלי המקום לטעום מתבשיליהם בלא תשלום.

שאלותיו הן:

1. האם העובדות שהוצגו בכתבה הנ"ל הובאו לידיעתך, והאם ננקטו כל פעולות שהן למניעת הישנותם של הליקויים הללו בעתיד?

2. כשים לב לעובדה שהליקויים המתוארים נובעים מאי-הפעלתם של הקריטריונים הקיימים הלכה למעשה, האין לדעתך, מקום לשנות את שיטת הבדיקה הנהוגה כיום?

3. אם כן — איזו שיטת בדיקה אחת מתכוון משרדך להפעיל בעתיד בדירוג בתי-האוכל?

תשובת שר התעבורה א' שריר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין לקבל את כל האמור בכתבה כאמינה. הכתבה לוקה בחסר דיוק ובהגזמות, והיא מתארת דברים שלא אירעו כלל.

2. יש קריטריונים ברורים לדירוג מסעדות. הם נקבעו על-ידי ועדה ציבורית, והצוותים שנחמנו ליישום הקריטריונים עשו עבודה טובה וברוכה בעשרות וכמאות מסעדות.

3. הלקחים שהופקו בעקבות הכתבה כעתיון יישמו זה כבר, לרווחת המסעדות ולטובת מגזר חשוב זה של ענף התעבורה.

אני מבקש להדגיש, כי זו הפעם הראשונה שנערך מבצע של דירוג מסעדות ובתי-העסק לתייר. עם כניסתי לתפקיד נוכחתי מצד אחד בחשיבות ענף המכירות לתיירים, המכניס לקופת המדינה כ-20% מהוצאות התייר בארץ, ומצד שני — נוכחתי שלא היה כל טיפול בנושא.

אמות המידה שנקבעו מתייחסות לצדדים בסיסיים של השירות הנתיך לכל לקוח בכלל ולתייר בפרט, וביניהם: ניקיון המקום והסביבה — המדרגה והחצר שמסביב לבית העסק; המחיר; טיב השירות; היכולת המקצועית של המלצר והטבח וכד.

תשובת שר התעבורה א' שריר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. עם כואי למשרד קבצתי מדיניות, שלפיה יצומצם עד למינימום האישור לבניית מלונות של 4-5 כוכבים ויועדפו מלונות עממיים, בהתאם לצרכים באזורי הארץ השונים. הגעתי להחלטה זו, בהתייחס למצבת חדרים המלונות ברמות השונות: אלו הקיימים ואלו שבבנייה או שאושרו לבנייה בשנים האחרונות.

אולם לא ניתן היה — וכלל לא היה בכוונתנו — להפסיק את בנייתם של מלונות אשר הוחל בבנייתם לפני 3 שנים, 5 שנים ואפילו 10 שנים. כל מלונות הפאר הנמצאים היום בשלבי בנייה שונים, ואשר אליהם מתייחסים נתוני החברה לפיתוח מפעלי תיירות, אושרו לבנייה לפני כניסתי לתפקיד שר התעבורה.

4. בשנתיים הבאות יגדל מספר המלונות עד שלושה כוכבים ומלונות של ארבעה וחמישה כוכבים בשיעור דומה — כ-22%. יש לזכור, כי בנייתם החלה לפני 3-5 שנים לפחות.

5. אין מחסור בחדרים במלונות עממיים ולא צפוי מחסור בעתיד. מבצעי תיירות פנים והחולות מחזיקים שמארגן משרד התעבורה מבטיחים תנאים אטרקטיביים לישראלים, והראיה: גידול של 12% בלינות ישראלים, כתוצאה ממבצעים אלה.

2814. טיסות השכר

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר התעבורה ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג (6 ביוני 1983):

לאחרונה מתפרסמות שוב ושוב ידיעות בדבר הנזקים הנגרמים לתיירות החוץ, בשל המחסומים האדמיניסטרטיביים על טיסות השכר.

שאלותיו הן:

1. מה היא עמדת משרד התעבורה כסוגיה זו?
2. מה הוא היקף הנזק, אם אכן נגרם נזק?

שר התעבורה א' שריר:

1. משרד התעבורה סבר תמיד, כי אין להגביל בכל דרך שהיא קיום טיסות שכר לישראל. אנו עושים כל מאמץ לשכנע את משרד התחבורה ואת מינהל התעופה האזרחית להימנע מלהקשות על מפעלי טיסות השכר לישראל, אך לצערי, לא תמיד בהצלחה.

2. כימים אלה מושלם סקר בנושא טיסות השכר. שנעשה בהזמנת ועדת הכלכלה של הכנסת ובמימון משרד התעבורה ומשרד התחבורה. עם קבלת המסקנות, יינתן לנושא פומבי, והוא יובא לדיון גם בוועדת הכלכלה של הכנסת.

הי"ד מ' סבידור:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

מאחר שאנחנו עומדים בתקופת השיא של הרכבתיות של השאלה, האם אתה יכול לתת עוד מעט פרטים על מצב היחסים היום ביניכם לבין משרד התחבורה, כאשר לטיסות השכר?

שר התעבורה א' שריר:

היחסים הם מצוינים. יש לנו חילוקי דעות כתחום זה, אולם אני חושב שחילוקי הדעות הם מקצועיים. והם סובבים סביב התועלת שבטיסות השכר והעידוד שיינתן לטיסות השכר לעומת הטיסות של החברות הסדירות; כעצם, לא הייתי אומר לעומת הטיסות הסדירות אלא בצדן. אנו סבורים שבמדינת

ולהנחות ברורות ומחייבות של משרד התיירות לכל בעל עסק, המעוניין להיות מומלץ לחיירים.

נעשה כאן עבודה יסודית, שבאה להניח יסודות להתייחסות מקצועית נכונה של הענף להכנסות מתיירים.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ד מ' סכידור:

הודעה למזכיר הכנסת.

היום על שולחן הכנסת לדיון מוקדם הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), מאת חברי הכנסת "חשאי ור" מילוא.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה

ו. הצעה לסדר היום

העדר מדיניות ברורה בשטחי יהודה ושומרון

הי"ד מ' סכידור:

אני מומין את חבר הכנסת אמנון לין להביא לפנינו הצעה לסדר היום בנושא: "העדר מדיניות ברורה בשטחי יהודה ושומרון".

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בחשבי על האירועים האחרונים בחברון, יש שנדמה לי, כי אנו מתקרבים למצב של "לבנוניזציה" בשטחים המשוחררים — מלחמת הכול בכול. עוינות וטרור מזה ופעולות ענישה פרועה מזה, קברצות שונות ובלתי מזהות הלוקחות את החוק לידיהן, ושלטון מרכזי המאבד את סמכותו ואת שליטתו. אלה הם הסימפטומים של ה"לבנוניזציה".

חברי הכנסת, הידרדרות כזאת יודעים רק כיצד התחילה, אבל לעולם אין יודעים עד היכן תגיע. המצב בשטחים הגיע לדרגה, המחייבת את כולנו שלא להיות פסיכיים ולא להשאיר את המדיניות בשטחים בידי מומחים, אלא לדאוגה כנושא של הכלל.

זה מצב הדברים בשטחים המשוחררים: המינהל האזרחי, שהוקם בנובמבר 1981, נכשל. הוא לא הצליח לקבוע מדיניות ברורה ובת-השגה. הוא הצליח, אומנם, להרוס מוסכמות שהיו קיימות, אלא שלא עלה בידי להציב אחרות תחתן. הוא לא הצליח להבהיר לציבור בשטחים המשוחררים מה בדיוק רוצים ממנו ומה הם היעדים של המדיניות הישראלית בשטחים. הוא לא הצליח לעודד ולחזק מנהיגות מתונה, אמיצה, שהציבור בשטחים יאמין בה. הוא לא הצליח ליצור יחסי אחווה ושכנות טובה בין המתיישבים היהודים לאוכלוסייה הערבית בשטחים.

ראשי ערים פוטרו בזה אחר זה. מונו תחתם ראשי ערים ישראלים, ממונים, אשר אינם מייצגים את הציבור, ונוצר נתק מחלט בין העיריות לבין האוכלוסייה בערים. גורל האגודות הכפריות, המאפיין ביותר את כישלון המינהל האזרחי ואת מדיניותו בשטחים הוא, אולי, דווקא הניסיון לעצב את האגודות הכפריות כגורם שצריך לעמוד כנגד החוגים הקיצוניים. מעולם לא הבינו את ההיגיון שעמד מאחורי הקמת האגודות הכפריות, יעדיהן ותפקידן. כל עוד לא נקבעה מדיניות ברורה, האמת היא, שבגלל העדר מדיניות ברורה פיתחו האגודות הכפריות לעצמן מטרות משלהן וניסו לגרום את השלטון הישראלי לדאוגן כמדיניותן. בהאמינן שזה רצון הממשל.

מצד אחד, ראו פעילי האגודות הכפריות את עצמם כאוהדי ירדן. הם הגדירו את עצמם "אוהדי ירדן". אולם ירדן התנערה

נעשה כאן עוול משוער, עוול משוער אלא שצירו את האגודות הכפריות, אלא שיזמו אותן, ועוול משוער לאגודות הכפריות עצמן. אני רואה זאת כעוול משוער גם לעם ישראל. הלוא בסך הכול, מי שמגדיר ערכי הפועל אתנו למען דר'קים בישראל או בארץ-ישראל "קוויזלינג", מכיר בכך שאנחנו איננו בעלי הארץ הזאת ואין לנו זכות על הארץ. שאנחנו פולשים זרים. קוויזלינג היה אדם ששתף פעולה עם כובש וזו בנוכחיה. איך ייתכן שאדם, המייצג את הממשלה, יכול להעלות על הדעת לכנות את הערבים — ולא חשוב אם אני מחייב את האגודות או לא — "קוויזלינגים"? זו היתה שיגור גדולה לכנות אותם בשם "קוויזלינגים". זה היה אחד המשגים התמורים ביותר.

היה גם אותו מקרה, שמנעו מהאגודות הכפריות לקיים את הכנס של התנועה הדמוקרטית לשלום, שהיה אמור להתכנס בחברון לפני התכנסות המועצה הפלשתינאית העליונה באלג'יריה. בכנס זה היתה כוונה לקרוא לציבור הפלשתינאי להפקיד את המשאיומתן לשלום עם ישראל בידי המדינות הערביות המתונות.

אני שואל את עצמי ואת ממשלת ישראל: מה היה רע כהתכנסות כזאת? מה היה רע בקריאה כזאת, שהיתה יוצאת מכנס רב משתפים, ודווקא מכנס שנערך בחברון, ומערבים שיזמו את הכנס הזה? משם היתה יוצאת הקריאה לשלום עם ישראל. קשה להבין זאת.

חברי הכנסת, אם בעבר שמע הציבור בשטחים, כי ישראל שוללת לחלוטין את הוועדה להכוונה לאומית שקמה כאן, בשכם כפרט ובשטחים ככלל, הרי לאחרונה יש תחושה בשטחים, שהממשל הצבאי והמינהל האזרחי משנים את כיוון התייחסותם. ולא רק כלפי הוועדה להכוונה לאומית אלא בעיקר כלפי אלה העומדים בראשה. בתקופה האחרונה היינו עדים למאבק קשה מאוד, שגבל במלחמת אזרחים ממש, בין גורמים קיצוניים יותר לגורמים קיצוניים קצת פחות, בין מוסלמים דתיים לבין מוסלמים פנטיים פחות, בין קומוניסטים, המקבלים הנראות מאת מדינות מזרח אירופה, לבין ארגונים

ובראשונה — ממלכת ירדן ותושבי השטחים, וכן כל גורם נוסף שהיה רוצה לעזור לנו בכך.

הנחה שלישית: הרעיון הפלשתינאי המדיני, השואף להקמת מדינה פלשתינאית ממערב לירדן, הוא האויב הגדול ביותר של המדינה היהודית ושל הרעיון הציוני. רק דרך אחת עומדת לפנינו, כדי להיאבק נגד המשך קיומו של הרעיון הפלשתינאי המדיני, שקיבל תנופה עד מלחמת "שלום הגליל", והיא — עליידי המדינות הערביות עצמן. המדינות הערביות הן שיצרו את אש"ף, כדי להשתמש בו להטרדת ישראל, אותן מדינות ערביות עצמן עייפו עכשיו מהעיסוק באש"ף פיוס ומהמעמד חסר הפרופורציה שאש"ף אימץ לעצמו בעולם הערבי. אנו עדים לכך, שבחקופה האחרונה העולם הערבי כולו מרוצה משקיעתו של אש"ף. לכן חשוב, שישראל לא תחמיק את ההזדמנות לפתוח עכשיו בדו־שיח עם מדינות ערביות מתונות, ובראש ובראשונה עם ירדן, במגמה לגרום לחיסולו הסופי של הרעיון הפלשתינאי המדיני, בדרך של מציאת פתרון מדיני נועז להסדר קבע לעתיד יהודה, שומרון ורצועת-עזה.

הנחה רביעית: לא יימצאו בשטחים אישים רציניים בעלי כבוד עצמי, וגם לא חוגים רציניים בעלי השפעה, שיהיו מוכנים לפעול עמנו למען השגת הסדר מדיני קבוע, כל עוד לא תהיה הסכמה לפעילותם מצד ירדן, סעודיה ומצרים. רק אם יחוש, כי עתידם וגורלם קשורים עם העולם הערבי, ורק אם יידעו כי לא ינותק הקשר בינם ובין העולם הערבי — רק אז יוכלו לפעול אתנו. רק אם יידעו, כי המדינות הערביות המתונות מעוניינות בפעולתם עמנו — או אז יימצאו אנשים רציניים וחוגים רציניים, שיעזרו לפעול עמנו ביחד ולהתייצב מול אש"ף כעוז ובתחלית. חברי הכנסת, מכאן המסקנה: המפתח להתייצבות תושבי השטחים נגד אש"ף נמצא, לצערי, בארצות ערב, ולא בידינו.

הנחה חמישית וחשובה ביותר: צר לי לקבוע זאת, אבל כל עוד מרחף באוויר של עולמנו, ובעולמם של תושבי השטחים המשוחררים, רעיון סיפוח השטחים לישראל, ימשיך לעמוד מולו רעיון המדינה הפלשתינאית, השתוממתי כשהתפרסמה לאחרונה ההכרזה של שר הביטחון בעניין זה, כי הרי כל העוסקים של קמפ-דייוויד ורעיון האוטונומיה הוא, שאין אנתוני עוסקים בנושא זה. ניתן למהלך הרברים לעשות את שלו. עד להתבססותו בשטחים לא נעסוק בנושא זה.

רוני מילוא (הליכוד):

האם אפשר לשאול שאלה?

אמנון לין (המערך):

ברצון, אבל בעוד רגע.

כל עוד ימשיך רעיון המדינה הפלשתינאית להיות מקובל על מדינות ערב, לא יימצא שום איש רציני בשטחים שיפעל עמנו להשגת הסדר קבע מדיני ולהרגעת הרוחות בשטחים. העיונות, הטרור והרצח יגברו.

בבקשה, חבר הכנסת מילוא, שאל, אם היושבי-ראש ירשה זאת.

היו"ר מ' סבידור:

בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

חזרת פעמים מספר על שני ביטויים: "רעיונות סיפוח" ו"שטחים משוחררים", איך שני ביטויים אלה מתיישבים זה עם זה? איך אפשר לספק שטח משוחרר?

לאומיים קיצוניים, שאינם מוכנים לקבל פקודות מגורמים קומוניסטיים, הרואים עצמם שלחיו אש"ף.

צדק תת-אלוף שלמה איליה, כאשר הגדיר את המצב שלתוכו הוא נכנס "אדמה חרוכה". מה שמצער הוא, שכאשר נשלחים חיילי צה"ל לעשות סדר בין הגורמים הנצים, וכעצם אין יודעים מי נלחם במי, לפתע כולם נלחמים נגד צה"ל.

הייתי רוצה מאוד לומר באוזני ראש הממשלה ושר הביטחון: כשם שהפרופסור מילסון ואנשיו לא הצליחו להגשים את יעדי מדיניות הממשלה בעבר, למרות כישוריהם המעולים, כך גם שלמה איליה ובן-אליעזר, המכונה "פואד", לא יצליחו לעשות טוב מהם, למרות ה"ריקוד" המצוין שלהם. שום אדם, ויהא המוכשר ביותר, לא יצליח בתפקידו בשטחים כל עוד לא עוצבה מדיניות ברורה, הגיונית, נכונה ובת-השגה, שתושבי השטחים יקבלו אותה ויראו בה פתרון המקובל עליהם.

ארוני היושבי-ראש, לא הגשתי את הצעתי לסדר-היום רק כדי לתאר את ההירדרדות בשטחים המשוחררים. מגמתי היתה לנסות ולעורר את הממשלה ואת הכנסת לזיוע עכשיו דיון רציני בתוכנו, לצורך בחירת היעדים הכרויות והפתרונות הנוגעים להסדר קבע מדיני בשטחים המשוחררים.

מלחמת לבנון יצרה מצב חדש, הפותח בפנינו הזדמנויות להסדרים חדשים לשלום עם ממשלת ירדן וערביי השטחים. אפשר להתווכח על נחיצות מבצע של"ג, אפשר להתווכח על ההיגיון שבהרחבת המבצע מעבר ליעדי המוצהרים, אפשר להתווכח על היעדים שהנחו את מעצבי מבצע של"ג, אולם, חברי הכנסת, אין להתווכח על כך, שאש"ף היום איננו דומה לאש"ף שהיה לפני מבצע של"ג. ייתכן מאוד, שהמאבקים באש"ף שאנו עדים להם היום יולידו אש"ף קיצוני יותר, החלטי יותר בשנאתו לישראל. אבל גם אם כך יהיה — אסור לנו להחמיק את ההזדמנות שנפתחה לפנינו עכשיו, בעקבות ירידת מעמדו של אש"ף בעולם הערבי ובעולם הרחב ובעיקר בממלכת ירדן ובשטחים המשוחררים, כתוצאה ממבצע "שלום הגליל". יש לפתוח בדו־שיח רציני עם הציבור הפלשתינאי בשטחים על הסדר קבע בין ישראל לירדן ועל האוטונומיה. ייתכן שנפלה בחלקה של מדינת ישראל ההזדמנות בלתי חוזרת ליוזמה חדשה, למגעים באמצעות ירדן עם ארצות ערב המתונות ועם התושבים בשטחים, לקביעת הסדר של קבע בשטחים, כהמשך להסכם קמפ-דייוויד, הסכם השלום עם מצרים — דבר שלא ניתן היה לעשותו לפני מבצע "שלום הגליל".

ארוני היושבי-ראש, רק אם יידעו תושבי השטחים שאנו מתכוונים ברצינות לפתוח ביוזמות מדיניות רציניות ומוכנות, יימצאו שותפים ליוזמות אלה ויימצאו חוגים אשר יפעלו אתנו להרגעת הרוחות בשטחים.

בחסדר שאני מציע — ישראל-ירדן-אוטונומיה — אני בא להציע שמדינת ישראל תפתח עכשיו, כדי שלא להחמיק את ההזדמנות, ביוזמה הזאת, יוזמה המבוססת על ההסדר המשולש, ישראל-ירדן-אוטונומיה. אציג כאן כמה הנחות מוצא:

הנחה ראשונה: יש רוב גדול בכנסת ובציבור הרחב בישראל, השולל הקמת מדינה פלשתינאית ממערב לירדן. אש"ף איננו פרטנר לשום דו־שיח עם ישראל.

הנחה שנייה: ההסדר העתידי בשאלת השטחים יכול להיקבע רק במגעים בין ישראל ובין מדינות ערביות, בראש

חבורת ל"ז, ישיבה רכ"ט
— הצעה לסדרהיום —

משמעותה — הגמשה של כל אחת מהעמדות, שהקשו עלינו לציור את הוועוע החיובי הזה בקרב ערביי השטחים.

חברי הכנסת, אני יודע — וזאת אני אומר לך, אדוני השר — כי שני חלומות יהיו תמיד קוסמים יותר לכמה מחנות בקרב שני העמים: חלום ארץ-ישראל השלמה, ולעומתו — חלום הקמת מדינה פלשתינאית ממערב לירדן, להבדיל. שני חלומות מנוגדים אלה יש עמם קסם רב, הם מלהיבים חוגים רחבים.

שר הביטחון מ' ארנס:
איזה קסם?

אמנון לין (המערך):

מה יכול להיות קוסם יותר, אדוני השר, מה יכול להיות קוסם יותר ומלהיב יותר בשבילנו מלחלום ולערוג להגשמת החלום של ארץ-ישראל השלמה? זהו חלום שגם אני חלמתי אותו. סביב חלום כזה ומטרה כזאת אפשר לפתח געגועים, כמיהות, אמונות ושירה ולסחוף המונים — בדיוק כפי שקורה בחברה הערבית סביב החלום והשאיפה להקמת המדינה הפלשתינאית.

אולם, חברי הכנסת, הגיע הזמן שנבין כי כל עוד אנחנו —

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת אמנון לין, כיוון שאמרת "הגיע הזמן" אני מודיע לך שהגיע הזמן לסיים את הנואם.

אמנון לין (המערך):

אני מודה לך מאוד, אני מגיע לסיום.

ההסדר שאני מציע פירושו, שעם ישראל לא יגשים, אומנם, את חלומו הסוחף על ריבונות על כל חבלי ארץ-ישראל. כרגע הדבר הזה איננו בהישג ידינו. אני מציע שנחנה את הסלקטיביות בהחלת החוקים בתנאי שנתקדם בהסדר השלום עם ירדן, באוטונומיה, ליצירת שלום באזור שבו אנו חיים. באותה מידה מותנית הסלקטיביות ברעיון הפשרה הטריטוריאלית בהתקדמות לקראת שלום. אולם כל אחד מאתנו חייב לדעת, כי אם נחמץ עכשיו את ההזדמנות לעקור ולחסל את הרעיון הפלשתינאי המדיני — והזדמנות זו ניתנה לנו עכשיו על-ידי דעיכת קרנו של אש"ף בעקבות מלחמת "שלוש הגליל" — יכול להיות, שהזדמנות זו לא תחזור. היום הזה של פתיחת המשאומתן עם ירדן להסדר משולש זה, יש עמו כדי לפתוח אופקים חדשים ולהרגיע את הרוחות בשטחים.

אדוני היושב-ראש, לסיום: לא מדיניות של ענישה, לא פיטורי ראשי ערים, לא מיליציות פרטיות ולא טרור נגדי. כל אלה הם צעדים משניים, שיתכן שפה ושם צריך לנקוט אותם, אבל אין הם פתרון למצב בשטחים. אני קורא לממשלת ישראל לנצל את ההזדמנות שנצרה עכשיו, בעקבות האירועים הדרמטיים באזור, ולפתוח ביוזמה חדשה: להכריז על רעיון ההסדר המשולש ועל הנכונות לגלות גמישות גם בקשר לרעיון החלת חוקי ישראל בשטחים וגם בקשר לעדכון רעיון הפשרה הטריטוריאלית. יוזמה כזאת לא תביא להגשמת רעיון שלמות ארץ-ישראל וגם לא להגשמת רעיון הוויתור על כל השטחים, אבל גם אין עמה המשכת קיומו של הרעיון המדיני הפלשתינאי. שהוא המסוכן ביותר בשבילנו. לעומת כל אלה, טמון בה סיכוי גדול, שאנחנו יכולים, אולי, להחמין אותו, חס וחלילה, להשגת שלום ולהתפייסות עם העולם הערבי. מה יכול להיות קוסם יותר מסיכוי כזה?

אני פונה לממשלת ישראל: כלל גדול קובע, שמוטב ליוזם

אמנון לין (המערך):

את הביטוי "רעיונות הסיפוח" אני מוכן לתקן, ולומר: החלת חוקי ישראל. זה כבר נותן את התשובה. אבל לעומת זאת, אני אומר לך: אני חשבתי שהשאלה תבוא דווקא מהצד השני של הכית, בגלל עצם העובדה שאני מגדיר את השטחים "משוחררים". אני רוצה שתדע, חבר הכנסת מילוא, שרק מי שמכיר בשטחים האלה כבשטחים משוחררים, שטחים שהם שלנו, יכול לדבר על פשרה טריטוריאלית. כשאני מדבר על אי-החלת החוק — אתה תשמע בהמשך שאני מדבר על החלה סלקטיבית של החוק, וגם כזה אין סתירה לאמונתי, שאלה הם שטחים משוחררים.

שר הביטחון מ' ארנס:

האם אתה מדבר על שטחים משוחררים? חשבתי שאתה איש ארץ-ישראל השלמה.

אמנון לין (המערך):

ח"כ תשמע, אדוני השר.

הנחה שישית: השלום עם מצרים התאפשר רק הודות לקונסנסוס לאומי רחב, והוא הדין גם לגבי עתיד הסדר הקבע ביהודה, בשומרון ובעזה. לא ייתכן שום הסדר, אלא אם כן יושג קונסנסוס לאומי רחב בציבור היהודי ובמערכת הפוליטית הישראלית. מי שינסה, חברי השר, לקבוע הסדר מדיני סופי בשאלת עתיד יהודה, שומרון ועזה בלא הסכמת שני המחנות הפוליטיים הגדולים — לא יצליח בכך, לדעתי, ואולי יגרם למשבר גדול בעם.

לעומת זאת, נוצרו עובדות בשטחים המשוחררים, נוצרה מציאות חדשה שאי-אפשר להתעלם ממנה. מי שינסה לקבוע עמדות ולמצוא פתרון של קבע בשטחים תוך התעלמות מהעובדות ומהמציאות החדשה בשטחים — גם הוא עלול להביא למשבר קשה בעם. הנה, לדוגמה, פרשת קריית-ארבע: יש ויכוח, האם רצוי לנו להתנהל בתוך חברון, ברובע היהודי בחברון. אם לא, או האם רצוי לנו להתנהל בתוך ערים ערביות. אני שולל את זה, אבל מי שינסה לחזור על פרשת ימית בקריית-ארבע עלול לגרום משבר גדול מאוד בעם, והוא עלול, למעשה, להפסיד את עצמו, את הפופולריות שלו. את עתידו לדור שלם.

הנחה שביעית: רעיון הפשרה הטריטוריאלית, וכן גם רעיון החלת החוקים הישראליים על השטחים המשוחררים — שני הרעיונות האלה התגבשו לפני שהשתנו כמה נסיבות מכריעות בארץ-ישראל ובאזור כולו בעקבות מלחמת "שלוש הגליל". עכשיו, כשאנו ניצבים לפיתחו של הסיכוי לערער את רעיון הקמת המדינה הפלשתינאית ממערב לירדן בארצות ערב, בעולם הרחב ובציבור הערבי הפלשתינאי בשטחים המשוחררים — חובה למצוא דרך לרכיזה ולהגמשה של שני רעיונות: רעיון החלת חוקי ישראל על כל שטחי ארץ-ישראל ממערב לירדן, ורעיון הפשרה הטריטוריאלית, כפי שרווח לפני מלחמת "שלוש הגליל" ולפני השתנות הנסיבות בשטחים.

פועל יוצא מכל אותן נקודות: לפי הערכתי, אנחנו יכולים — כרגע לצפות מעם ישראל — משני הבלוקים הגדולים — שיהיה קונסנסוס לפתיחת יוזמה חדשה להשגת ההסדר המשולש ישראל-ירדן-אוטונומיה. מה שדרוש עכשיו הוא הכרזה על נכונותנו ליוזמה הזאת, על נכונות לפשרה סלקטיבית על רעיון החלת חוקי ישראל על השטחים המשוחררים ועל ערכון רעיון הפשרה הטריטוריאלית. יוזמה כזאת תאפשר לחוגים מתונים בציבור הפלשתינאי בשטחים להרים ראש ולפתוח בהתארגנות נגד החוגים הקיצוניים. הכרזה כזאת

אני חושב, שלא תוכל אלא להגיע. למסקנה, שלידת ההצלחה של המערך כמעשים אשר ירחיקו את הסכנה של הקמת מדינה פלשתינאית היתה קטנה יחסית, ומידת ההצלחה של הליכוד ביישום מדיניותו ביהודה ובשומרון בשש שנות ממשלת הליכוד היתה גדולה מאוד, כיוון שיהודה, שומרון וחבל-עזה אינם נראים היום כפי שנראו אז.

רענן נעים (המערך):
להבדיל, אדוני הש.

שר הביטחון מ' ארנס:
אם אתה רוצה להתווכח אתי — אני מוכן לכמת את זה.

רענן נעים (המערך):
עזבתם את פתחת-רפיח, את ימית, את שארם-א-שייח' מה עוד?

שר הביטחון מ' ארנס:
אנו מדברים על יהודה ושומרון וחבל-עזה, וגיאוגרפיה אתה יודע. גם אני יודע. אני מציע לך, שתמדוד זאת על-פי מספר התושבים היהודים בשטחים אלה. ערוך לעצמך השוואה, הגע למסקנה — והמסקנה שלך תהיה זהה למסקנה שלי.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר מ' סבידור:
תודה, לשר הביטחון. הצעה אחרת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא אוסיף נימוקים על הנימוקים של קודמי, אלא אומר רק זאת: עניין יהודה ושומרון הוא הנושא המרכזי בחילוקי הדעות האידאולוגיים בין שני חלקי הבית הזה. לאחרונה, לאור הצהרתו של שר הביטחון בדבר האיסור על פעילות פוליטית בשטחים — והפגנה היא פעילות פוליטית בשטחים — אני חושב שיש די סיבות לבדוק את העניין באופן יסודי, לפרטי הפרטים, באווירה של ועדה, ואני הייתי רוצה, להציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר מ' סבידור:
תודה לחבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת אמנון לין, האם אתה מסכים-להעביר את הנושא לוועדה?

אמנון לין (המערך):
אני מסכים.

היו"ר מ' סבידור:
אנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הנושא לוועדה, נהשנייה — להסיר את הנושא מסדר-היום. אני מעמיד להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע

	בעד ההצעה להעביר את
29 —	הנושא לוועדה
	בעד ההצעה שלא לכלול
40 —	את הנושא בסדר-היום
2 —	נמנעים

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
נתקבלה.

תמורות מלהשארין לאחרים, ולאפשר להם להשאיר אותנו מאחור. תודה רבה.

היו"ר מ' סבידור:
תודה לחבר הכנסת אמנון לין. אני מתכבד להזמין את שר הביטחון להשיב למציע.

שר הביטחון מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת לין העלה הצעה לסדר-היום, שכותרתה היא: העדר מדיניות ברורה בשטחים — יהודה ושומרון וחבל-עזה. לו חבר הכנסת לין היה נוכח בדברים, שאני בטוח שהיו ידועים לו בעבר, היה נוכח שב-18 במרס 1981 קבעה ממשלת ישראל את מדיניותה באזורים יהודה, שומרון וחבל-עזה, שעיקריה הם: א. הבטחת קיומה וביטחונה של מדינת ישראל על-ידי שליטה בלעדית של צה"ל בכל שטחי ארץ-ישראל ושלילת ריבונות זרה בשטחים אלה; ב. חיזוק ביטחונה של ישראל מול כוחות חיצוניים וכוחות פנימיים עוינים, באמצעות התיישבות יהודית ביהודה, בשומרון וחבל-עזה; ג. מניעת הקמת מדינה פלשתינאית בשטחי ארץ-ישראל ומניעת התארגנות פוליטית עוינת. העלולה להוות תשתית להקמת מדינה כזאת, ולעומת זאת — עידוד פעילות החותרת ליישום הסכמי קמפ-דייוויד; ד. מניעת השגת מטרות עוינות לישראל באמצעות טרור ומלחמת חורמה בפעילות חבלנית עוינת; ה. השלטת חוק וסדר, שמירת השקט והמהלך התקין של החיים ושקידה על ביטחון האוכלוסייה באזורים הללו; ו. יצירת אווירה, אשר תעודד הקמת תשתית להתגבשות יסודות מתונים ושומרי שלום — וכן הלאה וכן הלאה.

אני חייב להזכיר לחבר הכנסת לין, שלא רק שזוהי המדיניות שהממשלה עיצבה, קיבלה והחליטה עליה, אלא שהממשלה שקיבלה את המדיניות הזו היא הממשלה שחבר הכנסת לין הצביע בעדה, ממשלה בראשות הליכוד, שחבר הכנסת לין היה חבר בו. לכן אני מופתע ממש לשמוע, שחבר הכנסת לין מנפיע כאן, בכנסת, כדי להתלונן על העדר מדיניות של הממשלה ביהודה ובשומרון. הלא איש לא היה צריך לדעת טוב ממנו שיש מדיניות, ומה טיבה המדויק לו. מדיניות זו, אפשר שלא להסכים אתה, אפשר לטעון שהיישום של המדיניות הוא אשר נכשל, אבל חבר הכנסת לין, כהצעתו לסדר-היום, דיבר לא רק על היעדר מדיניות. כרגע הסברתי, שהמדיניות צריכה היתה להיות מוכרת לו. הוא ניסה לטעון שיישומה נכשל. הוא דיבר על מלחמת אזרחים ביהודה ובשומרון, על כישלון ומלים מסוג זה. מה שהיה חסר בדבריו, לדעתי, הוא חוש פרופורציה והגדרת קריטריונים, אשר לפיהם ניתן למדוד ולאמור, האם, המדיניות מצליחה או שמה היא נכשלה. כפי שהוא טען.

לפי איזה קריטריון נמדוד את רמת ההצלחה של מדיניות הממשלה הזאת ביהודה ובשומרון? או — אם אתה רוצה, חבר הכנסת לין — לפי איזה קריטריון רצונך למדוד את רמת ההצלחה או רמת הכישלון של מדיניות ממשלת המערך ביהודה ובשומרון, בשנים שבהן ממשלת המערך היא אשר קבעה והיא אשר יישמה את המדיניות ביהודה ובשומרון? הייתי טוען, — ואתפלא מאוד אם לא תסכים עם טענתי — שהקריטריון העיקרי והראשי הוא, באיזו מידה מצליחה המדיניות להרחיק את הסכנה של הקמת מדינה פלשתינאית, או באיזו מידה היא אינה מצליחה בכך. חבר הכנסת לין וחברי הכנסת, אני מציע לך ולכם לנסות להעריך את מידת ההצלחה של מדיניות ממשלת המערך ביהודה ובשומרון בשנות שלטונה, מאז 1967, ובמקביל — לנסות להעריך את מדיניות ממשלת הליכוד בשנים שבהן היא נמצאת בשלטון.

ז. הצעת חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג—1983*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג—1983. אתכבד להזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא לפנינו חוק זה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בזאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג—1983.

חוק זה עבר גלגולים רבים במהלך 30 השנים האחרונות. הניסיונות הראשונים לגבש הצעת חוק בנושא זה כבר החלו ב-1954, אך ההצעה הראשונה הוגשה לקריאה ראשונה רק ב-1963, תחת השם "חוק לשמירת כשרות של בתי-עסק (שחיטה וסחורות), התשכ"ג—1963". הצעת החוק הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט ביולי 1963, אך מעולם לא הגיעה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעת חוק חדשה, תחת השם "חוק איסור הונאה בכשרות, התשכ"ו—1966", הוגשה לכנסת, אך לא הגיעה אפילו לקריאה ראשונה.

כפעם השלישית גובשה הצעת חוק בעניין זה ב-1974, ולאחר שעברה קריאה ראשונה בפברואר 1976 — הועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. הוועדה גלגלה את החוק במשך תקופת כהונתן של הכנסת השמינית והכנסת התשיעית תוך החלת חוק הרציפות עליו, בלא שהצליחה לפתור כמה בעיות יסודיות אשר לא אפשרו לחוק להתקבל לאורך כל הדרך. לקראת נעילת הכנסת התשיעית — לאחר מאות שעות של דיונים — לא הצליחה הוועדה לגבש נוסח מוסכם שיובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ככנסת הנוכחית הוגשה הצעת חוק חדשה, מפורטת הרבה יותר מקודמותיה. ברוצני לציין בסיפוק, שוועדת החוקה, חוק ומשפט, בראשותי, הצליחה לסיים את הדיונים בחוק ולהביאו היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, וזאת לאחר דיונים ממושכים ומעמיקים שנמשכו שעות רבות, אשר בהם דנו בנושא ברציפות, במגמה להגיע לפתרון. בהזדמנות זו, אני רוצה לשבח את נציגי סיעות הליכוד, המפד"ל והמערך שנענו לבקשתי לקיים הידברות בנושאים השנויים במחלוקת, במטרה להגיע לסיכום ענייני.

בנושא אחד אין — ולא היתה — מחלוקת: כל חברי הוועדה היו מאוחדים בדעתם, שיש לאסור על הונאה בכלל ועל הונאה בכשרות בפרט. הכול הסכימו שהונאה בכשרות אסורה. מרבית חברי הוועדה הכירו בצורך לחוקק חוק מיוחד בנושא ההונאה בכשרות בשל רגישותו המיוחדת של עניין זה. אדם האוכל מזון בלתי-כשר, לא ינוק אם יקבל מזון כשר. ולעומת זאת, הנזק שייגרם לאדם המבקש לאכול מזון כשר ומקבל אוכל בלתי-כשר, אין לו שיעור. אין ספק, שצריך היה להסדיר עניין זה בחוק ברור, שהיה בבחינת "זה נהנה וזה לא חסר".

אחת הבעיות הקשות שעמדו בפני חברי הוועדה היתה, כיצד ניתן לתת תוקף לנושא זה, שבעיקרו הוא נושא דתי, המבוסס על דיני התורה והכשרות, באמצעות חוק חילוני. ברור

שהמינוחים הדתיים והחילוניים ישמשו, בערבוביה בחוק זה. הבעיה נפתרה בדרך זאת: החוק אינו נכנס לתחום השיקולים ההלכתיים, ולכן אינו בא לקבוע מי זכאי לקבל הכשר, אך הוא קובע סייג לשיקולי הרב במתן תעודת הכשר, שלפיו — כאמור בסעיף 11 בחוק — יתחשב הרב, בבואו לתת את התעודה, בענייני כשרות מלבד. הרב לא יתחשב בשיקולים אחרים, כמו, למשל, שיקולים הקשורים בהתנהגותו וכדעותיו של בעל בית-האוכל שבו מדובר. החוק קובע את המסגרת המוסמכת לספק בהענקת תעודות הכשר, ובהתאם לכלל המקובל, אשה לפיו רק רשויות מוכרות רשאיות להוציא רשיונת, מעניק החוק סמכות זו לרבנות הראשית או לרבנים שהוסמכו על-ידיה, ובצוה"ל — לרב הראשי לצוה"ל, או לרבנים שהוא הסמיך.

עוד בעיה עקרונית שנפתרה בדיונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט היתה בעית הערעור על סירוב למתן הכשר. הצעת החוק קבעה, שעל סירוב כזה ניתן לערער בפני מועצת הרבנות הראשית לישראל. ניסוח זה עורר התנגדות אצל חלק של חברי הוועדה, שטענו כי יש להגביל את תחום הזמן שבו תהיה המועצה חייבת לענות על הערר, שמה תיגרם סחבת אין-סופית, שתמנע מהמערער לפנות לבג"ץ ולהגיש עתירה לגבי החלטה שטרם נתקבלה.

כדי לפתור את הבעיה הזו, הוסיפה הוועדה סעיף המגביל את משך הזמן, שבו צריכה הרבנות הראשית לענות לערעור, למאה ימים. לאחר תקופה זו יוכל בג"ץ להתערב בעניין זה, כשם שהוא יכול להתערב בכל החלטה של רשות מינהלית, לפי הקריטריונים המקובלים עליו.

מחלוקת רצינית התעוררה סביב הגדרתו של "בית-אוכל". מכיוון שהצעת החוק לא התייחסה בהגדרה זו לבתי-מלון, נוצר מצב שבו ניתן היה לשלול מבית-מלון תעודת הכשר אם פעלה בו מעלית בשבת — דבר שאין לו כל קשר שהוא למטבח המלון או למסעדתו. הוועדה הלכה בנושא זה לקראת בקשתם של נציגי התאחדות בתי-המלון, והוסיפה להגדרה "בית-אוכל" סעיף מצמצם, שלפיו "בית-אוכל" בבית-מלון יהיו "אותם חלקים של בית-המלון שבהם עוסקים בהכנתם של מצרכים או בהגשתם לשם אכילה ושתייה במקום".

אדוני היושב-ראש, יש ציבור גדול של אנשים שפרנסתם תלויה בהסדרת נושא הכשרות, דהיינו, כל העוסקים בייצור מזון, במכירתו ובהכנתו. יש ציבור גדול עוד יותר של אנשים הנוקטים למזון הכשר, כך שהחוק המועלה פה נוגע לחלק ניכר של תושבי המדינה. אני שמח שבאמצעות החוק, שאני מביא היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, נמצאה הדרך למצוא הסדר טוב לסוגיה נכבדה זו. אני בטוח שבעתיד ניווכח, שבאמצעות חוק זה פתרנו בעיה כאובה בצורה הטובה ביותר.

אדוני היושב-ראש, לחוק הוגשו הסתייגויות מספר, ואני מבקש לאפשר למסתייגים להשמיע את הסתייגויותיהם.

היו"ר מ' סבידור:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי לנמק את הסתייגויותיו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צדק יושב-ראש הוועדה

ומהותה; או שהוא יגיד, שמועצת הרבנות הראשית פעלה לפי ההלכה, וזה טבעי שהיא תפעל לפי ההלכה, ולכן אין בית-המשפט הגבוה לצדק מוסמך להתערב בדבר. ובכן, מה הועילו חכמים בתקנתם?

כל הדבר הזה איננו אלא אחיזת עיניים. אפשר היה לומר כמשפט אחד: את הכשרות קובעת מועצת הרבנות הראשית באמצעות שליחיה הרבנים. אם כך היה נאמר, הייתי מבין, שהחוק הוא פשוט ואלמנטרי. אבל לא כך נאמר. היו חברים — לא ממפלגות דתיות, שאין לי ויכוח אתן, אלא ממפלגות חילוניות, שאתן יש לי ויכוח — שניסו למצוא "פנטזים", כדי להגביל את מועצת הרבנות הראשית ואת שליחיה, רבני הערים. אבל לא כך הדבר. אי-אפשר להגביל אותה, ובוודאי שלא בחוק הזה. החוק הזה איננו פותר את הבעיה. הוא ייצור קיטוב גדול עוד יותר בין חילוניים לדתיים, ויהיה מאבק בין בית-המשפט העליון למועצת הרבנות הראשית — כאילו אנחנו לא עשינו דבר וחצי דבר.

לכן, אדוני היושב-ראש, הצענו תיקונים לחוק הזה. גם אני הבנתי שצריך למצוא פתרון מסוים להונאה בכשרות. אינני רוצה שיונו אנשים כלל, גם לא בנושא הזה. ההצעה שאנחנו הצענו היתה, קודם כולל, שלא רק רבנים המקבילים הסמכה ממועצת הרבנות הראשית יוכלו לפקח על הכשרות, ושל לא רק מועצת הרבנות הראשית תכשיר את הרבנים האלה. אנחנו הרחבנו את ההגדרה של רב — אני מדבר בלשון רבים, כי בעניין זה שיתפתי פעולה עם חבר הכנסת רמון — ואמרנו: לא רק מי שהוסמך לרבנות או מי שבידו אישור בכתב מאת מועצת הרבנות הראשית, אלא גם רב המכהן כרב של עיר, של מועצה אזורית או של מושב וכו' — גם הוא יכול לתת תעודה. כמובן, התנאי הוא שהוא מכהן בתפקידו. אם יש לו סתם סמיכה לרבנות והוא אינו עוסק בזה — מובן שהוא איננו יכול לעסוק במתן תעודות.

חנן פורת (התחיה):

האם יש רב שלא הוסמך על-ידי הרבנות הראשית?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גם בכנסת יושבים רבנים שאולי לא הוסמכו על-ידי הרבנות. יש, בהחלט.

חנן פורת (התחיה):

יש כללים בעניין הזה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חבר הכנסת פורת, אני מציע לך ללמוד את נושא מועצת הרבנות. מועצת הרבנות הראשית איננה אקדמיה, אלא גוף פוליטי המחלק תארים לתפקידים מיוחדים.

חנן פורת (התחיה):

רק אמרתי, שהיום הכלל הוא שמי שמכהן כרב — הוסמך לכך על-ידי הרבנות הראשית.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רוצה לעמוד במסגרת הזמן שלי, ולכן לא אוכל להסביר לך זאת במפורט. רב אינו בהכרח מי שקיבל הסמכה ממועצת הרבנות הראשית. אדם כזה יכול לתת תעודה, אך אם הוא נותן את התעודה — הוא חייב לציין לאיזה זרם הוא משתייך או לאיזו קהילה הוא נותן את השירותים שלו כרב. וכך אדם שבה לאכול במסעדה, בבית-האוכל, בחנות או בבית-המלון יידע האם המקום הוכרז כשר על-ידי מועצת הרבנות הראשית, או שהוא הוכרז כשר על-ידי רב המכהן בקהילה זו, או על-ידי רב המכהן בקהילה הקונסרבטיבית.

כשאמר שלא היה ויכוח — ועדיין אין ויכוח — סביב נקודה אחת: שיש למנוע את ההונאה בכשרות. לו מצאנו בנוסח הוועדה, כפי שהוא מובא היום, את הפתרון על הבעיה הזאת בפני עצמה, אני חושב שהחוק היה עובר בלא הסתייגויות.

אבל, אדוני היושב-ראש, החוק הזה — וציין זאת יושב-ראש הוועדה — איננו חדש בבניין הזה. כבר היו דיונים עליו בכנסת השמינית, בכנסת התשיעית ובכנסת הזאת, וכבר בכנסת השמינית התעוררו השאלות הגדולות, שבצעם לא הוכרעו גם עכשיו ואשר בגללן החוק לא עבר אז. בכנסת הנוכחית דנו בסוגיה ארבע שנים ולא הגיעו לפתרון הבעיה. גם הפעם לא הגיעו לפתרון הבעיה, אלא שהפעם, חברי הוועדה התומכים בנוסח הנוכחי ניסו להונות את עצמם, והם חושבים שהם פתרו את הבעיה — ולא היא.

יש להצטער על כך, שבמקום חוק איסור הונאה בכשרות יש לנו חוק, הממשיך את ההונאה בקשר לכשרות בלי למנוע אותה, חוק כדי מסירות סמכויות מפלגות למועצת הרבנות הראשית. למעשה, מוסרים את ההכרעה הבלעדית בשאלה מה כשר ומה אינו כשר לידי מועצת הרבנות הראשית. אומנם, אלה התומכים בגרסת הרוב מתגאים בכך שמצמצמים את הגדרת הכשרות רק לכשרות של מזון, אבל מי שקורא היטב את החוק יודע, שלא כך הדבר. רואים במפורש, שהכונה היא לכשרות במובן הרחב של המלה, כשרות לפי ההלכה.

אדוני היושב-ראש, כאשר מפלגה דתית תובעת זאת — אין לי כל ויכוח אתה, היא צודקת. אבל כאשר מפלגה חילונית תומכת בדבר הזה וחושבת, שעל-ידי ניסוח בחוק חילוני היא חשיג שהכשרות תתייחס למזון בלבד — יש להצטער על כך. הרי בכל הסעיפים האחרים מדברים על כך שהכשרות תהיה לפי דין תורה. המפלגה החילונית התומכת בחוק זה אינה מבינה, שעל-ידי כך מחזירים את ההלכה כולה בכל היקפה למסגרת החוק. מה שיקרה הוא, שכל מה שרצו למנוע — כלומר שהוראות ההלכה בקשר לשמירת שבת ולדברים אחרים המופיעים על הכשרות לא ייכנסו למסגרת החוק — לא יימנע. הוראות אלה נכנסות גם נכנסות, וזה טבעי. ברצו, שאומרים שהכשרות היא לפי דין תורה, ברור שכל מה שלפי דיני הכשרות משפיע על כשרות של המזון, וגם אם הדברים אינם נוגעים למזון עצמו, הם נכנסים למסגרת החוק הזה. זה טבעי ומובן.

רענן נעים (המערך):

איפה כתוב דבר כזה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מציע שתקרא את החוק היטב ותראה, שבכל הסעיפים העוסקים באיסור הונאה בבית-אוכל, וגם בסעיפים אחרים, אומרים בבירור: "כעל בית-אוכל שבידו תעודת הכשר, ובית-האוכל מוצג בכתב ככשר, לא יגיש ולא ימכור בו מצרכים שאינם כשרים לפי דין תורה". אם דין התורה אומר, שלפי ההלכה היהודית, האנשים המכונים את האוכל אינם יכולים להכין אוכל כשר — לא חשוב שאתה כותב בחוק החילוני שלך, שזה מחייב למצרכי המזון. הרב יפרש את זה בצורה הרחבה והוא יצדק, מפני שהוא פועל לפי ההלכה. וכשאנחנו תוצה לערער על החלטתו ולתכלת למועצת הרבנות הראשית, מה היא תעשה? האם היא תתעלם מההלכה? — היא תגיד: לא, הרב צודק, והיא תאשר לו את זה. ואם אחרי זה אתה תרצה לערער על ההחלטה הזאת ותפנה לבית-הדין הגבוה לצדק — יקרה אחד משני דברים: או שבית-המשפט העליון יאלץ לפרש את ההלכה, ואנחנו ניקלע למצב מעניין מאוד, שבו בית-המשפט העליון החילוני מתווכח על היקף ההלכה

על המפעלים הקיימים, שיצטרכו עכשיו לקבל היתף לפי החוק הזה — —

רענן נעים (המערך):

שכנעת אותנו להצביע בעד החוק.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — — — —
וכך כל מיני מפעלים הפועלים כיום יצטרכו להגיש בקשה לרשיון. אם הרבנים יפסלו — מועצת הרבנות הראשית תצטרך לדרון בערעורים האלה, בהשגות האלה, ואינני רואה במה הכבר הזה יועיל. זו אחיזת עיניים, כאילו יש פה אינטנסיביות ערעור, כאילו יש פה דמוקרטיה, כאילו יש פה שקלא-וטרנא משפטיים. למעשה יש פה אחיזת עיניים גדולה, ומועצת הרבנות הראשית מחזיקת לאשר מה שהרב אסר.

לכן ההצעה שלי היא לבטל את האינטנסיביות הזאת של ערעור למועצת הרבנות הראשית. אם כבר רוצים לעשות פיקוח של בית-המשפט העליון על עבודתו של הרב נותן ההיתר — צריך לבטל את הערעור למועצת הרבנות הראשית ולאפשר לאדם, הרואה את עצמו נפגע מהחלטתו של הרב, לפנות ישירות לבית-המשפט העליון ולערער על החלטתו. כך נצמצם את מלחמת הדת, את מלחמת הקולטורה, בין מועצת הרבנות הראשית ובין בית-המשפט העליון. גם לפי החוק — וזה גם נמצא בהצעת החוק כפי שהוגשה — רואים את האיש הנותן את הרשימות כפקיד ציבור, ועל החלטתו של פקיד ציבור ניתן לערער לבית-המשפט העליון באינטנסיביות של בג"ץ, אם אין כל אינטנסיביות.

אני רוצה להוסיף להסתייגויות שלי עוד דבר אחד: בסעיף 14 אנחנו קוראים, שהעובר עבירה לפי סעיפים אלה ואלה דינו מאסר שנה. אצלנו, זורקי אבנים העושים מעשים חמורים ביותר, אנשים המוכנים להתפרע במשך זמן רב כנגד זרועות השלטון — אפילו אין מחזיקים אותם במעצר בצורה נאותה. אבל המחוקק הישראלי בא ואומר, שמי שעושה מעשה של הונאה בכשרות — דינו מאסר שנה. אני חושב שזה לעג לרש. ולכן אני מציע, שאם בכלל צריך להיות סעיף עונשין — יהא זה קנס, ולא מאסר. אבל מפני שיש להם אמצעים ללחוץ בצורה לא על דבר כזה, בשעה שיש אנשים שהיו צריכים לשבת בבית-הסוהר, אבל מפני שיש להם אמצעים להחזיק בצורה לא הוגנת על המשטרה — ואולי על הממונים על המשטרה — הם מצליחים להשתחרר בערבות במקום שאדם אחר היה יושב במעצר. במשטר כזה, מאסר של שנה על הונאה בכשרות הוא לעג לרש וצביעות ממדרגה ראשונה.

היור"ר מ' סבידור:

גם הדבר הזה שאתה מזכיר הוא לא כשר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כל מה שאני מזכיר, אדוני, במסגרת ההסתייגויות שלי, הוא כשר בהחלט. לא תוכל להראות לי — לא בהלכה ואפילו לא בתקנון הכנסת — שזה לא כשר.

היור"ר מ' סבידור:

לא, המעשה הוא לא כשר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אה, המעשה הוא בכירוש לא כשר, לזה אני מסכים.

לכן, אדוני היושב-ראש, הצעתי למחוק את סעיף 15. אם מדובר בקנס בלבד, איננו צריכים את הקונסטרקציה הנפלאה הזאת של אחריות בחבר בני אדם.

אני מגיע בזה לסוף ההסתייגויות שלי. אני רוצה למחות

כך לא יכולה להיות הונאה. אדם הרוצה אוכל כשר למהדרין — לא ייכנס למוסד הזה; אדם המסתפק ברכ בדרג של רב קונסרבטיבי — יוכל להיכנס לשם. זאת לא תהיה הונאה מבחינת הכשרות.

רענן נעים (המערך):

— — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מבין שזה לא מוצא חן בעיניך, אבל זה ימנע, לפחות, השתלטות בלעדית של מועצת הרבנות הראשית, וימנע את כל הסיכון שאחם מכניסים עכשיו באמצעות מערכת חוקית חדשה, המערכת הזו לא תצליח לעבוד, אבל היא, כמובן, פתרה בעיה של המפד"ל, שחיפשה במשך הרבה מאוד זמן הישג דתי, שלא היה לה עד עכשיו.

לפי הצעת החוק, כפי שהיא מוגשת על-ידי הרוב, נאמר שאדם שיש לו בית-אוכל — וגם הסוחרים וכו' — לא יגיש ולא ימכור מצרכים שאינם כשרים לפי דין תורה. הצעתה היא, שהוא יהיה צריך להגיש אוכל שהוא כשר על דעת הרשות המסמיכה. אדוני, זה נאמר בסעיף 3, וראה את ההסתייגות שלי. מה אני אומר? — אם הלך בעל בית-האוכל לקבל את האישור ממועצת הרבנות הראשית — במחילה מכבודו, ישמור נא על כל הכללים של מועצת הרבנות הראשית. אבל אם הוא בחר ברשות מחמירה יותר, כגון רב של אגודת ישראל או של היהדות החרדית, או ברשות מקילה יותר — היהדות הקונסרבטיבית, לדוגמה, הוא צריך לנהוג לפי דעת הרשות המסמיכה, ולא לפי מה שכתוב כאן — "דין תורה". צריך להחליט: או שדי לנהוג לפי אותם דינים שקבעה לה אותה רשות, או שצריך להחמיר עוד יותר. וכך יבוא בכל אותם סעיפים שמוזכר בהם הצירוף "לפי דין תורה", גם בסעיף 4 וגם בסעיף 5 של החוק, אך לא אפרט בנוגע לסעיפים האלה.

אדוני היושב-ראש, אנחנו צריכים להבין, שעל-ידי זה אנחנו מונעים את התקלה הגדולה, שבית-המשפט העליון ייטסק בשאלה מה הוא "דין תורה". אם הוא יעשה את זה, הוא ייטסק, בהלכה, וכפי שאמרתי — יש בכך סכנה וגם התנגשות גדולה בין שתי רשויות שלטון. בעניין זה ידו של בית-המשפט העליון תהיה על העליונה מבחינה פורמלית וחוקתית, אבל אינני יודע איך זה יתבצע בשטח.

אדוני היושב-ראש, ביקשתי שנראה ונבין דבר אחד: אם אנחנו יוצרים סיטואציה שבה אפשר לערער על החלטתו של הרב המקומי לפני מועצת הרבנות הראשית, ועל מועצת הרבנות הראשית אתה יכול לערער בפני בית-המשפט העליון — למה אנחנו מגיעים? האם באמת יצרנו נורמה חדשה? האם באמת מתקבל על הדעת שאנחנו יוכלים להאמין, שמועצת הרבנות הראשית תשנה את עמדתו של הרב שפעל בשמה? הרי שניהם חייבים לפעול על-פי דין תורה ועל-פי ההלכה. וכי תבוא מועצת הרבנות הראשית ותגיד: הרב הזה לא פעל לפי ההלכה. ולכן אנחנו מבטלים את הפסיקה שלו ומחייבים אותו לתת את הרשיון ואת ההיתר? הרי-זה לא מתקבל על הדעת. ולכן השאלה היא: האם אנחנו עושים שירות נכון? האם אנחנו עושים את המערכה הנכונה, כאשר אנחנו מכניסים לעניין זה את האפשרות לערער על החלטתו של הרב בפני בית-המשפט? אני לא מבין, אדוני היושב-ראש, אם אכן נבוא ונגיד, שמועצת הרבנות הראשית תשב כאינטנסיביות-של-עירעור — אני חושב שאנחנו גוזלים זמן יקר מאוד גם מהאדם הרוצה לקבל את הרשיון וגם מהמוסדות שיצטרכו לטפל בדבר. מה גם, אדוני היושב-ראש, שאנחנו איננו מדברים על מפעלים חדשים, אלא

וכולם נוהגים על-פיו. הדת היהודית פלורליסטית יותר. יש בה רבנים מזרמים שונים ומחוגים שונים, וכל אדם פונה לרב שבו הוא מאמין.

אני סבור שהתיקון שאנחנו מציעים — תיקון האומר, שיוגדר כרב מי שהוסמך לרבנות, ושכל מי שהוסמך לרבנות יוכל לתת תעודות הכשר, בדיוק כפי שזה נעשה כיום — לא יהיה בבחינת הרעה — — —

שבח וייס (המערך):

לפי ההצעה שלך, הרב כהנא — — —

חיים רמון (המערך):

אם הרב כהנא הוסמך לרבנות — כן. יש אנשים אשר יאכלו אצל הרב כהנא ויש כאלה שלא יאכלו אצלו. עד כמה שאני יודע, חבר הכנסת וייס — — —

שבח וייס (המערך):

יש הצעה שהוא יעשה הסבה ויעסוק בזה ולא בדברים אחרים.

חיים רמון (המערך):

אני מצטרף להצעה הזאת.

על-מנת שהתיקון הזה יתקבל, אנחנו צריכים להוסיף בסעיף קטן (ב) בפסקה 2, את המלים "מי שהוסמך לרבנות", ובסעיף קטן (א), בפסקה 2, למחוק את המלה "מקומי". אני הייתי מבקש לקיים על זה הצבעה עכשיו, אדוני היושב-ראש.

היור"ר מ' סבידור:

האם אתה רוצה הצבעה עכשיו? תן לי את כל ההנמקה ביחד.

חיים רמון (המערך):

זכותי, אדוני היושב-ראש, לבקש זאת בנושא הזה. לאתר מכן, איענה לבקשה, אדוני היושב-ראש, בנושא הספציפי הזה אני מבקש לקיים את ההצבעה.

היור"ר מ' סבידור:

איפה שמואל יעקבסון, אני צריך פה עצה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, בדקתי את התקנון וזוהי זכותי. בדקתי את התקנון.

היור"ר מ' סבידור:

אינני חולק על זכותם של חברי הכנסת.

חיים רמון (המערך):

זו זכות הנובעת מהתקנון.

היור"ר מ' סבידור:

על איזה סעיף אתה רוצה — — —

חיים רמון (המערך):

אני מבקש לקיים את ההצבעה על ההסתייגות לסעיף קטן (2).

היור"ר מ' סבידור:

סעיף 2.

חיים רמון (המערך):

סעיף 2 — עליו אני מבקש לקיים את ההצבעה. ההסתייגות מופיעה גם בסעיף קטן (א) וגם בסעיף קטן (ב).

על הצורה שבה הועבר החוק הזה, הוא נכפה בדיון מהיר, בדיון בלא שיקול-דעת, בדיון שהרגשנו בו, שהסכם פוליטי הוא זה שהביא את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ולא דיון מעמיק או חתירה לפתור את הבעיה בצורה הנאותה.

אני אצביע נגד החוק גם אם יתקבלו התיקונים שהצעת, מפני שהחוק הזה הוא מכשלה הן לחילוניים והן לרתיים. מי שחושב באמת שאנחנו חייבים לחיות ביחד, שצריך להיות דריקיום בין חילוניים לרתיים, מבין, שהחוק הזה זרע עוד זרע של פורענות. הייתי מציע, שהחוק הזה יישכח מהר ולא יוכנס לספר החוקים שלנו. אבל כאשר מפלגות רוצות להבטיח זו לזו הסכמים וטובות הנאה — מובן שההיגיון והנקודות המשפטיות והעלאת נושאים כמו קיטוב בין בית-המשפט למועצת הרבנות הראשית, איש לא יאזין להם, והידיים תורמנו פה בחדווה, בלי לדעת איזו דמעה זרענו בחוק הזה.

היור"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. האם אני יכול להבין שזו גם ההנמקה — — —

רענן נעים (המערך):

היור"ר מ' סבידור:

זה כבר היה מלא כרימון. לכן שאלתי.

רענן נעים (המערך):

הוא רוצה לתקן את הרושם.

היור"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת רמון, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אני רוצה להוסיף כמה גרגרים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שאתייחס להסתייגויות אני רוצה לומר — בשם כל חברי הוועדה, אני חושב — שאיש בוועדה לא התנגד לרעיון לאיסור הונאה בכשרות. כפי שאני חושב שכל אחד מאתנו מתנגד להונאה בכל אחד מתחומי החיים, לרבנות הכשרות, החששות שהועלו בוועדה — והם באו לידי ביטוי גם בהסתייגויות שאני הגשתי נבעו מנושאים שאין להם קשר ישיר לעניין הכשרות.

אני אתייחס ישירות להסתייגויות שאני העליתי, והייתי מבקש, אם אפשר, לקיים הצבעה על כל הסתייגויות והסתייגות.

ההסתייגות הראשונה שהעליתי נוגעת לשאלה — מי מוסמך לתת את תעודת הכשר, המצב היום — והוא הסטטוס-קוו הקיים במדינת ישראל בנושא הכשרות — הוא שכל רב שהוסמך לרבנות רשאי לתת תעודת הכשר. הרב לנדא מבני-ברק נותן תעודות הכשר המקובלות על העדה החרדית. בלי שיהיה לו שום קשר לרבנות הראשית או למועצת הרבנות הראשית. הרב מנחם הכהן, שהוא גם חבר הכנסת, נותן תעודות הכשר לכל מוסדות ההסתדרות, בלי שיהיה זקוק לאישור של מועצת הרבנות הראשית.

היום באים ומציעים, במסגרת החוק הזה, שהרב מנחם הכהן, הרב לנדא או כל רב אחר יודקקו לאישור מיוחד של מועצת הרבנות הראשית. יש בכך הרחבת סמכויותיה של מועצת הרבנות הראשית. אני אינני רוצה לפגוע ברבנות הראשית, אבל גם אינני רוצה להרחיב את סמכויותיה.

הדת היהודית איננה כמו הדת הקתולית, אין בה אפיפיור ואין בה רב ראשי אחד, שהוא המכתיב לכל הרבנים בישראל.

תזכורת ל"ז, ישיבה רכ"ט
— הצעת חוק איסור הונאה בכשרות —

הסטטוס של רב מקומי קיים בחוקים שהכנסת הזאת חוקקה. לכן, עם כל הכבוד וההערכה לחברי, אני מתפלא על עצם הניסיון להעביר את הסמכות הזאת, שהיא סמכות מובהקת על-פי חוק, לכל אחד, לכל אדם שלמד תורה, לכל מי שלמד קצת או לכל מי שייתן אישור. איזו אחדות תהיה לנו באישורים? יהיה לנו אישור של רב פלוני ויהיה לנו אישור של רב פלמוני. הבעיה השנייה שתתעורר היא, האם רב פלוני הוא אכן רב והאם הוא למד את כל הדינים וההיאורים ואת כל התורה. וכך תחזרים אנו, למעשה, למצב הקיים היום. אם אדם נכנס לבית-אוכל ורוצה אוכל כשר, והוא אינו בקי ביותר בנושא, או שאינו מכיר את הרב של אותה קהילה, גם אם הוא בא לבני-ברק — וחברי, חבר הכנסת רמון, אתה הוזכרת שם של רב שהוא במקרה רב מקומי בבני-ברק, כך ששם לא קיימת הבעיה, אבל אם תבוא מחר ל — — —

חיים רמון (המערך):

סליחה, הוא אינו רב מקומי — — —

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
הרב לנדא הוא רב מקומי בבני-ברק. אם אינך מכיר את היישוב, לא תתחיל לבדוק מי הרב שנתן את ההכשר. אני חושב שצריכה להיות אחדות בנושא הזה. אני מציע, אדוני היושב-ראש, שלא לקבל את ההסתייגות.

היו"ר מ' סבידור:

אם כן, אעמיד להצבעה את ההסתייגות עד סעיף המשנה ועד בכלל, לפי בקשתו של חבר הכנסת רמון.

לסעיף 1 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר מ' סבידור:

ברוב קולות התקבל סעיף 1, כמנוסח על-ידי הוועדה.

לסעיף 2 יש קודם כול ההסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי לסעיף קטן (א): "כרישא, אחרי לעניין חוק זה יבוא: (להלן — הרשות המסמיכה)".

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף

2(א) לא נתקבל.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת חיים רמון וחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי מגישים הסתייגות נוספת לסעיף קטן 2(א). מי בעד ההסתייגות?

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון ומ'

וירשובסקי לסעיף 2(א) לא נתקבל.

היו"ר מ' סבידור:

נצביע על ההסתייגות של חבר הכנסת רמון ווירשובסקי לסעיף קטן (ב).

היו"ר מ' סבידור:

איזה סעיף? סעיף (ב)?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

בין כה וכה, ההצבעה תהיה על כל סעיף לחוד, אבל מנמקים הכול ביחד.

חיים רמון (המערך):

אחר כך אנמק הכול. אני מבקש הצבעה נפרדת, אני מבקש שיצביעו עכשיו.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת רמון, דקה אחת. הישאור במקומך. אמת, אם אתה מתבקש להצביע בנפרד — אני צריך לעשות זאת. אבל אני צריך ללכת לפי הסדר עד שאני מגיע לסעיף שלך. זאת אומרת — אני צריך להצביע קודם על ההסתייגות לסעיף 1.

חיים רמון (המערך):

לסעיף 1 אין הסתייגויות.

היו"ר מ' סבידור:

סליחה, ההסתייגויות לסעיף 2: עלי ללכת לפי הסדר, עד שאגיע לעניין שלך.

חיים רמון (המערך):

מיד אחר כך מגיעים להסתייגויות שלי. לא צריך להמתין זמן רב עד שמגיעים למה שאני מבקש, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' סבידור:

בסדר. אדוני יושב-ראש הוועדה, בבקשה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברשותך, אדוני, אחלק את תשובתי לשני חלקים: על מה ששמענו עד כה — אענה עכשיו. על מה שטרם שמענו, אינני יכול לענות.

היו"ר מ' סבידור:

אני מציע שאחת תענה עכשיו רק להסתייגויות עד הסעיף הזה, שחבר הכנסת רמון מבקש להצביע עליו, ואחר כך תענה על יתר ההסתייגויות, פשוט כדי לייצל את ההצבעה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שכל הנימוקים ששמענו עד כה מעמידים מחדש את הבעיה ומחדדים שוב את הנקודה, שטוב שיהיה חוק כזה, שצריך חיה כזה מיד, וחבל שלא חקקו אותו קודם. השאלה המרכזית העומדת לדיון בהסתייגות לסעיף 2 ולסעיף 3 היא — ושמענו אותה גם מחבר הכנסת רמון — מי מוסמן לתת תעודת הכשר? השאלה היא, האם מוסמכת לתת אותה מועצת הרבנות הראשית לישראל או רב שהיא הסמיכה, או כל רב, או, למעשה, כל אחד שלמד קצת דברי תורה וקצת דיני כשרות ואולי, בכלל, כל נציג של דת אחרת?

אנו עוסקים בחוק זה בתעודת כשרות לפי דיני ישראל, לפי דין תורה, ולא לפי הדת הבודהיסטית או כל דת אחרת שהיא. לכן צריכה להיות רשות מוסמכת, ורשות מוסמכת אחת, שתיתן תעודת הכשר. גם בנושאים אחרים, כגון חוק רישוי עסקים, ענייני תברואה ועניינים אחרים, איננו פונים לכל אורח ולכל אדם במדינת ישראל ואומרים שהוא ייתן רישיון לעסק, שהוא ייתן אישור שאותו עסק נקי, אלא פונים לרשות המוסמכת. בענייני דת במדינת ישראל — מועצת הרבנות הראשית היא הרשות המוסמכת.

רענן נעים (המערך):

כן, זה ברור, זה ברור.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת רענן נעים, גם אם אינך שומע, זה ברור לך.

— הוסיפו לחוק את סעיף 11. האומר: "במתן תעודת הכשר יתחשב הרב כדיני כשרות בלבד". דבר זה היה מקובל גם על מועצת הרבנות הראשית וגם על חברי הוועדה החילונית שדרשו זאת, מתוך הניסיון הלא כל כך טוב — בלשון המעטה — שבאמצעות דיני הכשרות כופים אורח חיים דתי על אנשים שאינם רוצים בכך. אנחנו מציעים, שבכל מקום בחוק הזה יוסיפו את המלים: "לענייני כשרות בלבד". אם כן, דין התורה לא יופיע באופן כוללני. כפי שהוא מופיע בסעיפים בחוק, אלא יתוספו המלים: "לענייני כשרות בלבד". כך תחזירו, אנחנו, למעשה, לסעיף 12 לחוק, אם לא נוסיף את המלים האלה, אין שום טעם ואין שום ערך לסעיף 12. הוא יישאר ככלי רק, וכאשר נגיע לדיון כבד"ץ — בית הדין לא יתחשב בסעיף 11, אלא רק בסעיפים הקודמים לו, והמטרה שהיתה מוסכמת גם על מועצת הרבנות הראשית לא תושג בלשון החוק, כפי שהוא מופיע כאן. אלה ההסתייגויות שלי.

היור"ר מ' סבידור:

תודה רבה, חבר הכנסת רמון. אדוני יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

אליעזר קולס (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אשתדל לקצר.

היור"ר מ' סבידור:

אן, זה העיקר.

אליעזר קולס (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אינני חושב שזה העיקר, כי בוועדה הארכנו מאוד, אך לא אלאה את הכנסת. חבר הכנסת שירצה לעיין בפרוטוקולים של הוועדה ימצא, שהדברים שהושמעו כאן היו לא מדויקים, ואני אומר "לא מדויקים" כדי שלא לומר: לא נכונים. היה — אם לדבר בלשון המעטה — ניסיון להונות את חברי הכנסת, אחרי ששמענו שהיה ניסיון להונות את חברי הוועדה.

שבח ויס (המערך):

לא, היתה הודעה כאילו — — עושים הונאה לכנסת, ואני מוחה על כך.

אליעזר קולס (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני רק רוצה לשאול שאלה אחת את חבר הכנסת וירשובסקי — זו שאלה דטריות, הוא אינו חייב לענות לי עליה אבל, אם מתוך 13 חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט, 12 מחליטים לתמוך בחוק מסוים והוא היחיד המתנגד לו — האם זאת הדמוקרטיה, שצריך לקבל את דעת האחד ולא לשמוע לדעתם של ה-12? אולי זאת דמוקרטיה בנוסח שינוי, 12 מתוך 13 — זאת קנוניה, כלשונך; דעתו של אחד — זאת החלטה שצריך לקרש עליה שם שמים.

שר התחבורה ח' קורסו:

אחד לא יכול להיות קנוניה.

אליעזר קולס (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב־ראש, אני שמת שהצלחתי, לאחד וללכד את כל חברי הוועדה ולהביא במשותף חוק טוב לכנסת, מי שירצה לאכול כשר — יוכל לאכול כשר, כלי כל חשש. תודה.

היור"ר מ' סבידור:

תודה. בקיצור, אתה טוען שזהו חוק כשר למהדרין.

ה צ ב ה

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי לסעיף 2(ב) לא נתקבל.

היור"ר מ' סבידור:

מי להסתייגות של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי אחרי סעיף קטן (ב)?

ה צ ב ה

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי אחרי סעיף קטן (ב) בסעיף 2 לא נתקבל.

היור"ר מ' סבידור:

נצביע עכשיו על סעיף 2 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ר מ' סבידור:

אני מזמין את חבר הכנסת רמון להמשיך ולנמק את הסתייגותו, אם הוא עדיין רוצה בכך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הוא מוותר, הוא מוותר.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת פרוש, היום קבעת תקדים: אחת תומך במועצת הרבנות הראשית, זה יום גדול לרבנות הראשית, אגודת ישראל תמכה בה.

לגבי סעיף 3, בעניין תעודת הכשר בצה"ל — הרב הראשי לצבא־הגנה לישראל, או הרב הצבאי שהוא הסמך לעניין חוק זה, מוסמכים לתת תעודות הכשר. אני מדבר כאן על הוספת סעיף 3, מכיוון שההגדרה של צה"ל היא הגדרה רחבה מאוד, וההגדרה בחוק היא: "צה"ל — לרבות כל שלוחות מערכת הביטחון וכן בעל בית־אוכל או יצרן העוסק עבור צה"ל או שלוחה של מערכת הביטחון". אני מציע שאחרי סעיף 2 יבוא סעיף 3, אשר יביא לכך, שבעל בית־עסק העובד עם צה"ל, ואשר כבר קיבל תעודת הכשר מהרב הראשי לצה"ל, לא יודקק לתעודת הכשר נוספת מהרבנות הראשית.

לא ייתכן שניצור מצב שבו אדם, המנהל עסק והעובד עם משרד הביטחון ומקפיד על כל הדרישות שהרבנות הראשית לצה"ל מציבה לפניו — תבוא הרבנות הראשית האזרחית ותאמר לו, לאחר שקיבל את תעודת הכשר הזאת: אם אתה רוצה לשווק מוצרים כשרים לשוק האזרחי — אנחנו מבקשים שימונו משיגלי כשרות גם מטעמנו, על כל הכרוך בכך. סעיף 3 בא למנוע את המצב הזה, שאדם יודקק לשתי תעודות כשרות. הוא קובע, שאדם שקיבל תעודת כשרות מהרב הראשי לצה"ל יוכל להסתמך בתעודה זו בלבד.

לגבי סעיף 3 — זה נכון לגבי כמה סעיפים — הרב קשור למשמעות של "דין תורה". לאחר דין ודברים בוועדת הפנים בכנסת הקודמת ובוועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת הנכונת —

היור"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אני מבקש שקט.

ה צ ב ע ה

סעיפים 8 עד 10 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 11 לא נתקבל.

סעיף 11, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 12 לא נתקבלה.

סעיף 12, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' סבירור:

לסעיף 13 אין הסתייגויות. ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 13 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 14 לא נתקבל.

סעיף 14, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 15 לא נתקבלה.

סעיף 15, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' סבירור:

לסעיפים 16 עד 19 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 16 עד 19 נתקבלו.

היו"ר מ' סבירור:

נעבור עתה להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג-1983.

נתקבל.

חברי הכנסת, להזכירכם, סיימנו בסעיף 2. עכשיו נעבור לסעיף הבא. אחרי סעיף 2 יש הסתייגות לחברי הכנסת רמון וירשובסקי. הם מבקשים להוסיף סעיף עוד לפני סעיף 3. ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה של חברי הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי אחרי סעיף 2 לא נתקבלה.

התיקון של חברי הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 4 לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי לסעיף 5 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' סבירור:

לסעיף 6 אין הסתייגויות. ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 6 נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' רמון ומ' וירשובסקי לסעיף 7 לא נתקבל.

סעיף 7, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' סבירור:

לסעיפים 8 עד 10 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ח. סקירת שר הפנים על פעולות משרדו

אני רוצה להדגיש, כי לכל תושב קבוע בישראל הזכות לבחור למועצה של הרשות המקומית, ובכלל אלה התושבים הערבים במזרח של ירושלים, אשר הם תושבים קבועים. הנמצאים ומשלמים את מסיהם ברשות המקומית.

עדיין — ואני אומר את זה לכנסת — לפי מיטב ידיעתי, טרם נקבע האם ביום הבחירות חשבות המדינה ממלאכה. חברי הבית עדיין לא נתנו את חוות דעתם הסופית לגבי מימון הממלכתי למפלגות. יצוין, כי לפי הערכה ראשונית של בנק ישראל, תהיה עלות יום השבתון למשק כ-4 מיליארדי שקלים. אישית, אני לא אמליץ על שבתון ביום הבחירות המקומיות.

אני יכול להודיע לבית, שמינהל האוכלוסין ערוך מבחנת פנקס הבוחרים לקראת הבחירות לרשויות המקומיות, ולהערכתו, הוא נערך כרבע, כדי לספק תעודות זהות לכל

היו"ר מ' סבירור:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא. אני מתכבד להזמין את שר הפנים להשמיע סקירה על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר הפנים, בבקשה.

שר הפנים י' בורג:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, סקירת שר הפנים על פעולות משרד הפנים לשנת התקציב 1983 מתחילה, כמובן, בבחירות המוניציפליות, האמורות להתקיים כ-25 באוקטובר — כלומר, עוד כתשעים יום.

2,606,758 אזרחי המדינה וכן 165,420 נתיני חוץ, השוהים בדרך קבע בישראל, יבחרו ב-162 ראשי עיריות וראשי מועצות מקומיות וב-1,650 נבחרים למועצות המקומיות ולרשויות השונות.

לאן אתה הולך — מה הם קווי ההתפתחות וכיווני ההתפתחות שלך; ולפני מי אתה עתיד ליתן דין-וחשבון.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאמור, תקציב המדינה ותקציב הרשויות המקומיות שלובים זה בזה ומשמשים כלי ביטוי לאומי למסכת הפעולות של המדינה. ואין שום סוד ושום הפתעה בכך שהרשות המקומית היא היא העמדה הקדמית, החזית החברתית הקדמית של המדינה. אלה הנושאים בעול העבודה ברשות המקומית עושים את העבודה גם למען השירותים הממלכתיים. רובם המכריע של השירותים הממלכתיים ניתן על-ידי הרשות המקומית, באחוזים כאלה או כאלה, אם מדובר בעבודת סעד, אם מדובר בעבודת חינוך — בכל הדברים הללו יש חלוקה מסוימת בתפקידים, חלוקה מסוימת גם בתקציבים — — —

יעקב גיל (המערך):

חלוקה מסוימת מאוד בתקציבים.

שר הפנים י' כורג:

אני חושב שרוב הדברים שהם מסוימים הם מסוימים מאוד; כי אם הם לא מסוימים מאוד, הם לא מסוימים.

יעקב גיל (המערך):

זו "פלפולציה".

שר הפנים י' כורג:

הבט, מה שאצלי הוא פשט — אצלך הוא כבר פלפול. אבל זה עניין שונה.

אני רוצה להמשיך ברוח הטובה, השורה על רוב הנוכחים כאן, שהם לא רוב חברי הכנסת, כמובן. אני רוצה לומר: הרשות המקומית, כאמור, היא החזית הראשונה. האזרח בא עם הצרות היומיומיות שלו בראש ובראשונה לרשות, לראש הרשות, ממפלגה זו או זו — ואנחנו צריכים לדעת את זה ולהתחשב בזה. אני יכול לומר, מתוך ידיעה של העבודה שנעשית על-ידי אנשי הרשות המקומית: כל הכבוד להם, וכרגע אין נפקא מינה מאיזו מפלגה הם. הם עובדים בקטע הראשון והקדמי של העבודה הציבורית. ואני רוצה לומר, שגם אם באופן יחסי — בלי עין הרע — החזית הזו היא שקטה, מגיע שבה לעובדים, אלה העומדים בראש הרשות ואלה העוזרים עליהם. ואני חושב שהבית מצטרף אלי בברכה, שאני שולח לאלה אשר ימשיכו אחרי הבחירות לעשות את עבודתם, אלה אשר יכנסו לעבודתם ואלה אשר יפנו לתפקידים אחרים.

אורה נמיר (המערך):

לא לכולם.

שר הפנים י' כורג:

בעניין זה יש לכל אחד אלפון משלו. חברת הכנסת אורה נמיר, אני מניח שאת מסכימה להגדרה, שלכל אחד יש אלפון עם כתובות, למי לשלוח ברכה של איתות להמשך, ולמי — ברכת פרידה מנומסת. ברור, שפוליטיקה היא כמו זר של שושנים: השושנים נותנות את ריחן, אבל יש גם כמה קוצים, ודי לחכימא.

אני חושב שמה שאמרת הוא נכון, באופן כללי. אנחנו צריכים לדעת את המסגרות של הדברים הללו. לא תמיד התשלומים מטעם המדינה מגיעים כסדרם ובזמנם. לצערך, יש משרדים ייעודיים שעד היום הזה טרם התגברו על כך. ומה עשה ראש הרשות כשהוא צריך לתת משכורת למורה או כשהוא צריך, נניח, לשלם לקבלן על-מנת שבחחילת שנת הלימודים החדשה החדשים יהיו מוכנים? הוא רץ לכנף ומשלם את הריבית המטורפת דהאידינא, ואחר כך יש חובות וצעקות.

דורש, לקראת הבחירות. מינהל האוכלוסין נמצא בשלב מתקדם של מתן שירותים ישירות מן המחשבים, בלא הזדקקות לחיק בכל הלשכות. שבע לשכות כבר פעלו כך באופן מלא. ואנחנו מקווים שהפרוצדורה להשיג את התעודות השונות תהיה קלה יותר וממילא גם מהירה יותר.

לגבי תעודות זהות, אני יכול לומר לבית, שבשנים 1981/82 נוספו 260,000 תעודות זהות; בשנים 1982/83 (עד אפריל 1983) נוספו 270,000 תעודות, ומאפריל ועד יוני 1983 נוספו 71,000 תעודות זהות.

אני מנצל את ההזדמנות הזאת, כדי להביא כמה נתונים. שמן הראוי שכולנו נדע אותם. ספק, אומנם, אם לאור הוויכוחים שהיו יקרישו העיתונים די מקום לכך. אבל כל מי שילמד את ההיסטוריה של 1983 ימצא את הנתונים הללו ב"דברי הכנסת".

דרכונים: בשנים 1981/82 נוספו כ-195,000 דרכונים. בשנים 1982/83 (עד אפריל 1983) נוספו 175,000 דרכונים. ומאפריל ועד יוני 1983 נוספו 67,000 דרכונים. מעניין לדבר גם על תעודות מעבר: בשנים 1981/82 נוספו 17,000 תעודות כאלה; בשנים 1982/83 (עד אפריל 1983) נוספו 20,000 תעודות, ומאפריל ועד יוני 1983 נוספו 3,500 תעודות מעבר.

ברצוני לומר, שהשלטון המרכזי והשלטון המקומי הם, בסופו של דבר, מקשה אחת, מקשה אחת המתווה לנו את אורחות החיים. את הקיום החומרי והרוחני ואת דמותנו לדורות הבאים. ברם, בבחירות לרשויות המקומיות תבוא לידי ביטוי נרחב ומגוון ביותר קשת רחבה של דעות ושל אישים, הרבה יותר מכפי שבא לידי ביטוי בבחירות לכנסת. מדינת ישראל, על המגוון המנומר — אם מותר לומר כך — של חברה, של דת, של לאום, של עדות, של ארצות המוצא, תבוא לידי ביטוי בבחירות לרשויות המקומיות. ולפיכך, מן הראוי שתצא קריאה מן הבית הגבוה הזה כל העם על כל מפלגותיו, בלא הבדל של מפלגה ושל דעה, לאמץ מערכת כללים ואורחות התנהגות, אשר ישמשו מנוף לחינוך אשיות החברה בתוכנו. ואל תחשבו שאני מדבר גבוהה גבוהה בביטויים פילוסופיים. המשמעות של הדברים שאמרתם בזה הרגע היא משמעות יומיומית. זה יהיה אחד הדברים המרכזיים, שיקבעו האם נדע להתקדם לתרבות ויכוח ולתרבות בכלל בעניינים הללו, ערב הבחירות, אם לאו. ואם נצליח — הבחירות לרשויות המקומיות יכולות להיות נקודת מפנה. אבל נראה, ואני רק יכול לומר "הלוואי", הלוואי שזו תהיה נקודת מפנה להעלאת רמת הוויכוח הקיימת אצלנו ולהתנהגות מסורתית, ציבורית וחברתית נאותה בכל הוויכוחים הללו.

אני רוצה להביא רעיון של ההיסטוריון הידוע טלמון. הוא כותב זאת בספרו "עירן האלימות", שבו הוא מתאר מה היה עירן האלימות ומה עשו אלה שהשתמשו באלימות פוליטית כשיטה, כדי להביא כליה על עם ישראל בצורה זו או זו. הפרופסור טלמון אומר — ויש בזה משום ניתוח מעמיק ביותר — שזה יהיה אסון לעם ישראל, אם בעקבות ההתפתחויות מסוימות, אותן שיטות של אלימות ציבורית שהופעלו על ההיסטוריה יהיו מנת חלקנו בחוככי המדינה. אני חושב שיש בזה משום אזהרה לכולנו. כאן אני עומד בחור איש ציבור, איש פוליטי. לא כמטיף מוסר, אבל ראיתי לי חובה לומר גם את ההערה הזאת, שיש לה משקל אם אנחנו מסתכלים על עצמנו בפרקי אבות כתוב: "דע מאין באתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין-וחשבון", ונדרמה לי, שהדבר נאמר לא רק לאדם אלא גם לעם: דע מאין באת — מה הם השרשים שלך;

הערבי והדרוזי. כבר אמרתי כמה פעמים בכנסת הזאת, שאנחנו יודעים שנקודת המוצא של התקציב הלוקלי כרשות הערבית נמוכה הרבה יותר מנקודת המוצא שהיתה לפני זמן רב, כאשר התחילו להתפתח. לכן, כמה מהגורות שהיינו מוכרחים ליישם ולהטיל על הרשות המקומית היהודית לא הטלנו על המגזר הערבי והדרוזי. לא חייבנו אותם באותם קיצוצים שחייבנו בהם את הרשות המקומית. לא אגלה סוד אם אומר, שאין בידינו אמצעים דרמטיים לקדם את העניין במידה מכרעת ומסעירה, אבל אני בכל זאת עומד על כך — והוכחתי את זה, והתקציב והפעולות שלנו מוכיחים את זה — שאנחנו איננו מיישמים את הגזירות המוטלות על הרשות היהודית גם על המגזר הערבי והדרוזי. מתוך מגמה לקדם אותם.

אם אני צריך להוכיח שלא הוחל הצמצום בהוצאות המגזר זה, אני יכול לומר, שהוספנו כ-10% תוספת תקציבית במגזר הערבי, לשכר ולפעולות. מגמה זו נמשכת גם ב-1983. שוב: נתנו תוספת לתקציב הפעולות ותוספת לסעיפי ההוצאה והשכר, ולא הורדנו את אותן הורדות, שדרשנו מהרשות המקומית היהודית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה עוד רחוק, אדוני השר, מלמלא את החובה שלכם לגבי הפער הגדול שעדיין קיים. זה עדיין רחוק מאוד.

שר הפנים י' בורג:
אינני דן כרגע בגיאוגרפיה ובמרחקים. רק אמרתי קודם, שנקודת המוצא של הרשות הערבית היתה נמוכה יותר. אני יכול לומר, שרשות מקומית יהודית במקום מסוים התחילה באפס והרשות הערבית היתה — שלא באשמתנו, כבר קודם זה היה כך — במינוס. כל השנים אני משתדל לקדם את העניין הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
34 שנים — ואתם לא אחראים.

שר הפנים י' בורג:
אם אתה רוצה ירכוז, אני יכול להתווכח אתך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוקה.

שר הפנים י' בורג:
נעשה את זה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
34 שנים — ואתם לא אחראים — —

שר הפנים י' בורג:
ניקח 35 שנים, ניקח את 1947. ישב כאן הנציב העליון. מה היה מצב ההתפתחות של עיר כמו שכס, ומה היה בתל-אביב? מדוע אתה בא אלי בטענות? זו התפתחות של שנים רבות מאוד. אלמלא האווירה הפוליטית, יכולתי להיכנס אתך לדיון מעמיק על ההתקדמות. יכולתי להזמין אותך. אתה יכול לנסוע למוסקבה, ואני עדיין לא. לצער, אני עדיין מחכה להזמנה טובה — —

יעקב גיל (המערך):
הוא יכול לסדר לך, רק בקש.

שר הפנים י' בורג:

פעם יבוא השלום, ואז נעשה סיבוב מקובלנה דרך קהיר ועד קרצ'י ונראה איפה יש התפתחות טובה יותר ומהירה יותר.

אני מצטער שטרם התגברנו על העניין הזה, והלוואי שנוכל בכל זאת להתגבר עליו.

אנחנו מלווים את הרשויות המקומיות. אנחנו עוזרים להן. היות שההתייקרות מהירה יותר ממה שהיה חזוי בתקציב, יש גם כעשר רשויות מקומיות הנמצאות תחת פיקוח מתמיד וצמוד של משרד הפנים ומקבלות השלמה מסוימת, לשם הקטנת הגירעונות שנצטברו. אבל המצב של הרשויות השתפר, והוא טוב הרבה יותר מכפי שהיה.

תקציבי הרשויות המקומיות לשנת הכספים 1982 אושרו עליידי משרד הפנים, לפי הכללים שנקבעו על בסיס התייקרות ועליית שכר של 100%. אנחנו דרשנו מהן להקטין את התקציב שלהן. להפחית ב-3% את כוח האדם וב-5% את הפעולות. פטרנו מחובת ההפחתה את עיר הפיתוח, את היישובים הקטנים, את המגזר הערבי והדרוזי, את המועצות האזוריות הקטנות ואת אותם מקומות, הנמצאים בקו העימות, ואשר נתאי החיים שלהם קשים מטעמים שאין צורך לפרט אותם.

לקראת שנת התקציב החולפת הוכרר, שההתייקריות והסכמי השכר שנחתמו לאחרונה אינם עומדים במגבלה של 100%. לפיכך, סוכם בין כל הגורמים, שכל רשות מקומית תוכל להגדיל את תקציבה, כך שההתייקרות המובאת בחשבון היא התייקרות של 120%. שיעור זה מייצג את הרמה הממוצעת של המחירים ב-1982, לעומת רמת המחירים הממוצעת בשנת הכספים 1981. אני רוצה לציין, כי מדיווחים המרוכזים במינהל השלטון המקומי במשרד הפנים עולה, שרוב המקומות שמרו על ההוצאה התקציבית שנקבעה להם. כל הכבוד.

אני מתנצל, אבל אני רואה מחובתי למסור כמה נתונים. אשר לשנת הכספים 1983, תקציבי הרשויות המקומיות מסתכמים ב-60,753 מיליון שקל, וההוצאה העיקרית היא: התחלקות לשכר — 28,560 מיליון שקל; פעולות התקציב — 21,183 מיליון שקל; פירעון מלוות — 11 מיליארד שקל.

ההכנסות לרשויות המקומיות המקבילות להוצאות — אנחנו הרי דורשים תקציב מאוזן — מתחלקות כך: הכנסות עצמאיות — 18,494 מיליון שקל; העברות ממשרדי ממשלה — 16.38 מיליארד שקל; הכנסה מועברת לפי חוק — 11 מיליארד שקל; מענק כללי באמצעות משרד הפנים — 14.5 מיליארד שקל. אם כן, כ-50% מהתקציב באים מקופת המדינה ו-50% מהכנסות ישירות של הרשות המקומית או באמצעות המדינה, לפי מה שנקבע בהכנסה מועברת.

במצב זה יש התקדמות. מה המצב האידאלי — על זה אפשר להתווכח. אנחנו בהחלט בעד זה שרשויות מקומיות יפתחו מקורות עצמיים ועצמאיים להכנסה, כדי שתהינה יותר עצמאיות. באותה מידה אני יכול להגיד, שכל שרשות מקומית לא תהיה סמוכה רק על שולחנה של הממשל המרכזי ולא תצטרך לפרנס את עצמה, לכלכל את עצמה ולכלכל את עצמיה עליידי הכנסות משלה, היא תהיה גם אחראית יותר בהוצאותיה.

היום המצב הוא, שראשי מועצות מסרימים מאוד גרנדיוזיים בהוצאות, ואחר כך באים לדלל משרד הפנים ולשר האוצר, ואין זו חלוקת עבודה הוגנת, ואין זו חלוקת עבודה צודקת. צריך להיות שיווי משקל בין ההכנסות העצמיות ובין ההוצאות שרשות יכולה להרשות לעצמה. חברה הכנסת אורה נמיר, להערה זאת כל חבר הכנסת ייתן פירוש משלו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני תושב שנקטנו במשרד הפנים מדיניות נכונה, מדיניות קידום השירותים במגזר

מתאר ארצית. הרי אחרי אישור התוכנית צריך להכין דברים מפורטים יותר. אני רוצה להודיע לכנסת, שבשנת 1982 אישרה המועצה הארצית תוכנית מתאר של מחוז המרכז. מחוז זה משתרע על-פני שני מיליוני דונמים, וכולל בתוכו שמונה ערים ומועצות מקומיות ו-13 מועצות אזוריות, המונות יחדיו 850,000 נפש. התוכנית המחוזית מבטאת את מדיניות הממשלה בתחומים חיוניים ומרכזיים בחיי המדינה. בהתאם לזה אישרה המועצה הארצית שלוש רכניות אזוריות, אשר יוכנו על-ידי מחוז המרכז של משרד הפנים. אביא כמה פרטים בעניין זה.

התוכנית הראשונה היא תוכנית אזורית לאזור רמלה-לוד — נמל התעופה בן-גוריון. הנה היא לפתח רצף אורבני בעל ייחוד ואיכות, תוך כך, מרכז מוסדות חינוך, שיפוט ורווחה באותו מחוז. נקבעו 12 אזורי מגורים בעלי יוקרה למשיכת תושבים בעלי יוקרה וייחוד. נקבעו 12 פארקים תעשייתיים, שאלהם ייחדו התעשיות מאזור תל-אביב. אותו שטחי נופש וספורט, שמשו מוקד משיכה לכל אזור דן.

התוכנית השנייה מיועדת לאזור אילון-מודיעין-אפק, המיועד לאחרי נוסף בחקיקה הטבעי. יערות בן-שמן והמחצבות, שמשקמים אותן, שמשו ריאות ירוקות לתושבי תל-אביב והסביבה.

אני מקצו, ואני מבקש רשות למסור את הדברים לפרוטוקול. יהי רצון שהדברים יתקבלו כאילו אמרתי את כולם. הם יהיו בפרוטוקול.

התוכנית השלישית דנה בשימור האופי המיוחד של מושבות דרום-היהודה. יש בזה משהו מהרומנטיקה, אם אתם רוצים. אלה הן מושבות הבילויים — גדרה, נס-ציונה, רחובות, ראשון-לציון, מזכרת-בתיא ועקרון. אנחנו מעוניינים שלא יהיה רצף אורבני, כמו שאוהבים לומר, מחודר לגדרה. אנחנו גם מעוניינים לשמור על האופי המיוחד של המקומות הללו.

יוצא מזה, שתכנון פסי הוא לא עניין סטטי אלא עניין דינמי. הוא משתנה מפעם לפעם — תוך שמירה, כמובן, על קווי התכנון היסודיים. אנחנו עוסקים עכשיו בפישוט תהליכי רשות הבנייה. יש הצעת חוק בעניין זה, ואנחנו רוצים בתהליכים מקוצרים למתן רשות לבנות, מעין "מסלול ירוק": כפי שיש בתחנות המכס מסלול ירוק, כך יהיו קבועים כל אותם עניינים, שכדי לאשר אותם לבנייה לא יהיה צורך בבירוקרטיה ממושכת. המייקרת ומפריעה מאוד מאוד. אני מקווה, שהתיקונים שאנחנו מכינים יורו באורח ניכר את תהליכי רישוי הבנייה, ואני מקווה שהאורח ירגיש הקלה אדמיניסטרטיבית מרובה. גם משק המדינה יצא נשכר מקיצור משך הבנייה.

בנוגע לשמירת איכות הסביבה: אמרנו, שצרכים להיות יועצים סביבתיים לכל דבר. הכנו איגוד ערים לעניין תחנת הכוח והשמירה על איכות הסביבה בסביבת אשדוד. אנחנו עוסקים כסילוק פסולת בקנה מידה גדול, והכנו תוכנית בשביל הדבר הזה. אני יכול לומר, שעד כה נמצא פתרון לפסולת מוצקה ב-59 רשויות מקומיות, ובשנת התקציב 1983 אנחנו מקוים למצוא פתרון גם ל-58 רשויות מקומיות נוספות. מציאת פתרון לבעיית הפסולת המוצקה, בשילוב עם פתרון לסילוק השפכים, היא הישג גדול לתברואה ולבריאות כאחת.

אנחנו גם עושים על-מנת שהשירותים הסביבתיים, הניתנים על-ידי הרשויות המקומיות, יהיו כרמה המתאימה. כבר הקמנו יחידות מיוחדות לעניינים הללו בשבע רשויות

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בלי המדיניות שלכם, היתה נצרת מתפתחת הרכה יותר טוב מכפי שהתפתחה.

שר הפנים י' בורג:
ההזמנה שלי עומדת בעינה. אני מקווה שיבוא יום שלום ונוכל לנסוע יחד מקובלנקה דרך קהיר ועד קרצ'י, ונראה, איפה היתה ההתפתחות הכי טובה.

מתמר ותד (המערך):
לקרצ'י אינני יכול להזמין אותך, אבל לג'ת אני מזמין אותך.

שר הפנים י' בורג:
אתה יכול להזמין אותי גם לסח'ין, אם אתה רוצה.

היור' מ' שחל:
חברי הכנסת, אני מודיע לכם שהיושב-ראש מקנא: פה מדברים על נסיעות למוסקבה, קובלנקה, קרצ'י. אני מוכן להתפשר על חלק מהדברים האלה.

שר הפנים י' בורג:
על-מנת שלא לפרט, נאמר: גם באסיה וגם באפריקה.

אני חושב שההתקדמות של המגזר המוניציפלי הערבי ראוייה לשבח, ואלה שעזרו ועוזרים להתפתחות ולהתקדמות גם הם ראויים לשבח. זאת אני אומר בכל הענותנות, כי זאת השקפת העולם שלי.

יאיר צבן (המערך):
אדוני השר, מתי, לדעתך, יהיה שוריון בין המגזר היהודי לערבי, מבחינת הקצאת המשאבים?

שר הפנים י' בורג:
אני מוכן לתת לך תשובה מדויקת, אחרי שאדבר עם שר האוצר.

יאיר צבן (המערך):
זאת אומרת, שזה יהיה אחרי כואו של המשיח — ואינני מתכוון לשיחה שלכם, אלא לתשובה.

שר הפנים י' בורג:
השר שאשכול נשאל פעם אחת, מתי תשלם ישראל את חובותיה. הוא אמר: שנתיים אחרי כואו של המשיח. אמרו לו: הרי כששאלו אותך לפני שנה אמרת שזה יהיה שנה אחרי כואו של משיח? ענה להם: בינתיים עשינו עוד חובות.

אחרי שאמרתי דבר המקובל על כל הבית, אני רוצה להמשיך לומר אותם דברים המקובלים, לכל הפחות, עלי.

בשנים האחרונות אנחנו שמים דגש חזק במיוחד בתכנון הפיסי. יש תוכנית מתאר ארצית. הכינונו עכשיו תוכנית מתאר ארצית עם תפרדות האוכלוסין לתחילת המאה ה-21 — אם זוכה ונחיה — של שבעה מיליוני תושבים בישראל. התוכנית הזאת באה להחליף את תוכנית המתאר הארצית הקיימת, המתבססת על תחזית של חמישה מיליוני תושבים, ואשר הוכנה בתחילת שנות השבעים. התוכנית החדשה צופה גידול משמעותי של האוכלוסייה היהודית גם ביהודה ובשומרון, וגידול האוכלוסייה הכללית: במחוז ירושלים — 900,000 נפש; במחוז הצפון — 1.5 מיליון; מחוז הדרום ימשיך לגדול בהתאם למגמות הגידול הקיימות. אך, לעומת זאת מציעה התוכנית ריסון גידול האוכלוסין במחוזות תל-אביב, המרכז וח'פה.

כמובן, התכנון הפיסי איננו מסתיים באישורה של תוכנית

לעומת 8 הרוגים ו-12 פצועים בשנת 1981; זה נתון שכדאי לשים לב אליו. במשך שנת 1982 נקראו חבלני המשטרה לספל כ-37,500 חפצים חשודים ולברוק למעלה מ-10,000 מכוניות. ברצונו 182 פיגועים חבלניים. ובכן — אין שום מקום לשאנונות. אנחנו צריכים לדעת את העובדות כפי שהן.

אני רוצה להוסיף, שבשנתיים האחרונות אנחנו עדים למעשי חבלה על רקע חיסול חשבונות בעולם הפשע. הנתונים אינם משמחים לגמרי. ב-1982 היינו עדים ל-186 פיגועים פליליים, שגרמו לפציעתם של 24 איש. אומנם חלה ירידה מסוימת במספר הפיגועים הללו, אבל הנתונים עדיין אינם טובים. אנחנו צריכים לדעת את העניין הזה. הפשע בישראל נעשה אלים יותר. הפושעים — אם מותר לומר — מיומנים יותר, הם למדו חלק מהמקצוע במחלקות השונות של צה"ל. חומר נפץ איננו דבר זר שבזרחים ממנו, אלא דבר שבו משתמשים. זאת המציאות, ואנחנו צריכים לדעת זאת.

כמוכן, אחת מתוצאות הלוחאי של מבצע "שלום הגליל" היתה התגברות הכוחות סמים מסוכנים מלבנון לישראל, ודרך ישראל — לארצות שונות ברחבי תבל. כבר לפני שנים מספר התרעתי על קיומו של הפשע המאורגן, הבא לידי ביטוי באופן מיוחד בעניין הסמים. בשביל זה צריך שני סוגי ארגון, הייתי אומר — רוטיקלי והוריוזנטלי. צריך ארגון במישור הבין-לאומי להעברת הסמים מארץ לארץ, ואחר כך צריך ארגון שיביא את הסמים לשכונות. סם קשה מוכא לעתים קרובות לשכונות העשירות, וסם קשה פחות — כגון חשיש — לשכונות המצוקה. זו המציאות שבה אנחנו חיים, ואנחנו צריכים לדעת את זה. בשל התחבורה והקשר בין לבנון לבין ישראל, הדברים נעשו חמורים עוד יותר.

מעריכים, שתוצרת החשיש של לבנון היא בין 700 ל-2,000 טונות. הרווח מזה מוערך בכ-2 מיליארדי דולרים. הסם מגיע בחלקו דרך הגבולות הפתוחים ובחלקו — דרך הים. אנחנו צריכים לדעת את העובדות הללו.

אני רוצה להוסיף: גם אם בנוגע למה שנקרא "סמים רכים" — כמו חשיש — הנתונים משתנים לפי ההיצע ולפי האופנה, הם עדיין אינם משמחים. אביא דוגמה אחת: בקרב בני 16 — 18 באוכלוסיית הנוער העירונית, חושבים שכ-10% — 14% מהנוער ניסו לעשן חשיש לפחות פעם אחת, ומשערים ש-5% — 7% משתמשים בחשיש שימוש עקבי יותר. אבל, כאמור, זה עולה ויורד לפי האופנה, לפי הצריכה, לפי ההיצע. הדברים משתנים.

לא כן הדבר בסמים הקשים ובייחוד בהירואין. שירש עכשיו את מקום הקוקאין ואת מקום האופיום, שנעלם לגמרי מן הבמה. הרכיב לא רשמי לחוגי משדר הבריאות היא, שכ-4,000 איש צורכים סמים קשים. צריכת הסם נעשית הרגל. כמעט אי-אפשר, או קשה מאוד, להיגמל מן ההרגל הזה. המחירים גבוהים, היצר חזק, הרצון לכבוש את היצר חלש, והיצר לקבל אמצעים כספיים, כדי לרכוש את המנות, גדול עד מאוד ומביא לאותו מפגש בין סמים, התנכלות, שוד וזנות בפינות האפלות של החברה שלנו. אני חושב שכולנו — מחנכים והורים — מצווים לשים לב לעניין הזה.

אנחנו דוגלים במעבר חופשי מלבנון לתיירות, למסחר, לצרכים הומניטריים, לביקורי קרובים. משדר הפנים פעיל מאוד בעניין זה, בהתייעצות מתמדת עם משדר הביטחון. מוכן, שהמשטרה צריכה לעשות הכול על-מנת שמעבר הגבול לא יישמשו להעברת אמצעי לחימה, מכוניות תופת וסמים. קשים ורכים כאחד.

מקומיות, ואנחנו מקווים שבמשך השנה תוקמנה עוד חמש יחידות סביבתיות כאלה כרשויות מקומיות נוספות.

היות שאני מוסר חלק של הדברים לפרוטוקול, אני עובר לנושאים נוספים: בנוגע לאיכות הסביבה אנחנו דורשים, שלא רק יזמים גדולים — כמו חברת החשמל בחדרה או מפעל כימי באיזה מקום — ייתנו לנו סקירה סביבתית, אלא גם יזמים של מפעלים קטנים יותר יהיו נתונים בעול התסקיר הסביבתי. אנחנו מכינים חוק, שיהיה בו משום הטלת עונש על מי שמוזהם את האוויר על-ידי מפגעי תברואה. אנחנו יוזמים חוק למניעת מפגעים, ואני חושב שאנחנו יכולים להצביע על התקדמות טובה בנושא זה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עובר לענייני המשטרה ובתייהסוהר, וזה החלק השני והאחרון כמעט בדברי.

שלמה הלל (המערך):

מה עם האוטונומיה? האם הפעם לא נשמע דבר בנושא זה?

שר הפנים י' בורג:

לא במסגרת סקירת פעולות משדר הפנים. אני עוסק בזה כשר בממשלה, שהתפקיד הזה הוטל עליו. זה לא שייך למשדר הפנים.

יאיר צבן (המערך):

אבל, האם תהיה סקירה בנושא זה?

שר הפנים י' בורג:

זה לא שייך למשדר הפנים.

יאיר צבן (המערך):

לא היום, אבל האם תהיה סקירה בקרוב?

שר הפנים י' בורג:

אם תציע הצעה לסדר-היום — תקבל סקירה; ואם תהיה ילד טוב — גם דקירה.

יאיר צבן (המערך):

איפה היוזמה שלך?

שר הפנים י' בורג:

אין לי זכות להציע הצעות לסדר-היום, כל עוד אני שר.

אם כן, אדוני היושב-ראש, בשנה החולפת ראינו ירידה בפשיעה בשיעור של 9.2%. זו עובדה מרשימה, כי גם בשנה שלפני כן היתה ירידה. איננו מרוצים מכך, שבחודשים הראשונים של שנת 1983 אנחנו שוב רואים עלייה, אם כי אפילו עם העלייה הזו, שיעור הפשיעה עדיין נמוך ממה שהיה לפני שנתיים. לרועי העתים יש עדות שונות, האם זה שייך למשטרה, כלומר למשטרה בתור שכזאת, האם זה שייך לחברה, האם זה, בחלקו, תוצאה של המלחמה, תוצאה נפשית של המלחמה. על זה יהיה ויכוח. אני שומר לי את הזכות להתחייב בדברי המשובה לצדדים הציבוריים ולצדדים הפסיכולוגיים של הדברים הללו, אשר מתבטאים גם בפריצות ובפיגועים.

אני רוצה להביא כמה נתונים: בשנה החולפת ברצונו בישראל 300 פיגועים חבלניים — עלייה בשיעור של 64% לעומת שנת 1981. מבצע "שלום הגליל" הביא לידי הריסת התשתית הארגונית והפקידות של המחבלים, והביא גם לירידה הדרגתית במספר פעולות החבלה. 70% מפעולות החבלה נעשו בשטחים, והיעד העיקרי שלהן היה כוחות הביטחון לסוגיהם. עם זאת, יצוין, כי בשנת 1982 נהרגו 3 אנשים ונפצעו 53.

האווירה המיוחדת, הקונסטרוקטיבית, והייתי אומר גם הציונית, הסוציאלית והסוציאליסטית, הקיימת בהם.

בסיום הסקירה, שהיא קצרה — ואני אומר שהיא קצרה, כי מדובר במשרד גדול ורבי-ענפי — אני רוצה לומר משהו על תאונות הדרכים. הנוק הכלכלי הכולל שנגרם למשק המדינה עקב תאונות הדרכים בשנת 1982 נאמד ב־12 מיליארד שקל. ב־1982 אירעו בארץ 12,700 תאונות דרכים. זו ירידה לעומת השנה שקדמה לה, אבל זה ככל זאת הרבה מאוד. המצב במחצית הראשונה של שנת 1983 אינו מרהיב. שוב יש עלייה מסוימת במספר תאונות הדרכים, ואסור להתעייף, וצריך לחזור על הנתונים. בעשר השנים האחרונות נהרגו בתאונות דרכים 5,725 איש, נפצעו קשה 35,000 איש ומספר הפצועים קל הסתכם ב־167,587. בעשור האחרון שכל עם ישראל בתאונות דרכים יותר אנשים מאשר במלחמת יום הכיפורים ובמבצע "שלום הגליל" גם יחד. בצה"ל בלבד נהרגו בחמש השנים האחרונות יותר חיילים בתאונות דרכים מכפי שנהרגו במלחמת "שלום הגליל".

עם זאת, יש לציין כי צי הרכב הוכפל וחושבים שהיום הוא מגיע לכ־660,000 כלי רכב. גם מספר בעלי רישונות הנהיגה הוכפל ויש היום 1.1 מיליון בעלי רישון נהיגה. אך למרות הכפלת מספר כלי הרכב ומספר בעלי רישון הנהיגה, ניתוספו בעשר השנים האחרונות רק 1,672 קילומטרים של כביש, ואורך הכבישים כיום מגיע ל־12,092 קילומטר בלבד, אם כן, תוספת הכבישים היא פחות מ־10%, אף שמספר כלי הרכב ובעלי הרישונות גדל פי־שניים. אנחנו מתגברים על כך בקושי, ארגנו את המשטרה לכוח משימה מרכזי, אשר יתבסס על הכוחות הקיימים, ואשר יפעל בשעות המסוכנות ובנקודות החבורה מסוכנות כאמצעות ביקורת פתע ונוכחות במקום, ואולי כך נוכל להתגבר על הבעיה.

אולם, אני רוצה לומר בסיום דברי, שזה איננו רק עניין של המשטרה, ואולי אפילו אין זה עניין שבעיקרו שייך למשטרה. זו שאלה של התייחסות אל הוולת, של ביטול הוולת, של מוסר, של התחשבות או של אי־התחשבות באדם האחר. וכאן אנו באים לשאלות המשטרה, לשאלות החינוך ולשאלות המוסר הציבורי בתוכנו. ובהערה זו, שתיתן חומר למחשבה הן לאלה שיקחו חלק בדיון והן לאלה שלא יקחו בו חלק, אני מסיים.

היור"ר מ' שחל:

אני מודה לשר הפנים, אדוני שר הפנים, שר התקשורת אינו פוגש אותך, כנראה, בשיבות הממשלה, ולכן הוא מבקש לשאול אותך שאלה.

שר התקשורת מ' צפורי:

יש פרויקט גדול המשותף למשרד התקשורת ולשירות בתי־הסוהר, שעובדים בו עשרות אסירים.

שר הפנים י' בורג:

זה איננו תיקון אלא תוספת, תוספת חשובה ורצויה.

היור"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, הוקצו שתיים לדיון. רשות הדיבור לראשונת הדוברים, חברת הכנסת שושנה ארכלי־אלמחלינו. חברת הכנסת שושנה ארכלי־אלמחלינו תהיה בת יחידה בדיון הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני אינני מבין.

מאחר שהוכרתי את הדברים הללו, שהמשטרה עוסקת בהם ונתקלת בהם, אני צריך, כמובן, לומר משהו גם על בתי־הסוהר. יש לנו כאן המשולש המפורסם: אחרי שהמשטרה מצליחה לתפוס את האדם, לוקח זמן עד אשר השופט אומר את דברו, ואחר כך אנחנו עדים למה שאני קורא "התפוצצות האוכלוסייה בבתי־הסוהר". כאן אני רוצה להביא כמה נתונים. חלקם משמחים — לאור המציאות הבלתי־משמחת — וחלקם אינו משמח כלל.

הממשלה אישרה תוכנית מתאר ארצית לבניית שמונה בתי־סוהר חדשים. כיום, אוכלוסיית האסירים הפליליים הביטחוניים היא כ־6,000 איש. אומר דברים ספציפיים יותר. המכנים, כפי שהם היום, אינם מתאימים לתפוצצם, לא מבחינת מספר היושבים בהם ולא מבחינת ההווי — אם מותר לומר כך — שיש באותם בנינים. השנה פעלה ועדת היגוי בין־משרדית לתכנון בתי־הסוהר החדש "יתחאל", אשר ייכנה בצפון ויתליף את כלא "דמון" הקיים. בתי־הסוהר החדש, אשר ישמש בניין־אב לבתי־סוהר נוספים, יהיה מיועד ל־400 אסירים בלבד, וישתדע על שטח של 500 דונם. יוקצו שם שטחים גם לספורט, לחינוך ולתעסוקה יצרנית. אני יכול לומר, שביקשתי לתת לי תוכנית על־מנת שנוכל, אולי לכנות בריכת שחייה גם ככלא רמלה, דבר שאינו משנה את הצפיפות, אך מוסיף משהו מיוחד.

מחמד ותד (המערץ):

לצון את הרוחות.

שר הפנים י' בורג:

זה תלוי בטמפרטורה של המים, אבל אולי בכל זאת.

אני רוצה לומר עוד, שהשנה הוחלל בביצוע תוכנית־אב לבתי־מעצר לקטינים, שכן על־פי חוק הנוער יש להפריד — ובצדק — בין עבריינים קטינים ובין עבריינים מבוגרים. השנה נפתחו בתי־מעצר לקטינים בטבריה ובאשקלון ובשנת התקציב 1983 ייפתחו בתי־מעצר לקטינים בירושלים ובאבו־כביר שבמחוז תל־אביב.

השנה — וזו, אולי, ידיעה חשובה — ייתוספו גם 1,500 מקומות כליאה חדשים. אני מקווה, שעוד בסוף השנה האזרחית נוכל לפתוח מקום מרכזי ביהודה ובשומרון, שיהיו בו 1,000 מקומות כליאה — דבר שיקל מיד את הצפיפות הקיימת בבתר בתי־הסוהר. אנחנו כבר קרובים מאוד לעניין זה.

אלה הנתונים על האסירים בבתי־הכלא, ואולי כדאי שהעם יידע אותם: יש כ־3,700 אסירים פליליים, 35% מהם לא־יהודים ו־65% יהודים; שפטים למאסר עולם — ביטחוניים או פליליים — כ־350 איש, מתוך אוכלוסייה של כ־6,000 אסירים. ומה שאולי חמור יותר — כ־50% של כל האסירים הפליליים הם מתחת לגיל 30. כ־40% מכלל האסירים גם אינם יודעים קרוא וכתוב. נצרך את הגיל הצעיר ואת האנאלפביתיות ואז נדע מה קורה באותה פינה של חיינו. זוהי משכנתא כבדה מאוד על הביוגרפיה של כל אחד מהם, ומשכנתא כבדה מאוד על החברה שלנו ככלל.

אני רוצה לציין בסיפוק רב, שבמשך השנתיים האחרונות התקדם עניין התעסוקה היצרנית לאסירים יפה מאוד. מלטשים יהלומים בבתי־הסוהר ואין שום תלתה על כל גנבה שהיא. השכר המשולם מתקרב לשכר הריאלי והוא נחסף למען האסיר, וכך, כאשר האסיר משתחרר, יש לו במה להתחיל את החיים החדשים שלו. כ־100 אסירים עוסקים בפעולה יצרנית בקיבוצים, ויש לי יסוד לקוות שמספר זה יוכפל. אקספרימנט זה, העסקת האסירים בקיבוצים, מצליח בדרך כלל. עם כל

יסודי של הבעיות. וכפי שנודע לי, לצערי הרב, לא יהיה המשך לדיון על משרד הפנים.

המציאות הזו, ששרים משאירים את הסקירות על פעולות משרדיהם ואת התשובות עליהן לשכר האחרון, מבטאת את יחסה של הממשלה לבעיות היסוד של החברה, לנושאים שעליהם מופקדים השרים ולהתייחסותם לבעיות הפרט ולתפקידים וליעדים המוטלים על המשרדים, אשר בתוקף תפקידם חייבים לשרת את הפרט ולתת תשובות על בעיותיו. בכנסת העשירית, יותר מתמיד, בולט חוסר היחס של הממשלה לדיונים בכנסת וחוסר הרצינות שלה, וכולט חוסר האיוון המשווע בין תשומת הלב והדיונים המוקדשים לבעיות החץ והביטחון, לבין בעיות החברה, הנדחקות לקרן זוית.

אדוני היושב־ראש, אני רוצה להתייחס לבעיות היסוד שבהן מטפל משרד הפנים ולכן הוא אחראי: השלטון המקומי וחסי הגומלין בינו לבין השלטון המרכזי, ובמיוחד משרד הפנים; בעיות המשטרה והמלחמה בפשע; המצב בבתי־הסוהר ובבתי־המעצר והפעולות לשיקום האסיר; בעיות האקולוגיה ומכלול הבעיות של איכות הסביבה. אך בטרם אעשה זאת, אני רוצה להתייחס לנושא הנוכל, לדעתי, כשערווייה לאומית, שהאחריות לו מוטלת על שר הפנים, אם כי גם יתר שרי הממשלה אינם משוחררים מכך — כוונתי לסירובו העיקש של שר הפנים להנהיג שעון קץ בישראל.

בימים שבהם מדינת ישראל מתלבטת בקשיי תקציב, כאשר הגידעון כמאן המסחרי תופח מדי יום ביומו, מסרב כבוד שר הפנים להנהיג שעון קץ, וזאת למרות תביעתם של כל הגורמים הכלכליים במשק, למרות תביעתה של ההסתדרות הכלכלית ולמרות דעתם החיובית והמלצתם של אנשי המדע והרפואה, בדבר התועלת המשקית והבריאותית והתועלת לרווחת המשפחה שיש בהנהגת שעון קץ. גם הורדתו של שר האנוגיה, שהנהגת שעון קץ יש ביכולתה לחסוך למשק עשרות מיליוני דולרים, לא הזיזה את כבוד שר הפנים מעמדתו.

לו תפקדה משלת ישראל כמתחייב, לא יכול היה להיות מצב שבו שר אחד — ולו המוכב ביותר — יכפה את רצונו בניגוד לאינטרס הלאומי של המדינה. יש להצטער צער רב על שלפני שנחיים, ברע של חולשה ותחת איום, נכנעה הקואליציה לשר הפנים והעניקה לו סמכות בלעדית להחליט על הנהגת שעון קץ.

שר הפנים י' בורג:

מה היה בתקופת בריייה?

שושנה ארבל־אלמולזינו (המערך):

אדוני השר, אז היו זמנים אחרים. אנחנו עכשיו בתקופה אחרת. יש מצוקה תקציבית.

שר הפנים י' בורג:

השמש לא השתנתה.

היו"ר מ' שחל:

אדוני השר, אז היו שעונים אחרים, לא היה "סייקו".

שושנה ארבל־אלמולזינו (המערך):

המשבר הפוקד את השלטון המקומי הולך ומחריף מדי שנה בשנה. על רובן המכריע של הרשויות המוניציפליות רובצים חובות כבדים, כתוצאה מקבלת הלוואות בריבית גבוהה, עקב הפיגור המתמיד בהעברת הכספים מהמשרדים הייעודיים לרשויות המקומיות לכיסוי ההוצאות על השירותים הניתנים לאוכלוסייה, כמו חינוך, בריאות, רווחה ועוד, ועקב אי־התאמת המענקים שנותן משרד הפנים להתייקרות

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת טובי, אני אמרתי שחברת הכנסת שושנה ארבל־אלמולזינו תהיה בת יחידה בדיון זה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני צריך לדבר אחריה.

היו"ר מ' שחל:

באמת תדבר אחריה, אך השאלה האם תדבר בישיבה זו או בישיבה אחרת, היא שאלה אחרת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, זה לא הגון: או שמקיימים דיון היום או שמקיימים דיון מחר, אבל אי־אפשר לתת רק לחברת הכנסת המכובדת, יושב־ראש ועדת הפנים, להשתתף בדיון.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת תופיק טובי, מה ההצעה שלך?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שיהיה דיון.

היו"ר מ' שחל:

אני אומר לך מה נאמר לי. את סדר־היום קובע יושב־ראש הכנסת. נאמר לי שדיון זה אנו פותחים בראשון הדוכרים — במקרה זה, חברת הכנסת ארבל־אלמולזינו — ואחר כך עוברים לסעיף הבא בסדר־היום. אם יש הערות לסדר־היום, אני מבקש להפנותן ליושב־ראש הכנסת.

איתן לבני (הליכוד):

הסיבה לכך היא, שהשר צריך לעזוב את המקום לרגל אירוע מסוים, ואין טעם לקיים דיון שלא בנוכחותו.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת לבני, אינני יודע מה הסיבה, אבל אני רוצה לומר לך: הלוואי שכל השרים היו נוכחים כל הזמן בדיונים על משרדיהם. אבל לא זאת הסיבה. אני מבין שיש סדר־יום עמוס מאוד בשבוע זה, וצריך לסיים אותו. נדמה לי שזאת היתה הסיבה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, רשום אותי שאהיה הראשון אחרי הפגרה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת בני שליטא, אינני רושם אותך. אם אתה עומד על כך, אפשר לסדר שיהיה כנס מיוחד של הכנסת בזמן פגרה, כדי לשמוע את דברך.

בני שליטא (הליכוד):

בעניין זה אני סוּמך על סיעת המערך, שתזמן את הכנסת לכנס מיוחד.

היו"ר מ' שחל:

חברת הכנסת ארבל־אלמולזינו, כבקשה.

שושנה ארבל־אלמולזינו (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, קודם כול, רצוני לברך את כבוד שר הפנים על הסקירה המקיפה והמאלפת, אומנם לא את כולה שמענו, אך חלק ממנה נוכל לקרוא בפרוטוקול.

אני רוצה להביע את צערי על העובדה, שהדיון על פעולות משרד הפנים מתקיים יומיים לפני צאת הכנסת לפגרה. דיון על משרד כה חשוב וכעל היקף כה רחב מתקיים בימים, שבהם סדר־היום עמוס וגדוש נושאים רבים אחרים, והדבר מונע ליבון

שקועה בחובות של מיליארדי שקלים, ומוציאה מדי יום ביומו מיליוני שקלים על מודעות בעיתונות ועל מימון פעולות ראוותניות.

שר הפנים י' בורג:

השאירי משהו כשכיל דב בן-מאיר ומרדכי וירשובסקי.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערק):

לא, זה נוגע גם לי, אדוני השר.

ונשאלת השאלה, האם פעולה זו של עיריית תל-אביב, שיש בה כל הסממנים של שיחוד בחרים לקצאת הכחירות, נעלמה עד היום מעיני כבוד שר הפנים, והוא לא שמע, לא ראה ואינו יודע עליה. או שהוא יודע, ומשלים עם החריגה הזו מהתקציב? לדעתי זו שותפים רבים מראשי הרשויות המוניציפליות וביניהם גם חברי הליכוד, שהשמיצו את דעתם בנושא זה. אסור שתהיה איפה ואיפה בפיקוח משרד הפנים על הרשויות המוניציפליות. אסור לגלות יד חזקה ולנקוט אמצעים אדמיניסטרטיביים נגד רשות מוניציפלית שחרגה בכמה מאות אלפי שקלים מתקציבה, ולגלות השלמה וסלחנות כלפי עיריית תל-אביב, המבזכות מיליארדי שקלים ערב הכחירות. הרי שר הפנים יודע את מצבה הכספי הקשה של עיריית תל-אביב, שכן לא אחת הוא נזקק לדאוג למענקים שיאפשרו לעירייה לחפק ולשלם משכורות לעובדיה.

אדוני השר, חייבת להיעשות רפורמה ביחסים שבין השלטון המרכזי לשלטון המקומי. בעיית התקציב, עריכתו, הגשתו ואישורו חייבת לבוא על סידורה. יש לעדכן את ההוצאות ואת המענקים ולקבוע סל ריאלי של שירותים שהם מחויבי המציאות. תקציב פיתוח וקו אשראי מתאים למציאות ולצורכי הפיתוח של היישוב חייבים להיות מובאים בחשבון. תקציב הרשויות חייב לשקף את ההתייחסות הריאלית במשק, כדי שהרשויות יוכלו לבנות את תקציביהן שלהן. קצרה בינתי מלהכין, כיצד זה קורה, שלא טרחת ודאגת לכן שדוח ועדת זנבר יידון בממשלה ושתיקבע — פעם אחת ולתמיד — עמדה מוסמכת בנושא: כן או לא. אין לטעת אשליה בקרב ראשי הרשויות, החיים בתקוות השווא, שדוח זה והמלצותיו עדיין ניתנים ליישום, ויבוא יום והדבר הזה יצא לפועל.

יש להצטער על שהשלטון המקומי איננו מנצל את הכוח העומד לרשותו, כדי להיאבק על הדברים החיוניים שהם ציפור נפשו. מתוך אחריות לחושבים ולמשק נאלץ הוא להתמודד עם קשיים שלא הוא יצר אותם, אלא הם תולדה של המדיניות הכלכלית והחברתית של הממשלה.

דאגה מיוחדת, אדוני היושב-ראש, צריכה להיות למגזר הערבי, להמשך פיתוחו וקידומו של הרשויות המקומיות, להבטחת תקציב פיתוח הולם ולהדרכת פיגור של שנים. יש לסיים את הכנת חוכניות המתאר והפקדתן. יש לדאוג להקמת רשויות מוניציפליות באותם כפרים שבהם עדיין אין רשויות כאלה, וזאת כדי להבטיח מתן שירותים מינימליים לאוכלוסייה ולדאוג להנחת תשתית ותשתית המפעלים היסודיים בכפר.

לסיים פרק זה ברצוני לציין, אדוני היושב-ראש, שב-25 באוקטובר צריכות להתקיים הבחירות המוניציפליות, אך אצל רבים מקני החשש שיש גורמים פוליטיים מסוימים המעוניינים — מתוך שיקולים אלקטורליים ומפלגתיים — לדחות פעם נוספת את קיום מצוות הדמוקרטיה. רצוי ששר הפנים, האחראי לקיום הבחירות ברשויות המקומיות, יכריז על בכת הכנסת, שהבחירות יתקיימו במועד שנקבע, בלא שום דחיות נוספות. נוכח המצוקה התקציבית אני מסכימה לדעתו של שר הפנים — דעה שהוא הביע כאן היום — שאסור להנהיג שבתון ביום

הריאלי. יש להצטער, שמאבקו של השלטון המקומי לחיקוק מצב מעוות זה טרם בא על תיקונו ושר הפנים לא החייב במלוא כוחו — ויש לו כוח — לימין השלטון המקומי, עד כדי הסקת מסקנות, כפי ששר הפנים יודע לעשות בתחומים אחרים: אני נוהרת מלומר "במלוא משקלו", כי פעם אחת כבוד שר הפנים אמר לי, שאשתו דואגת להוריד את משקלו ואילו אני מציינת את המשקל.

אדוני היושב-ראש, הנפגעים העיקריים מכך הם תושבי ישראל. במיוחד החושבים מעוטי היכולת, הזקוקים לשירותי הרשויות המקומיות. הרשויות המקומיות נאלצות לא אחת לצמצם — ולפעמים אף להפסיק — שירותים חיוניים, בגלל אי-יכולת לממן. הולכים ורבים המקרים, שאין בכוחן של רשויות מוניציפליות לשלם את משכורות עובדיהן במועד, ולא פעם אחת אנו עדים לעיצומים ולשביתות של העובדים כמחאה על אי-תשלום משכורותיהם במועד.

משרד הפנים מקיים פיקוח על כיצוע תקציבי הרשויות המקומיות. לא אחת מעכבים העכרת מענקים וכספים אליהן, משום שרשות מוניציפלית — לרוב קטנה ונעדרת יכולת להפעיל לחץ ציבורי לטובתה — חרגה בסעיפים מסוימים מהתקציב המאושר, הגישה תקציב שאינו לרוחו של משרד הפנים, או טרם הגישה את תקציבה כלל.

אינני שוללת את זכותו של משרד הפנים לפקח על כיצוע התקציבים של הרשויות המקומיות, אך עם זאת, אני רוצה את הגישה הרואה ברשות המוניציפלית הנבחרת ובעומד בראשה פקידים של משרד הפנים, הזקוקים לאישור על כל החלטה הקשורה בהוצאה — גם כאשר היא חיונית מבחינת צורכי המקום ואיננה חורגת מהתקציב הכולל.

הרשות המוניציפלית היא התא הבסיסי של המשטר הדמוקרטי במדינה. זאת המסגרת שתפקידה לתת שירותים לתושבים יום יום: שירותי ניקיון, רשת ביוב מסודרת, מים, חשמל, פעילות קהילתית, חינוך, בריאות ומה לא. היא עומדת במבחן יום יום. אסור לכבול את ידיה על-ידי סרבול בירוקרטי, המגיע עד אבסורד. יחסי הגומלין עדיין מבוססים על נורמות מתקופת השלטון המנדטורי, כאשר המגמה היתה להגביל ככל האפשר את סמכותו של השלטון המקומי ואת עצמאותו.

אדוני היושב-ראש, השלטון המקומי נתון במשבר ההולך ומחמיר מדי שנה. התלות שלו בשלטון המרכזי הולכת וגוברת, ואילו מקורות ההכנסה העצמיים של הרשות המקומית קטנו. עקב ביטול מסים שהרשות גבתה בעבר, במקום המסים האלה הובטח להרשות — על-ידי המלצות ועדת זנבר — אחוז מסרים של מס ערך מוסף, אך דבר זה טרם בוצע.

אני רוצה להיות לפה לרשויות המקומיות הקטנות, הנאבקות יום יום על קיומן. הנתונות במאבק קשה למילוי חפקידן וחובתן לספק את השירותים הכרחיים לתושבים. ראשי יישובים אלה סובלים זה שנים מחוסר יכולת לפתח את יישוביהם, בשל העדר תקציב פיתוח, שיאפשר להם לבנות את התשתית שתביא לשיפור איכות החיים ותאפשר גידול בעתיד.

לבי לבי לראשי הערים, הנאלצים לכתת רגליים ולעמוד כעניים בפתח בפני פקידים במשרדים שונים, לא כדי לבקש סודים, אלא כדי לקבל את המגיע להם, למען יוכלו להתגבר על המצוקה הכספית שבה הם נתונים, עקב האינפלציה הדוהרת ואי-היענות לצורכיהם המינימליים. מול מצוקה משועתת זו עומדת, אדוני שר הפנים, הבזבזות הראוותנית של עיריית תל-אביב, שאין לה כל אחריות ציבורית. עיריית תל-אביב

מלחמתה בפשיעה ובעבריינות. לראבנו הגדול, הולך ומעמיק הפער בין התפקידים המוטלים על משטרת ישראל, ההולכים ומתרחבים, בעקבות האילוצים שבהם נתונה המדינה, לבין האמצעים העומדים לרשות המשטרה בכוח אדם, בציד, ברכב, בשכר ובתנאי השירות לעובדים. אמצעים אלה קובעים במידה רבה את יכולת תפקודה של המשטרה ואת הצלחותיה. התחושה של שוטרים רבים ושל נשות השוטרים והקצינים היא שאין "אבא דואג" למשטרה. הם טוענים ששר הפנים, שיש לו תפקידים רבים, איננו רואה כדאגה למשטרה את תפקידו העיקרי, יש לו דאגות רבות. ברור שמצב זה נותן את אותותיו, יש לו השלכות על תפקודה של המשטרה, והוא יוצר הרגשת תסכול בקרב המשרתים במשטרה ומחליש את כוחה להתמודד עם האתגרים הניצבים בפניה.

לא ייתכן, אדוני שר הפנים, להוסיף למשטרה משימות חדשות, כלי לתת לה כוח אדם וכלים, הדרושים לביצוען. כך, למשל, התלחם על המשטרה את הטיפול במעברי הגבול בצפון, בגבול עם לבנון, את הטיפול באזור רמת-הגולן, לאחר שנהפכה לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, את מעברי הגבול שכדרום, בעקבות התנות סיני, את השמירה על הריבית, את השמירה במצעים, את בעיית הסחר בסמים והשימוש בהם, את המלחמה במשחקי המזל והווידיאו, שהתפשטו היום כפטריות לאחר הגשם. כל זאת — כלי תוספת כוח אדם ותוך כדי התייעלות פנימית של המשטרה.

כמה אפשר להעמיס על גבה של המשטרה הזאת, בלי שתקרוס תחתיה? כפי שנמסר לי, אדוני השר, מאז 1978 גויס כוח האדם למשטרה הוגבל, ובמקום תוספת היו קיצוצים. אנו חייבים לזכור, שהמשטרה מיצתה את עצמה, וחיבת להיות תגבורת של כוח אדם. לפי הערכת יודעי דבר, דרושה למשטרה בשנה הבאה תוספת של כ-1,000 שוטרים, שכלעדיהם יהיה קשה מאוד למטרה למלא את המשימות המוטלות עליה. חייבת להיות דאגה מיוחדת לתנאי השירות במשטרה. ויש להשוותם לתנאים בצבא הקבע. צריך לדאוג לרווחתו של השוטר, לעג לרש הוא, אדוני השר, לכלול בתקציב השנה מיליון שקל למטרה זאת. חייבים להשקיע יותר באדם, בהקשרו, ברווחתו, בתנאי עבודתו ובכללי התנהגותו, כי כולנו רוצים במשטרה טובה, הזוכה להערכה ולהוקרה בציבור וממלאת את תפקידה על הצד הטוב ביותר.

במציאות זו ובתנאים הקשים שבהם מתפקדת המשטרה, יש להעריך ביתר שאת את המאמץ המושקע עליידי המטה הארצי, עליידי הקצינים והשוטרים, במלוי כל המשימות המוטלות על המשטרה. לא אחת המשטרה נאלצת לגייס מאות שוטרים על-חשבון מילוי תפקידים אחרים, לשם מניעת אלימות והתפרצות בהפגנות, כמו, למשל, ההפגנות שבהן הצטיינו לאחרונה החרדים הקנאים. גם יש להעריך את המאמץ שנעשה עליידי המשטרה להעמקת המגע הישיר בין השוטר לקהילה. הדבר מסייע במידה רבה לשיפור היחס של הפרט ושל הציבור לשוטר, ומסייע לשוטר במילוי תפקידו.

כלי להתעלם מכמה כישלונות שהיו למשטרה כתחום התקידה, ומן הביקורת המוצדקת שנמתחה על תופעות שליליות שונות שנתגלו במרחבים ובמחוזות מסוימים, אפשר לציין שהמשטרה רשמה לעצמה הישגים חשובים, על אף התנאים הקשים שבהם היא עובדת — גילוי האשמים ברצח הכול; המלחמה בסמים, ננע שהתפשט עם פתיחת גבול לבנון; הורדת הפשיעה כ-9% ב-1982. אך לצערי, השיפור הזה לא התמשך, ובמחצית הראשונה של 1983 מסתמנת עלייה בפשיעה.

הבחירות לרשויות המקומיות. אני רוצה לקוות, שדעתך דעתנו זאת, אדוני שר הפנים, אכן תיקבע בחוק, ולא תהיה מציאות של שבתון למחצה או שבתון מלא. יום כזה עולה הון תועפות למשק ואין בו שום צורך. זה בזבז משווע, במיוחד בתקופה הזאת ובמצוקה שבה נתון המשק.

היורר מ' שחל:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו, הרשי לי, אני חייב להביע מידה מסוימת של תרעומת. בזמן שדיברת על עניין השבתון, הופתעתי, כיושב-ראש הישיבה, כאשר לפתע פתאום הגישו לי ארבע הצעות חוק להנחה על השולחן, ובתוכן חוק הקובע את יום הבחירות כיום שבתון. הצעות חוק אלה לא הובאו לאישור כלל בישיבת היושב-ראש והסגנים. החזרתי את החוקים האלה בזה הרגע ליושב-ראש הכנסת. נראה לי מוזר, שכלא כל אישור, בלא הפרצורה המקובלת, ייכתב בהצעות חוק אלה, שהן הוגשו ליושב-ראש הכנסת והסגנים ביום 25 ביולי 1983. הרי חוקים אלה לא הובאו כלל בפני הישיבה.

שר הפנים י' בורג:

עליידי מי?

היורר מ' שחל:

מי את המציעים? — שני חברי הכנסת.

שר הפנים י' בורג:

דהיינו?

היורר מ' שחל:

אחד מהם היה כאן ורצה לדבר אחרי חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו.

שר התקשורת מ' צפורי:

והשני?

היורר מ' שחל:

אני רוצה לנקוב בשמות. אני מופתע מכך, שהדברים האלה נעשו בלא הפרצורה התקינה והמסודרת — הבאת החוקים ליושב-ראש הכנסת והסגנים. אני פשוט החזרתי אותם בזה הרגע.

שרשנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

אני מקווה שדעתו של שר הפנים והדעה שאני משמיעה כאן בשם סיעת המערך אכן תהיה הדעה הרווחת, שתתקבל על דעת הבית וכל חברי הכנסת. אסור לנו להנהיג יום שבתון ביום הבחירות המוניציפליים.

בהזדמנות זו אני פונה מעל כמת הכנסת לכל המפלגות והרשויות שתתמודדנה בבחירות לעשות את כל האפשר על-מנת שמערכת הבחירות תתנהל בצורה מכובדת ועניינית, בלי השמצות וליבוז יצרים. ובקשה נוספת לי לכל המפלגות, שהראגנה לכלול ברשימת המועמדים נציגות נכבדת של נשים. אני בטוחה שיש ככוחן של הנשים למרום תרומה נכבדה לרשות הנבחרת במילוי תפקידה, ובמיוחד בתחומים הנוגעים לפעילות החינוכית והקהלית. לאיכות הסביבה ולנושאים נוספים, שלנביהם מגלות נשים, בדרך כלל, רגישות והתמדה.

אני רוצה לציין בהערכה את עבודתם של עובדי משרד הפנים, אף שלא אחת קצרה ידם מלהשיע בגלל מגבלות תקציביות, ואני מודה להם על שיתוף הפעולה המתקיים בינינו במהלך עבודתם של ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

אדוני היושב-ראש, אחד הנושאים שאיננו יורד מסדר-היום של אמצעי התקשורת הוא תפקודה של המשטרה, מאמציה הבלתי פוסקים לשמור על החוק והסדר במדינה ועל

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3) —

היו"ר מ' שחל:

היינו מתחילים מוקדם יותר, אדוני השר.

עקב גיל (המערך):

אתה רוצה להכפיל את זכויות שלך, אדוני השר.

שבת וייס (המערך):

לפי שעון החול — — —

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

אני מבקשת שתיתן לי אפשרות לסיים רק את דברי על הממשלה, את הפרק על הממשלה.

היו"ר מ' שחל:

על הממשלה — בבקשה, אני נותן לך.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

בימים סוערים אלה, העוברים על מדינת ישראל, זקוקה מדינת ישראל למשטרה יעילה, מתוחכמת, משטרה אשר עומד לרשותה כוח אדם מספיק ומיומן, הנהגה משכר ומתנאי עבודה נאותים, חובה זאת מוטלת על כולנו, ובמיוחד על שר הפנים. עלינו לדאוג לכך, שיעמדו לרשות משטרת ישראל האמצעים והכלים הדרושים למילוי תפקידה, כפי שמתחייב מהמציאות שבה אנו נחונים.

אני שולחת ברכת יישר כוח וחזק ואמץ למטה הארצי, לקצינים ולשוטרים, למשמר הגבול ולכל החיל על יחידותיו השונות, על עבודתו המסורה והנאמנה בשירות הציבור.

מאחר שהזמן העומד לרשותי קצר ואיני רוצה להתווכח עם היושבים ראש, אני מכבדת את פסיקתו. אני מבקשת שלא יתקבל הרושם כאילו לא התייחסתי ליתר הנושאים, אשר משרד הפנים מופקד עליהם, דהיינו: שירות בתי הסוהר, איכות הסביבה ונושאים אחרים. אני מעריכה ומוקירה את הפעולה הנעשית על ידי גורמים אלה. אני תובעת ממשרד הפנים לשקד על המלאכה הזאת ולהעמיד לרשותם של הגורמים השונים אמצעים שיאפשרו להם למלא את תפקידם על הצד הטוב ביותר, יבואו כולם על הברכה.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לך מאוד, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו. אני משוכנע שתהיינה לך הזדמנויות לפרט גם את הפרקים האחרים במלואם.

שר התקשורת מ' צפורי:

לברכות — כולנו מצטרפים.

היו"ר מ' שחל:

לברכות אנתנו מצטרפים בהחלט.

הישגים אלה וההרגשה הרווחת בציבור, שהמשטרה מתמודדת עם עולם הפשע והצליחה ללכוד כמה "לווייתנים" של העולם התחתון, הגבירו את ההערכה למשטרה בקרב האזרחים, דבר המוצא את ביטויו, חברי הכנסת, בסקר שנערך לפני חצי שנה על ידי מינה צמח, רוב הציבור נותן למשטרה ציונים טובים, ואינו מרגיש שהמשטרה כארץ נחיתה בהשוואה למשטרות אחרות בעולם. כך למשל, על השאלה: איזה ציון היית נותן למשטרת ישראל על תפקודה בתחום השמירה על הסדר הציבורי? את התשובה "טוב מאוד" נתנו 10.1%; טוב — 59.1%; לא טוב — 20%. על המלחמה בפשע: טוב מאוד — 11.6%; טוב — 50.5%; לא טוב — 24.8%. על המלחמה בסמים: טוב מאוד — 17.3%; טוב — 48.6%; לא טוב — 19.8%. על השאלה איזה ציון היית נותן למשטרת ישראל על ניקיון כפיה: טוב מאוד — 9%; טוב, הייתי רוצה שיהיה יותר — 52.4%; לא טוב — 22.3%; רע — 7.8%. איך אתה מעריך את תפקודה של משטרת ישראל בהשוואה למשטרות אחרות בעולם? הרבה יותר טוב מרוב המשטרות האחרות — 6.3%; יותר טוב מרוב המשטרות האחרות — 20.3%; טוב כמו רוב האחרות — 48.7%; פחות טוב מרוב האחרות — 13.2%.

אדוני היושב ראש, אני מתקרכת לסיום.

היו"ר מ' שחל:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, אני רוצה לומר לך: כל עוד אמרת על המשטרה דברים טובים — לא הפסקתי אותך. אבל זמן עבר, ואני חייב להקפיד על השעון.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

אני מודה לך על כך.

היו"ר מ' שחל:

אני מציע לך שתסיימי במשטרה. זה שלב טוב לגמור את הנאום.

שר הפנים י' בורג:

— — —

היו"ר מ' שחל:

זה הזמן גם לפי שעון החורף וגם לפי שעון הקיץ.

שר הפנים י' בורג:

לפי שעון הקיץ כבר תשע וחצי.

שר התקשורת מ' צפורי:

כך היינו מתחילים שעה קודם.

ט. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3), התשמ"ג — 1983*

(קריאה ראשונה)

איתן לבני (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, תיקון מס' 3 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, אומר: "תעודה חבר הכנסת תשמש תעודה מזהה לעניין כל דין. פרטי התעודה וצורתה ייקבעו בידי ועדת הכנסת".

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3). התשמ"ג — 1983, בקריאה ראשונה, מאת ועדת הכנסת. את החוק יבא יושב ראש ועדת הכנסת. אדוני יושב ראש ועדת הכנסת, בבקשה.

איתן לבני (הליכוד):

— — —

שבת וייס (המערך):

לא, לא. משום שההצעה באה משם הפניתי את חשוכתי לשם. זה חלק ממסדר הקבע של המשתתפים בישיבות בוועדות ובמליאה, שהוא מסדר צנוע מאוד.

"תעודת חבר הכנסת חשמש תעודה מזהה לעניין כל דין" — בזה איני יכול לחמוך. אם הטלנו על כל אורחי ישראל את הכבוד להחזיק בתעודת זהות, נחזיק גם אנחנו בתעודת זהות, ולו רק כדי להזהרות עם יתר האזרחים. תעודת חבר הכנסת, המזהה אדם לעניין היותו חבר הכנסת — בבקשה. בעניינים שונים, במסגרת חוק החסינות, יש חשיבות למעמדו של אדם כחבר הכנסת. אם על-פי חוק החסינות אי-אפשר לעצור חבר הכנסת — הרי אם רוצים לעצורו הוא ישלוף את תעודת חבר הכנסת שלו.

זו הצבעה הפגנתית. אני מודע לכך. אני יודע שהחוק יעבור. אבל אני מודיע, שגם לו היה גורלו של החוק הזה מונח על קוצו של קול וקולי היה מכריע — הייתי מצביע נגד חוק זה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

שבת וייס (המערך):

כבר הסברתי, ואיני רוצה לחזור על כך. אני חושב שחברי הכנסת, כמו שאר אזרחי מדינת ישראל, צריכים ליהנות מאותן זכויות ומאותן חובות, ומאחר שאני גם בעד שוויון של אותם אנשים שאתה מייצג אותם בדיון — אין לי בעיה לבוא לכאן ולטעון את הטענה הזאת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

והר על כל החסינות.

שבת וייס (המערך):

זה בדיוק מה שאמרתי לפני שנכנסת לאולם. לכן אני אצביע נגד התיקון הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש לך הרבה דברים מוורים.

שבת וייס (המערך):

מה לעשות? יש לי עוד דבר מוזר — אני בעד תמיכה במשפחות מרובות ילדים גם כאשר אלה ילדים ערבים. בעד הדברים המוזרים האלה יהיה לי עוד דבר מוזר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

שבת וייס (המערך):

מול ההצעה המוזהה הזאת אני מעיר הערה.

היו"ר מ' שחל:

תודה רבה לחבר הכנסת שבת וייס.

חבר הכנסת תופיק טובי, אתה רוצה להשתתף בדיון, או לא? חבר הכנסת טובי, שאלתי האם אתה רוצה להשתתף בדיון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מבין שחבר הכנסת איתן לבני הסביר את ההצעה. אני תומך בהסבריו.

היו"ר מ' שחל:

ארנני יושב-ראש, ועדת הכנסת, האם אתה רוצה להשיב? זכותך להשיב, אם אתה רוצה.

תקנות שעת-חירום (החוקת תעודת זהות והצגתה). התשל"א — 1971, קבעו, כי אדם יצא ידי חובתו אם כמקום תעודת זהות ישא ויציג אחת התעודות שפורטו בתקנות, ובכללן תעודת חבר הכנסת. כולנו זוכרים את תעודת חבר הכנסת, שבה מצוין רק שמו של חבר הכנסת ועליה תמונתו בלבד.

החוק, אשר התקבל לפני כמה חודשים, חוק החוקת תעודת זהות והצגתה, התשמ"ג — 1982, החליף את התקנות הנ"ל, אך לא פירט את רשימת התעודות היכולות לשמש תחליף לתעודת זהות. הוא רק קבע, כי שר הפנים רשאי לקבוע בתקנות תעודה רשמית אחרת כתעודה מזהה, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת. עד כה טרם נקבעו תעודות כאלה.

החוק המוצע בא להקנות לתעודת חבר הכנסת מעמד של תעודה מזהה, ולוועדת הכנסת — את הסמכות לקבוע את פרטיה ואת צורתה.

אני מביא זאת לידעת חברי הכנסת. אני מבקש, לאחר הדיון במליאה, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכנסת. להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה מאוד ליושב-ראש ועדת הכנסת, חברי הכנסת, הדיון בחוק הוא דיון אישי. רשום לדיון חבר הכנסת שבת וייס. אם הדברים של יושב-ראש ועדת הכנסת לא שנעו אותך — בבקשה. נדמה לי שהם היו משכנעים ומרשימים.

שבת וייס (המערך):

ארנני יושב-ראש, חברי הכנסת, איני עולה לכאן כדי להטריד את הבית המלא מפה לפה. יש לי לעניין זה הערה עקרונית.

אני מודע לכך שקרתה כאן תקרית, או מעין תקרית. נוצרה מסורת שהשתרשה ולא שולבה בחקיקה, ועכשיו רוצים לשלב אותה בחקיקה בצורה נפרדת.

היו"ר מ' שחל:

סליחה, חבר הכנסת וייס, יורשה לי: אני מבין שהיה תיקון לחוק נשיאת תעודת זהות, במסגרת תקנות שעת-חירום. התיקון הזה ביטל את האפשרות לזהות אדם על-ידי תעודה מזהה שיש בה תמונה, ובכלל זה גם תעודת חבר הכנסת. כתוצאה מכך, היה צורך בחקיקה המיוחדת. השאלה העקרונית היא, האם חבר הכנסת יכול להזהרות באמצעות תעודת חבר הכנסת.

שבת וייס (המערך):

אני עולה כדי לדבר על העניין העקרוני.

אני מתנגד באופן שיטתי לכל ההצעה של חבר הכנסת על כל אורח אחר. אם זה היה תלוי בי, הייתי מבטל את רוב חוק החסינות. הייתי משאיר רק את העניינים הקשורים לעבודתו של חבר הכנסת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היית מוסיף גם כמה חובות.

שבת וייס (המערך):

חובות אינני מוסיף, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אני ועוד כמה חברים פשוט משתדלים לקיימם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אבל כדאי להוסיף זאת בחוק.

— הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3);
הצעת חוק רשות הראר —

איתן לבני (י"ד ועדת הכנסת):

אין אפליה בין אזרחים לאזרחים ואין זה נכון לומר, שמקפחים אזרחים מסיימים לעומת אחרים. ממילא, יש אזרחים החייבים לשאת אתם תעודת זהות אחרת, כגון חיילים, והחוק קובע שהם פטורים מלשאת גם תעודת יוצא צבא ותעודת זהות. זה מה שמוצע גם לגבי חברי הכנסת — כלומר, במקום שישאו שתי תעודות, גם תעודת חבר הכנסת וגם תעודת זהות. הם ישאו תעודה אחת, שבה ייתוספו סעיפים מזהים, כגון מספר תעודת הזהות. כך התעודה היחידה הזו תהיה תעודה מזהה לפי כל דין.

הי"ר מ' שחל:

תודה, חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 3), התשמ"ג—1983, לוועדת הכנסת, נתקבלה.

הי"ר מ' שחל:

ברוב קולות הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדת הכנסת.

י. הצעת חוק רשות הדואר, התשמ"ג—1983*

(קריאה ראשונה)

הי"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק רשות הדואר, התשמ"ג—1983, בקריאה ראשונה. יביא את החוק שר התקשורת.

שר התקשורת מ' צפורי:

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להביא בפני הכנסת לקריאה ראשונה את הצעת חוק רשות הדואר, התשמ"ג—1983.

חוק זה בא להסדיר את ארגון שירותי הדואר בישראל מחדש, במסגרת רשות סטטוטורית ממלכתית, ברומה לרשות הנמלים ולרשות שדות התעופה. כן מסדיר החוק את העברתם של עובדי משרד התקשורת, המועסקים בשירותי הדואר, במסגרת הרשות.

התחדש לפני עשר שנים הגישה ועדת הרצוג — היא נקראה כך על שם היושב-ראש שלה, הלוא הוא נשיא המדינה דהיום — את המלצותיה בדבר הסבת שירותי הבזק שבמשרד התקשורת לחברה ממשלתית, והסבת שירותי הדואר לרשות ממלכתית. הוועדה מונתה על-ידי שר התקשורת דאז מר שמעון פרס, לפי המלצת ועדת הכלכלה של הכנסת, והמליצה על דעת הרוב, כי אחד התנאים לשיפור מערכת השירותים הניתנים על-ידי שני הגופים הגדולים במשרד, הבזק והדואר, הוא הוצאתם מהמסגרת הצרה של שירות המדינה והפיכתם לחברת הבזק ולרשות הדואר. עניין הקמת הרשות נבחן ב-1979 על-ידי חברה I.D.C. — החברה לפיתוח תעשיות בע"מ — ואף היא הגיעה למסקנה, שהקמת הרשות עשויה להביא להפעלה כלכלית של המערכת, שביטוייה יהיה ביטול הצורך בסכסוד הפעילות השוטפת.

המלצה זו אומצה על-ידי כל שרי התקשורת מאז ועד היום, המייצגים את שני צדי הכית. במסגרת ההמלצה האמורה אישרה הכנסת את חוק הבזק, שבמסגרתו נקבע כי שירותי הבזק העיקריים במדינה יינתנו על-ידי "בזק" — חברת התקשורת לישראל בע"מ. אני מקווה, כי בקרוב תתחיל חברה זו למלא את התפקיד שיועד לה, מייד לאחר תתימת ההסכם בין ההסתדרות לכ"ן המדינה להעברת העובדים ממשרד התקשורת לחברה.

אשר לשירותי הדואר, המונופול בתחום העברת מכתמים והקמת בתי-דואר נתון בידי המדינה, על-פי הוראות פקודה מנדטורית משנת 1930. הפקודה נוסחה מחדש בשנת 1976, ושמה כיום — פקודת הדואר (נוסח חדש), התשל"ו—1976.

בשירותי הדואר מעבירים כיום כ-450 מיליון דברי דואר בשנה, באמצעות 91 בתי-דואר, 124 סניפים, 384 סוכנויות דואר ו-50 קווי דואר-נע, המגיעים ל-790 יישובים, במהלך יומי של 6,500 קילומטר. מספר העובדים בשירות כיום הוא 4,300, ובתוכם 1,277 דוורים.

משום שהדואר הוא שירות עתיר עבודת כפיים, ובשל חוסר האפשרות לגייס כוח אדם מתאים לתפעולו, עדים אנו לכך שהשירות אינו מסוגל לפעול כפי שמצפים ממנו. יתירה מזאת, נוצר מצב אכסורי: הציבור מוכן לשלם לחברה פרטית מאות שקלים תמורת העברת מכתב מירושלים לתל-אביב או לחיפה, והוא מצפה לשירות דומה מהדואר, אף שתעריף הדואר למכתב הוא פחות מ-3 שקלים, לכל מקום בארץ. השירות מבוצע על-ידי עובדים שמשכורתם ההתחלתית היא 10,186 שקלים, נכון לחודש מרץ 1983, ואילו דמי האבטלה המשולמים על-ידי המדינה הם 14,627 שקלים לחודש — אף זה נכון לחודש מרץ 1983.

אריה נחמקין (המערך):

מזוע לא מוסיפים להם? מה הבעיה?

שר התקשורת מ' צפורי:

זה נכון. האם עלי לתת לך הסבר?

אריה נחמקין (המערך):

כן.

שר התקשורת מ' צפורי:

זאת ועוד, הגירעון בשירותי הדואר בשנת התקציב הקודמת היה 700 מיליון שקלים, ובשנה זו צפוי גירעון כפול. מן הראוי להדגיש, שמתוך מיליון וחצי דברי הדואר המועברים כיום בארץ, 17% הם תכתובת פרטית של הציבור ו-83% תכתובת של מוסדות. מתוך זה מיליון הוא תכתובת של הבנקים.

מוצע לקבוע, שמוכיל דואר, הראוה עצמו נפגע מהחלטת השר לפי פרק זה, יהיה רשאי לערער בפני בית-המשפט.

בפרק ה' נקבעו סמכויות הרשות בדבר הצבת חיבות דואר ותאי דואר, הדרכים למתן הודעה להחזיק במקרקעין וזכותו של המחזיק במקרקעין לערער על עשיית שימוש בסמכות כאמור בפני בית-המשפט.

בפרק ו' מוצע היקף האחזיות של הרשות במקרה של נזק, גנבה או אובדן של דבר דואר רשום או חבילה כשירות פנים או כשירות הבין-לאומי. כן מוצע לפטור את הרשות ואת עובדיה מאחריות לאיתורים ולטעויות. מוצעת חסינות לפקיד מפני אחריות על לשון הרע או פגיעה בפרטיות במברק. מוצעת סמכות לאסור מתן עדויות על תוכן מברק, להוציא מקרים מספר של עבירות פליליות חמורות או הסמכת השולח או הנמען למתן העדות.

בפרק ז' מוצע לקבוע הוראות ענישה במכלול רב של נושאים, כגון: גובה של דבר דואר, הסחתו, פתיחתו או עיכובו; משלוח דברי דואר מסוכנים ומזיקים; שימוש בכול משומש; התחמקות מתשלום דמי דואר; הפרת סודיות; הפרת זכות היחיד של הרשות; פגיעה בנכסי הרשות; הפרעה לעבודת הרשות ועיסוק ברוכלות בבית-דואר או סמוך לפתחו.

בפרק ח' מוצע לקבוע שעובד המדינה המועבר לשירות רשות הדואר, לאחר חתימת הסכם ככלי להעברת עובדים, לא יהיה זכאי להטבות פרישה כשל ההעברה. כן מוצע לקבוע, כי תנאי העבודה והשכר של העובדים המועברים כאמור יהיו טעונים אישור של שר האוצר. כחוקפה הראשונה להעברתם.

מוצע בהסכם להחיר ולהקנות לרשות הדואר זכויות הקשורות בנכסי הרשות. אם ייחתם הסכם כאמור, יוסמך שר התקשורת לקבוע, כי הרשות תבוא בעניינים אלה במקום המדינה. שר התקשורת יוכל לקבוע העברת תביעות ועילות תביעה, הקשורות בשירותי הדואר, לרשות.

בפרק ט' נקבעו הוראות שונות. מוצע לקבוע, שדין המדינה כדין מקבל שירות לעניין שירותי הדואר, ודין הרשות כדין המדינה לעניין חוק הנזיקין האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב—1952. מוצע להחיל כמה דינים על חבר מועצת הרשות ועובדיה, כדין עובדי מדינה. מוצע להסמך את המנהל לקבוע סיווגים של דברי דואר לצורך קביעת דמי הדואר, ולהוציא מדריך דואר שבו יפורסמו הכללים לפי חוק זה.

מוצע לשנות סעיפים מסוימים בחוק בנק הדואר ובחוק הבזק, כמתחייב מקבלת החוק. מוצע שהחוק יכנס לחוקים ביום שיקבע שר התקשורת. לאחר חתימת ההסכמים להעברת עובדים משירות המדינה לשירותה של רשות הדואר.

יודגש כאן, כי מדינות רבות בעולם הגיעו למסקנה, כי הקמת רשות דואר היא חיונית ביותר ויש להפרידה באופן מוחלט מיתר הארגונים של הרשות המבצעת. ואלה הארצות שקיבלו החלטה כזאת: ארצות-הברית, בריטניה, אוסטרליה, קנדה, אירלנד ואלחורנה אף צרפת. אין לי ספק, שזוהי הדרך הטובה ביותר להבטחת שירותי הדואר במדינה, לאחר שנבדקו כל הדרכים האפשריות האחרות.

כהערת אגב ברצוני לציין, כי מהניסיון שנצבר בעניין חוק הבזק ברור לנו, כי בפני הוועדה שתדון בקריאה השנייה של הצעת חוק זו יופיעו מעוניינים רבים, שיבואו לקטרע על החוק. תקוותי היא, שיבואו גם גורמים רבים לסנגר עליו. בין המעוניינים יהיו בראש ובראשונה ההסתדרות ונציגות העובדים, שנשוא זה הוא לבטח מעניינם, וגם נותני שירותים

ברור אפוא, שבנסיבות האמורות לא ניתן לעודד נהירה של כוח אדם מתאים, העשוי לשפר את השירות ולמלא את הייעוד שהחוק מטיל עליו. לשירותי הדואר, ולא ניתן, כמובן, לכסות את הגירעון. הקמת הרשות עשויה לפתור, במידה רבה, את הבעיה המרכזית, עליידי רענון כוח העבודה והגברת המוטיבציה, בכך שהרשות תהיה עצמאית וגמישה יותר בדרכי ניהולה ותפעולה. כך ניתן יהיה להעלות את הדואר על מפת השירותים החדשניים והמתקדמים בישראל.

הקמת רשות הדואר נועדה להשיג את היעדים האלה: א. מתן שירותי דואר לציבור כרמת שירות הולמת; ב. היענות לצרכים החברתיים המשתנים של החברה והמשק בכל הנוגע לתקשורת כתובה, תוך השתלבות בטכנולוגיות מתקדמות; ג. הפעלה כלכלית של המערכת עד כדי אפשרות להתגבר על הגירעון הכספי וכיטול הצורך בסכסוד הפעילות השוטפת; ד. יצירת מקום עבודה מושך לעובדים.

יעדים אלה יושגו באמצעות פעולות אלה: א. שינוי ארגוני, שיאפשר הפיכת השירות למערכת כעלת אוריינטציה עסקית-כלכלית, תוך ניצול התשתית והארגון הקיימים לפיתוח השירותים ולגיוונם; ב. בניית של מערכת ניהולית-הישגית כעלת אחריות וסמכות; ג. שינוי מבנה מערכת יחסי העבודה והשכר, כך שהשכר ישמש תמריץ לעובדים להשגת היעדים של המערכת; ד. בחינה ושינוי של סדרי עבודה, הרגלי עבודה ושיטות עבודה, כדי להביא לייעול המערכת.

אשר לפרטי החוק — פרק א' מגדיר מונחים שונים המצויים בחוק, כגון: בית-דואר, דבר דואר, פקיד דואר, מברק, דברי בולים, שירותי דואר.

פרק ב' מתייחס לרשות הדואר, להקמתה, לסמכויותיה במישור המקומי והבין-לאומי, למינוי המועצה ולדרכי פעולתה וסמכויותיה, אשר לניהול הרשות — נקבעו דרכי מינוי המנהל, סמכויותיו, דרכי מינום של בעלי משרות מיוחדות ותנאי העסקתם וכן דרכי העסקתם של כל עובדי הרשות. מוצע להבחין בין שני סוגי שירותים: תעריפי השירותים הבסיסיים ייקבעו עליידי שר התקשורת באישורו של שר האוצר, ואילו את התשלומים בעד שאר השירותים יקבע שר התקשורת, בהתייעצות עם שר האוצר. שר התקשורת, כהסמכת שר האוצר, יהיה רשאי לקבוע דרכים להצמדת התשלומים ולגביית ריבית פיגורים והוצאות גבייה על תשלומים ששולמו בפיגור.

מוצע, שהקצירי הרשות יהיו טעונים אישור הממשלה. שר האוצר, בהתייעצות עם שר התקשורת, יוסמך לקבוע את שיא כוח האדם של הרשות ולנקוט צעדים הדרושים לתיקון ליקויים, הנוכחים מתורגה מן התקציב, מוצע, שהרשות תהיה רשאית ליצור ולקיים קרנות וכן לקבל מלווא למטרות פיתוח.

בפרק ג' יוחד הזכות לרשות לעסוק בהובלת מכתבים ובקיום חבורקה. מוצע להסמך את שר התקשורת להעניק היתרים לאחרים לעסוק בהובלת מכתבים ובמטרותם. מוצע לתת למדינה את הזכות הייחודית להנפיק בולים ודברי בולים. כמו כן, מוצע להסמך את הרשות לקבוע כללים לגבי סדרי הטיפול בדברי דואר, משלוח דברי דואר בניגוד לכללים וגביית חשומים שלא שולמו כדין.

בפרק ד' נקבעה סמכותו של המנהל לדרוש מאת מובילים ציבוריים כעלי רשיון לקו קבוע לנוסעים, כי יוכלו דואר במהלך נסיעתם, כעבור תמורה ראיה, סמכות רומה ניתנה למנהל, לדרוש מאת מובילים בין-לאומיים שיובילו דואר.

לפנינו הצעה אחת: להעביר את החוק לוועדת הכלכלה, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. ניגש להצבעה.

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את חוק רשות הדואר,

התשמ"ג — 1983, לוועדת הכלכלה, נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ההצעה נתקבלה פה אחד.

דומים, שידאגו למקור פרנסתם, שיעמוד בסכנה לאור האפשרויות העומדות בפני הארגון החדש שאנו מקימים.

זוהי הצעת החוק. אני מבקש מן הבית לאשרה בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת הכלכלה, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר התקשורת. חברי הכנסת, לדיון בחוק זה לא נרשמו נואמים.

יא. הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג — 1983*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג — 1983, בקריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר העבודה והרווחה, בכקשה.

סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח להביא היום בפני הכנסת את חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג — 1983, במשך שמונה שנים חזרה הכנסת ודנה בהצעות פרטיות של חברי הכנסת מכל חלקי הבית, אשר ביקשו לתת מענה על צורכיהן המיוחדים של המשפחות ברוכות הילדים, ולהביע בדרך של חקיקה את הוקרת המדינה למשפחות אלה — 117,000 במספר — המגדלות 602,000 ילדים. על משפחות אלה מוטל העומס העיקרי של גידולם וחינוכם של בני דור העתיד.

מצאנו לנוכח, לראשונה בתולדות הכנסת, ליוזם הצעת חוק ממשלתי בנושא זה, אשר תיתן ביטוי חוקי לרצונה של החברה הישראלית. החוק המוצג היום לפניכם עבר גלגולים שונים, ולאחר דיונים מפורטים ואינטנסיביים במסגרת ועדה שמעלה מכותה של ועדה חברים לענייני כלכלה, אשר הוסמכה לכך על-ידי הממשלה — סוכם להכין את החוק להגשה.

בנוסחו הראשון נועד החוק לענות גם על הצורך בשיקום של קצבאות הילדים, אולם, בסימום של פגרת החורף החליטה הכנסת, על-פי הצעת הממשלה, לבצע את הגדלת הקצבאות באמצעות חוק חיילים משוחררים, מה שנקרא קי"ץ — קצבאות יוצאי צבא.

בתיקון שערכלו אז הבטחנו שיפור ניכר במצבן של המשפחות ברוכות הילדים. בשנת תקציב זאת הן יקבלו כ-1.8 מיליארד שקלים, נוסף על הקצבאות אשר יקבלו מכוח ההסדרים הקודמים. זאת — על-ידי תוספת של נקודה קצבה לכל ילד במשפחות יוצאי צבא, אשר להן ארבעה ילדים ומעלה. התיקון הזה תורם, לעניות דעתי, לצמצום ממדי הפער החברתי בישראל, ויש לברך עליו.

חברי הכנסת, הצעת החוק שלפנינו מסייעת למשפחה ברוכת הילדים — היינו, כל משפחה שיש בה ארבעה ילדים לפחות — בתחומים אלה: חינוך, תרבות, החזקת ילדים בפנימיות, הנחות בתשלום מסים לרשויות המקומיות, הנחות בתחבורה הציבורית.

החוק, כפי שאתם רואים אותו, הוא בעיקרו חוק מסגרת,

והוא מאפשר לשפר את מצבן של המשפחות ברוכות הילדים, על-פי תוכנית מורידגת. כבר בחודש אוגוסט הבא עלינו לטובה יקבלו — כך אני מקווה — 117,000 משפחות ברוכות ילדים מענק הצטיידות למטרות חינוך, בשביל ילדיהן הלומדים בכתי-הספר, בסך הכול — 250 מיליון שקל. הורינו לביטוח הלאומי להיערך כבר עכשיו לביצוע התשלום הזה מייד עם אישור החוק והתקנות שבעקבותיו. גם התקנות כבר מוכנות. עוד 200 מיליון שקל במחירי 1983 — כאשר הם ישולמו יעודכן שיעור הסכום — ישולמו למשפחות בתחילת אפריל הבא, באמצע שנת הלימודים, ובסך הכול — 450 מיליון שקל. נוסף על כך, אנתנו אמורים לסייע בסכסוד תחומי תרבות ואמנות ב-50 מיליון שקל. בסך הכול, יוצאו 500 מיליון שקל לשנת הלימודים הזאת.

זכאים ליהנות מחוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג — 1983, בני משפחות ברוכות ילדים, אם הם תושבי ישראל ואם הכנסתה החודשית הממוצעת של המשפחה קטנה מסכום המקסימום שנקבע על-פי סעיף 167 לחוק הביטוח הלאומי. חברי הכנסת זוכרים, ודאי, שחוק הביטוח הלאומי קובע תקרה בשיעור של פי-שלושה מהשכר הממוצע במשק. אומנם לא ניתן לממש כבר בשנת 1983 את כל סעיפי החוק ואת כל מה שהיה צריך להוסיף עליו, והיינו רוצים להוסיף עוד כהנה וכהנה, אולם זהו ניסיון ראשון לקבוע מגילת זכויות של משפחה ברוכת ילדים. בניסיון הזה יש כדי לתרום לשיפור מצבן של משפחות אלה בהווה, ויסוד חשוב מאוד לשיפורים נוספים בעתיד. אנתנו רואים את זה כפריצת דרך, כהתחלה חשובה.

אני רוצה להסביר את אופיו ההדרגתי של החוק, וחשוב לנו לעמוד עליו. בשנת התקציב 1983 העדפנו תחילה לשפר את מצבם של ילדי המשפחות ברוכות הילדים, הלומדים בבית-הספר היסודי או העל-יסודי, על-ידי עזרה במימון רכישת ספרי לימוד ומכשירי לימוד, נקודת המוצא שלנו היא, שלא ייתכן שילדים לא יוכלו להתחיל את לימודיהם בשוויוניות. על-ידי המענק הזה נבטיח, שילד לא יתבייש לבוא לבית-הספר מפני שחסרים לו ציוד וספרי לימוד.

תחום חשוב אחר הוא הסיוע בהחזקתם של ילדי משפחות ברוכות ילדים, הלומדים בבית-הספר היסודי או העל-יסודי. מענק זה נועד לצמצם את החסר התרבותי בקרב בני משפחות אלה. הסיוע בהחזקת ילדים בפנימיה וההנחות כרשויות המקומיות נדחו לשנת הכספים הבאה. הכוונה שלנו היא, שמשנה לשנה נוסיף דרגות, הטבות, הקלות ושיפורים

חוכרת ל"י, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: —
— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים —

לראות בחוק הזה יותר מכפי שיש בו. הבה נראה בו התחלה חשובה, שיש בה בשורה צנועה למאות אלפי ילדים בישראל ול-117,000 המשפחות המגדלות אותם. כאמור, החוק יוצר מסגרת אשר במשך השנים — אני מקווה — נתקדם בה בצעדים מהירים לקראת שיפור משמעותי במצבן של אותן משפחות, המחייבות השקעה בהן לא רק מטעמים של צדק סוציאלי, אלא גם למען טובתה של החברה הישראלית.

אני מציע להעביר את החוק לוועדת העבודה והרווחה, כדי שחקין אותו בצורה מזורזת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מקווה שהחוק יהיה מוכן לקראת יום רביעי הקרוב.

יצחק זייגר (הליכוד):

אני מציע להעבירו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, עוד לא התחלנו בדיון. כאשר נסיים את הדיון ונגיע להצבעה, אולי תהייה הצעות. אני מודה לסגן שר העבודה והרווחה.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 49), התשמ"ג-1983, שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (תיקון), התשמ"ג-1983, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

עוד הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ביניים של ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושאים: שירותי רח חסרים בירושלים והריסת ביתי הכנסת בגולה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רשות ההודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת: הצעת חוק שירותי ביטחון (תיקון מס' 15), התשמ"ג-1983, שהחזירה ועדת החוק והביטחון לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; הצעת חוק איסור העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983, שהחזירה ועדת הכלכלה לקריאה

יג. הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג-1983

(קריאה ראשונה)

אורה נמיר (המערך):

חכם כתב זאת.

משה שחל (המערך):

חברת הכנסת אורה נמיר, אני הולך להתווכח על התפיסה הזאת מתוך כמה וכמה גישות. אומר מראש: כל הגישה — — אין זה מקרה שדנים, למעשה, ב"מקרה", ב"בעיה". לכן התוצאה היא, שבמקום שיהיה חוק אשר יקבע מגילת זכויות, הביאו לנו חוק סעד שבכותרת שלו, אדוני סגן העבודה והרווחה ותבר הכנסת אבוחצירא, יש שיבוש. אתחיל בשם החוק: אני מתנגד לשימוש במלה "חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים". לא זאת היתה הכוונה, לא זה מה שהצענו ולא על זה דיברו המציעים. הכוונה היתה לעגן בחוק מגילת זכויות למשפחה ברוכה הילדים, ולבוא ולומר לה כי יש לה זכויות המגיעות לה כדן: לא כסעד ולא כסיוע ולא כחוק לעניים מפני שהם עניים, אלא משום שרצינו לתת תחושה והרגשה, שריבוי ילדים אין משמעותו פשע, אין משמעותו חידלון, אין משמעותו להיות תימהוני. אין משמעותו להיות יוצא דופן — אלא זן חכונה טובה וזו ברכה, חבר הכנסת נחמקין.

אריה נחמקין (המערך):

ברכה.

למשפחה ברוכה הילדים. אני רואה חשיבות גם בהנחות בארנונה, משום שהגדלת הדירה והטבת תנאי הדיור ומתן תנאים נאותים לגידול הילדים ולצמיחתם — חובה זאת מוטלת על כל משפחה, שיש בה מספר גדול של ילדים.

המענק לתחבורה, הכלול בחוק, מותנה במצבים משתנים, ומאפשר לממשלה למנוע פגיעה כילדי משפחות אלה. התנאי למענק זה הוא, שאכן יחולו שינויים מרחיקים לכת בסיוע הממשלתי לתחבורה הציבורית.

בסיכומי של דבר, אנחנו מציעים כאן חוק מסגרת. הוא נועד להיות התחלה חשובה בשורה של הטבות והקלות, אשר ברכות השנים יצטרפו לכדי מסכת גדולה מאוד של זכויות למשפחה ברוכה הילדים. ברור לי, שלא כל מה שרצינו לכלול בחוק הוא אכן נכלל בו, ואין אנו רואים לנגד עינינו את כל מה שציפינו לו. אני רואה צורך לומר דברים גם לזכותה של זהב" — התנועה לזכויות המשפחה ברוכה הילדים, תנועה זאת החלה את המסע הציבורי הזה לפני שנים ארוכות, וציפתה

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון בחוק. הדיון הוא אישי, במסגרת של עשר דקות. חבר הכנסת שאקרא בשמו ולא יהיה באולם — לא תינתן לו רשות הדיבור לאחר מכן. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה לורין.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני עולה לדוכן לדבר על החוק הזה ברגשות מעורבים. אני עולה ברגשות מעורבים, מפני שדרך הייסורים שהחוק הזה עבר — או נוסחאותיו השונות של החוק הזה — מאז 1974 ועד היום אינה מצדיקה לא התלהבות ולא את הציפיות שתלינו בחוק שסוף סוף יובא ויוגש עליידי הממשלה. ואף-על-פי-כן אני אומר מראש, כי אצביע בעד החוק, ולא מפני שלדעתי הוא חוק טוב. הייתי אפילו אומר, שמבחינה עקרונית הוא פוגע בחפיסות היסוד שעליהן ואליהן התכוונו חברי הכנסת, ואני ביניהם, בעת שהגשנו לראשונה את הצעת חוק משפחות ברוכות ילדים.

אתחיל ראשון-ראשון: לא מקרה הוא שכסדר-היום של הכנסת, במקום המלים "ברכות ילדים" כתוב "מרוכות ילדים", על לוח הפרסומים של הכנסת, בחוק. על הלוח השחור כתוב בגיר "חוק משפחות מרוכות ילדים".

מצוינים. דבר ראשון שעשיתי כשהגעתי היה לחפש אותו. אמרו לי שהוא גר בתל-חנן. הלכתי. ההבדל בינינו היה רק אחד: הוא עלה עם משפחתו לארץ ב'56, כשהוא היה ילד בן 10 — 12. ואני ומשפחתי עלינו כמה שנים לאחר מכן, ואני חייתי בפרס. הלכתי לחפש את הילד המצטיין הזה, ומה התברר לי? — שהוא בכיתה הסוהר.

על זה צריכה להיות תשובה, והתשובה היא כן. בחברה הזאת. ואני רוצה לומר לך מה היא, חבר הכנסת יאיר צבן. אני אומר מניסיוני האישי: אינני חייב לאיש יותר ממה שאני חייב לאמי, כי היא ידעה לנטוע את אותה אמונה שאפשר ויכולים להגיע. את זה שברתם אתם, שברה החברה כולה. איש לא מתייחס ברצינות למשפחה ברוכה ילדים.

לכן אני מתקומם. על מה מדובר, אדוני סגן העבודה והרווחה? האם מדובר על מחת חסד, על פירור, על סעד? איפה מגילת הזכויות, איפה הדבר המרכזי, שבאים ואומרים: מגיע למשפחה הזאת, כי כך אנחנו מרגישים, היא לא יוצאת דופן, היא לא מקוללת, היא לא מתחן למניין.

אני אינני מתנגד, חברת הכנסת אורה גמיר, שבמקום 10 — 12 ילדים יהיו 5 או 6, זה סביר יותר והגיגיו יותר בתנאים אלה. אבל אני חושב שאין זה מספיק — ולעתים זה רע מאוד — כאשר המשפחה מורכבת רק ממה שנקרא "כיסוי הריכוזי נטו" — כלומר, משני ילדים.

אני חושב שצריך לעודד, שזה כהחלט נכון לבוא ולהגיד שמהילד השלישי ומעלה משפחה היא משפחה ברוכה ילדים וצריך לעודד אותה.

אני רוצה לומר מה החוק הזה אומר בעוד נקודה אחת או שתיים. החוק עורר שאלה ציבורית, שבעיני היא חשובה ויסודית: האם החוק הזה יהיה חוק אוניברסלי או חוק סלקטיבי? אני פונה במיוחד לחברי הכנסת המעטים שישנם באולם, חברי הכנסת חנן פורת וגאולה כהן. בדרך כלל אני מקשיב לדבריהם. כאשר אתם מדברים, יש לעתים איוז בעיה, לפעמים מתעוררת סתירה פנימית בין תפיסות העולם שלכם לכמה עמדות שאתם מציגים, של רצון להגיע לשוויון ולשמירה על הזכויות, המקבל מדי פעם ביטוי שאני מעריך אותו ומכבד אותו.

אני רוצה לומר גם לאלה שהיו צריכים להיות כאן — נציגי הליכוד, ששמעתי שהם מתנגדים לאוניברסליות של החוק — שבמדינה מתוקנת ודמוקרטית, חוק הקובע זכויות איננו יכול להפלות בין אנשים בגלל גזע, דת או מין. והוא לא יכול לקבוע כאן, בחוק הזה, שיתנו ליהודים ולא יתנו לערבים. מבחינה עקרונית הוא יהיה פסול. אילו היתה במדינת ישראל חוקה, הרי מובן כי חוק כזה, שהיה בא לתת קצוץ או חורף לחלק של הילדים אך לא לכולם, היה פסול לפיה.

באים ואומרים שצריך לקבוע חוכות שוות לכולם, כהחלט כן. אני בעד. אבל, לא יכול להיות שחוק שמדינה מחוקקת, חוק הבא לקבוע זכות, יקבע אותה רק לסוג מסוים של אנשים. משום שזו סתירה, גם אם אין לנו חוקה, הרי זה עומד בסתירה להכרזת העצמאות של מדינת ישראל.

לכן, רבותי, אני חוזר ואומר לכם, שאם החוק הזה לא יהיה אוניברסלי, כללי, חוק הקובע זכות לכולם — לא אוכל להצביע בעדו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית כי הוא לא יהיה נכון. הוא לא יהיה צודק, הוא יהיה מנוגד לכל תפיסה יסודית של מדינה דמוקרטית המושתתת על עקרונות של צדק ושוויון.

משה שחל (המערך):
זו ברכה, חבר הכנסת נחמקין.

אריה נחמקין (המערך):
נכון.

משה שחל (המערך):
אני רוצה לומר לך, שאם תפשפש קצת בהיסטוריה שלך, ושל אבותיך תמצא, שגם בארצות שאתה בא מהן הנומרה המקובלת היתה משפחה של 8, 9 ו-10 ילדים ואולי יותר.

אלה — מתי המעט שישנם — שיש להם משפחות גדולות, מזוהים כיום מבחינת מוצא ומבחינה חברתית, יש להם זהות מסוימת. חבר הכנסת יאיר צבן, אני רוצה לומר לך: אני בא ממשפחה ברוכה ילדים, אנחנו 8 אחים ואחיות. היינו אפילו 10. גרלתי כאשר הבדל הגילים בין ילד אחד לשני — — —

שושנה ארכלי-אלמוליו (המערך):

משה שחל (המערך):
חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוליו, יש מקרים שבהם אפילו מטעמים של צנעה אין שואלים. אבל האמיני לי, לו הדבר היה ניתן, אני בוודאי הייתי היום בעד משפחה שלא תפחת מ-5 ילדים. אבל יש סיבות, יש סיבות שעליהן אי-אפשר לדבר גם מעל הכמה, סיבות שאין נוגעות לאף אחד חוץ מאשר לאיש עצמו.

לכן, כשאני מדבר — אני מדבר מתוך תחושה וידע גם על ימים של מצוקה ומחסור. וכשאני אומר מחסור אני מתכוון למצב — אין זאת כושה — שבו התקיימו. כמשפחה, על קיצוב של לחם ומרגרינה. החגיגה הגדולה ביותר היתה כאשר היינו מפורים קצת סוכר על המרגרינה. ועל זה התקיימו לפעמים חודשים רבים.

אני מודיע לך, חבר הכנסת צבן, שמהסיבה הזאת לבד לא באה קללה אלא בדיוק להיפך. כולם, בלי יוצא מן הכלל — כל האחים והאחיות — גמרו כתיספור גבוהים, חוץ מצוקה גדולה ובקושי רב. והם חיים טוב וכלי יתרון, ומתוך תחושה של שייכות משפחתית, על כל המשתמע מכך, אבל דווקא בגלל התחושה הזאת אומר לך מה הקושי הרב ביותר: איך ככלל מתכננים לשלוח ילדים ללמוד, ואיך תהיה הרגשת ביטחון שתהיה מוטיבציה ללמוד?

בעצם, החברה הישראלית הצליחה לשבור בקרב משפחות אלה את המוטיבציה להאמין בכוח עצמן. אתם מגישים היום חוק שהוא כולו סעד לעניים, ונגד זה אני מתקומם. לא זאת היתה הכוונה, בשום פנים ואופן לא. לא זה מה שרצינו. להיפך: רצינו להחזיר מעט את האמון, חבר הכנסת יאיר צבן, אין לך תשובה, כפי שגם לי אין תשובה על השאלה מדוע היהודים הנמצאים כיום במרוקן — ויש שם כ-30,000 יהודים, משפחות עם 8 ו-9 ילדים — ילדיהם גומרים תיכון ואוניברסיטה, ואותה משפחה הנמצאת בארץ והזהה להם לחלוטין מבחינת רמת הכנסה ותכול אינה מגיעה לך, למה אצלה לא הילד הראשון ולא השני ולא השלישי מסיימים את בית-הספר החיכון? משהו לקי כאן, בחברה, ולא כשום דבר אחר.

ידידי היקר, אני בא ואומר לך ששום דבר לא יעזעז אותי יותר מאשר שיתא שיתיה לי לא מזמן, לפני כמה שנים, עם אחד הבחורים מקבוצת "עודד" שכא שוחח אתי. הוא למד בטכניון. הוא מהנדס בעל הישגים טובים מאוד. יהודי מצויין שתכנן את עלייתו לארץ. הוא אמר לי: יחד אתי בבית-הספר במרוקן, בקובלנקה: למד ילד שהיה מצטיין בכיתה. ציוניו היו

להשתעשע באשליה — משנת 1974 עד היום — בדבר חקיקת חוק, שלא ייצא ממנו כלום מלבד הבטחה. אני סומך על חברינו בוועדת העבודה והרווחה — — —

אריה נחמקין (המערך):

דיברת חצי שעה ושכנעת בכשרון רב. שאסור להצביע בעד החוק.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת אריק נחמקין, הרי אני יודע שעוד לפני שנכנסת לאולם היתה לך דעה, מה שאולי הצלחתי זה לגבש עוד יותר את דעתך להצביע נגד החוק. למעשה, מי שיכריע בחוק הזה — — —

נאווה ארד (המערך):

המערך.

משה שחל (המערך):

אני אומר את זה לחבר הכנסת בני שליטא, שהוא היחידי מחברי הקואליציה הנמצא כאן. לי נדמה, שמטעמי נימוס אלמנטרי — ואולי מתוך מידה קטנה מאוד של אחריות — מן הדיון היה, שיהיו כאן לפחות כמה נציגים מסיעות הקואליציה ובעיקר מהליכוד, שיהיו לפחות שלושה-ארבעה חברי הכנסת בעת הדיון על החוק הזה.

הו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת משה שחל, חברי הכנסת, אני מבקש לאגור כוח לקראת סוף הלילה, כי הישיבה תימשך עד שעה מאוחרת. יש לנו עוד הרבה זמן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה לורניץ, הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאחר שכמה חברים שלי לסיעה טרם שוכנעו, הייתי רוצה לנסות לשכנע אותם. חבר הכנסת נחמקין, אני רוצה לנסות לשכנע אותך לתמוך בחוק.

אני רואה חובה מכובדת להביע כאן — בהערה ראשונה — תודה ללוחם העשוי ללא חת למען הרעיון העומד בבסיסו של החוק הזה, הלא הוא אידיי אברהם דינינו, אשר ב-1969, לפני 14 שנים — כשתנועתו ותנועתו היו בשלטון — נאבק על רעיון זה בתחילה במיקור, בעיריית חיפה, ואחר כך בקנה-מידה ארצי. הוא זכה לשבת מולנו כאן, ביצע הכבוד של בית-המחוקקים, ולראות כיצד אנחנו מגשימים שלב מסוים של החלום שלו.

אני עושה זאת גם כחוכה חברית, ואולי גם כנוהג, משום שלאחרונה אומצו חוקים אחדים על-ידי גורמים קואליציוניים או אופוזיציוניים ואחרים, מבלי שיומיהם יבואו על הברכה. כך היה גם בחוק להענקת חינוך לחילי צה"ל: חוק זה, כליכולו היה פרי יוזמתו של בן-גוריון, הוא אומץ על-ידי מישור, וישמו של בן-גוריון אפילו לא הוזכר כאן. לכן אני עושה זאת — אני מקווה שזה לא בניגוד לכללי המשחק הפרלמנטרי — ואני מצוין שהחוק הזה, רוחו של אברהם דינינו שורה עליו.

נאווה ארד (המערך):

לא על החוק הזה, על הרעיון.

שבח וייס (המערך):

על הרעיון, תיכף אניג על רעיון החוק.

כאשר רעיון נקלט ומחוקקים חוק, יש גם תקווה שעם הזמן הוא ישתפר. אני רוצה להגן על החוק הזה — גם על

אקרא לכם משהו מתוך דברי ההסבר שאתם הגשתם. מה נאמר כאן? — "מטרת החוק המוצע היא להעניק מעמד מועדף למשפחות ברוכות ילדים, בשל הצרכים המיוחדים שלהן וזכויות תרומתן לחברה". נקודה. לא נאמר כאן "ילדים כאלה או כאלה". כדי להדגיש, אני בא ואומר בצורה מפורשת שאפשר בהחלט לתת בחוק אחר העדפה לילד המשרת בצבא, המשתחרר מצה"ל ונותן שירות למדינה: בדיור, במס הכנסה, בכול, אבל כאשר קובעים נורמה בסיסית חייבים לקבוע אותה על בסיס של שוויון. אי לנו אם נעוות את הנורמה הזאת, מטעמי נוחות ומטעמים אחרים.

אדוני היושב-ראש, אני יודע שאני צריך לסיים. אני רוצה לומר, כי הציפיות שלי מהקריאות השנייה והשלישית של החוק הן, שהוא יחזיר לנוסח שהוגש על-ידינו לכתחילה, הנוסח שזכרתי התכוונה אליו ושלמענו היא עשתה את הפעילות הרצופה, הברוכה והעקשנית שלה במשך כל השנים. אדוני סגן שר העבודה והרווחה, כיצד זה אתה בא לתת הנחה בחוק הזה לילדים שייכלו למחזיאן ויקבלו הנחה בכרטיס הכניסה — — —

אורה נמיר (המערך):

הוא יבקש בכניסה. יתבייש.

משה שחל (המערך):

הוא יבקש הנחה. ומה עם המשפחה שלו? האם זה באמת צריך להיות בחוק? וכי זאת היתה התפיסה הבסיסית? ומה בעניין דיור ושיכון?

החוק הזה צריך היה להיות מורכב מארבעה משפטים כלליים. צריך היה פשוט לקבוע מגילת זכרות כללית, צריך היה לקבוע בחקנות דברים גלויים, שונים לכול, לא על בסיס של הכנסה ולא על שום בסיס אחר.

אני הייתי רוצה לראות בחוק סעיף אחד נוסף, שאינו נמדר ככסף: שהממשלה וכל המוסדות יפעלו כדי להחזיר למשפחות — בעיקר לאמהות — את האמונה ביכולת שלהן ושל ילדיהן לתפוס מקום נכבד בחברה תחרותית, מפני שהם מסוגלים ויכולים, אין בהם שום פגם, שום דפקט. אנחנו יצרנו את הפגם, לא נתנו לילדים תנאים להתפתח. בזה הייתי, אולי, משקיע את כל המשאבים האפשריים. זה חשוב, אולי, יותר מאשר לתת כסף למשפחה זאת או זאת על בסיס של סעד או מתן חסד כביכול, כי לא זו היתה המטרה.

אני תקווה, שכשיטפלו בחוק לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית יחזירו אותו למתכונת הנכונה. אני אצביע בעד החוק, כי אני רואה בו צעד וביטוי לרצון להתקדם ויהיה מה. אולי עוד ייצא משהו בגלל העקשנות הזאת להגיש אותו השבוע.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

אם ייצא חוק כזה — — —

משה שחל (המערך):

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, עדיף לי שיהיה חוק — — —

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

חוק כזה?

משה שחל (המערך):

עדיף לי שיהיה חוק ואנחנו נתקן אותו. אני מאמין, שאנחנו נגיע לשלטון ונעשה ממנו חוק יותר טוב מאשר הממשלה הזאת היתה מסוגלת לעשות. מוטב כך מאשר

אתה מדבר מספסלך יותר מאלה המדברים מעל הבמה. אם אתה רוצה. אני מוכן להוסיף את שמך לרשימה.

שבת וייס (המערך):

מדוע אתמך בחוק הזה: ראשית, משום שיש בו פריצת דרך. גם אם מאוחרת מדי. שנית, משום שחלק של מתנגדיו מתנגדים לו מן הנימוק הסטיריאוטפי, שמשפחה ברוכה ילדים היא נטל, כביכול, והם מלכישם עליו כל מיני מלבושים. משפחות מרוכות ילדים אינן נטל. משפחה מרובת ילדים מקיימת, בדרך כלל, חינוך קהילתי-סולידרי בתוך המשפחה. אין שום הוכחות מצטברות וחד-משמעיות לכך שמשפחה ברוכה ילדים היא מטור. אני אומר את זה בהקשר מסוים: יש אנשים שהיו רוצים — אני מתווכח עם אלה שיש להם קושי להצביע בעד החוק — מצב, שבו המדינה היתה מכוננת יותר ויותר מוסדות שיטפלו במשפחה ברוכה הילדים והיא תקבל לידה פחות. הם אומרים זאת, כי הם נגועים בתפיסה הסטיריאוטפית, האומרת שמשפחה מרובת ילדים — או ברוכה ילדים — היא, בדרך כלל, פרימיטיבית ולכן איננה יכולה לכלכל את מעשיה. אני מכיר את זה. האמהות של המשפחות ברוכות הילדים הן גדולות האקונומיות. לכן לא מפרע לי אם סכום מסוים יילך למשפחה, שתכלכל את מעשיה. לו זה היה תלוי בי — היתה זו משכורת הרכה יותר גדולה, סכום הרכה יותר גדול, ואז לא היה צורך בחוק הזה.

איני סוגר לאטסיים, גם כאשר הוא מדינת רווחה. שבה את הכול עושה המדינה, והיא שתעניק את השירותים הללו, באמצעות עוד עובד ועוד עובד, ועוד עוד ועוד עובד סוציאלי. זה לא סוציאליזם, זה לכל היותר ביורוקרטיה מנופחת. אגב, זה גם לא דמוקרטי, כי ביורוקרטיה אינה נבחרת, היא ממונה. יש בה תמיד קשיחיות, גם כאשר היא פועלת בשירות רעיונות הומוניסטיים. לכן בנתה תנועת העבודה את כל האיריאולוגיה שלה על קיבוצים ועל קואופרטיבים, כדי להימנע מן המטור הזה של הקשיחות הביורוקרטית.

יאיר צבן (המערך):

ההיגיון הזה מוליך לסובסידיה לנצרך ולא למצרך.

שבת וייס (המערך):

לא הצעתי סובסידיה לנצרך. הצעתי להעניק לנצרך משכורת, למרות שאינו אקדמאי. למה אתה חופס אותי בחלק של העניין?

מחמד תוד (המערך):

הוא לא נצרך, הוא פשוט משקיע יותר מאחרים. החברה צריכה להחזיר לו.

שבת וייס (המערך):

בדיוק, הוא לא נצרך. אנחנו דנים פה דיון עקרוני, כפרטים נרדן בוועדה. למה אתה נבהל מכך שמישהו פתאום משמיע רעיונות סוציאליסטיים שלך, ולא מדבר על מדינת רווחה של מישהו אחר? אתה רוצה שצורך להשמיע את הדברים האלה. מה הסגידה הזאת למדינת הרווחה? הייתי רוצה שבשלב הדיונים בוועדה יורחב הסיוע הישיר למשפחה באופן משמעותי. הלוואי שיכולנו להגיע למצב, שבו יהיו תיקונים כאלה כתחום מס הכנסה, שישאירו בידי משכורת גדולה עוד יותר ממה שהוא מקבל.

אחרון אחרון, בנושא שדיבר עליו חברי משה שחל. חברים, אני פונה לחברי הליכוד כאן, בעיקר לאנשי תמ"י, יחמי החוק.

קריאה:

מי אלה?

צורתו הנוכחית — ואני רוצה גם להמליץ בפני חברי לסיעה שיש להם ביקורת על החוק הזה, שיעשו מאמץ עליון לתקנו בשלב הדיונים בו בוועדה — אבל לקבל אותו עתה, גם אם מישהו סבור שלו היינו אנו בשלטון, היינו מציעים זאת אחרת.

לו הייתי אני בשלטון, הייתי שואף להגיע למצב שבו לא אודקק לחוק כזה, כי השכר יהיה מבוסס על גודל המשפחה, על ידע ועל עמל. כך היה פעם כתנועת העבודה: השכר ההסתדרותי היה על-פי גודל המשפחה, ואז לא נזקקו לכל מערכת הסעד. אני רוצה לומר לחברי כאן, אנשי מדינת הרווחה, שגם התיקונים שהם מציעים הם עדיין במסגרת הרעיון של מדינת רווחה, רעיון אשר בכל מקרה הוא משפיל מדיניות של מדינת רווחה סוציאליזם, בוודאי שלא בחברה שהיא בעיקרה קפיטליסטית. גם אם ההגדרות הן אוניברסליות, עדיין יש הרגשה שהאנשים מקבלים מענק ולא את פרי עמלם. אילו רצתה התנועה שלי לשוב ולהגשים את רעיונותיה — כפי שהגשימה אותם בפועל בשנות החמישים — כלל לא היינו צריכים חוקים כאלה. בעיתון "דבר" עבדו עובדי רפוס שקיבלו משכורת יותר גבוהה מן העורך, כי הם היו ראשי משפחות גדולות. זהו הסידור האידאלי: השכר צריך להיות מבוסס על גודל המשפחה ועל סוג העבודה, ובעלי משפחות גדולות בדרך כלל גם עובדים בעבודה קשה. אנחנו כולנו בני התפנוקים של המשכורות האקדמיות. אנחנו סוגרים לאקדמיזציה של המשכורות, ובעניין זה אנחנו סוציאליסטים צבועים, כולנו. אין לי שום טענות נגד הליכוד, כי הוא אפילו לא מתיימר להתקרב אלינו בתחום זה.

שר הבריאות א' שוסטק:

שבת וייס (המערך):

אדוני שר הבריאות, לי אין טענות אליכם, כי אין לי בתחום זה ציפיות מכם, עם כל הכבוד. אתם גם אינכם נוכחים פה — זולתך, ואני מכבד מאוד את נוכחותך. אני מרגיש פה כמו בישיבת סיעה, ולכן אני עושה את החשבון עם סיעתי: פשוט מאוד. אני מכיר את חברי הטובים, שכאמת חושבים שמדינת רווחה זה סוציאליזם.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

אבל חבר הכנסת וייס, אני לא יכולתי להיות יושב-ראש הסיעה שלכם, כשאני יושב-ראש, ואת לא יכולה להיות ישיבת הסיעה שלכם.

שבת וייס (המערך):

"חסיפיותנו" מקנה לך גם את הזכות הזו.

אני רוצה לומר דבר, שאני חוזר עליו מדי פעם בדיונים כאלה. מדינת הרווחה — על-פי המחכתו הקיימת במשטרים קפיטליסטיים מיסודם — היא מכשיר כירי עובדי הרווחה, ובראש ובראשונה בממסד האקדמי. רוב ההקצבות הולכות לא למי שנחזק היה שהן יעברו אליו, אלא למי שעובד, שהוא בעצם ה"טרמפיסט" הגדול של מדינת הרווחה. לכן אני מדרקק כל כך בדקויות האלה.

אריה נחמקין (המערך):

גם אתה מדבר נגד החוק הזה.

שבת וייס (המערך):

לא, אני לגמרי בעדו.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

חבר הכנסת נחמקין, אתה היחירי שאינך רשום אצלי, אבל

הכנסת אליעזר אבטבי. שלוש ההצעות הללו הועברו לוועדת העבודה והרווחה. התקיים דיון עליהן מתוך גישה אוהדת.

הצעת החוק שהוגשה על-ידינו אז — וכפי שאמרתי, גם חברים מהליכוד ומהמפד"ל הגישו הצעה דומה, כי לא רצו להשאיר את היוזמה רק למערך, ואנו שמחנו שהם הצטרפו ליוזמה זו — היתה מסגרת יוצאת מן הכלל, שנאמרו בה דברים ברורים. אולם, בשל התנגדות האוצר, לא נתקבל החוק.

איך אפשר לכזב היום ולהגיש לנו הצעת חוק כזאת? אף שאני מחייבת את העיקרון החשוב של חוק משפחות ברוכות ילדים, אני חייבת לומר שהוא מבוסס על אידיאולוגיה וקונצפציה שונות מאלו שאנו הנחנו כיסוד מדיניות הרווחה והמדיניות הסוציאלית שלנו במשך כל השנים. חוק זה מנוגד, כאמור, לכל הקונצפציה שבה אנו דוגלים. אנו דגלנו בחוק המבוסס על אוניברסליות, על שוויוניות, ולא בחוק הבא לתת סיוע, הבא לתת סעד, הבא לתת חסד. אנו רוצים שמשפחות ברוכות ילדים יקבלו מה שיקבלו בזכות, ולא שיקבלו חסדים. תמיכות סעד או סיוע. זו קונצפציה שונה, ואני דוחה אותה מכול וכול.

סגן השר רובין אמר, שיש בהצעת חוק זו משום התחלה חשובה. את היסודות לטיפול במשפחות מרוכות ילדים הניח המערך, הניחה תנועת העבודה, על-ידי הנהגת קצבאות ילדים אוניברסליות, משמעותיות. קצבת ילדים — נקודה יזכיר — עומדת היום על 1,000 שקל, שהם 10,000 לירות לילד. האמינו לי, חברי הכנסת, אילו היינו מסתפקים בהחזרת הערך הריאלי של קצבת הביטוח הלאומי לילד כפי שהיתה ב־1975 — שאז היא היתה 5% של השכר הממוצע במשק והיום נשחקה לכדי 2.8%, ירידה ריאלית של 40% — ואילו עשינו זאת לגבי כל הילדים ללא הבדל, זה היה הרבה יותר טוב. הרבה יותר מכובד, והתוספת לאותן משפחות מרוכות ילדים היתה הרבה יותר משמעותית.

אני מציינת בהערכה את הפעילות של אגודת זהב"י, את העמידה שלה ואת המאבק שניהלה בכנסות הקדימות על אותו חוק שאנו הגשנו, שהיה בנוי על הבסיס הזה. אגודת זהב"י אינה מקבלת בברכה את החוק המוגש היום, בשום פנים ואופן. לא כל ההסברים ששמענו היום בכנסת לחיזוק הקונצפציה הזאת, יש בהם משנה חמור. זאת תהיה תחילתו של כרסום, שיפגע אחר כך בכל מדיניות הרווחה ובכל המדיניות הסוציאלית שאנו בנינו. אנו נאבקנו נגד הקונצפציה שביסוד החוק שלפנינו במשך שש שנות שלטונו של הליכוד, כי הליכוד דגל בקצבאות סלקטיביות, הוא דגל בקצבאות סלקטיביות לקשישים ולא לכולם, וזו התחלה שחייבים להתנגד לה בכל מחיר.

מה זה נקרא מבחן הכנסה, מבחן הכנסה לא של הורה אחד אלא שני הורים יחד? אני זוכרת שהיה מבחן הכנסה בשנות השישים. כאשר חילקו מענק לילדים, חברי הכנסת, אז קבעו, שמי שהכנסתו היא עד 425 לירות, יהיה זכאי למענק בשיעור 25 לירות. ואילו תופעות היו אז? קודם כול, משפחות רבות לא יקבלו את מה שהגיע להן, והיו כאלה שניצלו את הזכות הזאת לרעה. היו כאלה שצדדו לא רצו לעבוד שעות נוספות או פרמיות, כדי שהכנסתם לא תעלה על ההכנסה המזכה באותו מענק. תופעות כאלה יתרחשו גם עכשיו כצד תופעות אחרות, כגון — שמשפחות זכאיות תתביישה ללכת לקבל את התמיכה הזאת. ואנו צריכים לציין בהערכה את ציבור המשפחות ברוכות הילדים. זה ציבור עובד הרוצה להתקיים בכבוד מהעבודה, ואף אם הכנסתו נמוכה — הוא אינו רוצה ללכת ללשכת הסעד או אפילו לביטוח הלאומי ולקבל תוספת השלמה, המגיעה לו על-פי העקרונות של חוק הבטחת הכנסה.

שבח וייס (המערך):

חברי בני שליטא, אמל נסראלדין, סגן יושב-ראש הכנסת ויושב-ראש הישיבה, והשר שוסטק, שעבדו את המסר גם לחברים אחרים — איזו אשליה יש לי — ואני פונה גם לחברי בתחיה, בעיקר לגאולה כהן. דווקא מי שחותר לקראת הרעיון של ארץ-ישראל השלמה — שבתוקף ההיקף הגיאוגרפי שלה תהיה גם בה מציאות דמוגרפית מסוימת — צריך לעמוד בראש המאבק למען השוויון בין יהודים לערבים. הוא צריך להוכיח תום לב בעניין זה. כשלעצמי, לא אומר שאינני מאמין בתום לב זה. אינני מאמין באפשרות של הגשמת רעיון ארץ-ישראל השלמה במתכונתו הפוליטית, כפי שהוא. אני מסתפק בשוויון בין יהודים לערבים בגבולות מדינת ישראל, על-פי תוכנית הפשרה שלנו. לגבי אחרים — אני ממליץ על תוכנית מדינית, שתביא לכך שהם יסתדרו עם עצמם בכוא העת. אבל אתם צריכים להיות הראשונים שיגלו רגישות בלתי רגילה לשוויון הזה, כדי להוכיח את תום הלב של אפשרות הקיום בצוותא.

אני מודע לכך שמי שמשרת בצבא צריך סיוע, לא על זה הורכבו. החוק הזה מיועד לילדים. אנחנו מגדלים את הילדים לשלום. אנחנו חייבים לקנות יום יום, שכאשר הם יגדלו הם יהיו כבר בשירות השלום. ובשירות השלום ישרתו בצבא הקטן — ואולי הגדול — שיהיה לנו אז כולם: יהודים, ערבים ואחרים, וזה גם יהיה שירות קצר יותר. את הסידורים למען חיילינו נעשה באמצעות חוק החיילים המשוחררים, או חוק אחר. נחזק חוק כזה, נחזק סיוע לחיילים משוחררים. חברת הכנסת גאולה כהן, אני אומר זאת במידה רבה לך, כי שמעתי אותך ואני יודע שאת בת-פולגותא בעניין זה. מי יעלה על הדעת שלא צריך לסיע לחיילים משוחררים? נחזק חוק מיוחד לעניין זה, חוק רציני, מקיף, ואילו כאן נקים את השוויון. הייתי ממליץ מאוד שלא יהיה כאן תרגיל פרלמנטרי, זה לא יפה. עצם העובדה שאנחנו עושים חקיקה חפזה במסגרת "מכירת סוף עונה" פרלמנטרית — זה דבר פסול מבחינה פרלמנטרית. האם בנוסף על כך נלביש על זה גם איזה אמבוס? האם נעשה כאן מארב, "מארב פריז"? זה בלתי נוסבל. אז ייתכן שתאלצו אותנו, את המשותקקים לחקיקה כזאת, להצביע נגדה.

אני מסיים בהבעת הערכה לידידי אברהם דנינו, שהניח את החוק הראשון בתולדות המדינה בתחום זה — חוק עזר עירוני — על שולחנה של עיריית חיפה, בידי ראש העיר משה פלימן. היה לי הכבוד להיות שותף לאותה הצעה. אני חושב שהחוכרת של אברהם דנינו ושלי מונחת בארכיון עיריית חיפה. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. אני מבקש מן החברים לשים לב לנוהל האדומה, כאשר היא נדלקת.

רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחולנו, ואחריה — לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר. אם הוא לא יהיה כאלום — לחבר הכנסת מחמד וחד.

שושנה ארבל-אלמחולנו (המערך):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני בעד חוק משפחות מרוכות ילדים. אני יכולה להיות חשורה בעיני איש בכך שהתנגדתי אי-פעם להצעת חוק כזו. אבל לא לילד הזה התפללנו, חברי הכנסת. אנחנו, סיעת המערך, יזמנו פעמיים הצעת חוק משפחות מרוכות ילדים. הצעת החוק הונחה פעמיים על שולחן הכנסת, ובכנסת הקודמת ההצעה אפילו הועברה לוועדת העבודה והרווחה. הצעת חוק דומה הוגשה בכנסת הקודמת גם על-ידי סיעת הליכוד וגם על-ידי חבר

סוציאליים שאנחנו השגנו. זאת המגמה, זאת הקונצפציה. אם יתחילו בזה, זה ימשך לאורך כל הקולא נעצור. אינני מאמינה שאחר כך יבוא המערך ויוכל לשנות.

לכן, רבותי, יהיה לי קשה להרים יד נגד הצעת החוק. אבל אני מתנגדת לכל הקונצפציה הזאת. אל תעשו את זה. ואי רוצה לומר לחברי תמ"י באופן הגלוי ביותר: הרי זה הדגל שאתם אתם רוצים לצאת אל ציבור הבוחרים שלכם. חבר הכנסת רובין, אתה אמרת ברדיו, ובצדק: מה נגיד לציבור הבוחרים שלנו? אנחנו נתבייש אם חוק משפחות מרוכות ילדים לא יתקבל. אני מבטיחה לך, שלא לחוק כזה תתפללו חבריך — בשום פנים ואופן לא — אלא לחוק שכולנו רוצים בו, חוק שיקבע זכויות למשפחות מרוכות ילדים בזכות, דרך הביטוח הלאומי, ולא על-ידי כך ששך זה או זה יעשו טובה ויתקנו חקנות.

לכן אני מציעה, שלא נצביע היום על הצעת החוק ונאפשר שיקול נוסף. הבה נחשוב מחדש ונכין אנחנו הצעת חוק משפחות מרוכות ילדים כפי שכולנו רוצים, אם יש לנו רוב. הבה ניוסם הצעת חוק טובה יותר, הבנויה על יסודות הצדק הסוציאלי, על בסיס זכויות המעוגנת בחוק. נגיים את הרכב הדרוש לכן, את מי שתומך עקרונית בחוק משפחות מרוכות ילדים, ונעביר הצעת חוק ראויה לשמה שאפשר להתנאות בה ולהתכבד בה. בחוק הזה, כפי שהוא, אתם עושים עוול למשפחות מרוכות הילדים, אתם תהפכו אותן לציבור שיש עליו סטיגמה כאילו הוא נתמך ומקבל סיוע. אסור לעשות את הדבר הזה בחברה הישראלית. הבה ניאבק נגד קיצוצים בחינוך, הבה ניאבק נגד קיצוצים בשירותי הרווחה, בתקציבים לפנימיות, בשירותים אחרים. זאת התשובה, ולא שמצד אחד תקצצו, ומצד שני תבואו לתת פרוטות. מה זה 600 שקלים, אדוני סגן שר העבודה והרווחה? מה יעשו עם זה? מה יקנו בזה?

יאיר צבן (המערך):
שתי ארוחות צהריים.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):
זה לא יספיק אפילו לשתי ארוחות צהריים. היום ארוחת צהריים לאדם אחד במסעדה עולה יותר מ-600 שקלים. ואנחנו מתגאים בזה שהחוק הזה יחלק למשפחות 500 שקלים? זאת תהיה בושה. אני אתבייש אם אתן את ידי לחוק כזה.

אני מציעה שלא נחליט היום, שלא נצביע על הצעת החוק. נחשוב כולנו מחדש על כל הקונצפציה, על כל מה שאין בחוק הזה. אין בו ולא כלום. כולו עצמות, אין בו אפילו קצת בשר.

אריה נחמקין (המערך):
אפשר להעביר את הנושא ללשכת מפלגת העבודה או לסיעת המערך. יושבים פה רק חברי המערך ושני חברי התחיה.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):
אני מציעה שנפעל יחד להחזרת הערך הריאלי של קצבת הילדים, נעמדי אותה על 5% מהשכר הממוצע במשק. היום השכר הממוצע במשק הוא כ-35,000 שקלים. 5% מזה זה סכום די משמעותי, ואני מסתפקת בזה. האמינו לי, שזה הרבה יותר מבורך מכל הצעת החוק הזאת.

לכן אני מבקשת שלא תיערך היום כל הצבעה על הצעת החוק, כדי שתניתן לכל חברי הכנסת — ובמיוחד לסגן שר העבודה והרווחה — האפשרות לשקול אותה מחדש, וייתכן אף שצריך יהיה להחזיר אותה לממשלה.

מה אנו עושים? איזו קונצפציה מונחת ביסוד חוק זה, חוק הסיוע? האם אנחנו נדבר על סיוע? — נדבר על זכות ולא על סיוע, חברי הכנסת.

נקודה נוספת: האמינו לי, שבתוך זה אין ולא כלום. מי שחושב שכזה הוא יביא את הגאולה למשפחות מרוכות הילדים, איננו אלא טועה. אם עינתם בהצעת החוק, הרי ראייתם שכל שר יביא חקנות לאחר שיתייצץ עם השר הנוגע בדבר, הוא שר העבודה — אבל לאחר הסכמת שר האוצר. ככה יעשו שר החינוך והתרבות, שר הפנים, שר התחבורה ושרים אחרים שהדבר נוגע להם. ועכשיו לכו והניעו כל שר ושר להתקין חקנות לחוק הזה, כדי לבצע אותו. איזה מין חוק הוא זה? כל השרים שותפים לחוק הזה. עוד לא ראינו חוק מהסוג הזה. זו הפעם הראשונה. האם מטרתו לרצות את כל השרים שישכימו? וכי שר הפנים יתקין חקנות איך לחייב את העיריות כדי לתת הנחות? ומי יפצה את העיריות על הנחות אלו? החוק הזה אינו אומר על כך דבר. האם לעיריות יש כסף לתת הנחות? היום נותנים לפי האפשרויות הקיימות. הם אינם זקוקים לחוק הזה.

ואם אנחנו מדברים על קיצוצים במערכת החינוך — וחבל שחברת הכנסת אורה נמיר לא תדבר, היא יכולה לדבר טוב ממני בנושא הזה — הרי מצד אחד יקצצו במערכת החינוך ומצד שני יורקו עצם לאותה משפחה מרוכות ילדים: יתנו הנחה לילד במחיאון, יתנו הנחה לילד בהצגות, יעזרו ברכישת ספרי לימוד, יתנו הנחות בפנימיות.

אדוני סגן השר, בבקשה, בטלו את התיקון שהכנסתם בחוק הביטוח הלאומי כתקופה זו של שלטון הליכוד. למה גולתם ממשפחות את הקצבות של ילדיהם הנמצאים בפנימייה? האם עכשיו תבואו לתת הנחה למשפחה? החזירו את קצבת הילד הלומד בפנימייה, ואל תיתנו לו שום הנחה, בלי תשובות. מצד אחד אתם לוקחים, ומצד שני — כאים לתת סיוע. הסיוע יהיה על-פי מבחן ההכנסה. זה יהיה לעג לרש, זה יהיה חוק לעניים. אנו איננו רוצים לתת למשפחות מרוכות הילדים את הסטיגמה של משפחות עניות בלבד. המדינה והחברה חייבות לתת להן את מלוא העזרה — ולא בדרך של סיוע, לא בדרך של סעד ומתן חסד, בשום פנים ואופן לא.

אני חוזרת ושואלת: מה זה מבחן הכנסה? אינני יודעת. אבל, אם הכנסתם של שני ההורהים תעלה על איקס שקלים — הם לא יהיו זכאים לקבל סיוע. אז אולי האשה תשקול, האם כדאי לה בכלל לעבוד ולשלם 70,000 לירות למעון יום, וכי שתקבל את ההנחה הזאת — — —

יאיר צבן (המערך):
על החוק הזה אף אחד לא יחשוב שתי דקות.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):
אינני מכינה. אני תומכת בכל לבי בחוק משפחות ברוכות ילדים. אדוני סגן שר העבודה והרווחה, אתם כל כך לחמתם בעד חוק משפחות ברוכות ילדים, אבל לא בעד חוק כזה. אל נא תקבלו אותו, אל תמליצו בפני הכנסת לקבל חוק כזה, כי זו תהיה בכייה לדורות. ואני רוצה לומר לחבר הכנסת שחל: במידה שהחוק יתקבל, תהיה זו אשליה לחשוב, שאחר כך יבוא המערך ויחוקק חוק אחר לגמרי. לאחר שמינחים יסודות כאלה, יהיה קשה מאוד לתקן. אני מזוהירה את עצמנו.

בתקופת המערך הנחנו יסודות איתנים. בשש השנים האחרונות אנחנו רואים ניסיונות של הליכוד לשנות את כל הקונצפציה ולפגוע בקצבאות הילדים, בקצבאות הזיקנה, ועכשיו גם בכיטוח הנכים — שגדון בו מחר — ובכיטוח האבטלה. הרי המגמה היא רק לפגוע ולנגוס באותם הישגים

כת"ענה ולחלום חלומות פז. עצם קבלת החוק, אם הוא יתקבל — וניתן ודאי להכניס בו תיקונים, והתיקונים האלה בהחלט צריכים לשמור על כבודו של האדם, של הילד ושל המשפחה ברוכת הילדים — עצם קבלת העיקרון היא הודאה בכך שיש להעניק תשומת לב יותר גדולה למשפחות מהסוג הזה ללא כל אפליה, ודאי שללא כל אפליה שמבחוץ נראית כטכנית, אבל חוכנה הוא אתנו.

על כן אני קורא לחברי הכנסת לתמוך באופן עקרוני בהצעת החוק, לתקן את מה שניתן לתקן ולשמור על כך שהוא יישאר חוק בעל אופי אוניברסלי וישרת את כל המשפחות ברוכות הילדים במדינה, תודה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מחמד ותד. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר. ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, דבר מוזר קרה להצעת החוק הזאת בדרך אל הכנסת. בשבוע שעבר שולקה הצעת החוק הזאת הושמה על שולחנות חברי הכנסת. כעבור רבע שעה בא הסדרן, אסף את הצעת החוק ואמר: ביקשו להחזיר אותה בחזרה. עשו זאת בלי שתהיה על כך הצבעה בכנסת. לפעמים הכנסת יכולה לרוש להחזיר הצעת חוק לממשלה, אבל זה כובע בדרך מחזרה ביותר. התחלתי להתעניין: מה קרה? מדוע מחזירים את הצעת החוק? אמרו לי: רוצים לתקן. שאלתי: מה רוצים לתקן? נודע לי: רוצים לתקן דבר אחד, לא נושא הנוגע לפטרי הסיוע למשפחות מרוכות ילדים הכתובים בהצעת החוק, אלא רוצים לתקן את הצעת החוק כך שהיא תתייחס רק ליהודים ולא לערבים. בגלל זה אספו את הצעת החוק בחזרה מעל שולחן הכנסת כשבע שבוע. זוהי אפוא הנקודה.

גם אם לא היה בהצעה זו ולא כלום, הייתי מצביע בעד העברתה לוועדה מסיכה אחת בלבד, שהיא החוליה המכרעת בכל העניין: השוויון בין ילדים ערבים ויהודים במדינת ישראל. העיקרון הזה הוא שקבוע, גם אם אני מסכים לכל הביקורת של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולוני, שנכנסה לפטרי פרטים — ובאמת מבחינת פתרון הבעיות של המשפחות מרוכות הילדים החוק הזה שווה כמעט לאפס, זה נכון — אני שואל: אז מה? אני מקווה, שאחרי שתופל ממשלת הליכוד — עם בחירות או בלי בחירות — ותקום ממשלה אחרת, כי אז, כך מבטיחים פה חגיגות, לא רק שיהיה שוויון בין ילדים יהודים וערבים אלא גם יפתרו באופן יסודי, לא באופן קוסמטי, כפי שהחוק הזה מציע, את בעיית העוני של המשפחות מרוכות הילדים בישראל, לכן, מי שיצביע נגד הצעת החוק הזאת בכנסת, לאור הנסיבות של הגשת החוק, לאור מה שקרה כשכוע שעבר, שבו לקחו את החוק בחזרה, תחת לחץ מפלגות הקואליציה שלא רצו שייכללו בו גם הילדים הערבים, יצביע נגד שוויון זכויות של הילדים, וכל הפרטים האחרים לא מעניינים במקרה זה. זו המשמעות המעשית שתהיה להצבעה.

אחרי שבשבוע שעבר לקחו את החוק הזה מהשולחנות, נכתב ב"על המשמר" מאמר ראשי בעניין. לפעמים ב"על המשמר" יש גם מאמרים ריאקציוניים, אבל המאמר הראשי הזה היה תחת הכותרת: "הגזענות מרמה ראש", ונאמר בו: "מתברר כי חוק שוויוני זה — שוויוני במוכן זה שהוא שווה לילדים יהודים וערבים — עורר את התנגדותם ועזמם של חברי הכנסת מהליכוד, מהתחיה ומהמפד"ל, המצהירים שלא יצביעו בעדו במליאת הכנסת. הם מעלים מחודש את טענת הסרק בדבר

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת ארבל-אלמולוני. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמיר — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מחמד ותד. ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מחמד ותד (המערכ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משפחות ברוכות ילדים במדינת ישראל אינן גילוי חדש בשנת 1983 וגם לא גילוי של סיעת תמ" בממשלה או בכנסת. משפחות ברוכות ילדים היו בישראל כשנות החמישים, כשנות השישים וכשנות השבעים. ייתכן שכשנות השמונים יש אפילו פחות. המצב העובדתי הוא, שאם היה סיכוי שחוק כזה יתקבל — אזי הסיכוי הזה הוא, היום, אולי השבוע, ולא כשנות השישים או השבעים. זאת עובדה, ואי-אפשר לדבר רק על מה שאין בחוק, צריך לומר גם מה יש בו.

בחוק הזה יש שני דברים, שאולי אחד מהם הוא הסיבה לכך שחברת הכנסת גאולה כהן, למשל, מתנגדת לו: זאת הפעם הראשונה שבחקיקה מסוג זה לא קיימת אפליה בוטה על רקע אתני, כפי שהיה מקובל עד כה. זה כשלעצמו הישג שיש להודות בו, אם הכנסת תצליח לשמור עליו ואם הוא לא יטורפד ולא נתוזר למסורת, שאיננה מכובדת ואיננה מכבדת את מדינת ישראל, של אפליה באמצעות ה"טריק" הנקרא שירות צבאי.

לפני חודשים אחדים הוסיף אותו חבר הכנסת עצמו, סגן השר בציון רוזין, לחלק של ילדי ישראל 1.8 מיליארד שקלים, וגזל מחלק אחר של ילדי מדינת ישראל, הערבים, 1.4 מיליארד שקלים — זאת התוספת שניתנה לקי"ץ — קצבאות יוצאי צבא. אם היום יש לו האומץ להציע חוק כזה — זה כשלעצמו הישג גדול, גם אם איננו מפנה, ואפילו אם יתברר שהוא מעשה חדר-פעמי, כשלעצמו זה הישג, וראוי שזה יירשם.

לנושא הזה יש שני הבטים. ההיבט האחד הוא ההודאה בכך שמשפחות ברוכות ילדים שינו את המבנה הדמוגרפי של כל החברה במדינת ישראל. טלטלו את המשפחות האלה ממעמד של נוקשים למעמד של נצרכים ונתמכי סעד, במקום להודות בחלקן בבניין המדינה והתחברה ולגמול להן על כך, פשוט אינני מבין, מדוע קשים צריך לקבל סעד, ובצדק, מדוע צריך לתמוך בו, ולענות זאת כשנותנים או מבטיחים משהו לילד, או זו כביכול מתח חסד? אינני מקבל את העיקרון הזה. צריך בהחלט לחפש דרכים מכובדות להבטיח לאותו חלק גדול של האוכלוסייה פיצוי על תרומתו לחברה ולמשק.

המשק הלוא מתקיים על הידיים העובדות הצעירות, ולא על אותם אחד-שניים ההולכים לאוניברסיטה או עוסקים כעיתונאים אקדמיים. גם הדברים האלה חשובים מאוד למדינה, אך יש אחרים העושים את העבודה ועוסקים בבנייה, וחלקם כעוגה הלאומית הוא תמיד הקטן יותר. אז איפה היו כל אותם חברים כאשר הם יכלו לעשות זאת ויכלו לפצות את העובדים בורכים המכובדים שהם מדברים עליהן ולא עשו זאת? האמת הזאת צריכה לא רק להיאמר אלא גם להיראות.

אשר לקונצפציה השנייה — לחלק השני של הקונצפציה — שאולי איננו נושא הדיון: אני אחד מאלה המצטערים על כך שאנחנו לא חיים במדינה סוציאליסטית, כי אז — לפי התיאוריות שלנו לפחות, שחלק קטן, או לא כל כך קטן, מאמין בהן — כל הבעיות האלה היו נפתרות אולי. אנחנו חיים באותה חברה המוכרת לנו, עם השיטה הקפיטליסטית המוכרת לנו, ואתה אנחנו צריכים להתמודד כתנאים הקיימים. לא להתמודד עם התנאים הקיימים פירושו פשוט להתעלם, להיות כמו

יאר צבן (המערך):

חבר הכנסת פרוש, מדברים עכשיו על הקואליציה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— לא בשיטות כאלה ומתוך העדר עקרונות. נכון שזה לא חוק סיוע למשפחות ברוכות ילדים, כפי שפה כתוב. הייתי קורא לחוק הזה "חוק פיוס חמ"י כסיעה קואליציונית", שכן זו מהותו האמיתית של החוק. גם תמ"י יודעת שזה לא חוק. שזה לא נותן שום דבר, אבל תמ"י צריכה אותו כשכיל מערכת הבחירות הבאה, כדי שתוכל לנפנף בחוכמה הכחולה הזאת, שאיש לא יקרא אותה. יגידו: הנה, אָנחנו היינו בעד סיוע למשפחות ברוכות ילדים, והם, הרעים, הכשילו את זה. הצביעו תמ"י. תמ"י. — תם, אבל הקהל לא כל כך חם. יידעו שפה לא כתוב שום דבר שיכול לעזור לפתרון שאלות הדירור, הקיום, המשכורות, החינוך. יש פה אפילו דברים שליליים.

למרות כל זאת אני קורא להצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה, מסיבה אחת בלבד: שחוק זה נותן בפעם הראשונה, בתחום רגיש זה, שוויון לילדים — — —

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):

למה אתה אומר בפעם הראשונה? וכי חוק קצבאות הביטוח הלאומי יש בו אפליה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן, כן, כן.

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):
מה אתה מדבר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רגע, אני אגיד לך מה שאני מדבר.

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):
באמת, אפשר לחשוב שהיום נולדת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
סלחי לי מאוד.

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):

מה פירוש שאני אסלח לך? איך אתה מדבר על קצבאות הילדים, חוק מקצבאות קי"ץ?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רגע, אני אומנם חי עכשיו בקיץ, אבל הראש שלי קר. דווקא מהצד שלך, במקום שבו רובץ על מצפונכם החטא הקדמון — — —

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):

שום דבר לא רובץ על מצפוננו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אח האפליה הזאת אתם גרמתם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

היו"ר מ' כהן-אבידב:

האם אתה רוצה להאריך את הזמן עוד, חבר הכנסת גולדשטיין? האם אתה מעוניין להאריך לו את הזמן? זמנו חם מזמן. אני מתאפק. אני מבקש שלא להפריע. תנו לו אפשרות לסיים.

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):

האם זו הפעם הראשונה בהיסטוריה? וכי את קצבאות הילדים לא מקבלים במגזר הערבי? על מה אתה מדבר?

זכויות יתר של יוצאי צבא, אלא שהפעם אינם מסתירים כלל את נימוקם העיקרי, והוא כי החוק, הכולל חמיכות, חייב לעודד את גידול האוכלוסייה היהודית ולא הערבית. זהו טיעון גזעני פסול, המעורר סלידה ושאט נפש. אני בהחלט מסכים לזה.

עכשיו אני רוצה לפנות לחברי הכנסת מהמערך, ממפלגת העבודה: ראו על מה הולכים להצביע.

שושנה ארבל-אלמחליני (המערך):
על מה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא הית כאן קודם. אמרתי שגם אם אני מסכים עם כל הביקורת שלך על החוק, וגם אם אני סבור שבעצם אין בו כמעט כלום, לא על זה ההצבעה. מדוע הליכוד, התחיה והמפד"ל החזירו בשבוע שעבר את החוק? — לא מפני שהם דורשים תוספות יותר גדולות לילדים, אלא מפני שזה מכון גם לילדים יהודים וגם לילדים ערבים. אם תצביעו נגד — תצביעו נגד השוויון. כי על זה תהיה ההצבעה הפעם, לא על שום דבר אחר, ואז תצטרכו להחיה, למפד"ל ולליכוד, זו תהיה הצבעה שלך ושל חברים אחרים ממפלגת העבודה.

לכן צריך בכל פעם לראות מה המכריע כאן, מהי החוליה המכרעת, ולא להסתבך כפרטי פרטים — גם אם הביקורת צודקת ואני מסכים לה — כי החוק הזה, מבחינת הפתרון והעיקרון שבו, לא מוסיף ולא מוריד. כולו קוסמטיקה, ויש בו אפילו השפלה. לדוגמה: אם תעמוד קברוצת ילדים מכיתה על יד בית-קולנוע או על יד מדיאון וילד אחד יצטרך להוציא מהכיס שלו את הפנקס ולהראות שני דברים: 1. אני ממשפחה מרוכבת ילדים; 2. אני ממשפחה ענייה — כייש צורך להוכיח שהכנסת המשפחה היא לא מעל לגבול מסוים — הרי זו תהיה השפלה. איך ירגיש הילד הזה? קשה להעלות על הדעת את פרטי החוק הזה. אני מחמיר עוד יותר ממך, אבל לא על זה תהיה ההצבעה. השאלה היא, האם יתקן החטא ההיסטורי שהמעמד הביא, דווקא אתם צריכים לא להצביע עכשיו ביחד עם התחיה, המפד"ל והליכוד.

לכן אני קורא להצביע בעד העברת החוק לוועדה. לפחות כקריאה ראשונה אתם חייבים לעשות זאת, כולכם. כל תהיה פה הצבעה מפוצלת, אפילו כחן הסיעה שלכם, כי איזו צורה תהיה לזה, כמו שקרה היום בראשית הישיבה, שחלק הצביעו בעד איזה חוק שהוא ואחרים נגדו? בושע וחורפה. פה יש עניין עקרוני ורגיש מאוד.

לכן, אולי באמת כדאי היה שקודם תחייצו ביניכם עד מחר, כדי שלא תהיה חרפה לסיעה שלכם וכדי שמבחינה עקרונית לא תעשו שגיאה פטלית ולא תצביעו נגד העברת החוק לוועדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת וילנר, אתה כבר צריך לסיים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני כבר גומר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש ממך, אני מעיר לך כבר כמה פעמים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לחש לי משהו באוזן שיש כסיעה שלכם האומרים: נצביע נגד, אז תמ"י תעזוב את הקואליציה. אם כך — מה מעניין אותנו כל החוק? מעניין אותנו להוציא את תמ"י מן הקואליציה, גם אני רוצה בהפלת הקואליציה, אבל — — —

השכבות שציינתי. מובן שיש התמזגות וצירוף אצל אנשים שונים בשתי המגמות.

חברי הכנסת, הדיון בהגברת הילודה איננו נחלתנו הבלעדית. צריך ללמוד גם מארצות אחרות. אחרי מלחמת העולם השנייה נערכו בשורה של ארצות באירופה דיונים בהגברת הילודה — איך לתמרץ את הילודה — מנקודת מוצא לאומית. כיום נערכים בעולם המערבי דיונים — אנחנו קצת מנוטרלים מהדיונים האלה — איך לתמרץ את הילודה לא מנקודת ראות לאומית, אלא מנקודת הראות של מבנה החברה. מאחר שהארכה תוחלת החיים, נוצר מצב חברתי מעוות מבחינת הפרודוקטיביות של החברה. כיום, הגילים הפרודוקטיביים ביותר, מ'25 עד 45, הם קבוצת קטנה יחסית בתוך האוכלוסייה. הנושאת על שכמה את שאר חלקי האוכלוסייה, שהם הרבה יותר גדולים. גם בארצות אחרות הלכו בכיוון של הטבה לילדים, למשפחות מרובות ילדים.

ובכן, ראשית כול צריך לדעת את האמת, והאמת היא שכל המחקרים הבין-לאומיים — ובכלל זה המחקרים הישראליים — מלמדים, שההטבות החומריות — ואולי אנסה את זה בניסוח זהיר יותר ואקרא מדברי המוסד לכינוס לאומי: "לא הניסיון של מספר ארצות תעשייתיות לאחר מלחמת העולם השנייה, לא הניסיון האחרון של ישראל ואף לא מחקרים שנעשו בקבוצות מייצגות של משפחות, כל אלה לא סיפקו מסקנה ברורה לגבי השפעת קצבאות על פוריות המשפחה". ואני מרשה לעצמי להוסיף: רבותי, ייתכן מאוד שההיפך הוא הנכון. ייתכן מאוד, שהזרמת המשאבים החומריים אל אותן שכבות אוכלוסייה מרובות ילדים, הנמנות כאמור עם שכבות המצוקה, מביאה — לא רק בארץ שלנו אלא גם בארצות שונות בעולם — לקדמה חומרית, לקדמה כלכלית ולמוביליות חברתית, ובעקבות זאת אותן שכבות מאמצות לעצמן את הנורמה של החברה המערבית המודרנית לגבי גודל המשפחה.

אני מציע לשים לב למה שקורה בחברה שלנו, חברי הכנסת. הואיל ואנחנו עוסקים במחקרים, אכתוב בזהירות — שאם לא כן, הייתי אומר: אין לי ספק — ואומר, שאני קרוב למחשבה, להערכה, שזה מה שתוכנית בבחירות המציאות של החברה הישראלית. אם אכן, זה כך, הרי שעניין ההטבות למשפחות מרובות ילדים נשאר מעורטל לגמרי מכל כמות. אם אינך נותן למשפחה ערבות מרובת ילדים כמו שאתה נותן למשפחה יהודית מרובת ילדים — כי אז תהיה זאת אפליה, שאפילו הצידוק הפרובלמטי הקודם — ואני אומר שהוא פרובלמטי בחברה, שהבטיחה לאזרחיה הערבים שוויון זכויות מלא — לא יתחס לגביה.

לגופו של עניין אני רוצה לומר, שיש כאן רוב מהומה על מעט מאוד של מאומה. ההטבות הן עלובות ובכמה מקרים גם מעליבות. מענק החינוך בא במקום התמודדות עם מערכת החינוך באתם מגזרים — במיוחד באלו של מערכת החינוך — שבהם מתקיים המפגש עם המשפחות האלה. האם יש צורך לחזור ולהזכיר את הסקרים האחרונים על ההישגים בלימודים? האם זאת התשובה שלנו?

ההנחות במסים — כאן יש הטבה קצת יותר ממשית, אבל גם כאן אני רוצה לשאול: ראשית כול, מדוע דחיתם את זה, סגן השר בן-ציון רובין, עד ספטמבר 1984? האם כדי שאת התשובות תקבלו היום, אבל את המחיר של התשובות תשלמו בעוד שנה וחצי? ושאלה שנייה: למה לא נטלת מההצעה שלנו — של סיעת המערך — את ההנחה המשמעותית והחינוכית במיסוי למשפחה מרובת ילדים, במיוחד את ההנחה לאם, את

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): מקבלים פחות.

שושנה ארבל-אלמחולינו (המערך): אתה מדבר שטויות.

הי"ר מ' כהן-אביב:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחולינו, אינני רוצה לשמוע את הביטויים האלה, גם לא כלפי חבר הכנסת וילנר, שהוא מוותיקי הכית הזה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): יופיטר, האם אתה כועס?

הי"ר מ' כהן-אביב:

הרשה לי, אני מגן עליך, חבר הכנסת וילנר.

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחולינו, הוא צריך לסיים. אתם רק מאריכים את הזמן. אני מבקש לסיים, חבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני אומר: מי שצביע נגד העברת החוק לוועדה — יסייע לתחיה, לליכוד ולמפלגת למנוע קבלת חוק של שוויון בין הילדים היהודים והערבים.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן. ואחריו — לחברת הכנסת נאה אדר.

יאיר צבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לעניות דעתי יש להצביע בעד הצעת החוק הזאת משני טעמים בלבד. הטעם ראשון הוא שצריך לתת ביטוי — ולו גם סמלי, סמלי מאוד, ולו גם מעוות — לצורך להגיש סיוע למשפחות מרובות ילדים, שרובן, למרבה הצער, נמנות עם שכבות המצוקה וזקוקות לסיוע. הטעם השני, ואותו יש להדגיש והדגשה יתירה במיוחד בימים אלה, הוא שיש צורך לתת ביטוי מיוחד ומודגש לסיפוק שאנחנו חשים מהעובדה, שההצעה המונחת לפנינו אכן מושתתת על זכויות שווה למשפחות מרובות ילדים ללא הבדל אתני, לאומי או דתי.

הסיפוק הזה איננו מלא. עדיין יש בפנינו הטעם המר של פרשת קצבאות הילדים — ק"ץ. הסיפוק איננו מלא גם מפני שרבה עדיין הדאגה שמא מה שתוקן בחוק הזה על-פי עצות הנכונה של היועץ המשפטי לממשלה יקולקל על-ידי דחפים לאומניים בלתי-מרוסנים.

אבל מעבר לשני הטעמים האלה, החשובים מאוד בעיני, אין בפנינו על החוק הזה אלא דברי תמיהה, הסתייגות וביקורת. אני רוצה להסיר כמה מיתוסים שצמחו מסביב לחוק הזה.

חברי הכנסת, מהי האמת ההיסטורית, מה הוא כור מחצבתו של החוק הזה? האמת היא, שהחוק הזה נולד במפגש בין שתי מגמות: האחת — שנקודת המוצא שלה היא לאומית-יהודית, והשנייה — שנקודת המוצא שלה היא חברתית.

המגמה הראשונה באה ואמרה: העם היהודי בכלל — גם חלקו הנמצא בישראל — עובר תהליך של הצטמקות. צריך לעזור לו לחפש את גרילתו. ההנחה היתה, שאם יומרצו משפחות מרובות ילדים, ייתן הדבר תנופה לגידול מחודש של העם היהודי. הגישה השנייה אמרה שהבעיה היא כעיה סוציאלית, צריך לעזור למשפחות האלה, הנמנות ברובן עם

נאווה ארד (המערך):

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, מי שמעמך את דבריו של סגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת בן-ציון רובין, לא הרגיש בהם כל חגיגות. היתה לי הרגשה שהוא מכיז בפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל חוק משפחות ברוכות ילדים. אבל הוא יודע — וקולו לא יכול היה להסתיר את זה — שהחוק הזה רחוק מרחק עצום לא רק ממה שמפלגתו הבטיחה לכותרים, אלא גם ממה שמפלגתו הגישה לממשלת ישראל. אין זה חוק משפחות ברוכות ילדים, גם השם שלו אינו "חוק משפחות ברוכות ילדים". מדובר פה על סיוע. לא על זה דובר כל הזמן.

כבר התייחסו לזה חברים אחרים וגם אני מוכרחה להתייחס לזה. אומנם יושבים כאן מעטים, אבל בתוכם נמצא מר אברהם דנינו מזהב"י — קבוצת אנשים שבמשך שנים ציפו לרגע הזה שבו כנסת ישראל תקבל חוק משפחות ברוכות ילדים ברוח אחרת לגמרי, והיום הם חוזים בחזרה לשיטת סעד ולגישה כזאת למשפחות. שבמשך השנים ניסינו לברוח ממנה בחקיקה סוציאלית. בתקופות קודמות היתה שיטת הסעד הזאת נהוגה. היא היתה נהוגה גם לגבי משפחות גדולות וגם לגבי אוכלוסיות נזקקות אחרות. אבל אנחנו הגענו למסקנה, שיש גם מושג של זכאות, של זכות: לא בחסד — בזכות, דרך מוסדות — בזכות, לא בחסד.

מה מובא כאן היום? — כמעט הייתי קוראת לזה חוק סיוע משפחות ברוכות ילדים. ביטוח סיוע — אספו כבר שלושה מיליארדי שקל ולא נוהגים אגורה. פה לגמרי לא ברור מה יתנו, אבל שם החוק נקרא חוק הסיוע. אין כמו חוק הסיוע הזה על-מנת לחשוף את צביעותה של הממשלה הזאת בהטבות. כמה היא מסיבה בחוק הזה? וכי יש בו אלמנטים שניתנו במשך שנים במדינה והיום הם ניתנים, כביכול, מחדש?

מי שלוקח את החוק לידיו — הרי מה שממש קופץ מול העיניים זה האלמנטים של הענישה, האלמנטים של החקירה, האלמנטים של מבחני ההכנסה שבחוק. מה תעשו לילד, שייכנס למוזיאון אחרי שיעטרך לעבור את כל מבחני הכושר, יתברר שהוא קיבל הנחה במוזיאון עקב הצהרה לא נכונה על הכנסה? אני אחייסם אחר כך לחוק ואראה לכם כמה ענישות יש בחוק הזה.

מה שבולט מאוד לעין הוא ההבדל בין החוק שהגישו סיעת המערך, על כל חבריה, לבין החוק הזה. קודם כול — מעניין מאוד — נציגי אותו משרד, נציגי אותה ממשלה עצמה, דאגו בהזדמנות אחרת לכך שקצבת הילדים תופסק בדיוק בגיל 18. יש משפחות, שקודם לכן נכללו בקטגוריית של משפחות ברוכות ילדים ועכשיו הן יוצאות מגדר קטגוריה זאת והחוק הזה לא חל עליהן. בתוכן יש נשים עובדות — דאגו לכך שלברכות מבין הנשים העובדות שילדיהן נולדו לפני 1975, יורידו נקודת זיכוי כאשר ילדיהן יגיעו לגיל 17.

מצד אחד הממשלה הזאת לקחה כל מה שהיא יכולה לקחת ממה שניתן בעבר. מובן שעומדים על גיל 18. אנחנו דיברנו על גיל 21.

בחוק שהגשנו מטעם המערך כלל לא הוזכר המושג של הכנסה. החוק היה חוק משפחות ברוכות ילדים. פה נכנס מיד אלמנט ההכנסה. זה לא דומה למה שעשינו בעבר. אם רצינו לעודד — — —

שר התקשורת מ' צפורי:

חישוב הערכת עבודתה של האם במשפחה מרוכת ילדים, דבר שהיה יכול להשפיע מאוד על גודל ההכנסה?

אני רוצה לומר לאנשי תמ"י בכל הידידות ובכל נימת הפולמוס המתבקשת כאן: אתם מתימרים להגן על השכבות החלשות, ואילו בזמן שלטונה של הממשלה הזאת הורע מצבן. העוני גבר — ובעיקר בקרב המשפחות האלה — משתי סיבות: האחת — שכן המינימום במדינה נשחק שחיקה נוראה; השנייה — נשחקו קצבאות הילדים. אינני רוצה להיכנס לפולמוס עם חבר הכנסת שבח וייס. אנחנו חיים במדינה כרושנית. לא הסוציאליזם עומד כאן לדיון כרגע. אבל, מבחינת הצדק הסוציאלי המינימלי, מבחינת הפרודוקטיביות של החברה ומבחינת הצדק הבני על הפרודוקטיביות של החברה, במקום להתחיל בדבר העיקרי הקשור בעבודה, היינו בתמורה הוגנת לעבודה, במקום למנוע מצב שבו אנשים העובדים 25 יום בחודש ימצאו את עצמם ומשפחתם מתחת לקו העוני בגלל שכרם העלוב והמחפיר, במקום כל זה אתם מאגפים את הנושא הסוציאלי מכל הצדדים ולא מתחילים מן העיקר. כאשר הבאתם הצעת חוק שכר מינימום, הרי הצעת חוק זו היתה בגדר שיפור מסוים לגבי המצב של שכר המינימום במשך עד לאחרונה: אבל היום, חבר הכנסת רובין, לפי הנתונים האחרונים — כבר לא בנושא קצבאות הילדים חיקתם משהו לפני חודשיים. ומה מראים התיקונים? אינני רוצה ללול בהם, אך אתם לא החורתם את קצבאות הילדים למה של 1975.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צבן, יש לי בקשה אליך, אנא סיים. ואומר לך גם מרדע: רשומים עוד אנשים רבים.

יאיר צבן (המערך):

אני כבר מסיים.

אביא את הנתון העיקרי. למשפחה עם שישה ילדים, ערך הקצבאות היה אז 48.3% מהשכר הממוצע במשק, ועכשיו — 41.1%; למשפחה עם חמישה ילדים, ערך הקצבאות היה אז 70.3% מהשכר הממוצע במשק, ואחרי התיקון — 61.6%. זאת למרות התיקון שעשינו.

יגאל כהן (הליכוד):

חבר הכנסת צבן, לעומת מצב המדרד זה לא ירד.

יאיר צבן (המערך):

אנחנו מדברים על ההתפלגות של החברה הישראלית. ועוני הוא מושג יחסי בתוך החברה. לך, חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד, אינני צריך להסביר את זה.

אני רוצה לומר במשפט אחד: סגן השר בן-ציון רובין, ב-1977, כשהממשלה עלתה לשלטון, היו 5.1% מהמשפחות מרוכות הילדים מתחת לקו העוני. אשתדך גדל השיעור שלהן פי-שלושה ומעלה. לפני שש שנים — אנחנו מדברים על משפחות מרוכות ילדים — היו 28,000 ילדים מתחת לקו העוני. אשתדך — כ-70,000 ילדים. האם החוק הזה יעלה משפחות מעל לקו העוני? התשובה היא: למעשה לא. ליתר דיוק אומר: כמעט שלא. כאן מקור הכשל בחוק הזה, הוא איננו מתמודד התמודדות רצינית עם הבעיות האמיתיות של המשפחות מרוכות הילדים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן, רשות הדיבור לחברת הכנסת נאווה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת בני שלטא.

חברת ל"ז, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים —

היא, כביכול, נמצאת במסגרת פריצת הדרך והסיוע למשפחות ברוכות ילדים, לאותה משפחה הממשלה הזאת אומרת: את נקודת הקצבה לקחנו לכם. לנקודת הקצבה יש כללים. כבר נאמר כאן. שנקודת הקצבה רחוקה ממה שהיא היתה ב-1975. מצמידים אותה למדר — לא לשכר הממוצע — אבל יש כללי הצמדה מסוימים. נעשה עכשיו ניסיון לעשות אותם טובים יותר. אבל למשפחה הזאת — שלקחו ממנה את נקודת הקצבה — אומרים בחוק הזה, שאם יש לה ילד בפנימייה — היא תהיה זכאית להשתתפות בשיעורים. בהתאם לכללים, בהתאם למבחנים, בהתאם לתנאים. החזירו לה את הקצבה. מה אתם מספרים פה סיפורים?

כל עניין הסיוע לדיור נעלם. בהצעת המערך דובר על דיור. דובר על עזרה לדיור בשכירות, דובר על כללים מסוימים הנובעים ממצוקות אמיתיות וממה שקורה למשפחות כאשר נולדים להן עוד ילדים. פה ודאי אין דיור. גם סגן שר העבודה והרווחה אמר — — — רגע, רגע. שלא תטעו: לא מדובר כאן שכל מה שכתוב בחוק יתקיים ב-1983. הרי האוצר לא נותן להם. יהיו שלבים ועוד שלבים. האם מי שלוקח חוק זה לידו חושב, שכל החוק האומלל הזה יתבצע? הרי גם לא מתכוונים לבצע את החוק האומלל הזה.

מדובר גם על עזרה בתחבורה. מתי תהיה עזרה בתחבורה? — אם יקטינו את הסובסידיות למפעלי התחבורה הציבורית.

מה אתם עושים למשפחות מרוכות הילדים? אתם מחזירים אותן לרמה הנמוכה ביותר של נזקקות. ויש דבר שעליו אי-אפשר לעבור בשתיקה. אני רוצה לומר, שכאשר קראתי את החוק הזה, הוא קצת הזכיר לי את חוקי העניים באנגליה, ודאי שזה הזכיר לי שיטות הנהוגות בארצות מסוימות. כבואן לפגוע בחלק של האנשים: חקירה, חריזה לתחום צנעת הפרט. יש כאן פתח לרברים, שאם החוק הזה יעבור, אנחנו לא נסכל לעצמנו בגינם. אתם יכולים לתאר לעצמכם כמה הטבות כבר נותנים, ומה שיעור ההטבות, ובכן, דאגו היועצים המשפטיים לא האוצר להבהיר, שיהיו חובעים ושיבדקו את ההצהרות, ושגם השר יסמך אנשים להיכנס. לאן? — לבית המשפחה. הוא יסמך אותם להיכנס לבתים בכל עת סבירה — דרך אגב, זה גם כלילה — לכל מקום, שיש לו יסוד להניח שנמצא בו אדם התובע טובה, או בן משפחה, לשם חקירה בקשר לתביעה כאמור, לדרוש כי יוצג בפניו כל מסמך, שלדעתו יש לו קשר לתביעה כאמור ולחקור כל אדם בכל עניין הנוגע לחוק זה, ובלבד שלא יידרש אדם לתת תשובה או עדות העלולות להפיל. מחצית החוק הזה היא ענישה. ומי שמבין בשירותי סעד יודע, שזה הוא חוק סעד, חוק לעניים. איך אפשר להעלות על הדעת שייצרו אפשרות כזאת: להיכנס לבתים ולהחליט, האם משפחה זכאית או לא זכאית. הרי ברור מה אפשר לעשות עם דבר כזה מי שמעוניינים בכך.

בהחלט תמכתי בהצעתה של חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמחלינו. זה חוק אומלל, ויכול להיות שלו היה לנו אומץ לב, היינו צריכים לבוא ולומר, שהממשלה הניחה כאן דבר עקרוני, שכמדינת ישראל לא תהיה אפליה בין ילד לילד. אבל חוק כזה יוצר — וייצור — אפליה בין אזרחים לאזרחים, יחזיר אותנו לתקופה של סעד, ויחזיר את החקיקה הסוציאלית לימים שכבר שכחנו אותם כמדינת ישראל.

לכן, נדמה לי, כבוד היושב-ראש, שיום זה רחוק מלהיות יום חג. לדעתי, צריך היה שלא להצביע על החוק הזה, אלא לדאוג לכך שיהיה רוב להבאת חוק שונה לחלוטין, המבוסס על התמיכה בעיקרון, שמשפחה ברוכה ילדים זכאית למגילת זכויות בכבוד ובזכות.

נאום ארד (המערך):

זה רע מאוד, מפני שזה בדיוק נאמן לקו שלכם, כבוד השר צפורי. הקו שלכם הוא לתת תמיכה לנצרך ולא למצרך. הקו שלכם בחוק הזה — זה האלמנט שלו — יביא ליצירת סטיגמה, יביא לכך שאנשים ילכו עם תעודת עני. יש כאן תעודות רבות, יש כאן טפסים רבים, יש כאן שרים רבים, אבל מלבד זה אין כאן שום דבר.

שר התקשורת מ' צפורי:

למה אדם עשיר צריך לקבל תמיכה? מה זה שייך לתעודה?

נאום ארד (המערך):

סגן שר העבודה והרווחה דיבר על כך שזו פריצת דרך ביחסה של מדינת ישראל למשפחות ברוכות הילדים. אם פריצת דרך זו היא מצב, שבו אתם מנהיגים מחדש את מבחני ההכנסה — — — ואתה הלוא שומע מה שאומרים חבריך לממשלה: הם ניסו לשנות את כל החוקים במשדר שלך על-ימנת שיתנו לעניים ולא יתנו למי שהם מגדירים כעשירים, אבל אפשר יהיה לשחק עם זה. אני אומרת למי שמדגיש, ובצדק, שהחוק הזה שווה לכל הילדים במדינה: אני מאוד מפחדת, שבתקנות הקיימות בחוק הזה תימצא הדרך — ולא יהיה קשה לעשות זאת — לדאוג לאפליה בין מגור אחד למגור שני.

בחוק של המערך — כשדובר על המשפחה, כשדובר על חינוך ותחבורה, דובר על החינוך והתחבורה של המשפחה. ברור ששוערת החינוך והתחבורה של הכנסת הוצאה, ושצריך להשאיר את כל הדברים להתייעצות בין השרים, אבל בחוק הזה מדובר על הנהגה שתיתן רק לילדים — לא למשפחה — למופעים, או למה שיקבעו זאת על-פי מבחני הכנסה?

כאשר מדובר בחוק זה על מענק הוצאות חינוך, מדובר על כך — זה סעיף הענישה, כמעט לכל סעיף כאן מצורף סעיף ענישה — שרשאים לקבוע בחקנות הוראות בדבר החזרת המענק ממי שקיבלו ולא השתמש בו למטרתו.

יש כאן דבר נוסף. הפניתי לסעיף זה את תשומת לבם של אנשי תמ" ואני מפנה אליו גם את תשומת לבו של כל מי שחרד לדרכי החלוקה האחרות אשר עדיין מתנהלות במסגרות ההסכמים הקואליציוניים. יש כאן סעיף האומר, שלא רק שייקבעו כללים למענק החינוך — לא רק שייקבעו לו תנאים, לא רק שייקבע לו סכום, לא רק שייקבעו לו מועדים לתשלום — אלא ייקבע גם לידי מי הוא ישולם. האם הוא ישולם למשפחה? או אולי הוא ישולם למוסד? אולי ישולם לבא-כוח המוסד? אולי יש כאן משהו שאותו אנחנו כלל לא יודעים?

כביכול דואגים כאן לתרבות ולאמנות של הילד. אבל המציאות היא, שמאותם ילדים באותן משפחות נעלמו כל אותן הטבות שהיו יעברו. מערכת החינוך היום ענייה בשירותי חינוך משלים, בהעשרה, בבתי-חלמיר, בעזרה לשיעורים בבית, ככל אותם דברים שהתמקרו באותה אוכלוסיית ילדים. הרי זו אינה אלא זריית חול בעיניים לומר, שכביכול ניתנות כאן הטבות גדולות.

ההפנימיות — איזו צביעות, אלוהים אדירים, איזו צביעות, לסגן שר העבודה והרווחה אין ברירה. אני משוכנעת, שלו יוכל היה לומר את כל האמת, הוא היה מדבר לגמרי אחרת מעל הירוק הזה. האם כלב חפץ וכשמהה רבה הוא הביא למצב, שהוכה הפסיקו לתת למשפחות הגדולות את נקודת הקצבה עבור ילד המוחזק בפנימייה? אני מתארת לעצמי שלא. לאותה משפחה, שקצבת הילדים לילדיה הנמצאים בפנימייה הופסקה — ולמשפחות הלוא יש הוצאות על הילדים האלה — ואשר

הו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. חבר הכנסת, אני מכריז על סגירת רשימת הנואמים. לא ייתכן שבכל פעם ייכנס חבר כנסת לרשימה. הוא לא יושב באולם, אבל כשיחשק לו — הוא ייכנס להירשם. אני מכריז על סגירת רשימת הנואמים. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, לידתו של חוק זה במועצה עיריית חיפה, לשם הוא הובא בידי חבר מועצת העירייה אברהם דנינו, אשר משך את העגלה, הקים ועדת-משנה, ובהתמדה רבה, בדרכות למטרה. הפך ארגון קטן לתנועה הנקראת זהכ"י, והיום אנחנו עומדים בפני הצעת החוק הזו כפי שהיא. אני יכול לומר, שברשויות מקומיות מסוימות, גם במועצה שלי, אנחנו מגשימים מאז ומתמיד את העקרונות של הצעת החוק הזו, בדרך של התחשבות בתחומים שונים ומחן הטבות שונות למשפחות ברוכות הילדים.

אבל בכל זאת אני רוצה לומר משהו לגבי החוק: אינני מכין את הייעוץ שקיבלה הממשלה בהצעת החוק הזאת, הן מהייעוץ המשפטי לממשלה והן משר המשפטים עצמו. האם אסור לממשלה בהצעת חוק המוגשת ב-1983 — שהיא לא משהו בסיסי כמו הביטוח הלאומי, אלא הצעת חוק של חוספת — לתת העדפות לקבוצות אוכלוסייה שהיא חפצה ביקרן? וכמדינה הזאת הלא נותנים הרכה העדפות: נותנים העדפות לעיר פיתוח, משום שרוצים לפתח יישובים מסוימים הנמצאים בספר; נותנים העדפות למפעלים, משום שרוצים שהמקצועות המסוימים והמפעלים המסוימים האלה יקבלו העדפה. מדוע אסור לעשות זאת כאן? ואני סולד, חבר הכנסת ותד, מאפליה בין יהודים לערבים. אני סולד מזה.

מחמד ותד (המערך):

אני גם יודע שטובי ידידיך הם ערבים.

בני שליטא (הליכוד):

אני בעד מניעת הטבות האלה מיהודים שאינם משרתים בצבא, מסוכני שירות. אנשים שאינם מוכנים להגן על המדינה שלהם, האם המדינה צריכה להחזיר להם בהטבות? גם סוכני שירות הם מחוץ לתחום, לגבי.

יאיר צבן (המערך):

האם הצעת לאזרחים הערבים להגן על המדינה שלהם והם סירבו?

בני שליטא (הליכוד):

זו סוגיה אחרת. בעניין זה אני שותף לך בכמה דברים. יש לי כמה רעיונות בנושא הזה.

מחמד ותד (המערך):

האם אתה בעד מדינה פלשתינאית?

בני שליטא (הליכוד):

המדינה הזאת מתקיימת בזכות אותו גרעין ואותו קומץ המגן עליה בגופו. ואם אנחנו לא נטפח ולא נעודד את הקומץ הזה —

יאיר צבן (המערך):

איזה קומץ?

בני שליטא (הליכוד):

— לא תהיה מדינה, לא תהיה ממשלה שתיתן. ואני מוסיף ואומר: לא יהיה גם עם שיקבל. כן, הקומץ הוא העם

היהודי הקטן שישנו במדינה הזאת. הבנים של כולנו, שלולא הם לא היתה עצמאות ולא היתה ממשלה שתיתן ולא היה עם. כולנו לא היינו קיימים בשביל שיהיה עם שיקבל משהו.

מחמד ותד (המערך):

והדתיים, האם הם לא יהודים?

בני שליטא (הליכוד):

לאורך כל הדרך עשיתי הפרדה ברורה. לא בין יהודים לערבים אלא בין מי שמשרתים בצבא לבין מי שאינם משרתים, ואין אצלי אפליה בין יהודים לערבים.

אני מתפלל על הייעוץ שניתן. אולי הוא התבסס על נהגים מסוימים הקיימים בעולם הרחב, על המשפט הבין-לאומי. אבל, האם כל מדינות העולם הן כמו מדינת ישראל? האם אסור למדינת ישראל ליצור מצב, שבו יינתנו העדפות לאותה קבוצת אוכלוסייה העובדת קשה, המתאמצת, הנהרגת לפעמים, לאנשים המשרתים שלוש שנים בצבא, לאנשים שנותנים, היום זה כבר יותר מחורש מילואים בשנה, והנקראים בכל פעם אל הדגל? — בהחלט מותר, ורק פיק ברכיים של שר מסוים בממשלה הביא להגשתה של הצעת החוק כפי שהיא היום.

הו"ר מ' כהן-אבידב:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

מחמד ותד (המערך):

מעניין מה אומרת התורה.

חנן פורת (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כיוון שאני מבקש לומר דברים קשים כנגד החוק המוצע בזה, אני רוצה לפתוח בביטוי אישי: אינני — חס ושלום — כנגד משפחות ברוכות ילדים וכנגד ריבוי הילודה. ברוך ה', ביסמן טוב ובמזל טוב, כליל תשעה באב זה ילדה אשתי את בתנו השמינית, ועכשיו יש לנו ארבעה בנים —

קריאות:

מזל טוב, מזל טוב.

חנן פורת (התחיה):

— וארבע בנות, כך שהאיוון והשויון נשמרים במשפחתנו. ודווקא משום כך, לא רק שאינני שבע רצון מן החוק הזה, אלא אני סבור שהוא מרחיק אותנו מן המגמות, שאפשר שלשמן היתה הכוונה להכינו.

לחוק מעין זה צריכות להיות שתי מגמות-יסוד: האחת — לסייע למשפחות ברוכות ילדים להתמודד בכבוד עם האפשרות לגדל אותם כראוי; השנייה — לעודד את הילודה במדינת ישראל ולתת תמריץ למשפחות ברוכות ילדים.

אני סבור שבחוק הזה אין משום סיוע בכבוד למשפחות ברוכות ילדים, לא רק בגלל אותן סיבות נכונות שהוצגו כאן, בעיקר עליידי אנשי המערך, ושעל פיהן נותנים פה פירושים לא משמעותיים, אשר אינם חוקפים את עיקרי הבעיות, אלא גם מפני שכדרך זאת, לפי מיטב הבנתי, הופכת המשפחה ברוכת הילדים והילד שצריך להחזיק את הכרטיס בתור לחיאטרון, שהוא ממשפחה ברוכת ילדים, למפ שאנחנו היינו מכנים, בדרך כלל, לבעל "כרטיס מסכן". אני אינני רוצה שילדי יחזיקו ב"כרטיס מסכן".

מחמד ותד (המערך):

מדוע שזה לא יהיה כרטיס כבוד? למה אתה קובע שזה "כרטיס מסכן"?

חבורת ל"ז, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים —

המפתח. לפי מיטב הכנתו, נערך כחינוך, באווירה, הוא נערך ביצירת תודעה אחרת.

מי שיתבונן יראה שבאמצעות הכרית, דרך משל, אחוז התמותה כיום עולה על אחוז הילודה ויש בה ריכוז טבעי שלילי. דבר זה אינו נובע מחוסר אמצעים, אלא מאותה אווירה ניהיליסטית של "אכול ושתה כי מחר נמות", מאותה אווירה הגורסת שצריך למצוץ את הצוף של החיים כמו פרפר העובר מפרח לפרח, מאחוז הגירושין והבגידות הגדול והולך. כל הדברים הללו — הם המביאים למיעוט הילודה, הם היוצרים את האווירה של התנסות בכל החוויות המיניות האפשריות. חוץ מאשר כיסוד הפשוט והבריא של "פרו ורבו ומלאו את הארץ".

אינני סבור, שאנו נשיג זאת עליידי כך שבחדר המיטות של משפחות יהודיות יהיה שלט שבו תהיה כתובה מצוות ברכת הפריה. נשיג זאת עליידי כך שאכן תיווצר האווירה המתאימה — שהיא, אגב, מאומחת היום דווקא עליידי סוציולוגים ופסיכולוגים — המראה מה הערך ומה הטעם ומה הדין שבמשפחה ברוכת ילדים, שבה הילד מוצא את מקומו, שבה הגדול עוזר לקטן, שבה נוצרת אווירה, שאין ביטוי יותר טוב לה מאשר דבריו של משורר התהלים: "אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך, ונה כי כן יברך גבר ירא ה'". ברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל מי חיוך וראה בנים לבניך, שלום על ישראל" — אווירה שיש בה משום בנייה של משפחה, ששורשה כלפי מטה ונופה נטוי כלפי מעלה.

הייתי מציע לסגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת בן-ציון רובין, שאת התקציב — על כל פנים, את אותו חלק של התקציב המיועד לפירוים הללו — נקדיש לפעולות הסברה מתוחכמות, חכמות ורחבות, על ערכה של המשפחה ברוכת הילדים, על היפה שבה. אפשר לכוונת את הדבר הזה בכל מיני דרכים, ואין כל ספק שזה היה תורם הרבה יותר מאשר ההטבה הסוציאלית, שכמעט אין בה כלום.

אני מבקש להצטרף לדברים שנאמרו כאן עליידי חבר הכנסת בני שליט, ואולי אכטא אותם בסגנון אחר, גם באותם עניינים שבהם יש מקום להטבה כלכלית — אין זה נכון להגדיר כאפליה את ההטבה הניתנת למשפחה שבניה והוריה משרתים בצה"ל וגושים בעול שאין כבוד ממנו גם מבחינה כלכלית, כמצאיות שבה אפשר שיהיה צורך להקריב מעבר לכלכלה גם את החיים.

במסגרת תנועת התחיה הצענו — כדי להביא למצב שבו האוכלוסייה הערבית תהיה בתוכנו תהיה כמעמד שווה ותחוש את עצמה שוות זכויות וחובות — כי יתוקן חוק השירות הלאומי כך שיקף גם את האוכלוסייה היהודית וגם את האוכלוסייה הערבית במקביל, כך שבשכיל כולם יהיו שלוש שנים של שירות לאומי חובה, על כל המשמעות מכך. הדבר הזה יאפשר לראות את השוויון גם במסגרת הזכויות וההטבות. במצב הקיים — שבו לאוכלוסייה הערבית יש פטור משירות בצה"ל ופטור משירות לאומי — אינני סבור, שהשקיעה העקרונית, שהביטוח הלאומי — ואינני דן בהטבות הדלות והעלויות בחוק שלפנינו — ינתן למשפחות שלפחות אחד מבניהן שירת בצבא, יש בה משום אפליה. נקבע כאן, שנותנים סיוע למי שיש אצלם הקבלה בין הניתנה לקבלה.

אל יהיה הדבר קל בעינינו. איננו מדברים כאן על אחדים שוליים, רבותי. כדאי שנדע את הנתונים, ושהם יעמדו לנגד עינינו. סגן שר העבודה והרווחה בן-ציון רובין דיבר על

חנן פורת (התחיה):

מסיבה פשוטה: שהכבוד והמסכנות אינם מחבטאים בהנחה לחיטורן — בדיוק כך — וגם לא בכל שאר הדברים הדלים האחרים.

מחמד ותד (המערך):

— או המדינה יכולה לשלם.

חנן פורת (התחיה):

מי שמבקש לסייע למשפחות ברוכות ילדים בכבוד — יגדיל את קצבת הביטוח הלאומי בדרך הפשוטה והטבעית, ולא יתן פירור של הטבה פה ופירור של הטבה שם, ויתן למשפחה לשקול כיצד היא תתייחס ותבנה את כלכלתה על-פי היסוד הזה. אני גם רוצה לומר — —

מחמד ותד (המערך):

חיל הקונה ב"שקם" ומקבל הנחה, האם הוא מסכן? איש ההתיישבות העובדת הקונה ב"המשכיר" ומקבל הנחה, האם הוא מסכן? מדוע רק משפחות ברוכות ילדים ייחשבו מסכנות?

חנן פורת (התחיה):

אני רוצה לומר לך, שכלל אינני מאושר מזה — אני לא מדבר על מסגרות של המערכת הקיבוצית או המערכת המושבת — שאיש וזכה להטבה כתוצאה מזה שהוא חבר קיבוץ. אני בהחלט אינני מחייב את זה. אני גם חושב, שבאמת יש בזה גם תועלת עניית, תועלת מסכן.

מחמד ותד (המערך):

האם התנחלות ועיירה המקבלות תמיכה הן מסכנות? אנחנו הלא יודעים מי יושב שם. משפחות ברוכות ילדים יושבות שם ולא בצפון תל-אביב.

נאור ארד (המערך):

הן יושבות בשכונות של תל-אביב.

מחמד ותד (המערך):

בדרום.

חנן פורת (התחיה):

מייד אגע בזה. אני רוצה להדגיש, שמי שמבקש להיטיב למשפחות ברוכות הילדים — שיגדיל את מסגרת קצבת הביטוח הלאומי ולא ישחק בפרטים שוליים, שבקושי מעלים או מורידים.

אני גם סבור, אגב אורחא, שחוק הביטוח הלאומי צריך לעבור שינוי רדיקלי. גם את זה אני אומר כאב למשפחה ברוכת ילדים. אני חושב שחוק הביטוח הלאומי היה צריך להיות חוק פרוגרסיבי, הנובע בהתאם לרמת הכנסתה של המשפחה. אינני סבור, שמשפחה עשירה צריכה לקבל אותו היקף של ביטוח לאומי שמקבלת משפחה דלה. טוב היה אילו כך היו פני הדברים, אם אנחנו מבקשים לתמוך. הדבר הזה היה חוסך למדינה הון רב. אבל לא בזה עיקר דברי.

השאלה המרכזית העומדת בפנינו ובפני העם היהודי היא מה היא הדרך לעידוד הילודה, מה היא הדרך להתמודד עם בעיית הערבים. לא דרך שלילית כגון צמצום ההגירה, הגליה, חיפוש דרכים למיעוט הערבי החי בתוכנו, אלא דווקא הדרך החיובית — בנייתה וגידולה של המשפחה היהודית.

אני מקבל את דבריו של יאיר צבן, שהביא בפנינו את הנתונים אשר לפיהם יש מעט מאוד התאמה, קורלציה, בין ההטבה הניתנת למשפחה לבין התמריץ שיש בכך לגידולה ולהרחבתה. השאלה הזו היא שאלה בעלת חשיבות מכרעת לעתידה של מדינת ישראל. אבל המפתח כלל איננו בחוק כזה.

הוא עשה הכול ולפעמים באופן הרבה יותר דרסטי. לליכוד יש חולשה — — —

מחמד ותד (המערך):

למה את לא מצטרפת למערך?

גאולה כהן (התחיה):

אני קודם כול בתחיה.

באשר לחוק הזה במקורו — יושב כאן דנינו ידידנו, שרן מחבר כנסת אחד למשנהו, מסיעה לסיעה, ממפלגה למפלגה, עם החוק שבידיו, וכששר המשפטים בא להחתים אותי על עצומה על החוק הזה — עוד כשהיינו באופוזיציה — בירכתי אותו, אינני יודעת אם הוא זוכר זאת או לא, ושמחתי לחוק הזה.

אף אחד — לא מן המערך ולא מן הליכוד — לא ניסה להתנצל על כך שהחוק חל רק על יוצאי צבא, זה היה ברור. חיכך אגע בתסכולים ובמלכודים של המערך. אבל היום — כולם מתנצלים. בגלל מה? בגלל כניעה ללחצים של שחי קבוצות: חמ"מ מכאן ואגודת ישראל מכאן, המנוחות. למעשה — אומנם לא כולם, אבל יש בשתייהן מגמה כזו — מאחוריות לאומית כוללת. חמ"מ היה רוצה שזה יחול רק על יוצאי צבא. אבל אם זה לא הולך — לא חשוב. העיקר שבכחירות אפשר יהיה לנוסף בחוק: אנחנו השגנו הישג סוציאלי, חוק, הציעו להם כל מיני דרכים אחרות, אבל הם לא קיבלו אותן, כי כהן איי-אפשר לנוסף. ולגבי האגודה — כולנו יודעים. הכג"ץ בא ובצדק אמר: אם יוצאי צבא — אז אך ורק יוצאי צבא, אם לא יוצאי צבא — יחול החוק גם על האוכלוסייה הערבית. בצדק.

הבה נראה מה כאן העניין הזה של אפליה: מדינת ישראל מבוססת כולה על חוק ראשון, שהוא חוק הנקרא בפי רבים חוק גזעני ומפלה — חוק השבות.

מחמד ותד (המערך):

זה לא דומה.

גאולה כהן (התחיה):

תן לי לדבר, אגיד לך עד כמה זה דומה ועד כמה זה אינו דומה. אין ספק שחוק השבות הוא חוק שבמהותו — ללא כיסוי, בצורה מאוד ברורה — בא ואומר, שההטבה הזו של ליהפך אוטומטית לאזרח חלה אך ורק על יהודים. החוק הזה הותקף עליידי העולם כחוק גזעני.

יאיר צבן (המערך):

על-ידי מי? הוא לא הותקף עליידי העולם.

גאולה כהן (התחיה):

חוק זה הותקף על-ידי ערבים, על-ידי העולם הערבי, כחוק גזעני, וזה נכון. וזה היה החוק הראשון שמדינת ישראל, כמדינה ציונית, קיבלה. היא אמרה: נכון, זאת מדינה יהודית, ויש העדפה. זה בקשר לעלייה מבחוץ, הוא הדין בקשר לעלייה הפנימית.

חיים רמון (המערך):

מי אומר את זה?

גאולה כהן (התחיה):

אני אומרת.

יאיר צבן (המערך):

למה שיקנו חלב באותו מחיר שאנחנו קונים?

גאולה כהן (התחיה):

חבר הכנסת צבן, אינני הולכת להגיד דבר כל כך מיוחד בלי לנסות להסביר אותו. אני אסביר.

117,000 משפחות ברוכות ילדים, ש-39% מתוכן הן באוכלוסייה הערבית ו-61% — באוכלוסייה היהודית. איננו מדברים כאן על מספרים שוליים: 46,000 משפחות ערביות, 71,000 משפחות יהודיות.

אני חוזר ואומר: רק תיקון חוק השירות הלאומי, שישווה את החובות המוטלות היום על אזרחי מדינת ישראל, יאפשר להתחלק שווה בשווה בזכויות ובחובות כאחד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. אני מבקש מחברי הכנסת להקפיד על הזמן, השעה די מאוחרת ורשומים עוד חברי כנסת רבים. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת יעקב גיל.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שהנאום הכי טוב בעיני הוא ההצבעה, אני מקדימה ואומרת שאני אצביע נגד החוק, אצביע נגד החוק על מה שאין בו, אצביע נגד החוק על מה שיש בו.

על מה שאין בו כבר דובר כאן. בעיקר אני רוצה להזכיר — בלי שום קשר לכך שהחוק הפך לחוק סעד — שעניין השיכון הוא הנושא המשמעותי ביותר לצירוף הזה של משפחות ברוכות ילדים יוצאי צבא. הנושא הזה הוצא מהחוק, חמ"מ הסתפקה בפירוים, אני מאוד מצטערת שאני אומרת את זה אבל הדבר צריך להיאמר, כי מכאן אנחנו גם למדים איך עוות החוק הזה. חמ"מ הסתפקה לא בצדק שיעשה אלא בצדק שייראה, שאפשר לנוסף בו כלפי חוץ, כלפי הכוחות, ולומר: ראו, השגנו חוק משפחות ברוכות ילדים. לא חשוב בדיוק מה או כמה, העיקר שיהיה חוק משפחות ברוכות ילדים שאפשר לנוסף בו.

אני לא יודעת כמה ילדים יעזור החוק הזה להוליד, אבל אני יודעת שהוא כבר הרבה מאוד אשליות. זהו חוק עקר, נפל.

אני רואה פה את שר המשפטים וזה מעורר אותי לומר עוד משפט אחד: כולנו כבר ציינים כלפי התופעה הזו, שחוקים פושטים צורה ולובשים צורה בגלל לחצים, לחצים של קבוצות.

יאיר צבן (המערך):

מחר תהיה עוד דוגמה לכך.

גאולה כהן (התחיה):

אנחנו יודעים שאנחנו חיים בעולם עם הגבלות. צריך להיות מציאותיים, אומרים: מוכרחים להתפשר. אבל יש גבול גם לדבר הזה, ודאי שגם לחוק הזה.

דיברו פה הרבה על תולדות החוק, ובוזו אני דווקא לא רוצה להאריך. אני רוצה לדבר על נושא האפליה-כביכול הקשור בו, והאפליה לא-כביכול. דובר כאן על תולדות החוק. כולנו יודעים שהיה ברור שהחוק במקורו — ואם זה חשוב לליכוד, גם בסעיף הקואליציוני בעניין משפחות ברוכות ילדים — הוא חוק שצריך להיות מוחל על יוצאי צבא. את החוכמה איך עושים את זה לימד המערך את הליכוד. המערך עשה את כל הדברים שהיום הוא מבקר עליהם את הליכוד. גם הוא הפלה — חיכך נדבר על מה שנקרא אפליה — הפקיע, עשה הכול. הוא רק לא דיבר כל כך הרבה, הוא עשה את זה בלי אידיאולוגיה. הוא לא דיבר כל כך הרבה על הצד המשפטי, על כך שצריך לעמוד בבג"ץ, והיועץ המשפטי לא השתתף בכל ישיבת ממשלה שם. הוא עשה את זה קצת יותר בשלל, אבל

או מפיגור אחר — אפשר לעודד אותה, על-פי החוק. אני אומרת שיש כאן הצדקה ושאני יכולה להגן על זה, בוודאי כאשר זה קשור עם יוצאי צבא. יש לזה גם הסבר רציונלי. אנחנו בפירוש חושבים — הדבר הזכור כאן ואני רוצה להדגיש אותו ולהרחיב עליו את הדיבור — שבנושא חוק שירות לאומי נעשה עוול גמור, עיוות, במשך שלושים וחמש שנות קיום המדינה. יש אזרחים במדינת ישראל שיש להם זכויות בלי שיהיו להם גם חובות. יש להם הזכות להצביע וכל הזכויות האחרות, אבל אין להם חובות. אנחנו חושבים שאת הדבר הזה צריך לתקן באמצעות חוק שירות לאומי. כמו שיש אצלנו פטור לבנות, יהיה גם להם פטור. אני לא בעד פטור לבנות שלנו ואלחם נגד זה, אבל כמו שיש פטור לאנשי דת — אני גם נגד פטור לאנשי דת — יהיה גם להם פטור, כפי שהסטטוס קוו במדינת ישראל מחייב כיום. שישירות שירות לאומי בכפרים שלהם, ככתי-החולים שלהם, בכתי-הספר שלהם, שיקדישו שלוש שנים למדינה שיש להם זכות הצבעה בה.

חיים רמון (המערך):

גם אם הם רוצים, הם אינם יכולים. כאשר יוכלו — תגיש את הצעת החוק הזאת.

גאולה כהן (התחיה):

תנועת התחיה ניסתה פעם לקדם את זה. זה לא הלך. נגיש שוב את חוק שירות לאומי.

מחמד ותד (המערך):

בינתיים תתמכו בחוק הזה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת גאולה כהן, את צריכה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

העדר חוק שירות לאומי במגזר הערבי הוא עיוות הדורש תיקון. ננסה לקדם את העניין. אני מקווה שנקבל את עזרת המערך ואת עזרתו של חבר הכנסת ותד בנושא זה. אז כל מי שמשרת את המדינה — יש רבים שרוצים לשרת את המדינה בנאמנות, אני בטוחה בזה שיש רבים כאלה — יקבל את כל הזכויות המגיעות לאלה המשרתים את המדינה. עד אז אין ספק שאם נעודד — הרי אני רוצה לעודד את האוכלוסייה שלי, האוכלוסייה היהודית, מה גם שרוב העם נמצא מחוץ למדינת ישראל — — —

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

חבר הכנסת רמון, למדתי מן המערך לעודד דווקא יוצאי צבא. משהו טוב למדתי מהם. יש גם דברים טובים. אין לי שום חשכון בעניין הזה. אני רוצה לפגוע בזכויות האזרח, אבל אם מקבלים חוק לעידוד — — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

פעם אחרונה, נא לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

בסדר. אם מקבלים חוק לעידוד — אז שיהיה עידוד, משהו לפני משורת הדין. במצב הכלכלי של מדינת ישראל אני כהחלט רוצה שהחוק הזה יחול על אותה אוכלוסייה המשרתת את האינטרסים הלאומיים של מדינת ישראל היום. עם זה, כמו שאמרתי, אנחנו נגיש את החוק לשירות לאומי. היום אצביע נגד החוק הזה.

י"ר צבן (המערך):

אני רוצה לעזור לך לפתח את התיוזה. למה שחלב לילדים לא יעלה להם יותר ביוקר?

גאולה כהן (התחיה):

רגע, רגע, אני אסביר לך. בפירוש אמרתי, שחוק השבות קשור לנושא העלייה. העם היה מעוניין שיבואו יהודים ושיהיה רוב יהודי בארץ-ישראל.

מחמד ותד (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

רגע, אני יכולה להמשיך כך.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת גאולה כהן, לא אחת גם את נוהגת בשיטה הזאת כאשר אחרים נואמים. אבל זה שהם עושים לך את זה, זה לא מוצדק.

גאולה כהן (התחיה):

השחק גם אותי.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

לא אחת את נוהגת בשיטה הזו. אם את רוצה — בבקשה, אומר להם שלא להפריע לך, אגן עליך במאה אחוזים. חברי הכנסת, אני מבקש שלא להפריע לחברת הכנסת גאולה כהן בקריאות ביניים.

גאולה כהן (התחיה):

אינני נגד קריאות ביניים, אתם ודאי יודעים את זה. אבל אתם הלוא רואים, שאני מתכוונת לפתח נושא מסוים. אתם מתנגדים, אבל אתם מפריעים לי לפתח את הנושא.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

זה טבען של קריאות ביניים.

י"ר צבן (המערך):

האם את רוצה שניתן לך לגמור את הבניין ואז נתקף?

גאולה כהן (התחיה):

טוב, המשיכו.

עד לאחרונה היה ברור, שחוק השבות הוא חוק מפלה, הקשור בעלייה מכתחין. אני סבורה, שאפילו לא היה העניין של קי"ץ — קצבאות יוצאי צבא — מדינת ישראל יכלה לחוקק חוק שיתייחס לנושא העלייה הפנימית, חוק שיבוא במפורש לעודד את העלייה הפנימית. אני מתפלאת על המערך, שבגלל בעיות דמוגרפיות הוא בורח מיהודה ומשומרון. אין לנו יהודים שם — הוא אומר — אז אני כורח מיהודה ומשומרון. לפי זה, עוד מעט יצטרכו לכרוח גם מת"א-ביב. הבעיה הדמוגרפית כל כך מפריעה לו, עד שהוא מעודד אותה גם פה. אבל זה שייך לכל המלכודים והסתירות הפנימיות שבחוק המערך. אני רוצה להיכנס לזה עכשיו.

בעניין הזה אני כהחלט סבורה שאין שום אפליה. זו מדינה יהודית. היא מעוניינת ברוב יהודי ורוצה לעודד זאת. ומצאו דרך לעשות זאת, שהיא גם ביטחונית. בעצם, אני רואה בבעיה הדמוגרפית לא רק בעיה לאומית חברתית אלא גם בעיה ביטחונית. העם שלנו רוצה להתקיים. להתקיים זה גם עניין של ביטחון. בעניין הזה אין לי שום הרגשה שאני עושה עוול. לעם הזה נעשה עוול. הוא איבד מיליונים. בארצות-הברית היה פעם משפט של אדם, שלא התקבל לאוניברסיטה מפני שקיבלו אז כושים. בית-המשפט העליון אמר אז, שקבוצה שסבלה מעוני

ובסעיף 16 של מגילת העצמאות מצאו לנכון חברי המרעצה הזמנית, שחתמו על מגילת העצמאות, להפנות קריאה לכני העם הערבי תושבי מדינת ישראל: "לשמור על השלום וליטול חלק בבניין המדינה על יסוד אורחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה".

כך קבעו נבחריו העם ב-1948, מייד עם קום כאשר המדינה. דהיינו — משקלו של השוויון, משקלם של מתן הזכויות השוות ושל הקריאה לעם הערבי השוכן בתוכנו להיות שותף במאמץ של בניית המדינה הזאת, צריך היה, למעשה, לשים לאל את כל התפיסות של שלושת קודמי, שדיברו נגד האוכלוסייה הערבית — אם גם תוך תשלום מס שפתיים, שאנחנו נגד אפליה בין יהודים לערבים". המבחן של הדברים האלה הוא בדרך החקיקה, ובכל פעם שאנחנו מנסים להתחכם בדרך זו או זו ולהתעמר בדרך זו או זו באוכלוסייה הערבית, החיה אתנו מאז קום המדינה, אנחנו איננו משרתים את האינטרס של מדינת ישראל.

רוני מילוא (הליכוד):

האם אתה מכיר את המושג "יוצא צבא"?

יעקב גיל (המערך):

חבר הכנסת רוני מילוא, כבר נלאינו מלהשמיע לכם בחזרה: הרי לשם כך עליתם לשלטון, כדי לשנות דברים ולעשות אותם טוב יותר. אבל מה מתברר? מתברר, שבמשך שש השנים שאתם כשלתון, שילמתם למדינה בריבית דריבית על הדברים הרעים שנעשו מאז קום המדינה ועד שעליתם לשלטון, במקום לבוא ולתקן אתם מחזירים אותנו בחזרה אל הדברים הרעים.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

יעקב גיל (המערך):

לא הייתי אז בכנסת, אבל אני מודיע לך, חבר הכנסת מילוא, שאילו — — —

היו"ר מ' סבידור:

האם לפני כדאי גם היו דיאלוגים, או כשאני בא אני מחיה את המליאה?

יעקב גיל (המערך):

אתה פשוט מכניס אווירה של התרוממות רוח.

ועל כן, גם אם נעשו עוולות, באתם אתם וניסיתם לייפות אותן בדרך של מתן הטבות לאלה, שבזמן שהייתם קיימת קצבת יוצאי צבא לא נתנו להם. הנה עכשיו מתראייני שם חבר הכנסת פרוש, מי יודע מה הוא יגיד על הנושא הזה — הנה, הבט, במרומי היציע — ואני מניח שהוא מכין לך עבודת לילה, חבר הכנסת רוני מילוא.

חברי הכנסת, אל לנו לומר שזהו חוק לעניים. אנחנו חייבים לראות את הדבר החיובי שבו, את הצד האוניברסלי שבו, את העובדה שהוא בא לשרת כל אזרח ואזרח במדינת ישראל, ללא אפליה וללא הבדל דת, גזע ומין, כפי שקבעו מקימי המדינה. מי שחושב, שעל-ידי נטילת זכויות מהאוכלוסייה הערבית החיה אתנו — פעם בצורה כזאת, פעם אחרת על-ידי אימתן זכויות לסטודנטים, ופעם שלישית בדרך אחרת — ואחר כך מצפה ומבקש, שאנחנו נראה את כל תושבי מדינת ישראל כמקשה אחת, נאמנים לדרך — לדעתי, יש לו כעיה.

לכן, חברי הכנסת, אני רוצה להציע, שסגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת רובין, לא יחשוב שעל-ידי הבאת הצעת

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב גיל, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב ראש, יושבים פה תריסר — או, כדי שלא נפריז, עשרה למניין — מתוך 120 חברי הכנסת, בשעה שאנו עוסקים בנושא שהוא מן החשובים ביותר. הכנסת נדרשה לנושא זה, כאמת ובתמים, כמי שמתמודדת עם הבעיות האמיתיות של ההוכרה הישראלית. ולואי שההתמדה של אברהם דיניו לשמוע את הדיון הזה הייתה הופכת גם נחלת רבים מחברי הכנסת, כי אז היו יושבים ומתדיינים ומתווכחים.

כנוגע לעניין השירות הלאומי לערבים, שהציעו כאן חברי סיעת התחיה, אני רוצה להגיד לחבר הכנסת חנן פורת, שהעם היהודי קודם עשה ואחר-כך שמע, בניגוד לכל העמים. מי שרוצה באמת ובתמים לשרת את האינטרסים הכוללים של מדינת ישראל — קודם יעשה, ואחר-כך ינסה ללמוד, להקשיב ולתהות מה עוד ניתן לעשות ולא עשינו.

דומני, שהמסגרת של החוק היא שהליכה אותי והביאה אותי לרצות להצטרף לתמיכה בו. אני רוצה לקוות ולהאמין שבתהליך החקיקה לקראת הבאתו גאולה כהן דיברה עליהם, שלישית נוכל לפשט אותו ונוכל להביא אותו כך, שהוא אכן ישרת את המטרות שלמען נועד, בלי שכל הקונוטציות וההקשרים של חוק לעניים, לרלוונטים ולקבצים — הצריכים להוכיח את דלפונותם כדי לזכות בהטבה — יתלוו אליו.

זאת ועוד: אם נבצע אנחנו את הכתוב בהוראות החוק, הבאות לבחון ולהבחין בין מי שמדווח נכון ומי שאינו מדווח כראוי כדי לזכות בהטבות הקשורות בחוק, כי אז העובדים שנצטרך לגייס כדי לפקח על כך יאכלו כל חלקה טובה של התקציב המאושר.

אנחנו נמצאים במצב מוזר מאוד. אני מדבר אחר שלושה חברים מסיעות הקאליציה, שהיו אנוסים על-פי אילוצים פנימיים מסוימים — שחברת הכנסת גאולה כהן דיברה עליהם — להגיש הצעת חוק בדחיפות ובחופזה, מפני שהבינו שאם לא יעשו כן, הם עלולים להיות במצב של אפוזיציה, או אפוזיציה בפוטנציה. זאת הצביעות שישנה בתהליך של חשיבה על חוקים והגשת חוקים בכנסת הזאת, על-ידי הממשלה הנוכחית.

חברי הכנסת רבים פירטו כאן את המשמעות של הרגסיה שאנו מכניסים בתהליך החקיקה, אבל לחוק הזה השתרבבו, חברי הכנסת, הרבה מאוד אלמנטים גזעניים-לאומניים. ואני רוצה שנזכור היטב את המתאם — דיברו כאן על מתאמים: מי שמרד כסמכות, מי שמבצע כמרדיו מעשים בניגוד לחוק או בניגוד להחלטות הכנסת, הוא הראשון שיוצא למלחמה נגד ניסיון של קבוצת אזרחים במדינה לתת ביטוי ליריעתם, להשקפתם ולתחושתם. המתאם הגבוה הזה קיים גם לגבי זכויות האזרח, מבלי להביא בחשבון שאנחנו נמצאים במדינה שעדיין אין לה חוקה.

במגילת העצמאות של מדינת ישראל, בה' באייר התש"ח, 14 במאי 1984, בעיצומה של מלחמה קשה ועקובה מדם, בעצם הימים הקשים ההם, כאשר המדינה עמדה במצב של להיות או לא להיות, — השכילו מקימייה של המדינה לקבוע בסעיף 13, שהוא מספר של זכות בעם היהודי ואין לגביו דעה קדומה, — אני מצטט: "המדינה תהיה מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום, חקיים שוויון וזכויות חברתיות ומדיניות גמור לכל אזרחיה, בלי הבדל דת, גזע ומין".

שבח וייס (המערך):

מה גם שהיא יכולה להצטרף לקואליציה עם המערך.

חיים רמון (המערך):

היא תעשה בתבונה אם היא תעשה זאת, אבל אנחנו לא יכולים להחליט כאן הערב בנושא הזה.

שבח וייס (המערך):

אבל אפשר להציע.

חיים רמון (המערך):

אפשר להציע, אז אני מציע זאת כשם חבר הכנסת שבח וייס. אינני מניח שהוא מוסמך להציע, אבל זאת הצעה. אני בעד זה.

אני רוצה להתייחס לנושא אחד: האוניברסליות של החוק. אני אצביע בעד החוק הזה רק בתנאי שהוא יהיה חוק אוניברסלי. היו כאן חברים, שניסו בלוליינות לומר, שהם אינם נגד אפליה, אבל למעשה הם בעד אפליה. הם רוצים לעודד באמצעות החוק הזה חלק של האוכלוסייה — את הרוב — ולהפלות לרעה חלק אחר של האוכלוסייה, וזאת — בחוק שאין לו דבר וחצי דבר עם העניין של יוצאי צבא. אני רוצה לומר, שאני בהחלט בעד חקיקת חוק חיליים משותתרים. אני מקווה שבמושב הבא של הכנסת — אם יהיה כזה, אם לא יהיו בחירות — אכן יעצו חוק כזה, ואני אהיה בין אלה שיזימו חוק חיליים משותתרים. כל ההטבות שהמדינה רוצה להעניק לחייל המשותתרים יכללו בחוק זה, בו בלבד ולא כשום חוק אחר, והן תהיינה קשורות ישירות לאותו אדם ששירת בצבא. אם צריכים לתת למי ששירת בצבא לימודים אוניברסיטאיים חנים — זה יהיה כתוב בחוק הזה. אם צריכים לתת לו סיוע בשיכון — זה יהיה כתוב בחוק הזה. אבל אי-אפשר לקחת חוק, שאין לו דבר וחצי דבר עם יוצאי צבא, ובעזרת איזה פטנט להפלות לרעה 550,000 תושבים של מדינת ישראל, שהם אזרחים שווי זכויות.

אני מבין, שחלק של חברי הכנסת גרים ביהודה ובשומרון והם רוצים להעתיק למדינת ישראל את הסטנדרט של יהודה ושומרון. זה בדיוק הדבר שמפניו אנחנו מזהירים כל הזמן את הכנסת ואת הציבור: אי-אפשר להפריד בין מה שנעשה ביהודה ובשומרון לבין מה שנעשה במדינת ישראל. זה סימן לכך, ביהודה ובשומרון יש חוק אחד ליהודים וחוק אחד לערבים, ועכשיו אותם נציגים התומכים בזה ביהודה ובשומרון רוצים ליצור גם בתחומי הקו הירוק מצב, שבו יהיה חוק אחד ליהודים וחוק אחד לערבים. זה הצעד הראשון בדרך ל"רודיוזציה" של מדינת ישראל. אנחנו איננו רוצים לחיות כמדינה, המתנהלת לפי חוקים הנקבעים על-פי גזע. ואי-אפשר לברוח מזה, כשום פנים ואופן.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

כל ההתלהבות שלך אינה עושה את מה שאתה אומר לנכון: להיפך.

יעקב גיל (המערך):

חבר הכנסת בן-מאיר, חשבתי שקוזה עם חברת הכנסת ארכי-למזולניו.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

קוזה, ואני לא אצביע.

חיים רמון (המערך):

הוא קוזה להצבעה, לא לקריאות ביניים. חבר הכנסת בן-מאיר, זאת איננה התלהבות. זאת דאגה, דאגה כנה ואמיתית לכך שלא תיצרו פה מציאות שאנחנו איננו רוצים לחיות בה. מציאות שבה הבדלים ייקבעו על-פי הקריטריון של "למי

החוק הוא יוצא ידי חובתו. והדברים שאמר הבוקר בדיון, בגלל זה"ל — שאין נפקות באיזה דרך החוק הזה יתקבל, עם יוצאי צבא או בלי יוצאי צבא, ובלבד שהוא יתקבל — אינם מקובלים עלינו. בעניין זה, חברי הקואליציה שלך אינם עומדים מאחוריה. אם אתה תזכה להעביר את החוק הזה, אדוני סגן השר, זה יהיה בקולות האופוזיציה דווקא. האמינות שלך תיבחן בכך שהחוק לא יושבש בתהליך החקיקה שלו. בתהליך הכנתו לקריאה השנייה ולקריאה השלישית. החובה הזאת מוטלת עכשיו עליך, מבחינה מוסרית ומצפונית. מפני שאתה זוכה בקולותיהם של אלה שלא היו רוצים לעשות הבחנות בין אוכלוסיות שונות. ואין לצפות שההסתייגויות, אשר יועלו בוועדה שתדון בהצעת החוק ותכין אותה לקריאה השנייה ולקריאה השלישית, אולי יושעו את אלה שאינם רוצים לתמוך בחוק.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מסיים בקריאה, שכל מהלך החקיקה — בין שיעשה בימים אלה ובין שלא, ואני מקווה שכן — לא יפגע באוניברסליות של החוק ולא יפלה בין אורח לאורח.

היור"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת גיל. אני מזמין את חבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — את חבר הכנסת יגאל כהן.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בניגוד לכמה מחברי הכנסת שדיברו בעד הצעת החוק ואמרו שיצביעו נגדה, וגם בניגוד לאלה שדיברו נגדה ובסוף יצביעו בעדה, אני — באופן מפתיע — גם אדבר בעד הצעת החוק וגם אצביע בעדה. אני מניח שאהיה יוצא דופן בדיון הזה, למעט מספר מצומצם של חברי הכנסת.

מחמד ותר (המערך):

האם אפשר להצטרף אליך?

חיים רמון (המערך):

כן.

תיקב גיל (המערך):

אינך היוצא-דופן היחיד.

חיים רמון (המערך):

לא, אני היחיד. אבל היה מפתיע לשמוע פה חברי הכנסת, ששפכו אש וגופרית על הצעת החוק, ובסופו של דבר אמרו שהם יצביעו בעדה. קשה לי להבין את זה.

אני חושב שביסודו, החוק הזה הוא חוק טוב. הוא איננו מושלם, יש בו בעיות, אפשר היה לחוקק חוק טוב יותר, אבל את כל הדברים האלה אפשר לומר כמעט על כל חוק שאנחנו מחוקקים פה. יש מעט מאוד חוקים שהכנסת הזאת מוציאה מתחת ידה, שניתן לומר עליהם שהם מושלמים. בחוק הזה — למרות כל פגמיו — יש כמה יתרונות, שבגללם אנחנו צריכים לתמוך בו.

אני רוצה לומר לנציגי הקואליציה, שלדעתי החוק הזה לא יעזור להם לכסות על כל הפגירות הקשות שהם פגעו בשכבות המצוקה במדינת ישראל. אבל, אם הקואליציה כבר עושה מעשה חיובי קטן — אולי המעשה היחיד שאפשר להגיד עליו שהוא "בדרך הנכונה" — אני לא אתנגד לו רק משום שהקואליציה הציעה את זה, אני לא אתנגד לו רק מפני שתמ"י רוצה לזכות באמצעותו ביתרונות מסוימים בקרב בוחריה. לא אנהל את המאבק עם תמ"י ועם הקואליציה על גבן של המשפחות ברוכות הילדים.

יגאל כהן (הליכוד):

לא, אני מתקשה להיזכר בשמו, אבל נזכרתי ואני מודה לו שהוא הזכיר לי.

אני חושב, שהחוק הזה לא עומד בשני מבחנים עיקריים. אליבא דהשקפתי, כל הטבה כלכלית צריך שחיתתן למי שזקוק לה. תמיד תמכתי — ואני תומך גם היום — בהקטנת הפער, באפשרות להעלות באמת את רמת החיים של השכבות החלשות יותר, של המשפחות ברוכות הילדים, של מי שרמת הכנסתם היא נמוכה, שצריך לסייע להם. אני בהחלט בעד צדק חברתי. אבל לא יעלה על הדעת שבמדינה כשלנו אפשר יהיה בנשימה אחת להעניק הטבות לכול — סובסידיה לכול, הטבות למשפחות ברוכות ילדים לכול — בלא שיהיה שום מבחן לרמת ההכנסה. את הלווקוס הזה מדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה. בסיכומי של דבר, אין לנו הכוח "להרים" את זה, ועל-ידי כך אנחנו נעמיק את הפער, כי ניתן גם לחזק וגם לחלש. אני בפירוש נגד הגישה הזאת, ואני חושב שהיא לא תחזיק מעמד לאורך ימים. ואני שואל את מי שבנשימה אחת יכול לבוא היום ולומר: אני בעד זה שחוק משפחות ברוכות ילדים יתחיל על כולם, אבל אני בעד זה שחוקק מיד חוק חיילים משוחררים וניתן גם להם דירות ועוד ועוד: מי ייתן? ממה לתת? למי יש כוח "להרים" את כל זה?

חיים רמון (המערך):

נצא מלבנון, ננהיג שעון קיץ. יש לי כמה הצעות בשבילכם.

יגאל כהן (הליכוד):

שמעתי את הדברים האלה.

ואז, רבותי, אין לי ברירה אלא להנהיג גם את המבחן השני. ואומר פה על הסף, ואני חוזר ואומר את זה בהכרה מלאה: אנחנו היינו מיעוט בין עמים ובהחלט יש לי רגישות למתן זכויות אזרח לכל מיעוט — אבל זכויות המלוות בחובות. פה לא מדובר בזכויות אזרח, פה מדובר בהטבות כלכליות, ולכן המבחן שאנחנו מציעים — יוצאי צבא — הוא פשוט, הוא ברור. מי שהולך לצה"ל, מי שנותן שירות לאומי, מפסיד שלוש שנות הכנסה, שזה היום 5 — 6 מיליון לירות וכן התחלה שלו שונה מזה של משפחה ברוכה ילדים, שאין בה מי שהולך לצבא ויש לה הכנסה הזאת. אז מה אתם משווים? איזו אפליה יש פה? יש זכויות אזרח כלליות, אבל הטבות כלכליות ניתנות למי שזקוק לכך. ולא אנחנו המצאנו את הפטנט הזה של איי-הליכה לצבא. נכון, הערבים לא רוצים ללכת לצבא, אולי גם אנחנו לא רוצים שהם יילכו, אבל נוצרה מציאות, שבה לאותה משפחה ברוכה ילדים שאין בה יוצא צבא יש, כפועל, רמת הכנסה אחרת. מי שמתעלם מזה אינו מכיר את המציאות, או שהוא מדבר בססמאות. מי שאינו יוצא צבא גם אינו משרת במילואים. אתם יודעים מה זה שירות מילואים לשכיר, או לעצמאי שעסקו ונפגע? מי עושה את החשבון הזה? לכן אני אומר בפירוש, שהמבחן צריך להיות גם בקריטריון הזה, וזו אינה אפליה. יש זכויות בביטוח הלאומי על פגיעות גורל — קצבאות נכות, שאירים, אלמנות. כל אותם דברים שהם באמת מכות גורל — אני בעד זה שהן יינתנו לכולם, אבל הייחבן לתת הטבה כלכלית למי שיש לו הכנסה אחרת?

נכון שאי-אפשר להגיד: אתה לא הולך לצבא, אני לא רוצה שתלך לצבא, ולא לפתוח אפיק של שירות לאומי גם למיעוט הערבי. ויש לנו מה להציע להם, יש להם מה לעשות כמורים, כאחיות. אומרים לי: הם לא יילכו. אני מוכן אפילו להגיד שזה יהיה בזכות.

נולדת, שבה לילד שנוכל לאם ערבייה לא יהיו אותן זכויות כמו לילד שנוכל לאם יהודייה.

יהודה בן-מאיר (חזית רתית לאומית):
למה המפלגה שלך תמכה בקי"ץ?

חיים רמון (המערך):

המפלגה שלי עשתה בעבר כמה טעויות, וזו אחת מהן. זו רדאי טעות. בגלל הפטנטים האלה של המפלגה שלי, הליכוד יושב היום כשלטון.

יהודה בן-מאיר (חזית רתית לאומית):

האם אתה באמת חושב שזה בגלל זה? האם בגלל קי"ץ אתם הפסדתם את השלטון?

חיים רמון (המערך):

אני חושב שהיו אצלנו סטיות מן הדרך. אבל מה שאצלנו היה כגדר סטייה הפך אצלכם לדרך המלך, וזאת הבעיה. אנחנו לא התגאנו בכך, לא הפכנו את זה לאידיאולוגיה. אתם הופכים את זה לאידיאולוגיה, לאידיאולוגיה שמפלה, שמפרידה.

אמרת, שאני בהחלט בעד מתן זכויות. ואז מציאים את הפטנט של השירות הלאומי. אני רוצה לומר לכם, שאין לזה דיים ואין לזה רגילים. היום אי-אפשר לתת עבודה במסגרת השירות הלאומי לאותן בנות שבאמת רוצות בכך, וצריך להקים מנגנון מיוחד. ויש אצלך במפד"ל, חבר הכנסת בן-מאיר, גוף שלם העוסק במציאת תעסוקה לבנות האלה. זאת אומרת שזה לא דבר פשוט, זה דבר מורכב. איפה, אם כן, נמצא תעסוקה ל-100,000 — 150,000 בני נוער ערבים שילכו לשירות הלאומי? אבל אני בעד זה.

יהודה בן-מאיר (חזית רתית לאומית):
אני לא.

חיים רמון (המערך):

אני בעד שירות לאומי. אבל אי-אפשר לומר: אנחנו לא יוצרים מערכת של שירות לאומי. אנחנו, כמדינת ישראל, גם לא כל כך מתלהבים לגייס את כל הערבים לצבא. ואחרי שאנחנו אומרים: לא שירות לאומי ולא גייס לצבא — עכשיו גם נעניש אותם. את ההיגיון הזה אינני מקבל.

לכן אני מציע לך, סגן שר העבודה והרווחה, שתעמוד בתוקף בוועדה על העניין הזה. חלק גדול של חברי הכנסת מן האופוזיציה, התומכים היום בחוק, לא יתמכו בו בקריאה השנייה ובקריאה השלישית אם מתכונתו תשתנה והוא יהיה, למעשה, החוק הראשון המפלה באופן ברור בין יהודים לערבים במדינת ישראל.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יגאל כהן ואחריו — את חבר הכנסת יהודה בן-מאיר.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אגיד לכם את האמת: ישבתי עכשיו והקשבתי לזה שקדם לי — — —

יעקב גיל (המערך):

חבר הכנסת רמון.

יגאל כהן (הליכוד):

חבר הכנסת רמון.

היו"ר מ' סבירור:

אמרת שתגיד את האמת. האם אתה מתקשה בזה?

חוברת ל"ז, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים —

לא "רודיוזציה" של ישראל, ואני גם לא בעד אמריקניזציה של ישראל, אני בעד יהודיוזציה של ישראל, שתהיה מדינה יהודית.

אבל אם מדברים על דמוקרטיה ועל שוויון — אפשר להביא דוגמאות, למשל, מארצות-הברית של אמריקה. זו מדינה שיש בה שוויון בפני החוק, שוויון לכל האוכלוסייה, אבל המדינה הזאת מייחדת אוכלוסיות מסוימות להטבות מיוחדות בהתחשב בגורמים מסוימים, ואיש אינו רואה בזה אפליה. אין מה להתכבש בכך, וצדק קודמי, חבר הכנסת יגאל כהן. יש הבדל חד וברור בין זכויות אזרח להטבות כלכליות, ואף אחד כאן כנסת אינו מעלה על הדעת — ואף אחד גם לא הציע אף פעם כנסת הזאת — איזו שהיא הכחנה בין זכויות אזרח חוקיות בין יהודים, ערבים, דרווים או צ'רקסים במדינה הזאת. אינני מאמין שמישהו יציע את זה. למותר לומר שאני וסיעתי נתנגד לזה ככל חוקי. אבל יש הבדל גדול בין זכויות אזרח לבין הטבות כלכליות ואחרות המעניקות העדפות —

חיים רמון (המערך):

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
הקשב: העדפות הניתנות לאוכלוסיות מיוחדות, אביא לך דוגמה מארצות-הברית. שם רווחת הדעה, שצריך לחקן מצב שנוצר כמשך 200 שנה, היתה בארצות-הברית אפליה נגד הכושים. זה נתון בוויכוח בארצות-הברית, אינני אומר שלא. אבל עכשיו יש מדיניות של ממשלת ארצות-הברית בעניין זה, באישור בית-המשפט העליון. יש שם מושג אשורנקרא affirmative action — פעולה של אפליה חיובית של הכושים וההיספנים, כפי שהם נקראים, על חשבון האחרים, במקרה זה הלבנים, כדי לחקן מצב שנוצר. זו אפליה כלכלית-חברתית נגד קבוצה מסוימת.

חיים רמון (המערך):

זה לא דומה למצב בארץ.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חכה, עוד מעט תשמע למה זה דומה. זה כלל לא דומה.

באים ואומרים, למשל, שמחייבים אוניברסיטאות ומקומות עבודה לקחת אחוז מסוים מקרב האוכלוסייה הכושית, נניח, גם כאשר מולם עומד איש לבן העולה עליהם מבחינות מסוימות. זה נתון בוויכוח. חלק גדול של הארגונים היהודיים מתנגד לזה, מפני שהסובלים מכך הם היהודים. אבל היהודים בארצות-הברית לא טענו שזו גזענות או אפליה. יש רק ויכוח, האם זה טוב או לא טוב.

עוד מעט אגיע לדוגמה ממדינת ישראל. עוד לא היו אנשים שאמרו את הדברים מעל הכמה הזאת. אני אגיד זאת ללא כחל וסרק, ללא שום בושה.

מה קרה לקבוצה הזאת בארצות-הברית? היתה אפליה נגדם. האוכלוסייה הזאת לא סבלה מרדיפות על נפשה, היא לא סבלה מרצח המוני, אבל היא סבלה מאפליה כלכלית-חברתית מסוימת ולכן לא היו לה הזדמנויות שוות. עכשיו אנו מגיעים לדוגמה של מדינת ישראל. אתה יודע שבענין עידוד הילודה, חלק גדול של מדינות העולם — במיוחד המדינות הערביות הסובכות אותנו — פועלות לצמצום הילודה. אני לא אציע שנקוט את השיטות לצמצום הילודה הנהוגות בסין, אבל מדינה כמו מצרים, למשל, עושה מאמצים גדולים מאוד לצמצום את הילודה. יש מדינות שזו המדיניות שלהן, כי זה מתאים למערכת שלהן.

מחמד ותד (המערך):

אתם מדברים מן השפה ולחוך. איש מכם לא העז להגיש הצעה. אתם רק מדברים.

יגאל כהן (הליכוד):

אני בהחלט מציע את זה.

מחמד ותד (המערך):

איפה?

יגאל כהן (הליכוד):

האם מותר לי להגיד לך שאני מציע את זה?

מחמד ותד (המערך):

אז איפה?

יגאל כהן (הליכוד):

אמרו לי בפירוש: אחת תציע את זה, יש חלק שלא ירצו לחת את זה.

מחמד ותד (המערך):

אז תציעו, נראה אתכם.

יגאל כהן (הליכוד):

אני מוכן שזאת תהיה אפילו זכות, ואני מוכן לומר, שמי שהולך לצבא או מי שמשרת שירות לאומי ורוצה בזה ומתנדב לכך — יהיה זכאי. אבל מה הטענה הזאת, ההיתממות הזאת, לבוא ולומר: זה חוק אוניברסלי, אי-אפשר להפלות בין אזרח לאזרח? סלחו לי, אלה באמת שטויות, מפני שפה מדובר על הטבות כלכליות.

לכן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי שהעניין ברור, בהיר, ואי-אפשר לכסות אותו בססמאות. החוק הזה הוא, אולי, הרע במיעוטו. גם אני חושב, שחסר בו האלמנט שדיברתי עליו קודם — מבחן ההכנסה — אבל אצביע נגדו אם הוא יכול לאוכלוסייה, שלדעתי אינה זכאית לכך מבחינה כלכלית.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת יגאל כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהודה בן-מאיר, ואחריו — לחבר הכנסת חמד חלאילה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני לא אפתיע כפי שהפתיע חבר הכנסת רמון כאשר הוא אמר, שהוא גם ידבר בעד החוק וגם יצביע בעדו. המפלגה הדתית-לאומית הכניסה למצב שלה — ויחד עם חמ"י גם חבצה זאת במשא-ומתן הקואליציוני — סעיף מפורש בהסכם הקואליציוני על חקיקת חוק משפחות ברוכות ילדים. אני מברך את הממשלה, את שר העבודה והרווחה ואת סגן שר העבודה והרווחה המביאים היום את ההצעה הזאת לאישורה של הכנסת. זה יום חשוב למדינת ישראל, שתהיה בה מעשיו מגילת זכויות למשפחות ברוכות הילדים.

אני רוצה להביע את דעתי בסוגיה הנדונה כאן. אני במפורש בדעה — ואנמק אותה — שההטבות הכלכליות הכלולות בחוק הזה צריכות להיות מיעדות — כפי שהיה, אגב, בנוסח הצעת החוק הפרטית שהוגשה על-ידי סיעות מספר כנסת — ליוצאי צבא. אני רוצה לומר לחברי הכנסת, וביניהם חבר הכנסת רמון שאותו שמעתי, וגם אחרים אשר דיברו פה גבוהה גבוהה על אפליה — אתה אפילו הגעת לגזע; ואנמק לא אמרת "גזענות", אבל מגזע לגזענות קצרה הדרך — לאט לאט לכם, הורידו את הפרופיל, הורידו את הטון ואל תהלכו אימים על עם ישראל. התכווננו קצת סביבכם בעולם ותראו, שהתופעה הזאת קיימת בכמה מהמדינות הדמוקרטיות ביותר בעולם. זו

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אני לא אמרתי שיפתור רק לכם יש כל הפתרונות
שבעולם. לעולם אין פותרים את הכול.

איך אמר חבר הכנסת רמון? — אין חוק מושלם. הרי צריך
להשאיר גם לכם משהו לחקן בכוא העת. השארנו לכם משהו,
שיהיה לכם מה לחקן בכוא העת. לו החוק הזה היה נותן הכול
— מה הייתם מבטיחים לציבור כדי שיצביע עבורכם? הנה, יש
לכם משהו להבטיח. כשתגיעו לשלטון — תשפרו את החוק
הזה. כל חוק אפשר לשפר. כמה תיקונים הכנסנו לחוק הביטוח
הלאומי? את החוק הזה אפשר לחקן ולשפר. אפשר להרחיב
אותו ולשפר אותו כפי שהכנסת תרגיש שיש לאל ידה של
מדינת ישראל.

לכן אני אומר, אדוני היושב ראש, שיכולנו לומר, שיש
למדינת ישראל הזכות לעודד ילודה בקרב אוכלוסייה מסוימת,
בקרב העם היהודי שסבל שואה ושליש ממנו הושמד. אין שום
פסול בכך. גם זו פעולה חיובית נוסח ה־affirmative action.
אלה הן הטבות כלכליות. אין בכך שום יתרון מבחינת זכויות
אזרח או מן הבחינה המשפטית. איוו השוואה אנחנו עושים?
כל מי שמשווה — זו רק הסתה ותו לא. רק הסתה. שום פסול
אין בפעולה כזאת. בלב שלם ובמפקח נקי יכולתי לומר את
הדברים האלה. זה מה שאנחנו רוצים לעשות.

אלא מה? הדבר הזה אינו מוצע. אפשר לומר: כל
היהודים, בשל היותם יהודים, ורק יהודים, בשל היותם בני העם
היהודי, העם ששליש ממנו הושמד — — הסתכלו כמה
ערכים היו במצרים בשנת 1939 וכמה יש היום: פיישנים,
אין בשלושה. וכמה יהודים יש לעומת מה שהיינו?

יכולתי להגן על זה בלי שום פקפוק. יכולתי להגן על זה
במצפון נקי. אבל מה? — לא זאת באנו להציע. מה באים
האנשים ואומרים? — לא נגיד "יהודים" אלא נגיד "יוצאי
צבא". יודעים שיוצאי צבא הם בעיקר יהודים, אינני מסתיר את
זה, זה איננו סוד. אבל זה אומר שיוצאי צבא משמע — כל
יוצאי הצבא: גם צ'רקסים, גם דרוזים, גם בוראים, גם אותם
ערכים כוודים שהם יוצאי צבא. ויוצאי צבא משמעו גם — אך
ורק יוצאי צבא ולא יהודים שאינם יוצאי צבא. זאת הכוונה. וכי
על זה יכול לקום רעש?

אם הייתי בא ואומר: בואו ונעשה למען העם היהודי —
יכול היה להיות ויכוח לגיטימי האם כן ליחד את העם הזה או
לא. לדעתי אין בזה פסול, זה לא אנטי-דמוקרטי, זה לא גזעני,
זה לא אפליה. אפשר להיות בעד זה ואפשר להיות נגד זה. אבל
כשבאים ואומרים יוצאי צבא? אני לא מציע שירות לאומי
לאוכלוסייה הערבית. צורך מי שיאמר שזה דיבור של סתם: זה
לא יהיה, זה לא ניתן לביצוע.

דיברתי על כך עם מישהו — לא אזכיר את שמו, הוא אינו
נוכח כאן, הוא אינו חבר הכנסת — והוא אמר לי: כמה דברים
אתה יכול להעמיס על המושג "יוצאי צבא"? התפלאתי על
השאלה הזאת. מה זה יוצאי צבא במדינת ישראל? האם יש
מקום לשאול כמה אפשר להעמיס? הקיץ פלוס החוק הזה,
פלוס עוד 500 הטבות — האם יהיה די בכך כדי לפצות יוצאי
צבא בתנאים של מדינת ישראל? קודם כול העניין הכלכלי
עצמו: כמה שנות פלוס שלוש שנות עבודה של אדם? מה שורים
של 60 ימי מילואים בשנה? מה זה אומר למשפחה ברוכה
ילדים? שואלים: מה זה שייך למשפחה מרובת ילדים? —
ודאי שזה שייך. הלא עד גיל 49 או 54 האב נלקח ל-60 ימי
מילואים בשנה. האם מישהו יכול לבוא ולומר לי שהעמסנו
יותר מדי על תנאי השירות בצבא? זה לא רק העניין הכלכלי. זה

כאן, במדינת ישראל, יש אוכלוסייה מסוימת — העם
היהודי — אשר עבר בדורנו את השואה. שליש ממנו נכחד,
הושמד. לתופעה הזאת אין את רוע. מדוע אי-אפשר לדבר על
affirmative action? להכריז אלף אלפי הבדלות, דבר כזה הוא
כשר בארצות-הברית ביחס לקבוצה, שסבלה רק מאפליה
חברתית-כלכלית. מדוע במדינת ישראל אי-אפשר לבוא ולומר:
אני מייחד קבוצה מסוימת, אשר עברה בדור שלנו שואה נוראה
ושליש מבניה הושמד? הלא אנחנו אתר העמים המעטים
המעוניינים בריכוז הילודה.

אני תווד ואומר, שעבור תנועתי התוק הזה איננו חוק
סוציאלי בעיקרו, הוא חוק לאומי בעיקרו. אני חושב שעידוד
הילודה הוא לא בעיה חברתית של משפחות מרובות ילדים
שיש להן בעיות כלכליות. נכון, אומנם יש גם הצד זה, אבל זה
החלק הפחות חשוב. העיקר בחלק הזה הוא העניין היהודי
הלאומי. זהו עם, אשר שליש מבניו הושמד בשואה. איזה עוד
עם כזה יש היום כתבלי? היום מספרנו פחות משהיה בשנת
1939, לפני כמעט 50 שנה. זה איננו אופייני לעמים שמסביבנו.
זה איננו אופייני לעם הערבי הגדול באזורנו. כל מדינות ערב
פועלות בכל מיני דרכים כדי להימנע מעידוד הילודה, הם
פועלים בצמצום הילודה. גם מדינות רבות אחרות בעולם
נזהגות כך.

יכולתי לבוא ולדבר על כך, ללא שום כוונה, גם בלי
הנימוק של יוצאי צבא. יכולתי לבוא ולהציע affirmative
action, כמו בארצות-הברית, פעולה חיובית הבאה
לחקן, ולא אפליה כלכלית-חברתית. זה לא יכול לחקן את אשר
קרה, אבל זו יכולה להיות פעולה אשר לכל הפחות תתחשב
באותה שואה נוראה שכאה על עמנו. אפשר לומר, שיש פה עם
ששליש ממנו הושמד. את סבל השואה נגיש עוד דורות רבים.
יש לנו עניין בעידוד הילודה של היהודים, של העם היהודי, כדי
שאולי — מי יודע מתי — נחזור למספר היהודים שהיה בשנת
1939, לפני 50 שנה.

יעקב גיל (המערך):
אבא שלי גידל 10 ילדים ולא היה צריך שום עידוד. על מה
אתה מדבר?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אתה נגד עידוד — תהיה נגד עידוד. מה אתה רוצה?

יעקב גיל (המערך):

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
או תהיה נגד עידוד. מה אתה רוצה? הרי לא אתך אני
מתווכח ולא על הנושא הזה אני מתווכח. האם אתה חושב
שהעידוד לא מספיק? — אם כן, הצבע נגד. חמיד קל להציע
עולם ומלואו מתוך חוסר אחריות. אנחנו מכירים את זה. להציע
יותר — אין דבר קל מזה. חבר הכנסת גיל, הצע יותר, זה
תפקידו של האופוזיציה, היא תמיד מציעה. אני יודע מה נתתם
כשלא הייתם באופוזיציה. אבל למה להתווכח על זה עכשיו?

עידוד? כן, צריך לעודד. צריך ליצור תנאים, שבהם אפשר
יהיה לקיים משפחות מרובות ילדים. אם אני רוצה עידוד ילודה
— צריך ליצור תנאים, שיאפשרו למשפחה יהודית לגדל
ארבעה, חמישה, שישה ילדים בלא שתהייה לה בעיות
כלכליות נוראות אשר יכבידו עליה.

נאוה ארד (המערך):
החוק הזה יפתור — — —

שכן כך נאמר במגילת העצמאות: "חיים עם בני העם הערבי בדוריקים ועל בסיס של שוויון".

לא פעם אחת ולא פעמים החרשתי, שקיימת נכונות אצל חברים באופוזיציה ובקואליציה לתמוך בצמצום הפער החברתי גם במגזר הערבי, איז בוזק זה טוב ופה למטרה זו. שרים שביקרו במגזר הערבי הצהירו, שיתמכו בקידום הרווחה ובצמצום הפער החברתי במגזר זה. אפילו יושב-ראש הקואליציה, חברי המכובד חבר הכנסת אברהם שפירא, הצהיר בשבוע שעבר, שהוא סבל רבות בחוק לארץ מאפליה ולא ייתן יד לאפליה בארץ-ישראל. זאת ועוד: לאחר שהגשתי — ביחד עם חבר הכנסת מחמד ותד — בג"ץ בעניין הסייג של קצבת יוצאי צבא, קיבלתי מכתבי עידוד למאות מיהודים בחוק לארץ, ודווקא בארצות-הברית.

חברי הכנסת, אחד האנשים הדגולים ביותר שקמו לעם היהודי אמר פעם, שההיסטוריה תשפוט את מדינת ישראל לפי יחסה לערבים החיים בתוכה. אני קורא אפוא לכל חברי הבה, קואליציה ואופוזיציה כאחד, להצביע בעד חוק משפחות מרובות ילדים הן בשל חשיבותו והן משום שאי-העברתו תטיל כתם חמור על מדינת ישראל ועל החברה בתוכה. נבחרנו כנציגי העם. הבה ניטיב עם העם ללא הכדל גזע. מין או דת.

היורד מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת חלאילה. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד, ואחריו — אחרון — את חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפי הערכתי שני נושאים נתונים בוויכוח בבית הזה סביב עניין התמיכה הציבורית במשפחות ברוכות ילדים, וזאת כחלק מוויכוח כולל יותר באשר לשיטת התמיכה, לא שיטת התמיכה האיראליית אלא שיטת התמיכה הטובה יותר במציאות הישראלית. שבה היתה מדינת ישראל נתונה בעשור הקודם ואשר היא תמשיך להימצא בה לפחות בעשור הקרוב. הנושאים הנתונים בוויכוח הם: הגישה האוניברסלית לתמיכה — שכמה חברי הכנסת, וביניהם חברת הכנסת נאוה ארד, נתנו לה יד בדבריהם — מול הגישה שאני אציג ואשר שואלת את עצמה: מה אנחנו באמת מסוגלים לעשות — לא ברמה של הופעה מעל הדוכן אלא כמנוחים יראליים — ואין נבטיה את הצרכים של השכבות הרוקקות לתמיכה?

יעקב גיל (המערך):

קח 30 מיליארד מיהודה ומשמרון והקצב את זה כאן ואז תראה איך תפתור את הבעיה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

ביוקר טוב, חבר הכנסת גיל. כמה קל לפתור בעיות בהליכה בין ספסל 4 לבין ספסל 3. הלוואי, חבר הכנסת גיל — — —

יעקב גיל (המערך):

נסה את זה, נסה את זה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חבר הכנסת גיל, הלוואי ש-30 מיליארד שקל היו מושקעים השנה ביהודה ובשמרון. אילו היינו מגיעים לכך שהיו מושקעים ביהודה ובשמרון 30 מיליארד שקל — שהם בערך 40% ממה שמושקע בפועל — חלק ניכר מזה היה מושקע כמה שמוגדר ב"זרזון של הקוים החלולים", "הצהובים" ו"הירוקים": "תוכנית לוח", אני שמח, שחלקים ניכרים של זה מושקעים בשטחי תוכנית אלון. אבל זה חלק משמעותי של אותם 18 מיליארד שקל המושקעים כיום.

לא רק העניין הנפשי. אנחנו יודעים גם מה פירוש הדבר כריני נפשות. אנחנו יודעים כמה אלפים נפלו במלחמות שלנו. מי שאינו יוצא צבא. איננו נתון לסכנה הזאת. לצער, זו סכנה מתמדת. שהלוראי שלא תהיה עוד. זו סכנה שאינה ניתנת לתיקון כלכלי. אנחנו נוהגים. אנחנו יודעים כמה המדינה הזאת נוהגת — וכמה שנותנים זה לא מספיק למשפחות השכולות. חלילה. אפשר לשאול: האם הכסף יכול להחזיר את מי שנפל במלחמה? — ודאי שלא. אבל אני רוצה להקל על אותה משפחה שאין לה אב, להקל עליה לפחות מהבחינה הכלכלית.

אותו דבר אני אומר פה. להבדיל, אבל על-פי אותו העיקרון: אדם שצריך לשרת בצבא בשלוש השנים הראשונות בחייו שבהן הוא יכול היה להשתכר בצורה הטובה ביותר והיה יכול לעבוד 18 שעות ביממה, ואשר במשך 30 שנה נוספות יותר הוא משרת במילואים, במלחמות אחר מלחמות, כמתח אחר מתח, ומציעים לתת לו הטבות — האם מישוו יוכל לומר שזאת אפליה, שיש פה איזו בעיה, שעושים פה עוול כלשהו בכך שנותנים לו את אותן זכויות? והרי גם אתם אומרים שזה מעט מאוד. את המעט הזה אי-אפשר לתת ליוצאי צבא אלא בצורה הגונה, בצורה אמיתית, לתת לכל יוצא צבא: יהיה זה צירקסי, רדיו או כל אדם אחר.

לכן לסיום, אדוני היושב-ראש, לפי כל חוש של צדק, לפי כל חוש של היגיון, לפי כל חוש ציוני — צר לי שיש בכנסת כאלה המתביישים בציונות, אני אינני מתבייש בזה ואני אומר: לפי כל חוש ציוני, ולא אתווכח כרגע מהי ההגדרה של ציוני — לפי כל חוש ישראלי, לפי כל חוש לאומי, לפי כל חוש של צדק ולפי כל חוש ישראלי, חובתנו לומר שההטבה הזאת תהיה מוקנית וחניתן ליוצאי צבא. אין זה משנה איך נקרא לחוק. נקרא לו "חוק חיילים משוחררים", אין לי כל התנגדות לכך. בוועדה אפשר לתקן את הכותרת של החוק.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני תומך בחוק, אנחנו נצביע בעדו. אבל, בוודאי אתמוך בהצעת ההסתייגות הזאת, וכאשר ההסתייגות תגיע לכנסת — אצביע בעדה ואני מקווה שרוב הבית יקבל את ההסתייגות, כפי שהיא באה לידי ביטוי בהצעות החוק הפרטיות שהוגשו בשעתן על-ידי הסיעות. כוונתי לכך שהחוק הזה ייוחד ליוצאי צבא. אין דבר צודק מזה כתנאים של מדינת ישראל.

היורד מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת יהודה כהן-מאיר. רשות הדיבור לחבר הכנסת חמד חלאילה, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד ולאחרון הנואמים בנושא זה — חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב.

חמד חלאילה (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית רצוני לכרך את חברי תנועת תמ"ע על עצם הגשת חוק משפחות ברוכות ילדים, שהינו חוק נאור המעלה את ערכה של מדינת ישראל כמדינת רוחה סוציאלית אשר נאה דורשת ונאה מקיימת לחושביה.

חברי הכנסת, רצוני ליחד דברי לנושא שבנו התלכטו רבים לפני הגשת החוק, והוא — הסייג של קצבת יוצאי צבא, אשר — לשמחתי — אינו מופיע בחוק. רבות טרחנו, חברי ואני, להוציא סייג זה מהחוק. וכל כך למה? מדובר בהטבות אשר עוזרות לשכבות מצוקה, ואשר מהוות לעתים גורם קריטי בהכנסה החדושיש של המשפחה. מדובר בחוק, העתיד לכלול את כל תושבי ישראל בעלי משפחות מרובות ילדים. לא תיתכן אפליה בחוק כזה, כשם שלא תיתכן אפליה במדינת ישראל.

שיעמידו קריטריון האומר שמשפחה המרוויחה 100,000 שקל בחודש תהיה זכאית לתמיכה.

שר הבריאות א' שוסטק:

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

משפחה עם ארבעה ילדים, גם אם היא מגיעה עד 100,000 שקל לחודש, היא זכאית. אדוני שר הבריאות, כאשר אתה נותן תמיכה בשירותי בריאות לאנשים המרוויחים 100,000 שקל בחודש וכאשר אתה נותן תמיכה בשירותי חינוך לאנשים שיש להם 100,000 שקל לחודש, אתה מגיע לכך, שאין לך אפשרות להבטיח את המינימום בשביל אלה המרוויחים פחות. האשליה הזאת שאפשר לתת לכולם — על זה הוויכוח — היא גישה המכשילה את עצמה במהלך הביצוע. אז אתה נאלץ לסגת מהישגים-לכאורה, מפני שאינך יכול לעמוד בהם. אתה נמצא במצב שבו אין לך די סכף למענוח לילדי אמהות עובדות, אבל יש לך חינוך אקדמי שלוש-רבעי חנים לכול.

יאיר צבן (המערך):

לעולם לא תגיע לכל אלה שזקוקים אם לא תשתמש בשיטה האוניברסלית.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אבל היום אני מצליח להגיע לכך ש-70% של האוכלוסייה — החלק המבוסס — מקבל את מרבית התמיכה הציבורית. כדאי שחברי הבית יידעו, שמרבית מרביתה של התמיכה הציבורית למטרות השונות לא הולכת ל-30% החלשים באוכלוסייה, אלא ל-70% המבוססים.

יאיר צבן (המערך):

ספוג מהם במסוי.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

תגיע ל-90% מיסוי.

הנושא השני הנתון בוויכוח הוא הנושא לגבי הזכות. אני פונה לאותם חברים באולם הזה שהם בעלי השקפת עולם סוציאליסטית: אל תשלו את עצמכם. בניסיון לתת לכולם אתם מכשילים את היכולת לתת לחלק החלש.

יאיר צבן (המערך):

מה לתת? 600 שקל?

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חבר הכנסת יאיר צבן, תן 1,800 שקל, 5,000 שקל למשפחות בשני העשירונים הנמוכים ואל תתיימר לתת רווחה לכול.

יאיר צבן (המערך):

החזר את קצבאות הילדים לרמה של שנת 1975.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

זה יעלה פחות וייתן יותר.

שאלת על קצבאות הילדים — אני מצפה ממך שתהיה שותף בתמיכה בכך שקצבאות הילדים תהיינה חייבות במס, ואז לא נגיע למצב האבסורדי, שמצד אחד — יגאל כהן-אורגד יקבל קצבאות ילדים פטורות ממס ומצד אחר — אתה תבוא להציג, בצדק, את הפער שבין שחיקת השכר הממוצעת לבין קצבאות הילדים. בואו נקלף את הסממאות ונראה למה מקצים משאבים ולמה לא מקצים משאבים.

לנקודה השנייה — חברי הכנסת, לפי הערכתי זכותה המלאה של חברה להבחין בתמיכה בין אוכלוסייה שמוטלת

יעקב גיל (המערך):

קל מאוד להציג את זה כך, אבל אתה יודע שהאמת היא אחרת.

היור' מ' סבידור:

אני משבח את ערנותך, אבל אני מרחם על האחרים. אני באמת משבח את ערנותך.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

והשאלה השנייה הנתונה בוויכוח היא — הלגיטימיות שבאפליה במתן תמיכה בין אוכלוסיות המשרתות בצה"ל — או בשירות לאומי במסגרת תחלופית — לבין אוכלוסיות שאינן משרתות. בין שמדובר במיעוט הערבי במדינת ישראל ובין שמדובר ביהודים שאינם יוצאי צבא, אלה הן שתי הנקודות הנתונות בוויכוח.

אתייחס בעיקר לוויכוח הראשון, שהוא בנפשנו. אדוני סגן השר הממונה על ביצוע מדיניות משרד הרווחה, חברי הכנסת, זה מאוד מוצלח, יפה, אלגנטי, יש יתרונות בדיבור על רווחה אוניברסלית. 100% מהאוכלוסייה יקבלו תמיכה: לגן ילדים, לחינוך יסודי, לחינוך תיכון, לחינוך גבוה. 100% מהאוכלוסייה תקבל תמיכה בביצים, בחלב, בתחבורה הציבורית, ככול.

נאוה ארד (המערך):

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

הרשי לי. אבל מה המציאות? כאשר נותנים תמיכה ל-100% מהאוכלוסייה, אין די מקורות כדי להבטיח את הצרכים של 20% — 30% החלקים החלשים באוכלוסייה. אין לך היום די תקציב למענוח לילדי אמהות עובדות. מצד אחר יש חינוך אוניברסיטאי העולה פחות מגן ילדים. זאת בשם הגישה של הרווחה האוניברסלית. זה נשמע מצוין, כולם מרגישים טוב, מפני שכן העשירים וכן העניים מקבלים אותה תמיכה, אבל אין זו אמת. לפי דוח קצב, 90% מתלמידי החינוך הגבוה באים מהשכבות המבוססות. ל-100% סטודנטים נותנים עזרה מסיבית, ואין די מקורות כדי לעודד אחוז גבוה יותר מקרב 30% של האוכלוסייה החלשה להגיע עד לאוניברסיטה.

מחמד ותר (המערך):

זה פשוט לא נכון, הנתונים אינם נכונים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אני מקבל שהנתונים אינם נכונים, אני מדבר על המגמה. הכיוונים הם ודאי נכונים מבחינת סדרי הגודל. אם זה לא 10% — זה 30%. זו הבעיה הריאלית.

אדוני סגן השר, אני חייב לומר שאינני משוכנע שהמבחן לרמת הכנסה צריך להיות לפי סעיף 167(ב) של חוק הביטוח הלאומי — קרי: שלוש פעמים ההכנסה הממוצעת. אני רוצה להמחיש על מה אנחנו מדברים. מדובר על זכאות לתמיכה של עד 100,000 שקל לחודש — במחירי יולי 1983 — למשפחה עם ארבעה ילדים. כמבחן לזכאות במסגרת חוק משפחות ברוכות ילדים. אני חושב, שחשוב יותר להיות מסוגלים לתת תמיכה למשפחה עם ארבעה ילדים, לדוגמה, שרמת ההכנסה שלה היא כתחום 50,000 שקל לחודש, ולא להגיע עד למבחן מאוד יומרני, מאוד אוניברסלי של 100,000 שקל לחודש ככסיס לזכאות לתמיכה. האם אנחנו באמת מצליחים לעמוד בזה? כאשר יוצרים קריטריונים ליברליים-לכאורה, הרי מגיע לכולם, ולבסוף גם לא מצליחים לתת למי שחיוני לתת לו. אני מעדיף, שלמשפחות בעלות הכנסה נמוכה יותר יינתנו למעלה מ-600,000 שקל בהשתתפות בספרי לימוד, במקום

חוכרת ל"ז, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הסיוע למשפחות ברוכות ילדים; הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה) —

רחבה של חברים — שנעשה את הכול כדי שלקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית יכלול החוק תיקון, שיבחין בצורה ברורה וחדה בין יוצאי צבא למי שאינם יוצאי צבא בכל הנוגע למתן הטבות. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד. תם הדין. אני מזמין את סגן שר העבודה והרווחה להשיב.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

בשל השעה המאוחרת אני מוותר על דברי התשובה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

סגן השר הציע להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה. היתה עוד הצעה: להעביר את ההצעה לוועדת החוקה. לכן נצביע על העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת. שהיא תחליט אילו ועדה תדון בהצעת החוק.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הסיוע

למשפחות ברוכות ילדים, התשמ"ג — 1983,

לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

עליה חובת השירות העצמי — השירות הלאומי ושירות המילואים — לבין אוכלוסייה שאינה משרתת, בין מנימוקים רחבים ובין מנימוקים לאומיים. הקשכתי לקריאת הבניים של חבר הכנסת חלאילה לעבר חבר הכנסת יגאל כהן לגבי שאלת הנכונות לשירות לאומי. הייתי ללא ספק במצב שונה לחלוטין — אני פונה אליך ביוזמה: שהמיעוט הערבי במדינת ישראל ייתן — באמצעות נציגים פורמליים ולא פורמליים — ביטוי לנכונות ליצור מסגרת של שירות לאומי-חברתי — לא דיברתי על שירות צבאי — מחייב.

גאולה כהן (התחיה):

אנחנו יוזמים חוק כזה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

הרי איש מאתנו אינו יכול להתעלם מהנטל הכלכלי המוטל על מי שמשרת בשירות חובה ובשירות מילואים כהשוואה למי שהנטל הכלכלי הזה לא מוטל עליו.

יאיר צבן (המערך):

זאת לא הסיבה האמיתית.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חבר הכנסת יאיר צבן, הרשה לי, אני מקווה — במסגרת

י. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ג — 1983 *

(הצעתה של קבוצת חברי הכנסת)

לפני שחוקקו את חוקי מימון הבחירות, הן הבחירות לכנסת והן הבחירות לרשויות המקומיות.

לדמוקרטיה ולבחירות יש מחיר. אנחנו יודעים שמערכת בחירות צריכה להתנהל על בסיס הוגן, על בסיס של הזדמנות שווה גם לכאלה הנמצאים בשלטון ברשויות מקומיות וגם לכאלה הנמצאים באופוזיציה. מובן שחוסר מימון נותן יתרון לאלה הנמצאים בשלטון ומימון בחירות נותן הזדמנות שווה לכל מי שמתמודד בבחירות.

לכן אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להציע לכנסת לאשר את ההצעה בקריאה טרומית.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם אפשר לשאול שאלה?

רוני מילוא (הליכוד):

אני מסכים, אבל זה נתון לשיקול דעתו של היושב-ראש.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה, חבר הכנסת טובי.

רוני מילוא (הליכוד):

אבל לא שאלות קשות. בשעה כזאת כלילה.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם הגשתם הצעת חוק, ובהצעה בעמוד 8 יש סעיף 18 אבל אין סעיף 19, 20 ו-21.

רוני מילוא (הליכוד):

ההצעה ברורה. שאלתי את מזכיר הכנסת על הבעיה הזאת, והחבר שיש טעות בהדפסה והטעות הזאת מתוקן בין הקריאה הטרומית לקריאה הראשונה. מבחינה זאת, כאשר החוק מוגש

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום — חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ג — 1983. הצעת החוק מוגשת עליידי שני חברי הכנסת. ינמק את ההצעה חבר הכנסת רוני מילוא, בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מבקש מהכנסת לאשר את חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ג — 1983. לחוק הזה יש חשיבות רבה בכל הנוגע לטוהר מערכות הבחירות בישראל. הרעיון של מימון בחירות, שראשיתו במימון הבחירות לכנסת, נועד למנוע שרשימות לכנסת או רשימות מקומיות בערים או בעיירות יחזרו אחרי אנשים בעלי לב נדיב ויד פתוחה, אשר בצד תרומותיהם חושכים, בדרך כלל, גם על האפשרות לקבל טובות הנאה שונות שהנבחרים עניקו להם, לאחר שיצליחו בבחירות כתוצאה מרוחב לבם של התורמים לפני הבחירות. אם אנחנו לא נממן את הבחירות המוניציפליות, נפתח פתח מסוכן מאוד לכך שברשויות מקומיות מסוימות תתנהל מערכת של התרמה פרועה, מערכת אשר — בסופו של דבר — המרכיב השלילי שבה, מבחינת השחתת המידות הציבוריות, יש בו סכנה רבה ביותר.

החוק הקיים מעניק מימון בחירות הבנוי על בסיס של 200 שקל לבחור. זהו סכום נמוך ביותר, המבטא היום — בערכים ריאליים — יכולת קנייה קטנה ביותר והוצאה כספית מוגבלת ביותר מבחינת תקציב המדינה, אשר אף שהוא במצב קשה — עדיין יכול לעמוד כמעמסה הזאת, שמטרתה לאפשר ניהול מערכת בחירות תקינה ולמנוע את כל תופעות הליווא השליליות של מערכת התרמות ותורמות, שהיינו רגילים אליהן

שר האוצר י' ארידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי את רשות הדיבור בנושא זה בהתאם לסעיף 137(ב) בתקנון הכנסת. שבו נאמר: "תמכה הממשלה בהעברת הצעה לוועדה" — דהיינו, הצעת חוק פרטית — "או לא נקטה עמדה" — רשאי אחד מחברי הכנסת להציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום, ולנמק את הצעתו במסגרת 10 דקות. זה מקרה, שבו הממשלה לא תמכה בהצעת החוק וגם לא נקטה עמדה, ולפיכך חל כאן הסיפא של הסעיף הזה, דהיינו — רשאי אחד מחברי הכנסת להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. לכן ביקשתי את רשות הדיבור כאחד מחברי הכנסת, הממלא גם את התפקיד של שר האוצר, ואני מבקש שהכנסת תדחה את החוק הזה בגלל נימוק אחד ויחיד והוא שהחוק הזה מטיל הוצאות על אוצר המדינה כלי שיציע מקור מימון להוצאות אלה.

אינני חושב שבמצב הכלכלי שבו אנחנו נחווים יש אפשרות להוסיף על הדפוסות הכספיים הקיימות ולהרע בכך את מצב המשק. לדעתי, זה חל על כל סוגי ההוצאות. כלומר, כל הצעה נוספת לא יכולה להיות ממומנת על-ידי הדפוס כספים. אינני חושב, שההוצאות למימון מפלגות לרשויות מקומיות יכולות לצאת מכלל זה. אינני חושב, שהכנסת צריכה לכזא ולעשות יוצאים מן הכלל, במיוחד היא איננה צריכה לעשות יוצאים מן הכלל בקשר למימון מפלגות, ותהיה המטרה שבא החוק לשרת אשר תהיה, ותהיה חשוכה ככל שתהיה. אני מוכן להגיד, שגם זו מטרה חשוכה בין מטרות חשובות אחרות. אבל לכל המטרות החשובות של ההוצאות — ויש הרבה מטרות חשובות להוצאה — צריך להיות כלל ברור אחר, והוא שלא תהיה הוצאה נוספת אם לא יהיה לה מקור מימון.

כיוון שמציעי החוק לא הציעו שום מקור מימון להוצאה הנוספת שהם מציעים יוצא, שמציעי החוק מציעים לחייב את אוצר המדינה בהדפסה נוספת. אני מציע — — —

קריאה:

מה הסכום?

שר האוצר י' ארידור:

קרוב לחצי מיליארד שקל. אני חושב שזה סכום לא מבוטל כלל, וזה סכום שאנחנו לא יכולים להתעלם ממנו. יש עוד מטרות שבשבילן צריך כספים, וגם בשביל המטרות הן אני תובע מכל אחד מחברי הכנסת שיואל להביא את מקור המימון. וזה חל על חברי הכנסת הנמצאים בקואליציה ועל חברי הכנסת הנמצאים באופוזיציה. לא תיתכן הצעה נוספת כלי מקור מימון, וכל אחד מחברי הכנסת שיצביע בעד החוק הזה — בין שהוא מהקואליציה ובין שהוא מהאופוזיציה — אל יבוא אחר כך לטעון טענות, מדוע יש הדפסה גדולה. יש הדפסה גדולה מכיוון שחברי הכנסת מצביעים בעד ההדפסה הזאת ולא נותנים לעצמם דין-וחשבון בכל מיני הצבעות שהם עושים, איך הם מצביעים בעד הדפסה גדולה.

אני סבור שיש כאן מקרה — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת וילנר, הוא לא עומד כאן כרגע כשר האוצר, אלא כחבר הכנסת יורם ארידור. לכן אל תפריע לחבר הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם ייצאו מלבנון — — — אין חצי מיליארד?

לקריאה טרומית — אין בעיה. האמת היא, שמיד עמדנו על טעות הדפוס. זה הודפס היום בחיפזון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

או איך נצביע על הצעת החוק שחסרים בה סעיפים?

רוני מילוא (הליכוד):

הבעיה היא במספור, אין בעיה סוכסטנטית. זו טעות במספור שנפלה בשעת עריכת החוק על-ידי סדר הדפוס.

משה שחל (המערך):

חסר עמוד. אבל מאחר שבקריאה טרומית הכנסת מחליטה האם יש מקום להכין את החוק לקריאה ראשונה והוועדה מחליטה האם הוא ראוי שיחזור לקריאה ראשונה — קיימת אפשרות להעביר את זה.

רוני מילוא (הליכוד):

לי נמסר על-ידי מזכיר הכנסת, שלא חסר עמוד אלא יש טעות בסידור של ההדפסה. אבל זה לא מהותי. גם אם חסר עמוד, מטרת ההכנה בקריאה הטרומית לקראת הקריאה הראשונה היא לתקן את השגיאות שישנן. אני רוצה להסביר לחבר הכנסת שחל מה שנמסר לי על-ידי מזכיר הכנסת לגבי אותה טעות שישנה כאן, וזה יתוקן בין הקריאה הטרומית לקריאה הראשונה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בסעיף 6 של החוק, בעמוד 3, נתתם — לפי ההצעה שלכם — פריבילגיה לסיעה המיוצגת במחצית מן הרשויות המקומיות. פריבילגיה שלא היתה בחוק הקודם. לעומת זאת השמטתם כל התייחסות וכל אפשרות לקבלת מקדמה לסיעה-אם שאיננה מיוצגת במחצית מן הרשויות המקומיות. האם זה נעשה בהיסח הדעת או ככוונה תחילה?

רוני מילוא (הליכוד):

קודם כול, חבר הכנסת טובי, שום דבר בחוק הזה לא נעשה בהיסח הדעת.

דבר שני: בין הקריאה הטרומית לקריאה הראשונה תהיה לך הזדמנות — במסגרת הדיונים בוועדה — להעיר את הערותיך, לתקן את תיקוניך, להציע את הצעותיך. אני לא מציע שניכנס לזה בשלב הזה של הקריאה הטרומית.

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, לאשר את ההצעה בקריאה טרומית ולהעביר אותה לדיון בוועדה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

איוו ועדה?

רוני מילוא (הליכוד):

אני מציע את ועדת החוקה, חוק ומשפט.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מציע את ועדת הפנים.

רוני מילוא (הליכוד):

אני מוכן גם לוועדת הפנים, ואם אתה רוצה, חבר הכנסת טובי, אפשר גם לוועדת הכספים. מאחר שמדובר בחוק מימון אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת הכספים, כי היא הגורם המוסמך ביותר לדון בענייני כספים.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת רוני מילוא. לחבר הכנסת יורם ארידור הצעה אחרת. הוא מופיע פה כרגע כחבר הכנסת ולא כשר.

חוכרת ל"ז, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה): הצעת חוק השמירה על אתרי קבורה —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יורם ארידור. אני שואל האם חבר הכנסת רוני מילוא רוצה להשיב.

רוני מילוא (הליכוד):
אני מוותר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לפנינו שתי הצעות — האחת להעביר את החוק לוועדת הכספים, והשנייה — לא להעביר. אני מעמיד את ההצעות להצבעה האחת מול רעותה.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטיות לשלום ולשוויון):
לא לוועדת כספים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה העניין יועבר.

ה צ ב ע

בעד העברת הצעת החוק

לוועדת הכספים — רוב

בעד הסרת הצעת החוק

מסדר-היום — מיעוט

נמנעים — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ג-1983, לדיון מוקדם בוועדה שחקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

טו. הצעת חוק השמירה על אתרי קבורה, התשמ"ג-1983*

(הצעתה של קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, נתקבלה בקשה להעלות הצעת חוק של כמה חברי הכנסת: חוק השמירה על אתרי קבורה, התשמ"ג-1983. יביא את החוק חבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מבקש להעביר את החוק הזה לוועדה, ואני מסתפק בהצבעה על החוק. אני מבקש להעביר זאת לוועדה.

יעקב גיל (המערך):

הצעה אחרת.

משה שחל (המערך):

אני מצטער מאוד. החוק הזה לא היה על סדר-היום. אי-אפשר, עם כל הכבוד, בעשרים לשתיים-עשרה כלילה —

קריאה:

למה לא?

משה שחל (המערך):

את סדר-היום יושב-ראש הכנסת קובע. אי-אפשר לעשות גנבה כלילה. החוק הזה מונח על סדר-היום למחר. אי-אפשר

יאיר צבן (המערך):
בשם התורה הקדושה.

משה שחל (המערך):

זהו פחד מפני ההתייזבות בפני הכנסת. איבדתם הרבה דברים. כמשך שש שנים הממשלה הזאת והקואליציה הזאת ידעו להרוס כמעט את כל הרקמה — ואני אומר כמעט, כי עדיין אני רוצה להאמין שיש כמה אנשים שאכפת להם מה שקורה כאן — של החיים הדמוקרטיים בכנסת, עד שהכנסת הפכה לכלי ריק מתוכן. חלשה, בלי כל כוח, בזויה ומבזה. עד שכית המושפט מצא לנכון לומר לה — בבג"ץ אחרי בג"ץ — כי הוא יתערב בכל החלטותיה, והוא ייאלץ להתערב בחייה הפנימיים. אם יחשוב ואם יגיע למסקנה שהיא עושה את הכללים פלסטר. דבריו של השופט ברק חייבים להדהד באזניהם: אין המחוקק מעל החוק.

מה שעשיתם כרגע, בהליך בלתי-חוקי, בציניות גמורה, כנגבים כלילה, בשם התורה: הבאתם חוק, שהיה ברור שהוא מונח על סדר-היום מחר, הבאתם אותו עכשיו בלי להניח אותו על השולחן, בלי להודיע לחברי הכנסת — — — איבדתם את רגש הכושר, הוא נעלם לכם מזמן, הוא איננו קיים. אבל האם עד כדי כך, עד לשפל כזה תגיעו? האם עד לדרגה כזאת תגיעו? וכל זה בשביל מה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
האם אפשר לשאול שאלה?

משה שחל (המערך):
בבקשה, חבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
החוק הונח לפני שבוע. על הלוך כתוב — אם תראה את סדר-היום — שהחוק הזה יובא היום.

משה שחל (המערך):
לא אמת. שקר אמת משקר. חבר הכנסת פרוש, זה שקר. זה שקר וכוב מתחילתו ועד תומו. היתה ישיבה של הנשיאות היום בשעה אחת וחצי, הדפיסו סדר-יום וחילקו אותו כאן, ועליו לא הוסיפו דבר.

אדוני היושב-ראש, אני מצטער שנתת את ירך לקנוניה מכוערת, בזויה —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
איך אתה מדבר?

יעקב גיל (המערך):
איך אתה עושה?

משה שחל (המערך):
— שפלה, מכוערת, שלא היתה רוגמתה. מעט הגינות היתה דרושה כדי לבוא ולהגיד לחברי הכנסת — והיום אני מאמין שזה היה פרי תכנון — שהתכוונתם מלכתחילה להונות את חברי הכנסת. אתם ידעתם — — —

קריאה:
זו הונאה בכשרות.

משה שחל (המערך):
זה בדיוק מה שאני רוצה להגיד. הבאתם היום חוק איסור הונאה בכשרות, ועשיתם כאן הונאה של הציבור. ידעתם הערב בפירוש שהחוק לא יגיע, לא יהיה מודפס. ידעתם שיש כנס "שורשים" — שרבים יהיו בו, שרבים הוזמנו אליו — ולכן עשיתם מה שעשיתם בשעה מאוחרת.

משה שחל (המערך):
סדר-היום נקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת. שינוי בסדר-היום נקבע על-ידי היושב-ראש והסגנים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
לא. לא אחת שונה סדר-היום בלי ידיעת הסגנים, לא אחת.

שר התחבורה ח' קרופ:
בסדר-היום כתוב "הצעות חוק פרטיות בקריאה טרומית".

משה שחל (המערך):
דבר שני, לא הונח על שולחן הכנסת — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:
הונח.

משה שחל (המערך):
סלח לי, כתוב "הצעות לסדר-היום והצעות חוק". דבר שני, כאשר הביאו את חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה) הודפס: ההצעה תידון בישיבת הכנסת כט"ו באב התשמ"ג, 25 ביולי 1983. על החוק שאתה קורא לא הונח דבר. אני מודיע לחברי הכנסת, שהחוק הזה כא — — —

רוני מילוא (הליכוד):
— — —

משה שחל (המערך):
— — —

רוני מילוא (הליכוד):
כתוב "הצעות חוק של חברי הכנסת".

יעקב גיל (המערך):
אתם רוצים להביא ברמאות — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת פרוש, לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את החוק?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
לא משנה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
ועדת הכנסת תחליט.

יעקב גיל (המערך):
גנבי סוסים אתם.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת גיל, אני מבקש שלא להפריע.

משה שחל (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו דנים על חוק — — —

יאיר צבן (המערך):
האם זה נקרא דיון על חוק?

משה שחל (המערך):
חוק לשמירת אתרי קבורה. מה שקרה הלילה בהחלטה שלך, אדוני היושב-ראש, ובסיוע הכלתי-מכובר של חברי הקואליציה, זאת קבורת כל קורטוב של הגינות, של סדר, של נוהג, של כל הליך שהיה מקובל בכנסת. זוהי גנבה כלילה. זוהי הערמה על הכנסת.

חוברת ל"ו, ישיבה רכ"ט

— הצעת חוק השמירה על אתרי קבורה —

משה שחל (המערך):

אדוני היושב־ראש, השב לי על השאלה: האם היושב־ראש והסגנים החליטו שזה כלול בסדר־היום? ענה לי.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

כשתגמור — אענה לך, חבר הכנסת שחל.

משה שחל (המערך):

סדר־היום לא הודע לחברי הכנסת. איך אפשר לבוא ולהפוך את כל סדרי בראשית? מה יקרה? — אתם תאלצו אותנו ללכת לבג"ץ, לא תהיה ברירה. האמינו לי, זה ביוזון אחרי ביוזון.

אני רוצה שתשים לב. יושבים כאן חברי הכנסת שעשו שכיתות, אתה שבת מול ביתו של ראש הממשלה. אתה לא שם לב, שכדי לבקש סעד אתה הולך לפעילות חוץ־פרלמנטרית, מפני שהכנסת הפכה לכלי ריק. אתה נותן את ידך להריסת כל רקמה, כל חוכן, על־ידי הליך כזה של גנבה באמצע הלילה.

אני רוצה לסכם. ההליך כולו נוגד את החוק, הוא בלתי־חוקי. אילו היתה מעט הגיונות, היית צריך לבוא ולהגיד: אני מפסיק, לא אביא את זה להצבעה, אני מבקש לקבל חוות־דעת של ועדת הפירושים. וזהו הדרישה, לפחות זאת אתה חייב לעשות. אם תצביע — בעיני, ההצבעה היא בלתי־חוקית. ואני מודיע: לא יהיה מנוס אלא להביא את זה למקום שצריך להביא.

בכל מקרה, על מה שאתם עושים — ישפוט אתכם הציבור. אם לא ישפוט היום — ישפוט מחר. ההיסטוריה תבוא ותגיד לך, חבר הכנסת כהן־אבידב, שאתה כמו ידיך תקעת עוד מסמר בארוננו של הפרלמנט הישראלי, במעט הכוח והסדר שהיה בו, על־ידי המעשה הציני של הבאת הצעת חוק במחשכי הלילה, כדי להבטיח את הקואליציה העלובה הזאת שאתם יושבים בה, את הממשלה שאתם בעצמכם יודעים שהיא כולה רעועה, ואשר עד היום חלקים רבים ממנה נחלשו מכאן ומכאן, ובכל רגע לא ברור איך היא תחזיק מעמד. נתת את דמי הכבודה לחבר הכנסת פרוש בחוק הזה שאתם מביאים, ואין לכם אפילו אומץ הלב להתייצב כפי שצריך להתייצב, לקיים דיון כפי שצריך לקיים דיון, להביא את־זה לפני השרים ולשמוע את דעתם. עשיתם את זה בגנבה. תחבישו לכם.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

תודה לחברי הכנסת.

חבר הכנסת שחל, אני חייב להשיב לך במשפט אחד. ישבתי פה כמה פעמים ונוכחתי, שהוסיפו הרבה סעיפים לסדר־היום בלי לשאול. נעבור להצבעה.

יעקב גיל (המערך):

אני מבקש הפסקה, אדוני.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

אינך יכול להפסיק את הישיבה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק השמירה על

אתרי קבורה, התשמ"ג — 1983, לדיון מוקדם

בועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11:00. הישיבה נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 23:50.

אדוני היושב־ראש, אולי תסביר לי: כתוב שיושב־ראש הכנסת יקבע את סדר־היום, לא אתה ולא אני, אלא יושב־ראש הכנסת.

שר התקשורת מ' צפורי:

הוא היושב־ראש כעת.

משה שחל (המערך):

לא, כתוב במפורש: יושב־ראש הכנסת. כאשר יושב־ראש הכנסת קובע את סדר־היום — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

חבר הכנסת שחל, האם זה דבר חדש?

משה שחל (המערך):

זה דבר חדש.

שר התחבורה ח' קורפו:

יושב־ראש הישיבה מוסיף על סדר־היום. כמה סעיפים אתה הוספת לסדר־היום?

משה שחל (המערך):

לא, מעולם לא. אדוני שר התחבורה, האמן לי, גם אני מנהל ישיבות. האם היה עולה בדעתי להוסיף על סדר־היום? הרי אני יכול לשגע אתכם כל יום בעניין הזה. אתם קובעים תקדימים לשעה קצרה מאוד.

שר התחבורה ח' קורפו:

— — — ועדת פירושים.

משה שחל (המערך):

לא לוועדת פירושים, אתכם צריך לקחת למקום אחד. אתכם צריך לקחת למקום שבו יבדקו עד היכן תגיע ההתדרדרות.

אני רוצה לקרוא לפניכם את סעיף 32 בתקנון: "סדר־היום לישיבות הכנסת בשניים משלושת ימי השבוע, לרבות שינויים ותוספות, ייקבע על־ידי יושב־ראש הכנסת על־פי הצעות הממשלה. ישיבה אחת לשבוע, ביום האחרון שבו, תוקדש לדיון בהצעות לסדר־היום או בהצעות חוק פרטיות של חברי הכנסת. אולם רשאים היושב־ראש והסגנים לקבוע לדיון זה מועד אחר באותו שבוע, או בשבוע שלאחריו, והודעה על כך תינתן לחברי הכנסת." איפה זה היה?

על כן, אדוני היושב־ראש, אתה אינך יכול לעשות זאת. תרצה או לא תרצה — לא תוכל. זה לא הודע, זה לא נאמר, לא היתה החלטה על כך. כשבאתי אליך ואמרתי: איך אתה מעלה את זה, ובגנבה, בהליך של דק שאלך אחד כלל לא ירגיש בו — חברי הכנסת כלל לא ידעו על מה מדובר, כי בתודעה שלהם ישנו חוק הארכיאולוגיה, ולא רבים יודעים את שם החוק, ואתה רוצה לתת את ידך לזה?

היו"ר מ' כהן־אבידב:

למה לא יודעים? זה היה מונח על שולחן הכנסת.

משה שחל (המערך):

לא, זה לא היה מונח על שולחן הכנסת.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

זה היה מונח על שולחן הכנסת שבוע. זה הונח על שולחן הכנסת ביום רביעי שעבר.

יעקב גיל (המערך):

לא אמת.